СТОЈАН КОЧОВ

ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ

(1913-2013)

СТОЈАН КОЧОВ

ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ
(1913-2013)

СТОЈАН КОЧОВ

ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ

(1913-2013)

Документарна проза

Тат̄ко, не знам ка̄де т̄и е г̄роб̄от̄.
Тебе, Танас Божинов Кочов, т̄и ја п̄освет̄увам кнӣгава.

Град Костур

„Оној кој се оттргнал од своите корени
– тој целиот живот ќе се стреми кон нив“
Malavi

„Ниту еден товар не е толку тежок колку спомените, сеќавањата; можеби затоа старите и оние што имаат многу спомени одат со толку бавен чекор и со свиткани плеќи“
Alfredo Rancini

ВОВЕД

Сведоштва: Како и зошто Македонците под Грција (од кога дојде Гркот, од 1913 до 2013 г.) станаа:

ЕМИГРАНТИ ВО СВОЈАТА РОДНА ЗЕМЈА МАКЕДОНИЈА?! ТАЛКАЧИ ПО СВЕТОТ.

Копајќи по минатото, ми се овозможи подобро да ја согледам сегашноста за сите извршени злодела над нас Македонците под Грција.

Од наметнатиот идеолошки активизам и нереагирањето дури и по еден век кон грчкото проектирано зло: (**„**ΕΜΕΙΣ ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ ΑΝΑΓΚΙ ΤΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ, ΑΛΛΑ ΕΞΟΥΜΕ ΑΝΑ ΓΚΙ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ˝ (Καραβιτης, 1994·937).

„Ние Грците немаме потреба од народ – Македонци, но имаме голема потреба од земјата Македонија“).

Одреден дел од македонскиот народ покажа дека станавме соучесници со таквото грчко зло...

Прв дел: Костур и Костурско.

Како го изгубивме својот дом во годините од 1940-1950 година и како низ туѓите идеологии во војните станавме ***„туѓинци во својата земја“.***

Во веков (1913-2013), зошто немаме ниту еден правен аргумент за:

ПРАВНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОД НЕЛЕГАЛНИТЕ ПРОГОНСТВА И ВОЈНИ СО ИЗВРШЕН ГЕНОЦИД НАД МАКЕДОНЦИТЕ ПОД ГРЦИЈА?! ЗОШТО!?

Староседелецот од Костур вели:

„Дури и сега, по сто години, многу е болно да погледнеш во гробницата на братојадците, која ги открива тајните на длабката драма за костурската земја и костурчани – херои и гробови; за братојадството и исчезнатите генерации – цел век сеќавањата болат.“

Прва глава

„Во мене се роди потребата
да кажам: зошто го сакам светот,
зошто му се восхитувам,
зошто сум му благодарен...“
Никифорос Вретакос

Убавината и човечкиот дух,
со кои се одликуваат делата на Никифорос,
претендираат за една повисока правда и земја за сите луѓе.

Враќање на корените и средба со човекот со уништеното семе

1. Едно утро влегов во дворот на старата кафеана што го носи името „Костурки мерак“. Името ѝ го дал Хусеин Хусни-паша, кој бил голем пријател на Али-паша Јанински. Тука го пиеле утринското кафе костурските големци и поимотните луѓе во градот.

Седнав под една жална врба, а наспроти мене, во аголот беше седнат еден старец, облечен во традиционална прастара костурска шајачна носија, во ореова боја, која на човека му привлекуваше внимание. Но, она што посебно ми се допаѓаше, беше тоа што се придржуваше кон големата традиција; носеше сребрено синџирче, врзано за часовникот и малото џепче од елекот.

Старецот немаше повеќе од седумдесет години, но белокосата глава, брадата и мустаќите го правеа постар. Беше висок, ковчест, со румено лице, вдлабнати образи и едно големо чело, над кое од двете страни му паѓаа прамени од белите коси. Под широките веѓи гледаа мирно и милозливо две сини очи.

Свиреше на чуден, минијатурен глинен инструмент, а за тоа каков е, и како се вика инструментот, разбрав подоцна од него. Ми рече дека инструментоит се викал „окарина“ и дека го имал пронајдено пред многу години во урнатините на неговата прадедова куќа, којашто датирала уште од дамнешни векови. Дури и пред Ристоса...

Звуците беа привлечни посебно кога ја свиреше песната „Лено мори“, „Зајди зајди, јасно сонце...“. Но, посебно ме воодушеви кога посмирено ја свиреше „Калеш бре Анѓо (Јагно) – Ајде слушај, слушај, клето бре Турче... Анама не бидувам...“, а најтрогателна песна му беше „Црна се чума задала, там долу Кострско“. Пискаше окаринаta како плач од претепана мајка, која плаче по своето изгубено чедо. Моите солзи, срцето ми го корнеа.

Ние гостите, стоевме подзинати во една побожна тишина и долго слушавме, а почна да се збира народ – како плева!

Да, кога првата солза капна од мојот образ, во себеси си реков: „Оваа музика доаѓа токму од разгорениот оган на македонско срце“.

Милозливо го гледав и разменувавме погледи. Посакував да прашам: „Кој е човекот и како се вика?“ „Можеби е некој од костурските комити?!“ – си реков.

Секогаш се возбудувам кога ќе слушнам за некого, за кого велат дека бил комита (борец за Македонија). Тогаш знам дека се работи за човек со големо срце, кој искрено и многу си го сака родниот Костур и Македонија и посакува да се истера чумата.

Старите комити – Илинденците – на младиот комита му велеа: „Прави го тоа со коешто ќе станеш достоен да бидеш среќен на своето“.

Свирачот ме загледа со искрена загриженост на лицето и зачекори кон мене. Кога подобро го загледав во лицето, почнав збунето да си зборувам, сам со себе. Лицето му беше згрчено, а

на неговите образи се читаа сите чкрапаници што му ги правел џелатот, а кои ги преживеал пред многу години на сувите острови.

Почувствував дека со овој човек имаме некаква блискост и дека е можна најголема радост за мене. Порано мислев дека само јас имам такви потреби.

Во еден миг, пред да ме прегрне, ми подаде рака, ме погледна таговно и ме праша:

– Да не си од нашчите? Од оние... Од последното чистилиште, што насила ве собра генерал Маркос (како што го нарекувавте: „светлиот лик“ – колонист од Пондија) во Граѓанската војна, а потоа ве прогонија, ве однесоа кон север?

– Повели седни, – реков, покажувајќи на столот до мене. Му одговорив: – Да! Јас сум од нив. Ти, знаеш, да си го напуштиш домот без оглед колку е тој сиромашен и полн неспокојство, не е лесно... Спомените за домот болат, но еве, по толку години се вратив на корените и сакам да ги присоберам коските на татко ми и на брат ми. Тие беа комити, а јас во тоа време имав 13 години. Во 1947 година ме собраа насила Маркосовите партизани и ме тераа да се борам за комунизам, ама сè до сега не знам дали некој го доживеал. По војната, па сè до ден-денес талкам по светот. Воодушевен сум од вашата музика. Посебно ги сакам оние песни што ги пееш, а кои ги пееја мојата баба Дора и мајка ми Вана. Оние што го направија и долго го чуваа нашето семејно гнездо. За мене, кој се најдов со илјадници наши, далеку од родниот Костур, спомените ми беа духовна храна. Ете, повеќе од половина век си ја барам судбината, а тука нема ни деца, нема ни глас, нема смеа, нема радост. Сè е прогонето, сè е отуѓено, а нивните стапалки останаа како лузни по светот. Костурчани заборавија да се смеат од срце.

Ме гледа, ама неговиот поглед му врви меѓу очите без да ме загледа во очи. Нешто подоцна се охрабрив со помислата дека тоа што не го убива човекот, тоа го зајакнува и дека досега сè протече во совршен ред, па го прашувам:

– А ти, кој си?

Гласот звонливо му се слушаше, зборуваше убаво. Се смешкаше поначесто, зависно од тоа што го раскажуваше.

Тој ми одговори:

– Добро е што си дошол. Инаку, како ќе се запознаеш самиот себе? Кој ли беше? Кои сме? Пола век во туѓина јанsа те јаде, се набљудуваш самиот себе и никогаш не можеш да се осознаеш. Тука, во родниот Костур, обиди се да ја извршиш својата должност како син на оваа земја и веднаш ќе дознаеш колку вредиш кога ќе го напуштиш татковиот роден крај и зошто нашите предци толку се жртвуваа за своето прадедово парче земја! Дедо ми велеше: „Лудоста е еден миг од животот, а каењето е цел век!“

Мирно и сериозно ми ја раскажуваше недовршената историја на неговиот живот, но и историјата на Костур поопширно.

– Ме прашуваш кој сум? Чудна е мојата приказна. Толку е чудна што не може да ја разбере некој, кој не бил во таквите логори. Човек кој не ги запознал длабочините на подземниот свет, царството на омразата. Таквиот логор е само дното на животот. Подземниот свет е дно од најдлабоките дна. Логорот што нè имаше нас, костурските комити, спаѓаше во логорите што беа сосема нешто надвор од човечкото. Во тој логор секој комита имаше нешто последно, нешто најважно – тоа што му помагаше да преживува и грчевито за нешто да се зграпчи за да не го изгуби животот и да се држи упорно, преку лето под пеколното сонце, а зиме под мразот, пред катадневниот глад и бесконечните понижувања од бездушните луѓе.

Опасно е да се биде во право онаму каде што моќниците грешат. Тоа го искусивме ние, комитите. Таму на голите острови немаше човечност...

Чуден беше погледот што го впери комитата во мене. Беше тоа поглед полн со неизмерна тага и гнев, а едновремено и со историска вистина, мудрост и бескрајна желба да ми ги раскаже сите наши патила. Ми рече:

– Јаска с’м од исчезнатите костурски комити, ама есче сум жив и клет. Јаска с’м чоек без младост, без род. Чоек со уништена машкост. Евзон с’м. Таква казна добив на сувиот остров Анафи,

а потоа ми рекоа: „Слободен си! Оди си во твојот Костур, ама од твоето семе, нема никогаш да никне комитско племе...“

Немам веќе родители, немам љубов. Ме научија и смртта да ја заборавам, и тоа дека некогаш сум љубел и се борев за Македонија. Сега и никој не ме вика по името што ми го изговараа мајка ми и татко ми – сине Крсте, и сите од мојот род. Прекрстен сум според законот објавен во „Службен весеник“ Е. К, број 332 од 21. 11. 1926 година, во Ставрос.

Тоа го изусти и пак почна длабоко да размислува. Замолче... Како да му секна мислата, само изусти „Моите солзи срцето ми го корнат“.

– Чувај боже – му велам, – зарем таквиот sверски чин е можен? Па тоа е sверство! Како можел тоа да го стори човечки ум?! Но, од каде толку акумулиран бес кај овие луѓе?! Ама навистина бес, што ги тера да бидат јадилуѓе. Знам дека тоа се случуваше и во далечната 1904 година со грозните колежи во селата Загоричани и Зеленич.

Миг потоа, Крсто ме опули жаловито и ми рече:

– Овој инструмент го дава оригиналниот македонски звук. Од него извира и плачот, и веселбата, и тагувањата, и величењата, а затоа мојата определба е трајна и на него свирам со години. Ми ја смирува осаменоста, а осаменоста за човека кој изгубил сè е постудена и од зимата.

Одеднаш свирачот се растрепери и како во него да живна враќање во дамнешното време. Се присети на апсењето и убиствата на костурските комити. Си припомна на баба му Вана, колку многу била тажна, расплакана и осамена... Се присети на големата врвица од еласити и заробени комити.

– Колоната беше во недоглед на патот кон југ, кон уништување; нè водеа на векување, на пустите острови, а вековните прадедови живеалишта и куќите зад нас остануваа во пламен.

Се двоумеше, па продолжи:

– Одевме несигурни. Никогаш никој не знаеше кој и од каде ќе ти забоде нож в грб.

Уште тогаш го прифатив разочарувањето, но никогаш не ја загубив надежда. Во мене остануваше само едно нешто што

ми даваше светлина – мислата дека ме чека нешто прекрасно, средбата со љубената Кираца. Но, како што минуваше времето, судбината ми отвори други патишта – да се борам со катадневниот живот што ни го одредуваше еден проклет офицер што беше главен на логорот.

– Жив ви Господ, кажете ми каков беше тој човек?

– Според мене – еднаш реков, тој човек и неговото однесување беше животинско. Животно што измачува. Зашто, освен човекот, не постои друго животно што измачува. Дедо ми велеше: „Животните те разбираат преку мирисот, а луѓето преку зборот“, ама овој!?

Многу пати го загледував кога некого измачуваше. Од несвесните гримаси на лицето, ненадејниот грч на месестото лице, често се тресеше и од внатрешниот напон ќе попушташе и главата болно му се искривуваше. Во таквиот невролошки шок, го губеше и говорот. Завиваше како бесен и испаничен волк. Но, само тој кој минува низ такво страдање и болка знае колку комитата страдал и колкава му била болката. Ах, тоа беше вистинско страдање.

Тој не остави комита кој не беше плукнат. Плукаше по секого. Со тоа си го лечел гневот. Ама дали од клетва, или го казни господ Бог, подоцна доби хроничен и неизлечив лош здив на животно. Мирисот му го чувствувавме на голема далечина. Тој веќе немаше плунка и, како што минуваше времето, не можеше да нѐ плука, ама со мирисот нѐ убиваше. Дијагнозата му била дадена од еден врвен специјалист и гласеше: „Болест што ги напаѓа плунковите жлезди од прекумерно плукање.“

Како што стареше, така стануваше сѐ погрд. Имаше гради поголеми отколку што требало да имаат мажите, и тоа мажи со офицерски чин. Кога одеше, омлитавените цицки му се тресеа, посебно во лето. Во големите горештини, несмасно му се подигаа и спуштаа и тоа не го загрижуваше многу, туку грижата му беше како да му нанесе болка на друг.

Кога си ги спомнував прошетките на рибарската улица си приспомнував и на првите зборови од мојата Кираца: „Вљубена

сум – пеколно сум вљубена“, и тоа ме правеше да издржам и да се вратам во родниот Костур – ДОМА.

Еден ден сите затвореници носевме камења, бесмислено, од едно место на друго и во еден миг тивко дочув глас: „Крсто, внимавај, Цицкаракис доаѓа по нас.“

Го здогледав како се движи мрзливо како трома мачка околу ќеси полни со ѓубре.

Тежок беше каменот. Го носев долго. А сонцето печеше горе на небото.

Во еден миг ми се истопори пред мене. Јас бев многу гневен, оти знаев дека ги чита писмата што ми ги праќа мојата љубена Кираца, му велам: „Душата ми гори за дома. Денес на сон ја видов мојата љубена Кираца, како трча кон мене и ми се фрла во прегратка. Да си ги видам синчето Дончо и Кираца. Со денови бев со најлошите мисли. Во последното писмо ми пишуваше дека некој катаден демне по детето, а таа го бара, а јас не знам ништо. Тој сон ме мачи... А еден ден ја сонив како трча кон мене.

Таа не беше сама, крај неа трчаа повеќе жени, мали чупиња, и по некоја старица. Тој сон го гледам катаден.

Тој ме погледна намуртено, ја разбушави косата со прекумерната дланка и разлутено поджригна, се окуражи, се натопори и се загна со една боздугана, да мава по мене. Кога ме удри по гревовите, бликна крвта, а јас од големата болка пискав како скопен пес. Од очите ми светкаа сребрени искри и гаснеа како истурени ѕвезди. Ме удри така како во мене нешто да се столчи. Се преполови јајцето и нешто бликна, истече. Истече семето, се разлеа по карпестиот крш. Пребледен, полека корнејќи си ја косата, со лице изорано со нокти, но со бистар поглед, стојам пред сите затвореници со своите срамови, неутешно велејќи си: „За никаде сум, веќе не сум маж. Не смејте се!“

А џелатот се смее и од устата му бликаат лиги, како на прејаден волк.

Болката беше неподнослива. Цвилев ко пес, а главата ми ѕунаше. Ѕунењето не престануваше ни ноќе ни дење. Се будев со потполно здрвени раце. Без осет во нозете. Некаков невидлив извор на страдање бликнуваше во мене и траеше сè додека ми сек-

нуваше и последниот глас со некакво измислено оправдување: „Можеби тоа го сакаше господ Бог“, а тој крволочен, над мене со омлитавените цицки, се кикоти и вика: „Го скопив! Му го уништив семето. Тоа проклето комитско семе (како што го нарекуваше Владиката Каравангелис, а македонскиот народ го познаваше Каравангелис како човек „вади душа“).

Кога за последно го здогледав, од големата уста, низ големите песји заби, му течеа лиги како на огладнет и стрвен крокодил. Кај него беа разгорени убиствените страсти во таква мера што човекот подивел, станал sвер, кој нешто кине од моето тело. Ми ја уништи гордоста, ми ја испогази гордоста на маж, ме понижи. Какво зло! Каква цивилизирана ништожност кај човек на власта – човек со камено срце?!

Во логорот сите бевме немоќни пред страданијата, а тие беа страшни и неподносливи.

Кај сите затвореници се појавија разни видови анксиозни растројства. Панични растројства се манифестираа со напади на вознемиреност и тоа им го уништуваше животот. Кај некои што беа опседнати со бактерии или нечистотија се јави нагон постојано да си ги мијат рацете.

Но, сите затвореници беа обземени од таквиот sверски чин. Бегаа, се затскриваа низ камењарот за да не ги сјаде јанsа, додека му помине бесот на разулавениот командант Sимарас.

– Што сторив јас за да го видам пеколот? Боже мој, што сторив јас?“

Потоа, не се сеќавам што се случи со мене. Мозокот, едноставно, ми се блокира. Останав вкочанет, со стиснати раце и со спуштена глава. Ноктите ги заривав во дланките, но не чувствував болка. Грлото ми се стисна и одеднаш сета моја сила исчезна, сè ми беше матно – како низ магла се сеќавам. Стравот ми го запираше зборот уште пред да завршеше во мојата глава. Помислив „готов сум“. Стравот ми го задушуваше последниот здив во мене.

Во тој момент, целиот мој свет се урива, како кула од карти. Забалежав како една солза ми падна на раката, како капка дожд. Потоа уште една, и уште една. Големи очајнички солзи ми се

слеваа по образот, заматувајќи ми го погледот и облевајќи ми го лицето. Набргу плачам како мало дете и целото тело ми се тресе, а само тоа ми остана како привремено живеалиште на мојата страдна душа.

Ме обземаше страв. Размислував дали монструмите се раѓаат или се произведуваат од моќта на државата? Морници ме лазаат кога на сон го гледам како ми се кикоти...

Лето е. Воздухот околу мене како да гореше. Успеав да бидам ладнокрвен, додека ноќта ја минав нурнат во депресија. Изгубив дел од мене што никогаш не ќе можам да го повратам.

* * *

Најпосле еден млад наредник – од мајка роден, кој служеше во логорот, млад и убав, многу потресен, ме внесе во еден мал шатор, ме остави и ми рече: „Смири се човеку, тој што ти го направи ова е најнесреќен меѓу сите што сме тука на островот. Нему, не само родот твој, туку и господ нема да му прости. На тие што нанесуваат болка не им простува човештвото. Не! Каква е оваа судбина, каква е оваа болка. Господе мили...

– Дошло време да се умира – ќе се умира, додадов и се присетив на дедо ми кога велеше: „Најсреќен човек е оној којшто другите луѓе ги направил среќни, а човекот што не страдал не знае да простува.“

Крвавев и се тресев од некаков страв и гнев. Чувствував како ми згаснува сѐ во животот. Ме наваса некакво чувство, дека нема да го разберам утринското умирање. Ноќ е. Црна мугра е. Ни светло, ни звук, а јас упорно во темницата ги слушам високите морски бранови за кои ми се присторува дека ќе ме однесат сосе шатор. Нема збор. Молчи зборот и збира лоши болештини во празнотијата на камењарот.

Избувлив, немирно живнувам во ноќите. Нема нежен збор, како да се срушени грубостите на светот, и не можам да видам и не знам каде да се фатам. Молчат и моите раце, како да се предавам на смртта, а една мисла, незрела, неумна: „Кој ќе ми ја напише посмртницата? И дали верно ќе гласи наодот?!“

Во ноќта, при првиот морничав и немирен сон, истоштен заспивав со секнато офкање. Ете, си велам животот бил најголемо чудо во таквите времиња. Во мигот кога ќе помислев дека нешто сум научил за животот, во тој исти миг требаше да го заборавам, оти сето тоа ми раѓаше уште поголема болка. Умирав, а животот одново желно ми се враќаше, но во некаква бескрајна и тивка празнина. Си ја спомнувам Кираца и нејзините долги руски плетенки, налик на млада пченица. Зората веќе беше ги прегнала своите црвени атови и од мислата ме раздели...

Ги затворав очите, ми се јавуваа разни мисли. Каде е границата на срамот и гревот што ми го направи овој човек? Од каде таков насобран бес во него? Студенило ме облива и од градите ми корне, од последните желби, што ми паѓаше многу тешко. Ме обли некаков човечки срам. Сега сум човек со уништен живот, уништена иднина.

Ама, ќе пукнам од мака... Боже, боже! Каква несреќа! Срцето ми трепереше и долго, долго размислував како ќе ѝ кажам на мојата љубена Кираца, која ме чека долги години да го зголемиме родот наш.

Свирачот замолкна огорчен. Ме натажи. Видов, солзи му навираат во очите. Со тешка болка продолжи:

– Ми останувааа само уште неколку месеци да бидам на островот, а потоа да се вратам и да го продолжиме семејниот живот во родниот Костур со мојата љубена Кираца и синчето Дончо.

Се замисли за миг, несвесно погледна во својот полов дел, ама лузните веќе не се гледаа...

Следеше долга тишина. Се гледавме в очи без да проговориме ни збор.

– Во еден миг, младиот војвода Крсте Крапов, ми вели: „Никогаш не може човек да знае и да го сфати каков беше животот на тој пуст остров Анафи. Всушност, ако не го преживее самиот. Многу е тешко, тоа што го доживеав таму и самиот да го објаснам. Летата беа неподносливи. Но и зимите беа ужасни: студот ни ги штипеше образите, им ја затегнуваше кожата, ни ги глодаше ушите. Секој чекор беше смртоносен, ако нагазиш на подзамрзнат камен.

Од тој пекол не може човек сè да запамти. Има и такви моменти кои просто не сакам ни да ги споменам. Мојот живот беше толку безначаен што едвај и дека мислев на него, па, сепак, помислата на исчезнувањето на друг начин, ме правеше бесмислен.

Долго ми раскажуваше за логорскиот живот, за тоа дека оттогаш никој не му се доближил, со никого не се сврзал, никој не сакал и не бил способен својот живот да го дели со него. Но, откако ја изгубил и својата љубена Кираца, сега честопати го опкружува воздухот на осаменоста. Некоја нема атмосфера. Животот тече околу него, а тој се чувствува немоќен да воспостави контакт и никаква желба и копнеж не можат да му помогнат. Тоа беше еден од најважните белези на неговиот живот.

Цело време седам скаменет како статуа и не можам да им поверувам на сопствените очи и уши? По две ипол децении случајни средби, без ниту еден разменет збор, во мојот преубав Костур, да ги слушам најубавите македонски песни од стариот инструмент на моите предци, а и да ги чујам најболните сеќавања од човекот кој умирал за Костур и Македонија.

Како во бунило почнувам да ги враќам моите младешки спомени. Помнењето, фала му на бога, уште добро ме држи и ние разговаравме до полноќ, па дури и се напивме.

Непријатен молк.

А тој тажно и ладно ме гледа со своите избледени, граорести очи и ми вели:

– Вие, можеби не се сеќавате на тие денови? Чудно е тоа што боли!

Ех, мој пријателе, си се вратил на корените – ДОМА, кај спомените што најмногу болат. Значи, потомците почнаа да се враќаат ДОМА.

Костурчани се луѓе со затворено срце, опседнати со себе и со своето семејство, скептични кон светлата иднина и оттаму имуни на грозоморните изненадувања. Војните од 1940-1949 година, Втората светска војна и Граѓанската војна не нè заобиколија, туку нè распарчија. Сега не веруваме во „големите вистини“ ниту во „големите луѓе“. Повеќе, никој никому не би требало да му ја продава тезата за „братство и единство“, туку за почитување на

разликите. Додека сме живи, ние напатените, нема Грците да ги сметаме за „браќа“.

Да, нашиот роден град Костур е град кој остави многу човечки судбинини отворени. И пак замолче.

Тој полека ја подигна главата, како што тоа го прават луѓето кога ќе почувствуваат дека некој ги следи, погледа наоколу и во мене. Му возвратив полека на погледот и си реков во себе: „О, Исусе, какво понижување!“

Ми го кажа она што ни најмалку не очекував да го чујам. Во грлото нешто го стегна, па едвај изусти.

„Јаска се викам Крсто Крапов. Бев најмладиот комитски војвода. Татко ми Доне Крапов е закопан во братојадската гробница, а по лошата вест, на мајка ми Вана Крапова ѝ се распарчи срцето. Ниту знам каде е, ниту кој ја закопа. Сега, никој ништо не кажува за тоа време.

Ние Македонците во тие години – од кога дојде Гркот, не мислевме на проблемите што ни се чинеа далечни, сега сме полни со грижи кога нѐ јавнаа маките нанесени од прогоните, ги чувствуваме многу болно и станаа сè понерешливи.

Но, сега, по малку ми треперат рацете додека мислам на сето тоа. Да, јас сум од Краповото семе, а името Крапов е по прадедо ми Григор. Бил рибар и фаќал големи крапови, костурски прочуени риби. Така го завикале уште Турците и многу го почитувале...

Сега живеам сам. Потполно сам. Останав без род, а тоа е најнечовечка казна. Никогаш никому не му зборувам. Не примам ништо. Не давам ништо. Живеам, но не сакам да си го намнисувам минатото.

Ги рашири дланките и прстите. Почна да си ги истегнува образите, истуркувајќи ги брчките од челото, ги затегнуваше очните капаци од избледените очи, а јас чувствував наплив на емоции. Возбуда и восхит заради тоа што се сретнав токму со таков човек, кој ќе ми го раскаже минатото без неметливост, сосема искрено!

И ден-денес не можам да си простам зошто го прашав:

– Дали некогаш си се обидел да се самоубиеш за време на суровите преживувања на островот?

Ми одговори гордо, со некаков војнички став:

– Не! Никогаш! Љубовта за мене остана како бескраен сон, недоглед од многу сложени виножитни бои. Таа ми припаѓаше само мене, а ние на својот народ, на овој костурски род...

Како занесен, почнав да ги толкувам неговите зборови. Се вратив во реалноста. Тој замолче. Го чекаше мојот одговор. Се почувствува разочаран.

– Жал ми е... Ова што го чув е веќе премногу. И му реков: „Минатото нѐ зближи!“

Тој го постави показалецот на слепоочницата и ми рече:

– Костур наш, како да бил даруван од бога да биде светилка на комитскиот пат... Тој духовен извор и виор, исконски и библиски опстојувал, се ѕидал и градел од нашите предци, а сега е туѓ, го отуѓивме...

И ден-денес ме јади јанса, како и зошто дозволивме да ни го организираат братојадството!

Туѓинците ни ги организираа духовите на поделбата и нѐ поделија на компромисни (еласити, комунисти) и бескомпромисни Македонци (сите родољупци – чеда на Илинденските комити).

Страшно бевме заљубени во ропството... И, сега, таквите наврaќања, ми го згрутчуваа умот.

Костур и костурските села личеа на една опожарена шума, каде што македонските еласити, комунисти, бегале од огнот барајќи спас во армијата на Тито, додека комитите го бранеа Костур и костурските села. Македонските еласити и комунисти, сепак, и понатаму глумеа интернационалисти, често ги напаѓаа комитите како националисти и им ги опожарува нивните к’шти.

А тоа ме потсетува на приказната: „Кога од големиот пожар бегале големите и силни ѕверки, само малото колибри, со малку водичка во клунчето летало токму кон шумата. На опомените на „попаметните“ дека е лудост тоа што го прави, дека обидот е залуден и невозможен, птичката одговорила дека го прави токму тоа што е реално – ни помалку ни повеќе, туку токму она што треба, сака и може да го стори за да ја запре несреќата што се прави над костурчани. А тоа го правеа и комитите и останаа сами да го бранат Костур. Да, токму така, и со нашите Македонци –

еласити и комунисти, но има и такви кои не сакаат да си признаат дека со напуштање на родното место не се брани татковина.

По нивното напуштање, остануваат многу отворени прашања за македонската историја!? Тоа беше време, како што велеше дедо ми, кога: „На мудриот повеќе му користат непријателите отколку на лудиот пријателите.“

Го гледам како се згрчува и одвнатре го јаде некаква јанса, а кај мене рој од прашања:

– Зошто мислиме дека порано луѓето биле посреќни, а животот поедноставен, зошто постојано правиме реминисценции за добрите ввремиња? Зошто со тага ги разгледуваме старите фотографии и ги слушаме со восхит подвизите на нашите предци. Дали сакаме да промениме нешто од нашето минато?

– Значи, тоа беше време во кое животот на Македонците, посебно на костурчани, им беше исполнет со гнев и со неизвесност. Кога се вратив во Костур – дома, во ова свето место, најдов еден изурнат живот, а оставив убава жена и дете кои ги носев длабоко закопани во моето срце, како најголемо богатсто.

Дедо ми велеше: „Нѐ разделија и нѐ поделија и ете, денес, од секого ќе слушнеш глупави мисли и разни богохулења, но мудриот костурчанец треба да ги премолчува и да си го чува огништето, а во него ќе има вечна топлина.

Му велам: – Ти си искрен човек.

Тој, нестрпливо ми вели:

– Јас сум комита и ја кажувам вистината, ако навистина бев дволичен, мислиш дека ќе го носев баш ова лице?

Ние костурчаните, го изгубивме Костур за нецели десет години, од 1940 до 1949 година, затоа што не постапивме мудро и одговорно. Токму во тие судбоносни години се поделивме на комити и еласити и станавме луѓе без мерка спрема самите себеси; плашливи, предизвикувачи на неред, дејствувавме сурово, а требаше одамна, еднаш засекогаш, да се отргневме од нашето поданство и од туѓинците кои ни го наметнуваа својот начин на стратегија и визија како безалтернативен избор. Туѓинците нѐ проценија дека им ги прифаќаме лагите, дека сме милосливи спрема нив, а тие сѐ повеќе, со таквите лаги нѐ хранеа и нѐ силеа

во нашето братојадство. Тие ја сакаа Македонија без Македонците. Така велеа андартите кога дојдоа во 1903 година.

Го прашав: – Кажи ми ја вистината; какви луѓе беа комитите?

Се двоумеше. Тажно и како жарчиња му гледаа очите. Тишината беше долга како вечност, но тој ја прекина и ми рече:

– Слушај земјак, ако сме искрени и јасни пред идните генерации, треба конечно да создадеме здрав и отворен повик, со кој ќе објасниме дека нашите корени се тука, во оваа костурска земја и дека тие треба да го добијат заслуженото право да се вратат на огништата од своите предци и да престанат да живеат по светот разочарани и гневни со болни спомени. Да го бараат своето некаде далеку од оваа наша одземена македонска земја. Тоа ќе биде најтешкиот наш испит, но потомците треба да се вратат ДОМА! Тоа наше прогонство, беше еден планиран хаос, уреден на лажни вредности, паднат морал, духовна сиромаштија, загубени илузии и изневерени наши македонски идеали. Ме прашуваш, кои луѓе биле комитите?

Сега ќе морам за сè да раскажам. Од самиот почеток. Да се разбудат многу стари, поминати времиња. Во вакви болни и трогателни средби сè се оживува.

Комитите беа луѓе кои се решиле да се исправат пред своите стравови, сомнежи, прогони и немири. Со својата храброст да го трасираат и изодат патот кон слободата и да бидат самостојни режисери на сопствениот живот. Ние, македонските комити, по сè изгледа дека сме биле со родољубива визија, сме биле во вистинската борба за прв пат во историјата и затоа владетелите, по поделбата на Македонија, најжестоко посакуваа да нè уништат, а тоа го сторија откако ни го организираа братојадството.

Разменувавме погледи и наеднаш почувствував чудна непријатност. Неговиот гнев беше неизмерен. Ме загледа в очи и рече:

– Комитите беа бунтовници, луѓе што размислуваа со своја глава. Тие никогаш и не помислуваа да го напуштат Костур. Имаа доблест и храброст гласно да го кажат тоа што го мислат: Костур е наш! Македонија е наша татковина. Ние, нема по светот да најдеме друга Македонија или Костур, тие се нашата татковина

на домородците! Тие дискутираа за идеи во интерес на Македонците. Македонските комунисти дискутираа за настани, а малите умови еласитите (поданиците), дискутираа за луѓето: „кој е кој и кој кому му е поданик“.

Со своите очи гледав кога маршираа комитските чети. Костурчани плачеа, кликаа над секој свој успех, оти тоа го заслужуваа, оти им следуваше, оти ние Македонците, таа можност не сме ја имале, за да го направиме тоа порано.

Да, уште повнимателно слушаа и гледаа во четите. Во тие времиња омразата на Каравангелис и Метаксовците што ги разделуваа костурчани на „грекомани„ и „паљовулгари“, сега веќе значително беше згасната, а луѓето одеа со повисоко кранати глави, од кога и да е порано.

Секој извикуваше: „Тука сме! Да ја видиме македонската војска. Горди сме за тоа што им припаѓаме!“

Костур одекнуваше. Биеја камбаните од сите цркви, а сиот народ: Македонци, Евреи, Власи и други, сите беа на улица. Само гркоманите sиркаа од прозоците уплашени од тропотот на македонското марширање.

Како да е сега, во овој миг. Пред очи ми се, како да минуваат низ улицата до плоштадот.

Потоа следеше говорот на Паскал Добролиски, Васил Мањатски, Пандо Четирски, Лука Дреновски, Бај Кољо и други началници на Главниот штаб.

Во тоа време, вистинска реткост беше да се види македонска војска, дури по Илинден, кога беа построени од Чакаларов, Пандо Кљашев, Лазар Поп Трајков, Митре Влаот, а сега ги гледаш разјарени, радосни и горди, а не како до сега што служеле војници во туѓи војски и под туѓо знаме, а и под туѓи наредби, и како марионети игравме влечени од офицерите на окупаторот.

А насобраниот народ викаше: „Овде сме! Оваа е Македонија! Ние сме најстароседелци на оваа грутка земја“. Тоа треба да го знае секој поробувач... Сѐ е вистина! Македонците маршираа со кренати глави во родниот Костур. Ние сме стопани на оваа земја, а Грците окупатори на оваа земја, а укупатот без свој народ е ништо. Тој не може да пушти ни корен ни плод без свои корени.

Факт е дека во Македонија си донесоа свои луѓе дури од Понтија за да му покажат на светот дека тука има Грци!

Прв зеде збор Добролиски. Тој громко извика: „Ова е голем ден за Македонија. Денес е Илинден и е ден на иднината, за афирмација на македонското национално битие! Непријатели наши помирете се со тоа! Дојде часот кога мора да им се рече „доста“ на сите црни банди, дојдени од џенемот да сеат смрт по нашите села за освојување на Македонија.

Ние, ќе го браниме Костур до смрт! Во овој миг сме сплотени сите костурчани во едно тело, и нашето срце чука како едно – за Македонија! И за нашиот роден град Костур.“

Крсто Крапов ја изјари главата како стар воин и ми вели: „Тоа што го направија костурските комити, долго ќе го паметат генерациите. Тие беа храбри и горди синови на Македонија. Тие останаа верни на своите Илинденци; татковци и дедовци.

Мојот народ беше неписмен на својот мајчин јазик. Не затоа што беше заостанат, туку затоа што не му се даваше можност да го учи своето писмо и да пишува на македонски. Но, нашата усна традиција никогаш и никакви војски не успеале да ја сотрат. Морничавите тажачки, на македонските мајки, денес одекнуваат до небото, од радост. А ние децата растевме со песните за аргатувањето, војните, љубовта и печалбата. Немало костурчанец, каде било и каде и да е да не ја запее и заигра песната, која му врие во крвта:

„Мори чупи костурчанки
Раширете го орото,
Раширете го орото
Да ви виме фустаните,
Да ви виме фустаните,
Чиј е фустан дамкалија
Чиј е фустан дамкалија,
Да се стора севдалија.
По фустанот на чупчето.“

Стариот Крапов се возбуди, потпевнувајќи ја песната. Вените на челото и вратот му набабреа како да сакаше да го исцеди сето она што му било насобрано со години.

Од искрена почит кон него, ми доаѓаше да извикам: „Свирачу што ќе пиеш!“ Во себеси си велам: „О, Исусе, јас сум изненаден и чувствувам некакво олеснување“.

Не знам дали да летнам од среќа. Ништо не било уништено, песната наша ечи во мојот роден Костур.

Следеше тишина. Но во него, пак се појави некакаков немир. Продолжи да раскажува: „Си намнисувам на маките што ги минав на островите, на сè. Моите најубави години ги поминав на тие пусти острови, далеку од родниот Костур, љубената Кира (Кираца) и моето синче Дончо.

Си намнисувам на последните зборови од Кираца. Ми ја стискаше раката и последните зборови ѝ беа: „Крсто остануваш сам... Барај го синчето... Таков аманет ми остави. Кога ја прашав Кираца: „Колку години ме чекаш? Имав да ѝ кажам уште неколку збора, ама останаа во мене, не можев...

Таа, насолзена, ми одговори: „Триесет и шест години, пет месеци и 12 дена.“

Сега ја нема. Патетичноста често ме наведува на разговор со болката, со сетилата и немирите на тивките пулсеви и тактови, на говорот и мислењето. Хоризонтите на тие чести замисли се невидливи, недофатни, далечни. Таа беше силна жена!

Мислам дека таква несреќа ни била на сите Македонци. Цела вечност зјапаме во голите острови и по туѓите земји. Срцето ми чука во ушите. Си спомнувам низ времето на бизарниот нагон на смеење. Веднаш потоа добивав патетична желба да плачам.

Ах, тој пес. Требаше пред да се вратам, не да го убијам, туку да го плукнам. Тоа сега ме мачи толку многу што се гадам кога си го спомнувам! Подобро да не се вратев жив од островот.

Спомнувајќи си го здивот и далгите на езерото наше, на костурските рибари и на волшебниот игровит кавал, на живописот и залезот на сонцето и мирисот од прженият крап, и сега ми се исцедува солза... Кога си ја намнисувам љубената Кираца си ја потпевнувам песната:

Си заљубив едно моме костурчанче...

... ох, аман, аман...

Падна моме се разболе...

Бело лице потемнело..., ох, аман, аман...

Црни очи затворило..., ох, аман, аман...

Го загледав како срона солза. Се уверив дека солзите се најдобри преведувачи на нашите длабоко скриени чувства.

Тој се исправи, ги избриша солзите и ги протри очите. Ги собра усните како да сака да крикне и рече:

„Што ли сум му направил на господ Бог, за да ме заколни толку лошо... Подобро ќе беше тој звер да ми ја одземаше душата!

Тоа беше еднакво на чудо. Како да му попуштил синџирот со кој му бил врзан јазикот, тој прозборе во порој од грлести тонови и блик од солзи:

– Грчиштата ми го уништија семето. Ми го лишија правото да можам да имам потомок, да бидам дел од мојот народ, од човечкиот род во иднина. Тоа во суштина им беше целта, да нè убијат сите домордци. Ме убиле на најподол начин, само душата моја, за сето тоа знае...

Со години додека бев на островот, но и по враќањето дома, во Костур, долги години ми се повторуваше истиот сон кој еднаш го сонував на островот. Тогаш толку се уплашив без точно да знам зошто и од што. И така, си седев во шаторот неподвижен, скаменет, без живот, без душа, не знаејќи ни кај да погледам, ни на каде да се помрднам...

– Го сонував со години човекот што ме скопи, – рече воздбудено и болно и продолжи: „Оттогаш, па сè до денес катаденувам со мисла и надеж дека еден ден мојот род ќе им се одмазди за сето зло нанесено на овој мој род... Но, за тоа родот наш, ниту говори, ниту му кажува на светот“.

Така повторуваше Крсто Крапов и гледаше во мене скомросан, со избледените очи.

Во себеси си велам, кај таквиот човек што чува тајни почнува да се чувствува изолиран и незаштитен од никого, се формира убедување дека која било власт е загрозувачки фактор за неговиот живот.

Ме опули охрабрено и ми вели:

– Јас никогаш не сум бил од оние што сешто кријат во себе, па потоа, се полнат со омраза, бес и немоќ. Кога имав нешто да кажам, кажував. Кога немав што да кажам, молчев. Но, кај нас, костурчани, се појави една одлика, се поделивме на комити и комунисти (луѓе – заљубени во ропството). Такви нè имаше во Костур, во Америка, Австралија и Канада, во Ташкент и Европа, најмногу нè има во Белград, Софија, Атина... Никогаш не можеше некој да нè мрази толку, колку што ние можевме да се мразиме самите себе. Па дури и кога гледаме дека таа самоомраза има разурнувачки последици по нас, ние продолжуваме да се мразиме, и не застануваме на тоа, туку ги повикуваме и другите кои ни се пријатели по идеолошка линија, да ни се придружат, и да ни помогнат заедно да го мразиме својот по род, сè додека постои нешто што уште може да се мрази. Како комити или како комунисти... Тоа добро го научивме од костурскиот владика Каравангелис. Тоа го правевме свесно иако знаевме од предците дека Турците тука, во Македонија, биле пет века и немале време за таква ука да ни дадат, а господовото чедо крвникот Каравангелис, набрзо нè оспособи за таквото братојадство. И, на крај нè прекрстија и ни дадоа ново име и презиме, па тоа нè натера и самите да се заборавивме и да војуваме против вековното наследство и својата судбина и од кој прадедо и дедо ни беше семето...

Стресот на Македонецот од грчките сурови закони, катадневно и непрестајно надвиснуваше како воденички камен, смачкуваше цели семејства и со години нè изгонуваше од нашите прадедови огништа. Прогонети во туѓина, сенката на осаменоста ги следи, ги уништува.

Ете, тоа нè снајде од кога нè окупира ГРКОТ!“

Гласот му стануваше сè попродорен и низ тие мисли му истекуваа болките; низ видливото и невидливото време, но тоа не го прави само да си ја „олесни душата“, туку во него нешто неоткриено вриеше, се бунтуваше и сакаше многу да му каже на светот.

Очите му беа чудни, а многу светли, како две бистри изворчиња.

Стојам и слушам; нанижани патила од пред повеќе од половина век. Навистина, тешко се издржува кога се молчи. Особено за некои многу важни историски мигови, кои по желбата на туѓинците сме ги премолчиле низ нашата историја. И си намнисувам, кога дедо ми велеше: „Еднаш засекогаш треба да се победи стравот, а победата над стравот е почеток на мудроста“.

Колку сум задоцнил?

Сведнав глава. Каква и да е неговата приказна, ми беше многу жал за него – така заборавив на моите проблеми. Да! Но, зарем само јас? Зарем само костурчани?!

Но, и по половина век, човек може да ја сфати несреќата само до извесен степен. Кога ќе го помине тој степен (а ние одамна го минавме), несреќата го уништува човекот (му ги уништува прадедовите корени) или го остава рамнодушен, односно ќе стане рамнодушен како нас костурчани.

Тоа беше време кога љубовта беше толку кратка, а заборавот толку бескраен. Време кое Грците нè тераа да ја преферираме лагата пред вистината. А можеби и затоа што ништо не е потешко од тоа да се зборува за своите патила... Кога го загледав, видов колку е јадосан.

Се запрашав, дали е чесно да се предизвикува страдање на други, дури и кога човековите најдлабоки желби неизбежно водат кон тоа?

Не забележав дека во моите очи имаше солзи додека го слушав.

Тој одмавна со раката, ме опули жаловито и ми дообјасни, додека гласот му се прекинуваше и ми рече: „Плачи, испразни го отровот од душата и остави му ја намерата да го дојадува цел живот...“

На крајот нема да ги паметиме навредите од непријателите, туку повеќе ќе нè нагризува тишината од нашите браќа костурчани и сите Македонци кои свиле гнездо по светот и си го оттуѓиле родниот крај, но и сите ние кои судбински си останавме тука, да опстоиме на татковинското.

Но, најмногу страдаат оние, а ќе страдаат – сè до гроба, сите оние што се далеку од оваа прататкова земја, кои во младешките

години оставиле дел од љубовта тука. Кога пролетта беше време на љубов, а на среќните беќари цел живот им беше умот во пролетта.

Сега, на сите преживеани, во нивната осаменост и носталгија љубовта вечно им гори во душата и посакуваат да ја запеат најпеаната песна што ја пееле костурските лепи чупи и заљубените беќари: „Твоите очи Лено мори...“

Од толпата се слушна глас на расположени костурчани:

„О Крсто! Ајде да ја викнеме онаа нашчата.“

КРЕНА МАРТИНАТА

Крена мартината, мори мамо, фати планината.
Тана - на - на - на - на, танана - на -на, ојду на Локвата.
Таму се собрале, мори мамо, от пет села деци.
ај от пет села деци, мила мамо, от три села чупи.
Чупите д’мбенски и чупите смрдецки не се теку лепи,
Гласо му се крена, мори мила мамо,
многу надалеку, до Солуна града.
Лепите деци, мамо мори.
Енаш те опулве, мори мила мамо и те опијанве.
Ај енаш шом запее, мила мамо, умо ти го креве.

Сите беа фатени на орото и продолжија со песната, која ечеше до Вичо планина до длабоката ноќ:

Шчо си толку Лено мори, гајлелија...

Втора глава

Величествените панорами на Костур

(Ене оттуа шчо убао се глендат прадедовите огништа, а ги пулис откарши лепите дрвени чардаци? Кеку лепо е да глендаш на кај нив и да се ендриш, како на нешчо свое шчо го миљваш..., – ми рече и седна до мене, Крсто Крапов.)

1. Утрото осамна и блесна сета убавина на Костурското Езеро, која го одзема здивот. Костурската зора е тврдо сива и бурна. Доаѓа ненадејно и тоа некако од небото. Како дожд, како плисок светлина, а можеби така ми се причинува од моите насолзени очи. Не знам. Секое утро се нурнувам во понесоницата. Одам по старите цркви и барам траги од предците. Тие биле побожни, кротки и необично трудољубиви луѓе, кои му служеле на Бога. Одам по нивните стапки и ги чувствувам; им ја мерам големината и стројноста нивна. Домот наш нема врата, нема прозорец, поплочената патека сега е густо затревена, само куп рушевини под голото небо. Некогаш тука се пиело вино, а и улиците остареа без деца.

Боже! Колку сум вљубен во домот на моите предци! Ете, во овој двор мајка ми со баба ми Јанка ме исчуваа. Мајка ми умре во Полска и таму е закопана, а баба ми Јанка тука, во Костур умре, но гробот не ѝ го знам! Гробовите не им ги знам, ниту на мајка, ниту на татко. Тој загина на италијанскиот фронт, за интересите на грчкиот цар.

Без да се воздржам ми капнува солза, по неа и друга, а во мене мислата ме притиска и боли ако не кажам дека во оваа куќа, дедо ми раскажуваше за Илинденците, за нашата гордост.

Тука играв и растев. Ене го старото дрво, дуњата – мирисот на детството. Кога се родив, тука баба ми ја има закапоно мојата папочната врвка, под корените на ова разгрането дрво, а сега стојам како *„туѓинец во својата земја“,* не сум на своето, туку само вејка на ветрот и уште разбеснети силни бури ме бијат, ме одвејуваат на сите страни... Стојам окован пред урнатините на мојата дома, која ја напуштив во мачна прелага. Се борам, пребарувам низ оваа жестока казна, а за сè носам удрен печат на моите коски и сè уште талкам по светот... Тука сите мои спомени се изгорени.

Оттука, во една темнина, Маркосовите партизани насилно ме мобилизираа и не ми дозволија да се збогувам. Заминав без збогум... Плачот на моите блиски, со години вие сè позасилено по мене. Ме занемува, опулот ми згаснува... Сега, сега!?

Ме бодна чудна болка. Јас веќе се разнишав, чекорот го измешав и се фатив за sидините. Ми надојде лошо. Вистината е сурова; вистина е дека сум во татковиот двор; вистината е човечки принцип кога ќе се сретнеш со она што ти припаѓа. Господе, дај ми трпение! Сега не ми припаѓа ништо, само болката, само спомените и пепелта. Ама...?!

Костурчани велат*: „Од кај ќе се напиеш првпат вода, таму ти останува душата...“*

Ех, од љубовта и од надежта за средба со своето, не се бега...

* * *

Првото прашање што му го упатив на Крапов е:

– Има ли историски докази дека Костур бил грчки до грчката окупација во 1912-1913 година?!

Крсто Крапов застана простум, ја крена раката и ја движеше по работ на крајните контури на градот Костур, и почна да ми објаснува дел од нашата забранета историја.

Ние Македонците ништо не знаеме за *Самоиловото царство и основањето на Јужнословенската бискупија*. Ја прочитав кни-

гата од Киро Стојанов во која се опишува Самоиловото царство и основањето на Јужнословенските бискупии. Во почетокот на 11 век Самоиловото царство достигнува најголемо проширување во своите граници и ги опфаќа подрачјата: Македонија, Тесалија, Епир, Албанија, Српските земји, Босна, Срем и Подунавска Бугарија. По успешните војни и проширувањето на државните граници пред царот Самоил се појавил проблемот за легализација на неговата држава. Средновековна пракса била интронизацијата на царот да ја изврши Црквата на којашто припаѓала државата. Цариградската патријаршија во тоа време се наоѓала во рацете на византискиот цар Василие II, со кој Самоил бил во постојано непријателство и сосема разбирливо од него не би можел да очекува круна. Очигледно дека единствен пат за добивање круна бил Рим, односно папата. Тоа дека Самоил бил крунисан и дека носел круна се докажува со дописот на Василие II од 1018 година во некогашната Самоилова ризница – „круна составена од зрна бисери“, а тоа го докажува Скилициј и шпанскиот Евреин Ибрахим Ибн Јакуб. По добивањето и крунисувањето на цар Самоил новиот „патријарх“ во Самоиловата држава ги има под своја јурисдикција сите бискупии кои се наоѓале во составот на неговото царство. Меѓу многубројните бискупии се истакнуваат: Скопската, Битолската, Воденската, Драмската, Струмичката, Костурската, разбирливо Охридската која ја издигнува во Патријаршија.[1]

Костур е еден од најубавите градови во Македонија, сега под грчка власт, град со својата спокојна и идилична природа, но и со најбогатата и долга историја.

Костур е град кој има византиска архитектура и со голем број византиски и повизантиски знаменитости, односно најмногу остатоци од изградбата на нашиот голем и силен цар Самоил, на кој скоро ќе му славиме илјада години. Ти знаеш дека Охрид и Преспа биле центар на неговото силно царство. Нашите предци биле негови најхрабри војници. По битката на планината Белasица, тие слепи се враќале тука, дома, и кога стигнале до селото

[1] Белешка: К. Стојанов, *Povijesno-pravni razvoj Katoličke crkve bizantsko-slavenskogobreda u Makedoniji, Zagreb 19, str. 8- 11.*

Несрам, рекле: „Не се срамиме, ако сме слепи. Тука ќе си живееме“. Така селото Несрам е формирано од Самоиловите војници.

Се сврте насмеан и ми вели: „Да, ние сме Самоилови наследници. Дури тоа го покажува нашиот лик. Речиси и да не постои сериозен научник што не верува во процветот на Самоилоото царство“.

Пот ми се слева низ сите дамари кога слушам дека Костур бил грчки, а сега, дури и колонистите удавени во пропагандата велат дека биле потомци на Цар Самоил и сега како можело; од Карамани (Пондии), се декларираат како Македонци!?

ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ ОД КОГА ДОЈДЕ ГРКОТ (1913 - 2013)

„Неистражениот живот не е за живеење.“
Сократ (антички филозоф)

Како и зошто во окупираниот дел на Македонија, грчката држава го почна и спроведуваше (не)цивилизацискиот конфликт?

Новата грчка власт настојуваше од нас Македонците да го избрише чувството на припадност, а тоа е најбитното кај човекот, за неговиот идентитет и припадноста кон македонскиот род.

Со доаѓањето на Гркот, нашиот мајчин, македонски јазик строго се забрани, а цели 500 години под турско ропство не само што не се забрани и не се замени со турскиот, туку слободно се говореше.

Крапов направи еден чекор и возбудено рече: *„Решен сум во очите на македонскиот народ да изјавам дека: Грците дојдоа во Македонија со својата „национална држава“, а накратко беше претставена како држва со „еден крал, една нација, една црква, еден јазик“. Во Грција, воспоставувањето на држава-нација, од борбата за независност (1821-1829 г.) преку независноста, неколкуте територијални проширувања (од 1864 до 1947 г.) е надгледувана од големите сили. И не само што надгледувале туку големите сили и директно се мешале. Грците, во создавањето на една нација, тежнееја да создадат еднонационално образование, религија, култура и наука.*

Со новата грчка власт не само што се забрани, туку и се прогонуваше, се псуеше, клеветеше и понижуваше. Моралните и етичките вредности станаа под покровителство на грчката окупација. Се забранија секакви културни манифестации од македонската култура. Ни беа забранети песните, ората и сите обичаи, а со тоа се одеше на тотална асимилација и уништување на македонскиот народ. Каков ужас!

Си велам, Бог да чува и да брани, што нè снајде.

„Гледај“ – рече Крапов.

„Гледам дека ти си човек обземен од копнеж за родниот крај. За костурчани велат дека се најпознати христијани; со силна љубов, вера и надеж. Но, што се случи? Нашите национални обичаи и белези беа забранети, и со сила ни беа натурени грчките. Строго ни беше забранета костурската култура: празниците, свадбарските и погребните обреди. Ни беше наложено да се декларираме дека сме Грци и ни се издаваа токму такви документи, односно како што вели Милан Кундера „За уништување на еден народ“:

„Првиот чекор за уништиш еден народ е да му го избришиш паметењето (меморијата). Да му го уништиш светото писмо и книгата. Неговата култура и историја. Потоа да ставиш некој туѓинец да му напише нови книги, да им образува нова просвета и образование, да им измисли една нова историја.

Не ќе треба многу време за тој народ да почни да заборава кој беше и кога беше.

Останатиот свет околу него ќе го заборави уште побрзо, штом сам ќе се заборави.“

Сето тоа беше на силните лудачки грчки напади за елиминирање на македонската култура и уништување на македонскиот народ.

Суштината на Грците им беше да не постои македонски народ со свое македонско стебло и своја македонска земја, туку полека македонскиот корен и семе да се пренесе во грчко семејно стебло.

А, Крапов, бунтовен катаден се соочува со својот македонски идентитет, кој од кога дојде Гркот било табу тема: *„Оние луѓе кои најгласно зборуваат за неправдите и креваат врева дека све-*

тој би можел да биде подобро место за живење, само шепотат кога станува збор за македонското прашање“, – вели тој. *„Тоа навистина ме навредува“.*

Значи, на овој начин Грците сакаа да го одржуваат сознанието дека во Грција живеат само Грци по род. Таквиот грчки став како крајна цел е сè до ден-денес, да го величаат и зајакнат нивниот идентитет и Грција да ја прогласат за еднонационална држава во која живеат само Грци по род.

Ние Македонците, посебно по Втората светска војна, не подлегнувајќи на невидениот геноциден грчки зафат се нарекуваме со „браќа Македонци! Не смееме да мижиме кога човек на човека му ја пие крвта.“

Ние Македонците, никогаш и не се сложивме да нè погрчат, а посебно тоа го покажавме во Граѓанската војана (1945- 1949). Но, ете и денес, сиот цивилизиран и умен свет знае дека: *„Митот за нацијата-држава одамна е наминат“*, а Грците си го тераат своето. Цели 70 години сме прогонети, земени ни се имотите и државјантвото и не нè признаваат како граѓани на Грција“.

* * *

Крапов, сега посмирен, потстана од карпестиот камен, милозливо ме опули и рече:

– Не знам дали знаеш, ама Костур е интернационален центар за обработка и преработка, производство и продажба на готово крзно и крзнени производи, прочуени како *„костурско крзно“* и кожни производи со многувековна традиција. Крзнарството во Костур беше најстариот занает и само костурчани со султански ферман имале право да бидат крзнари. Тука, Турците ги облекувале најубавите жени во харемот и кога патувале за Истанбул ја пренесувале најмодерната облека и културата на живеење во Балканот.

По Втората светска војна, голем дел од домородните жители се прогонети по светот. Сега многу ретко ќе стретнеш костурчанец да ти призбори на костуски – Аре ти да не си од нашчите?

А жителите на Костур ги бие глас дека биле мошне традиционална заедница, силно приврзана за своите корени и со чист

македонски говор, на локален дијалект – ести с'ти зборвеа на костурки... и жените облечени во живописната и традиционална облека, кои потсетуваа на прочуените убавици со – лепите лелеави коси, ести кај коприна. Тие, посебно чупите, одушевуваа со својата суптилност и фасцинантност, дискретност и неупадливост, туку се однесува со видна срамежливост. Ги нема и тие луди беќаришта, кои sирака од чардаците и пенџеријата.

Сега никој не ме следи, не знам зошто?

Се чувствувам како дете и како што велеше дедо ми: *„Кога децата ќе се истргнат од прегратките на татковината и ќе појдат по една патека кон својот живот, човек тешко е да ги следи, сваќби веќе во родната куќа нема. Тие зад себе ќе остават пустош. Седни во дворот, затвори ги очите и моли го дождот да ги испере солзите исплакани по нив и молчи. Ако некогаш навратиш да не се вознемируваш од спомените по нив.*

Одам по калдрмисаните улици, минувам низ тесните сокачиња, по стапките на моите предци, пред нивните домови, но сега наседнале туѓинци Просфиги. Малку се настаните од моето детство што ги паметам толку впечатливо и со иста емоција да можам и денес да ги прикажам, но во еден двор од старите наши комшии, една Маџирка од Смирни, истопорена на налани, ја спружи на долг сиџим својата пондијска облека во сите бои и нијанси што постоеле во нивниот роден крај и си потпевнува, а јас не знам сега каде се прогонети тие наши, весели и добри соседи.

Живи ли се? Мртви ли се? Телото ми се собра од некаков грч што помина по мене.

Зачекорив со замислен поглед. Ги заборавив и не сакам ни да спомнам за животот прежен, а со денешниот живот не смогнав да се справам, да го покажам моето ЈАС. Плукам, живејќи како талкач. Не ме плени ничија лика како идол...

Животот ми мина, само барав, наоѓав и повторно се вдавав во збег. Плукам, кога ќе видам колку време минало и колку останало пред мене.

Тука во овој наш роден град Костур, не говорат на глас, човек треба сам да се чува...

Каква ирониј, на Просфигите нашата земја им стана дом, а ние мораме да одиме на друго место да си најдеме дом. Нашата земја ја „исчистија“ од нас...

Комунистите што нè водеа во Граѓанската војна нè храбреа со зборовите: „*Ние сме борци и интернационалисти*“, нè оставија по светот како вечни талкачи, а јас таа тајна нема да ја носам цел живот во мене. Не можам да издржам, велам. Не можам да живеам со чувство на откорнатост од сè што ми е познато и мило. Се чини, за миг вековите ми минаа покрај моите очи.

Крапов ме гледа зачудено, а јас продолжив:

– Тоа секој талкач го знае, но секој мора да го избие од својата глава, дека ние бевме жртви на македонските идеолошки активисти, велам.

* * *

ОД КОГА ДОЈДЕ ГРКОТ, КОСТУРЧАНИ ЗАБОРАВИЈА ДА СЕ СМЕАТ ОД СРЦЕ

Небото над Костур, обрабено со облачност од старите планини полни со гробови од херои со ненапишана историја. Сè е немо, чиниш големите преселби понеле сè; екот на песната, екот на малихерката, благословот на мајчинскиот збор по своето чедо и клетвите на вдовиците. Боже, колку ни се расфрлени спомените, а тие болат...

Најубавите и најдобрите нешта на родниот Костур не можат да бидат видени или допрени. Тие мора да бидат почувствувани со срцето, ама знам дека костурчани беа горделиви со тоа што потекнуваа од Костур и Костурско.

– Но, ете, пулиш и глендаш од ка дојде Гркот, костурчани заборавија да се смеат од срце, вели Карпов и продолжи: – А баба ми Јанка, не знаеше грчки ама од мака шепотеше: „Ете тука, во грлото, ми стој една грутка, јас голтам, а таа не оди надоле, да се ослободам...“

Колку остаре градот, а малку знаеме колку е стар. Во пожолтените тефтери е напишано: „Костур распослан на полуостровот Горица, на западниот дел од брегот на езерото, на надморска ви-

сина од 690 м името го добил по латинското име на животното Бавар (Цацтог) кое имало најубаво крзно".

Во турските тефтери пишува дека костурчани биле од царската лоза на цар Самоил, кој тука во Македонија владеел по византиското владеење.

За историјата на градот Костур има записи дури и од владеењето на Римјаните, но најконкретно е кажано за византискиот период, во кој се вели: Градот Костур за прв пат се јавува независен и како национална самостојна македонска заедница, а тоа било некаде во далечната 990 година кога цар Самоил го презема Костур и градот останува под водство на Македонците сè до 1385 година кога потпадна под турското ропство (1385 - 1913) година.

Турците за своето владење изградиле доста значајни објекти коишто можат и денес да се забележат: „Големата Порта", „Куле маало" и посебни турски населби, како и трета поголема населба и работилница за обработка на крзно. Помеѓу овие населби биле изградени и турски гробишта. Турците се населиле кон месноста „Долчето". Биле изградени школи (мекиер), три анови покрај Куршум џамијата и неколку медреси.

Во тој период се појави и Еврејската заедница, некаде во 15 век. Повеќето од нив биле трговци. Арни луѓе биле, итри, тие власт не сакаа, туку трговија и пари. Многу си го почитуваа семејството.

Во 18 век составот на населението било: 940 македонски семејства, 22 муслимански и 93 еврејски. Градот броел околу 12.000 жители, од кои 7.000 Македонци, 3.500 Турци и 1.500 Евреи.

Со турското население и со еврејското, познати се размените со Лозанскиот договор, со еврејското население во Втората светска војна од страна Хитлер, а со македонското – геноцид; познати се грчките геноцидни прогони во годините од (1940 - 1950).

Грчките власти во 1923 година, во Костур и Костурско доселија од Пондија (просвиги-Маџири) околу 27.796 лица, а низ цела Македонија под Грција околу 638. 253 лица. Значи, целта им беше да не постојат Македонците со свое стебло, туку македонскиот корен и семе да се преобрази во грчко семејно стебло.

Во тој период е изменет етничкиот состав на Македонија, а тоа е првиот геноциден чин. Само како информација, низ цела Грција беа доселени околу 1.150 000 лица.

* * *

Гледано од височината на Горица глетката на вечниот Костур е прекрасна.

Кога човек ќе се искачи на највисокиот врв на Горица пред него се отвора најубавата глетка на костурското длабоко синило на езерото кое магично пленува. Во сините и бистри води поигруваат илјадници крапови, а над таквата убавина се облаците кои пловат над езерото. Величествените панорами на природата го прават посебен и омилен град. Одвреме-навреме застануваме на врвот на ридот и ја набљудуваме шумата. Понекогаш мислиме дека е бесмртна како и планината. Сега ја гледаме како кревко семејство; растенијата, животните и птиците хармонично живеат во заедница.

Кружниот пат долж брегот на полуостровот е невидена убавина за љубовциите, со многу кафани и ресторанчиња. На најубавите места се изградени многу цркви, повеќето постари од времето пред тука да стапне Гркот. Токму тука преноќувале и познатите војводи и комити – борци за ослободување на Македонија. Комитите опстојуваа со слоганот на Цар Самоил: „Свој на своето!“, а слоганот на Гркот е: „Ја сакаме Македонија без Македонци“.

* * *

Кога ќе го свртиш грбот кон езерото во Костур сè е надолнина. Улиците небаре се искачиле нагоре, куќите се изредиле една зад друга. Небаре се криеле една зад друга. Возвишенијата се претвораат во ридови, потоа во планини, сè до местото каде почнува палнината Вичо. А кога силниот ветрец ќе го заплисне езерото, големите бранови се искачуваат до широките дворови, сè до големите јавори, до под селото Апоскеп, до заедничката гробница на Илинденците.

Крапов се потстокми и со растреперен глас ми вели:

„На моите предци коренот им е од најреволуционерното село Апоскеп.

Се сврте кон север и восхитувачки продолжи: „Ене го кај се наоѓа! Оддалечено 6 километри северно од Костур, на надморска висина од 840 м, во подножјето на планината Свети Илија. На север се граничи со селата Сетома и Сештево, јужно со градот Костур и со селото Жупаништа, на исток со селата Тиолишта, Кондораби, Фотиништа и западно со селото Сливени.

Во почетокот на дваесеттиот век, селото Апоскеп броело 750 жители (само Македонци), со 120 домаќинства со свои куќи поделени во две маала, источна и западна. Помеѓу двете маала извирал голем извор вода за кој се претпоставувало дека понирал од Преспанското Езеро. Селаните и денес го паметат тој феномен дека водата од изворот во зиме била топла, а во лето студена. Тоа го нарекувале господов дар.

Селото е изградено на многу интересна локација што потсетува на огромна дупка, обиколена со бујна вегетација на околните планини и токму по таквата местоположба Турците го нарекле АПУС КУП (големо земјено грне). Според преданието селото се создало кога некој од фамилијата Танаскови како воловар си ја изгубил својата крава и ја нашол во денешната местоположба на селото, но бил воодушевен од богатото пасиште што го видел. Кога се вратил во селото во кое живеел, доста далеку од ова место, тој им кажал на своите дека нашол едно многу убаво место, богато со вода и пасиште. Веднаш им предложил токму таму да ги изградат своите куќи. Како идно живеалиште било идеално и за живеење, а било и многу плодно, бидејќи се наводнувало.

Повеќето од селаните се занимавале со сточарство, но и со лозарство. Произведувале прочуено вино од апоскепско грозје, кое покасно стана многу познато. Сè повеќе го произведувале и го продавале во Костур, Лерин и дури до Кожани.

По создавањето на револуционерната организација ВМРО, со цел ослободување на македонскиот народ од Отоманската автократија, во Апоскеп била формирана првата организација која силно ги поддржувала идеите на ВМРО. Првите организатори

биле Лазо Луаров, Наум Фотев Божинов, Лазо Цинов, Дине Трупанов и Стојан Бакалов.

Местоположбата на Апоскеп се наоѓа на раскрсницата помеѓу трите реони на Костур кои беа организирани во ВМРО (Корештата, Пополе и Костенаријата и оттаму требаше да поминат за во другите реони.

На 20 јули 1903 година почна востанието на Илинден и востаниците Македонци и селаните од Апоскеп се најдоа во црквата „Свети Илија“ која беше на самата планина. Токму тој ден, пред повеќе од 300 востаници, еден од војводите Стојан Бакалов, одржа говор и ги повикуваше сите Македонци со зборовите:

„Браќа Македонци! Дојде денот што со години го чекавме. Земете ги пушките и борете се за слобода од турскиот јарем“.

Потоа со своите говори се редеа и Ламбро Браов, Пандо Поповски и Танас Јоргов, и во истиот момент се пријавија повеќе од 60 селани кои зедоа оружје и влегоа во редовите на комитските чети.

Малку подналутен ми вели: „И како шчо глендаш, туа нема Гарци. Нема нишчо гарцко. Тие гологасци од Мала Азија, ги донекоа, туа на готово, а нас Македонците не испашкае... До кога ќе мораме да ги докажуваме нашето име, презиме и дали сме Македонци? Може ли да се избрише нашчото минато, во овие села, па и токму туа во Костур како народ?“

Од дедо ми Доро, како шчо подробно ми раскажуваше, сѐ паметам за нашчите дедовци и прадедовци и ништо не ми рече дека некој од нив бил некој друг, отсем Македонец.

Дедо Дорчо, паметам како денес да кажуваше дека Илинденското востание во Костурско траело два и пол месеци и дека македонското население во Костурско масовно учествувало во големото Илинденско востание, давајќи најмногу борци во востанието, но и претрпувајќи најголеми страдања и загуби. За разлика од другите реони каде што востаничките акции траеле само неколку дена или максимум две недели, во Костурско Илинденското востание траело близу три месеци, без да биде задушено, односно воените дејствија се прекинати на 14 септември, по заповед на Главниот востанички штаб. Значи, за разлика од акци-

ите во Крушево, на пример, каде што востаниците претрпуваат пораз по десет дена и мора да прифатат капитулација, востаниците во Костурско воделе партизанска војна, која ја прекинуваат самите.

До 14 октомври, кога Главниот востанички штаб донесува решение за прекинување на воените дејства, борците учествуваат во 17 битки во кои 4.170 восатници се судриле со 30.360 турски војници. Убиени и ранети се 83 востаници и 513 турски војници. До прекинот на борбите биле запалени 2.750 куќи, или околу дваесет и осум отсто од вкупниот број куќи во Костурско. Без свој дом останале 15.650 души, а животот го загубиле 413 луѓе, кои биле убиени во одмазднички турски акции по селата.

Со тоа Костурчани даваат најмасовен белег на Илинденското востание. Нивната борба траела најдолго и со најголем број жртви. Судбината на таа борба била таква што денес тие се речиси заборавени.

Турците, посебно воените генерали, во нивното војување забележале и јасно тврделе дека: *„Досега навикнавме да велиме дека Македонците комити - Илинденци се борат како херои.*

Сега ќе велиме: Хероите се борат како Македонците комити.“

ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ

Но, сакам да ја објаснам човечноста помеѓу Турците и Грците:

Во селото Апоскеп, во 1908 година, по востанието на младотурците е изградена заедничка гробница за сите македонски видни војводи кои загинаа во Илинденското востание. Во таа заедничка гробница биле погребани најсветлите ликови, војводите: Васил Чакаларов, Пандо Шиндов, попот Герман Чиковски од селото Черешница и многу револуционери од Илинденското востание, ама и нивните роднини и други жртви.

Но, кога Грците ја окупираа Македонија (1913) таканаречените андарти и гркомани ја отворија гробницата и им ги фрлаа коските низ нивите и ливадите, а гробницата ја наполнија со камења.Се радуваа и неартикулирано пееја:

„***Го нема Чакаларов ја нема Македонија, го уништивме Чакаларов, а со него и сите Чакаларовци! Во превод:***

Τέρμα ο Τσσακαλάροβ,τερμα ι Μακεδονία, διαλῦσαμε κα ι όλυος τυος Τσακαραίυος.„

Лицето на Крапов станува мрачно и чувствувам дека длабоко е повреден. Огорченоста во неговиот глас е повеќе од јасна и ми вели: „КАКОВ УЖАС!

Тој ден беше „Духовден“, празник на основањето на христијанската црква, а споменот на починатите е почит кон нивните души. Тоа е така кај сите христијани.

Зарем тоа што го сторија андартите и гркоманите, не е уште една потврда за опасностите и последиците од национализмот и популизмот што се негува во Грција и доаѓа до степен брутално да ги навредува мртвите и да покажува непочитување на историјата? Зарем во таквиот чин можеш да очекуваш цивилизираност на грчкиот окупатор!?“

Тешко голтам, чувствувајќи како гордоста ме боцка во грлото. Се свртев кон Крапов, а тој продолжи:

„По востанието, од Грција почнаа да доаѓаат грчки андарти[2] кои имаа задача да ја задушат организацијата ВМРО.

Херојството на овие чети е познато надалеку, но сакам да кажам една вистина за месноста наречена Сливени. Таму имаше голема заедничка гробница во која беа закопани повеќе членови на ВМРО, меѓу кои војводата Митре Влаот, Васил Чакаларов, Лазар Поптрајков, Петар Наумов од Апоскеп и многу други, односно околу 60 души. Гробницата на Илинденците, со голема гордост нашето семејство ја посетуваше и положуваше цвеќе.

Но најболното се случи по окупаторската грчка власт во 1913 година кога оваа гробница на најгрозен начин и крвнички ја уништи и создаде гробници како на колачот Павлос Мелас

[2] Андарти – припадници на грчките одреди што се бореле за приклучување на Македонија кон Грција, особено активни во периодот на Илинденското востание и по него, сè до окупарањето на еден дел од Македонија под Грција.

(Микис Зезас)[3], роден во Месалија (Епир) и ги тераа Македонците да им се поклонуваат.

Уништувањето на гробницата на Илинденците, во која почиваа великаните на Македонија и сите други свети места, ја покажуваат вистината за варварството на грчката окупација која сакаше сè да избрише од вековното наследство на македонскиот народ, а ние молчиме. Зошто, молчиме!? Зарем ни доликува да им се поклонуваме на џелатите?!

Но, најстрашниот период доаѓа кога диктаторот Метаксас (1936), повеќето селани од Апоскеп ги испрати на островите.

Сакам да го истакнам и ова, на грчко-италијанскиот фронт како војници загинаа околу 36 млади селани бранејќи ги интересите на Грција. А тие војници беа: Панајот Мишајков, Спасо Бубев, Мичо Почев и други. Селото беше доста активно и во Граѓанската војна и тогаш даде огромен број жртви за слободата на Македонија, но никој не ги цени.

А заведувањето на македонските народни маси во таа Граѓанска војна беше, чиста ДЕМАГОГИЈА.

Денес Апоскеп е мирно село и многу гостопримливо. Многу од селаните се распрснати по светот и грчката власт не им дава право да се вратат, затоа што не биле Грци по род.

Ете, јас откако се вратив од островот, оттогаш наваму живеам со вина...“

Додека ми раскажуваше, изразот на неговото лице му стануваше сè помрачен, неговите очи изгледаа потемни од пепелта...

* * *

Во неделните и празничните утра се огласуваа многубројните и прочуени костурски камбани.

„Костур е (ми вели Крсто Крапов), како момче што те заведува со својата мистериозност и од кое не знаеш што да очекуваш.

[3] Павлос Мелас (правото име му е Микис Зезас), роден во Месалија. Потеклото му е од Епир. За неговите подвизи и улогата што ја одигра во борбите со Македонците - комитите, тој во 1904 беше назначен за водач на борбата во Западна Македонија со центар во Костур.

Како изминува времето, вистинските костурчани сè помалку ги има – изумреа некаде далеку со своите спомени. Ги нема...

Костур, во 2011 година, како и повеќето други градови во Македонија под Грција, минаа низ значајни промени – сè помалку остануваат од старите традиции, што биле вековни, а многу мешавини од новие 27.796 доселеници (колонисти) просфиги (Маџири - Пондии) доселени од далечната Мала Азија по Балканските војни (1919 - 1922) година.

Тие, од тогаш сè до денес никнуваа во различни делови на градот и внесуваа сè што му беше туѓо на македонско-костурската култура и сега поинаку диши градот.

Во него се крие вековната историја и има голема мешавина од денешната модерност, дури има и по нешто донесено и од Мала Азија. Човекот е како преселните птици, носи, зема и го снемува...

Но, ние костурчани треба да знаеме дека под старите ѕидини се крие чудесната тајна – токму во срцето на Костур се забетонирани многу храмови од нашите предци и нашата историја. Дел од тие храмови се обвиени со бујно зеленило или под урнатините лежат заборавени наши остатоци...

Пред да продолжи, Крапов размисли еден миг, потоа длабоко воздивна и рече:

„Си намнисувам, во неделите и големите христијански празници, уште во утрината ѕунеа, се огласуваа многубројните прочуени костурски камбани, лиени и донесени од Русија и Украина. Звукот на камбаните, сега далечен за многу костурачни, некаде вика, мами... Ах, тие наши браќа, колку се осамени, колку боледуваат за звукот на тие костурски камбани. Звукот се враќа сè до голема Русија... А, осамената љубов на костурчани, тивка и незабележлива, катадневно, понекого од родот убива...

Некои важни празници и обичаи на костурчани веќе се забранети од Гркот и се забораваат. Повеќето костурски празници се темелат на Библијата и главно се сезонски празници поврзани со различни жетви или се поврзани со историските настани.

Како дете, мој омилен празник во Костур беше Велигден. Тогаш баба Дора и мама Вана ме облекуваа во македонска руба

што ми ја шиеја за мојот најомилен ден. Тогаш се кршевме со црвени јајца со пријателите и ги јадевме по долгиот пост од шест недели пред Велгден. Особено ми се допаѓаа свеќите, направени посебно за децата, во форма на мали кошнички, кои беа лесни за држење. Да, Велигден беше бескрајно среќен период од годината, зашто се прославуваше нов почеток, надеж и величење на животот. На Велигден, народот се веселеше. Си честитаа, се бакнуваа, се почитуваа....

Ех, мој пријателе македонската култура во Костур умира и со неа умираме и ние. Тајната се крие во родот наш Македонски, во самите нас. Ние никогаш не се заколнавме дека ќе ја штитиме оваа наша прадедова земја. Само длабоките корени беа потврда на нашиот идентитет, а не бегање и пропагирање космополитизам.

Судбината на Македонија, не само на Костур, е историска, пред сè на самите Македонци од овој дел на Македонија.

Не ми се веруваше во сето ова што го кажува. Стоев онемен и скокален, но видно вознемирен.

* * *

Слегувавме низ улиците по стрмните тротоари, лизгави, поплочени со полутркалести камчиња. Беше зајдисонце што чудно ја обои калдрмата со сите бои на виножитото, а кај човека се јавува силно чувство што го заплиснува кога човек врви по калдрмисаните улички, покрај езерото или околните брда. Воздухот е полн со музика, поезија и секаква уметност.

Пред нашите очи се речиси сите езерски убавини. Куќите буквално се извишуваат една врз друга. Навечер, ако се гледа од брегот на езерото, сето тоа изгледа како некоја огромна новогодишна елка со илјадници светилки кои се огледуваат во позлатеното езеро. Месечината кога ќе се најде на врвот од полуостровот Горица наликува на една голема огромна светилка што го зголемува сјајот на сите варосани куќи коишто ги красат и ги откриваат местата на љубовта и историјата на Костур.

Но сега, во ова време, ретко да има свој македонски заумен живот. Единствените нешта што ги знаев за Костур беа за костур-

ската гимназија, црквите и рибарниците со прочуениот крап, но Крсто...

Поминаа многу години откако последен пат го видов Костур. И тогаш беше стар и убав град, тоа не можеше да се скрие. Костур е мојата лична голема рана. Боли секое сеќавање за местото каде што си пораснал. Секогаш тоа ти е најубавото место на земјата. Но, на Балканот како што велат ветераните: „Животот е здодевен кога нема борба...“ и така секојпат ќе се најде некој кој има зла волја да ја крши историјата, за да ги оправда своите постапки. Ние, во овие војни, се исподеливме на херои и злосторници, а сега, секаде нè има по светот, само не на татковото огниште. Зошто тука нè нема? И се прашувам: кој сум јас. Тука сум роден, тука имав таткова куќа, гробови; тука се уништени коските на моите предци... Зошто? Боже, Боже, што сме загубиле! Кои ли бевме? Кои сме?

Чудно чувство ме опива. Се разлева светлина над западниот дел од градот пред да изгрее сонцето. Се отвораат прозоците, се тргаат ролетните и се чувствува домашен топол здив и сладок вкус од бабини питулици.

Како да сум во детска лулка ме заспива. Гласно се смеам, како да сум опиен.

Проголтувам пролетна воздишка од мирисот на одмакедончените домови. Волшебно чувство, ме прави гласно да викам и пцујам. Погледот ми го крадат доселениците во нашите домови. Срцето ми трепери, на лицето цветот ми овенува.

Боже! Пак ќе речам: Колку сум бил вљубен во домот на моите предци. Урнатините болат, опулот ми се заматува и морници ме опсипуваат по телото. Куќата не е стара, ама е многу запуштена. Куќата е со запуштена градина. На сите страни има искршени садови, отпадоци, распаднати тули.

Ги шепотам сите мои предци и за секого посакувам да почива во мир.

Боже колку ги имало под рушевините од мојот род...

Така со години, секој прогон отвораше нова страница, нова патека по туѓите друмови и походи на својата мечта и надеж. Време е нашиот народ да се разбуди. Во нашата Македонија да

ги раскопа гробовите. Сите. Нашите мртви се неодмаздени, заборавени... Кога ќе викнат сите одеднаш, светот мора да чуе.

* * *

Пролетта во Костур почнуваше со разлевањето на реката Белица. Помина половината на април и долготрајната зима што постојано се навраќаше најпосле попушти и токму тогаш Крсто Крапов се врати дома. Но неговото враќање по половина век му беше како во сон.

Костур, како и секое друго место, има свој реален живот.

Улиците се празни, само моите чекори го разбиваат чувството дека времето застанало.

Костурчанките, сега по светот, повеќе умираат од тагување по широките дворови, оставени и населени од надојдени гологасци. Тие нè умираат од тешките работи по фабриките, туку само затоа што и ден и ноќ тагуваат по бујните трендафили и костурскиот босилок со опојниот мирис...

Седнат на еден sид го слушам Крсто Крапов. Тој има убав и топол глас, но лицето му е згрчено, напрегнато и зло. Следеше долга напрегната пауза, го наведна омлитавеното лице. Вриеше немоќно од бес, ама неговите очи имаа некаква неверојатна сила и чиниш му пламнаа, па ми вели:

„Ех, мој пријателе, ние Македонците молчиме, како ништо лошо да се нема случено со нас.

Балканските војни, односно 1912-1913 години се години на погром, години на национална катастрофа, посебно за нас костурчани, а ние молчиме пред светот дека Грција е невиден окупатор и дека сите акции и закони што ги донесе против нас, Македонците, се геноцидни. Кај нас Македонците, во нашата историја, не може да се најде зборот окупатор, туку дословно пишува: „Во Балканските војни Македонија била поделена и дека нејзините делови биле анектирани“.“

Молчевме и преживувавме, слушајќи ги големите јавори пред влезот во Костур како шепотеа со божји глас, далгите како свила го минуваа Костурското Езеро и нè заспиваа...

„Пули вака како било; тоа го видов со моите очи. Со андартите и со комитите, како измислена мамка: во дамнешно минато некој убил некого од илинденско семејство. Па некој од неговото семејство убил друг од другото. И така по ред. Тука во Костур и Костурско, секое поколение губело по неколку момчиња во тие одмазди. Или со илјадници ќе притворат и ќе ги пратат на сувите острови, а знаеш дека илјадници таму ги имаат оставено коските за ништо лошо сторено, туку само затоа што се Македонци. Молчењето можеби навистина во такви ситуации е злато, ама ми се чини дека генерацискиот молк за злото сторено од Гркот (Андартино) е потврда што не се најде Македонец гласно пред светот да каже што мисли: Што и зошто се правеле тие прогони со нас Македонците!

Навистина по окупирањето на Македонија, кај Македонецот се измешаа три вида патриотизам. Сите ја наведнавме главата, се помиривме со заменетото ропство од турско во грчко, но се надевавме дека Грците се христијани и ќе бидат подобри од Турците. Јас си припомнувам, кога ги прашувавме нашите дедовци зошто останале да живеат под грчкото ротство, тие одговараа: „Ова е нашата татковина од памтивек, та и оваа стихија ќе помине како сè што поминало, и Турците беа, па си отидоа!

Грчката окупациона власт тоа го оправдуваше и велеше: „Одвреме-навреме треба да се предизвикува страв кај оние кај кои разумот не помага, но, ни лутењето не е корисно.“

Едно е вистина, такви злосторства се преземаа особено спрема потомците на Илинденските комити. Комитите беа борци за ослободување од турското ропство, а сега во четириесеттите години сите тие луѓе се прогласени како борци против грчкото ропство.

Постепено се појавуваа сè поголеми напади на видни македонски семејства, посакувајќи да ги деградираат и ограбат. Ги повикуваа со погрдни зборови; извикувајќи: „Излези, илинденско куче!“.

Нас Македонците нè карактеризира длабокиот локален патриотизам. Селото е еден ентитет како што е и фамилијата и нивната полузависност која љубоморно ја чуваат. Оваа самодоверба

и локална лојалност е природна последица на една наша променлива историја. Ние носиме длабоко вродено чувство, имено, лојалноста кон духот на Македонија.

Таквиот македонски патриотизам дојде до израз на 5 март 1943 година. Во Костур е свикано собрание од 48 члена во кое имало претставници од разни села. На истото собрание било решено да се оформи организација под името „МАКЕДОНСКИ КОМИТЕТ“ за Костурско, само за самоодбрана, во која членувале повеќе од 54-60 села. Им било дозволено дури да се вооружат, бидејќи им требало да се заштитат во развластената Грција.

Такви собири биле организирани и во други градови. Сега сите тие потомци на Илинденците се вооружија и решија да се одбранат од сите досегашни злосторници и со тоа им се чинеше дека „македонските денови на ропството се завршени“.

Во тоа време најмногу луѓе отидоа комити, а еласитите побрзаа да ги наклеветат и да ги наречат: *„фашисти“, „предавници“, „охранети“* и сè што е најгрдо да велат за нив. Потоа јавно на организирани митинзи држеа долги политички говори, им се мешаа умиштата, тепаа, разбиваа дуќани и куќи. Комитите со кренати раце кон небото го повикуваа народот во одбрана. Викаа: „Браќа, да се збратимиме! Браќа, да се сплотиме! Народе македонски, до кога ќе трпиш! Тоа е наше исконско право да го браниме татковото огниште и својот народ, а не да бегаме. Господе, ги истрпивме Турците петсто години, сега ни ги донесе просфигите (маџирите), стопати полоши. Господе, душа немаме, душа си ни дал, луѓе сме, до кога ќе треба да лееме македонска крв!? Најпосле се изморија, видоа дека правдата задоцнува да дојде, затворите се полнеа со чесни костурски селани.

Ова не се кажува на добро, велеа старите и не помина време, се наоружаа комитите со едни долги италијански малихерки и повеќе не им даваа на Грците да влегуваат во селата. Влегуваа во двобои и имаа наврено неколку на штикови. Се создаде еден страв и повеќе ниту намислуваа да грабнат некоја жена или девојка. Така полека комитите си ја вратија среќата и животот во селата. И како се развиваа работите, почнаа да си упатуваат ужасни клетви и се повикуваа на борби за живот или смрт. Потоа на-

родните пејачи одеа по имотните селани; се собираа во големите гостински соби и ги пееја со растегнатото пеење сите македонски песни и ора.

Се зборуваше дека просфигите (маџирите) им завидуваа токму на тие песни и ора, дури велеа дека токму таа завист беше една од најглавните причини да соберат голема војска и посакуваа да ги изгорат, да ги изгонат и да останат да господарат со сето богатство што го нудеше оваа македонска земја.

* * *

Но, да му објасниш некому дека Македонците навикнале да се делат на два логора кои меѓусебно се мразат е невозможно. Комунистите лесно ветуваа светла иднина за сите, освен за себе. Навистина во тој хаос мислеа дека се најербапи и дека само тие најдобро ќе се снајдат.

Така поделените Македонци си го менуваат и името: комунисти и комити, ама омразата спрема комунистите си остана како да се со андартите – грчки, а комитите како – фашисти, но комитата си остана верник.

Дедо ми, кога слушна дека Македонците стана комунисти и со Грците комунисти „браќа“, тој изрече една поговорка: „А бре овие нашчи дечки шчо се кажуваат комунисти, зарем не знаат дека *„Не се влегва во исша вреќа со шес“*.

Велат дека несреќата никогаш не доаѓа сама. И така е како што велат. Си води таа со себе друшка некоја. Или друга несреќа, или пакост некоја, зло злокобно и страшно; за Македонците.

Кога Македонците, кои се декларираа како комунисти, грчката власт почна и нив да ги прогонува и да ги клевети пред народот дека тие „комунистите се атеисти“, тие се „неверници, безбожници“ и ги затвораше и нив по затворите. Ние, Македонците се мразевме по неколку основи. Имено, „верник“ во комунизмот беше нешто многу опасно, па дури има прогонети костурчани и живеат во туѓина па и ден-денес се мразат по таа идеолошка припадност. Па дури и во Граѓанската војна 1946-1949 година беше задолжително да бидеш атеист, а забрането да бидеш верник.

Омразата беше наследена и сега се наследуваше од генерација во генерација, сè до ден-денес, дури и по прогонот, се мразиме. Чиниш гладни сме, за крв, за одмазда. Од одмазда. Крвта што се лееше во тоа време, се разделуваше со граници на непроодливи луѓе и семејства. Не можеше да се ожениш со девојка од спротивното семејство. Секаде е, а никогаш го немаше! Најмалку во душата на костручанецот. Кој го донел злото!? Умот му го распламтил и го направил братоубиец. Никој не се запрашал: КАДЕ ЗГРЕШИВ ЈАС?

Го гледам како сенки да му поминуваат пред очи, и раскажува, кажува такви патила, такви измами, такви потпикнати измислени зла; кај Македонецот расколот му се загнездил длабоко во напатената душа.

* * *

Во тие години по поделбата на Македонија, Македонецот чиниш се научи да манипулира и со моќта на говорот и со моќта на молчењето...

Крапов замолче по зборовите:

„Доста изнареков, утре нè чека долг пат, одиме во посета на нашата најголема *Братојадска гробница*.

Боже, си велам, овој човек судбината многукратно и жестоко го имала згмечено и сега видов колку сето тоа го боли кога рече:

„Од прикривањето на нашата историја, срам ме јади. Си ги прикриваме хероите и жртвите. Им ги славиме дејанијата на колачите и им годиме со свечености, на сите оние кои дошле да нè уништат. Стојме на ред пред спомениците нивни, со најубавиот мирислив македонско-костурки трендафил. Од идеолошко и поданичко незнаење, срам да те изеде.

Е, јас сум таков. Никогаш не сум имал два профила. Но, сè си има историска цена... Патот ги прегази коските на Македонците кои гинеа за својата слобода...

Тие беа рожби на Македонија, на сите нас, ќе нè печат како жива рана додека постоиме. Чуден е молкот наш. Молчиме да не ја засрамиме старата грчка цивилизација???

Повеќе од еден век („го изгубивме клучот за нашата научна иднина“) никој не се сетил да ја пронајде општата гробница и достоинствено да ги погреба коските на костурските комити, кои се расфрлени низ окупираната Македонија, уште од Чакаларовата чета, па сè до Граѓанската војна!

Насекаде каде што нè има по светот ги славиме Илинденците, а тоа се прави и во Република Македонија. За сè што се прави со години тука во окупирана Македонија (во историјата нарекувана Егејска Македонија, а нејзините чеда – Егејци) – во нашиот Костур, молчиме иако како народ сите се боревме заедно во Илинден, радоста и гордоста беше иста, а тука (и насекаде) никој не ни подава рака и да проговори пред светот за злоделата варварски што ги правеле и ги прават окупаторите на оваа света македонска земја.

Турците владееле со нас повеќе од 500 години, но не ја уништиле македонската култура, не го уништиле мајчиниот јазик, не ни го негираа името. Евлија Челебија во наследство ни ги остави цивилизациските траги за нашето минато и ни овозможи да се запознаеме со нашите длабоки корени. Тој ги истражувал (не ги ништел) нашите економски, општествени, културни и политички карактеристики и не само што го запишал јазикот, туку ги запишал дури и нашите дијалекти. Тој за нас Македонците беше „Божји пријател“, а дали нешто такво можеме да посочиме од денешно време, освен геноцидни зафати...“

Неговата старст беше запалива. За миг помислив дека ќе ме зграпчи. Но, обземен со своите мисли, тој продолжи да зборува. Рече дека нашиот главен проблем со комитите беше долготрајната расправа; со кого ќе го ослободиме Костур. И денес ќе бидам отворен:

„Јаска, Крсто Крапов, ве повикувам:

Да ја спасиме костурската култура од заборав и да си ги приберите коските на нашите предци. Убеден сум, со сета љубов, костурчани сакаат да проговорат, само не се осмелуваат бидејќи се страшливи! Тоа е трагедија на костурчани“.

Ја крена главата, толку смело, толку гордо со зборовите: „Премолчував во себе, тажен, не се осудував да ги опоменам дека сме загубени без незнаењето и стравот.

Ej МАКЕДОНСКИ ЧОВЕКУ! ЗАРЕМ ТАКВИ БЕА МОЛЧАЛИВИ НАШЧИТЕ ПРЕДЦИ!?

ВИКНЕТЕ СИЛНО! ГО САКАМЕ КОСТУР, ЗАТОА ШТО ОТСЕКОГАШ БИЛ НАШ! А ТОА ГО ПОТВРДУВААТ ИСТОРИСКИТЕ ФАКТИ!

Ете што вели и еден гркоман близок соработник на Павлос Мелас (Микис Засе) а тој е ИОНАС ДРАГУМИС што напишал до грчката влада 1903 година:

Ἰωνας Δραγοῦμης προς την ελληνική κυβέρνηση, φεβρουά ριος του 1903<<Περισσότεροι Μακεδό νες θα ξεσηκωθοῦν...Τι τ υος ενδιαφέρει αυτοῦς; Εμείς θα απομείνυομε με μειονότητα σ τη γῦμνια μας...Αυτοί οι καημένοι (Μακεδόνες) οῦτε τη Βουλγ αρία,ουτε την Ελλάδα,το μόνο που θέλουν είναι η λευθερία το υς...ότι αυτοί δεν αγωνίζονται για να κάνουν τη Μακεδονία βυ ολγαρική αλλα να την κανουν αυτόνομο κράτος,η Μακεδονία στυος Μακεδόνες. (Τετραδια τυο Ἰλιντεν,ημερολόγιο τυο Ἰωνα Δραγῦομη -σελίδα 19,εκδόσεις Πετσιβα.Ἐτος 2000)>>[4]

Ме опули гордо, но жаловито, и ми вели:

„Се чувствувам многу стар, како животот да ми се приближува кон крајот, ама сакам Македонија и костурчани да ги видам славни и доблесни на својот град како што мечтаеја нашите дедовци Илинденци!“

Знам како беше уште во годините 1941-1944, години кога отидов во Костур да ја посетам гимназијата во која учеше мојот дедо Доро и баба Јана. Денес сè е различно. И во Костур и во костурските села зјаат срушените ѕидови на црквите, запалените

[4] Превод С. Кочов: Ионас Драгумис кон грчката влада, во февруари 1903 година. Пишува: „Повеќето Македонци ќе востанат. Нив не ги интересира елинизмот. Ние ќе останеме малцинство на гол мегдан. Овие кутри (Македонци) ниту Бугарија ја сакаат, ниту Грција, туку само едно; ја сакаат својата слобода; затоа тие не се борат за да ја направат Македонија бугарска, но сакаат да ја направат автономна држава. Значи Македонија на Македонците.(Тетратките на Илинден, дневникот на Ионас Драгумис – страница 19. Издавач Пецива, година 2000).

светци. Секој од нас барем еднаш би си го поставил прашањето: Што би измениле ние во нашиот живот. Кога би се дала можност да се вратиме во минатото. Минатото: тоа беше враме на лаги. Кога би можеле да почнеме од почеток, кои грешки би се обиделе да ги исправиме? Која болка, кои грижи на совеста, која тага би ја одбрале за да ја избришиме?

Дали навистина би се осмелиле да му дадеме нова смисла на нашиот живот далеку од овој град, од ова родно место?

За да погодиме што ќе стане со нас прогонетите?

Каде да одиме?

И со кого? Никој не сака такви талкачи, губитници, луѓе кои не знаат да си го одбранат своето. Дури и животните така лесно не го напуштаат родниот крај...

Глетката на вечниот Костур е прекрасна.

Трета глава

Крикот од неподносливата болка по прободот на андартската кама

1. Хусеин Хусни-паша едно августовско утро ги прими двајцата браќа бегови, Дервиш-бej и Селим-бej, синови на семоќниот Касим-бej кој беше почитуван од Али-паша Јанински во Костур. Низ срдечниот и разгален разговор на браќата бегови им вели:

„Знаете ли дека тука поминал апостол Павле кој напишал писмо до Коритјаните, во кое им пишувал: „Без љубов јас сум ништо“. Интересна е мислата на овие искажани зборови, нели? Апостол Павле минувајќи низ Македонија не се задржал многу, затоа што тука нашол вистински верници, па мисијата ја продолжил да види дали семето на христијанството може да најде плодна почва подалеку од Солун. Историските факти покажуваат дека тешко одела таа работа во Елада, па многубоштвото било доминантно уште цели пет века по мисијата на светиот апостол Павле. Но тоа не е најбитната работа. Се чини пораката „Без љубов јас сум ништо“ не фатила корен таму кај што апостол го фрлил семето.

Хусеин Хусни-паша, бил омилен кај костурчани. Тој бил близок и со рибарите, а од нив ги слушал најомилените приказни. Бил почитуван и им се обраќал на костурчани на нивниот јазик: „Море ленди људи, шчо сакате добро да ви сторам? Знам времињата се тешки, ама кога сме во можност, должни сме да им

помагаме на семејствата, пријателите и на соседите. Треба да ги следите добрините на предците. Така се живеело со векови“.

Тој бил запамтен како човек, кој имал многу разбирање за нивните проблеми и никогаш не им го забранувал македонскиот јазик, туку сѐ повеќе се трудел да научи што подобро да зборува на македонски со обичните луѓе.

Тој бил запаметен по тоа што покрај амамот имал изградено караван сарај во кој преспивале тие што пристигнувале од Епир, градот Јанина и патувале за Стамбол. Оттука тргнувала колоната од коњи и луѓе на долгиот пат за Солун. Оттука се развлекуваше во недоглед од Костур до пресеката на Клисура. Така со векови се следеа трагите на предците. На долгиот пат, кај тие луѓе имаше и колежи и грабежи, ама така било. Но, тие биле богати и оставале тука многу турски лири и разна стока.

Покрај амамот била изградена и бањата. Од ѕидините кои сѐ уште се наѕираат се гледа каменот којшто бил вграден и уште е мазен, а тоа го правеле специјалисти-каменоресци. Ќошовите се толку светли што човек ќе помисли дека се леани во калапи. Сега портите се урнати и до бањата е подигната голема зграда во која еден популарен дојденец од Пондија држи ресторан и соби за ноќевање. Ене, пред зградата има широка веранда од која се отвораат величествените панорами на костурската природа.

* * *

Надалеку се раскажувало, и тоа многу одамна. Еден ден Хусеин Хусни-паша организарал прием на поголем број високи офицери. Тој со својата строгост во еден миг ја подигнал раката да замолчат офицерите кои ги имал покането на свечен ручек во чест на задушувањето на Илинденското востание, бидејќи тој сакал со пиењето кафе да им ја раскаже случката.

Хусеин-паша рече:

„Костурскиот митрополит Каравангелис кој знае по кој пат покажа дека да носиш мантија не значи и да го сакаш Бога, ниту пак да бидеш негов пратеник на земјата. Владиката Каравангелис дури го покажа спротивното, односно дека се здружил со ѓаволот против Македонците и станал МРАКОБЕСНИК. Тој човек

е со мрачни, назадни погледи, а се претставува како господово чедо...!? Тој насилник, зарем не знае дека, верата и љубовта, не можат да се наметнат од такви колачи и мракобесници. Ние Турците, тука сме пет века и не ни падна на памет тоа да го сториме на овој народ; со сечење глави и убивање на невини луѓе.

На овој мракобесник, очевидно е дека крајна стратешка цел му е да постави прекројување на географијата во полза на грчката држава и асимилација на човечките негрчки души и умови.

Јас, на времето во воената академија, кога започнав да учам да се борам со меч го победив својот учител. Тој со бес го фрли штитот и почна да плаче. Јас од почит го сожалив. Но сега, сакам да ви раскажам за бесот и омразата на јужните христијани и точно се однесува на овој мракобесен костурски владика Германос Каравангелис. Костурчани, што ќе речат Црниот ангел, пардон – Вангел и бегаат од него, оти тој бил човекот кој за костурчани ја отворил вратата за влез на Македонците во ПЕКОЛОТ.

Сакам да го дообјаснам, затоа што на нашиот турски јазик кара – е црн човек. Можеби е некој од наша семка, ама подобро да докаже дека наша не е. Овој е нешто повеќе од црн ѓавол – човек полн со злоба.

Вие сите знаете; на 20 јули 1903 година во цела Македонија како и во Костур беше прогласено Илинденското востание. Одеднаш кога се разбудиле костурчани ги видоа сите планини наоколу црни. Мравјалник од комити, но ги победивме и сега ние затоа славиме. Тие беа сите чесни чеда на Македонија. Не знам дали знаете дека во Костур пред повеќе години, а тоа е некаде од 1875 година работеше македонската гимназија под раководство на сега покојниот, но храбар војвода Лазо Поп - Трајков.

Нам, на турската власт не ни пречеа, напротив ние се радувавме што ќе имаме повеќе учени луѓе. Нели тое е разумно? Вие знаете дека од Македонија, од овој измачен народ, беше нашиот славен Ататурк.

Но, од кога Каравангелис дојде за владика во Костур, тој многупати ме посетуваше и ме молеше со наша заповед да ја затвориме гимназијата, оти таа била гнездо на комитите. Но, стопати му реков дека такво нешто да стори турската власт би било

срамота пред Европа и тоа ќе биде нецивилизиран чин. Си заминуваше незадоволен и бесен. Од омразата, лицето на свештеникот му изгледаше како на гладен ѕвер.

Еден ден ми вели: *„Таа гимназија ќе ја отвориме на грчки јазик...“*

Мене ме удри една смеа и му велам: „Абре владико? Кого ќе учиш во таа гимназија, кога тука во Костур нема Грци!“

Така лут, ја искриви муцката, си ја прибра мантијата и ќулафката и си замина, па дури ни кафето не си го испи. Си велам, што поп ќе биде овој Каравангелис?

Сега по нашата победа над илинденските востаници, тој го искористи гневот наш спрема комитите, влегол самоволно во гимназијата и растурил сè пред него. Мебел, прибор, клупи, сите средства за учење, географски карти, библиотеката во која имаше книги од цел свет; на англиски, руски, турски и старовизантиски, сликите на егзархот Јосиф. Направил голема катастрофа, така што оваа гимназија оттогаш и не проработила.

Јас во тој ден имав угледни гости, тие задно со мене и сиот штабен состав потрчавме да видиме, а надвор пред гимназијата плева од луѓе.

Ѕирнав низ ходниците и ништо не разбрав, но кога влеговме во библиотеката реков: „Што ли се случува овде по ѓаволите?“

Владиката ја фрлил камилафката, ја слекол црната мантија и сосема преобразен тој веќе не беше добродушен ни срдечен. Од неговата уста исфрлуваше фрази, се плеткаа со пцости кои излегуваа од неговата уста како лути змии.

Стреперив сиот, ми се пристори како да личеше на некој од тајните служби на Грција. Збунето го прашав:

„Ти ли си владико?“

Пред да ме здогледа или да го здогледам, сетив студенило околу срцето кога видов како ја раскинуваше сликата на егзархот Јосиф и како ја парчи светата книга што беше напишана на кирилично писмо. По вторпат видов маж да плаче, а уште повеќе ме насмеа кога видов поп да плаче. Знам дека солзите се желба за нежност, ама кај овој извалкан поп, имаше само бес и никаква нежност. Но, си велам, владиката плаче можеби за да ме разнежи

и со тоа сака да си ги ублажи проблемите или пак посакува да ме наведе да преземам одговорност за проблемите со кои тој самиот не може да се сложи. Но, се уверив дека тоа беше задоцнето плачење.

Ме зачуди со неговата омраза кога викаше: „*Тој народ мора да го снема. Тој јазик и тоа кирилично писмо ми ја оразни душата, не можам, ќе зоохнам.*“

Не дотрпев, му валам: „*Не, господине владико! Па зарем не знаеш дека сè што е против кириличното писмо (кирилцата) е антицивилизаторски чекор, и сето тоа е во служба на освојувачка политика. Ние, тука сме пет века и ниту помисливме на таков суров начин.*

Тебе изгледа фанатизмот те ослепува и не можеш да ги разбереш Македонците, а посебно костурчани дека кај нив е неописива моќта на силното чувство на припадност!“

Лицето му беше без израз, како расото црно, дишењето му беше забрзано и плитко, забите стегнати и искривени. Очите му беа раширени и крвави.

Го прашав:

„Па зошто тоа толку те мачи тебе? Не, тоа не смееш да го правиш владико! Ти не ли си Христово чедо?

Тој ми одговори со бликнати одмазнички солзи:

„Јас имам задача и сакам да спречам да дојде до поново отворање.“

Му одговорив: „Тешко е да се биде Бог владико над поповите и владиците кои во веков сториле сè за својот народ, а ти за миг им го рушиш...“

Еден од моите аѓутанти ми вели:

„Човекот е навистина обезумен, па тој во туѓа земја и наша власт прави што сака. Зарем е толку непеан поп, да не знае дека Македонија е под отоманска власт? А знаете ли што прави тој?“

Аѓутантот, ме гледа во очи и вели: „Господине команданте! Вие знаете што направил овој бесен поп? Овој не е господово чедо, туку тој е поопасен и од ѓаволот, кој сака да им копа по утробите на овие мирни луѓе рисјани. Тие си имаат православна црква и припаѓаат во Егзархијата која е полна со нивни светци, а

овој Каравангелис, сака да ги натера во Елинската, а такви цркви тука нема. Сега во неколку цркви решил да ги замени и светците, па нели тоа е антихристово.

Тој одамна тука го шири бесот на јужните христијани и агитира: „На костурчани им вели, вие сте Грци уште од Александер Велики, но поминаа Словените и ве словенизираа. Вашиот изглед е грчки и земјата што ја газите е грчка. За тоа сведочат и спомените што се кријат во неа, и тие се грчки, и монетите што ги наоѓаме се грчки, и потписите се грчки".

А погледнете! Во рацете ја држи дебелата книга и ја распарчува, а во неа се „АВТОГРАФСКИТЕ БЕЛЕШКИ НА МАКЕДОНСКИТЕ СВЕТИТЕЛИ – И СИТЕ ХРИСТОВИ ВОЈНИЦИ И СИНОВИ НА ТАТКОВИНАТА МАКЕДОНИЈА." Еве видете ги имињата: св. Ангел Леренски,. Преподобен Јаков Костурски, Преподобен Дионисиј Костурски, Преподобен Ѓорги Костурски, па дури тука била и Злата Мегленска, св. Никита Серски и многу други богоугодни македонски светители. Тие опстојувале тука и тогаш кога им било најтешко.

Значи вистината постои. Она што може да се измисли е само лагата!

Тој сега дошол и одмна почна да ги поткопува чувствата на сиромашните луѓе. Им пропагира со давање златници кој ќе се декларира Грк. А тоа денес се гледа; на балконите и пенџерињата, како тие продадени души ги изнатопорија грчките знамиња. Зарем тоа не значи дека овој бесен поп, го повредува и законот во оваа наше турско царство? За сето ова што го прави овој поп, треба да се изгони од каде што дошол.

Покрај нив стои и слуша Демирпејко-бej, кој дошол дури од Јанина на гости кај Хусеин-бej. Охрабрен од аѓутантот му рече:

„Аѓутанте, ти си во право. Овој човек-поп, го следам, а одамна и сите костурчани велат дека тој отстапува од христијанската вера и ја носи сенката на алчноста и го злоупотребува нашето гостопримство.

Јас многу добро ги познавам рисјаните од овој крај. Мојата баба Севда, на мојот прадедо Али-паша Јанински беше од овие горски села под планината Вичо. Таа била многу убава. Тој ја ук-

рал и со неа роди три сина. А еден од нив е и татко ми Галипејобеј. Ние ја викавме баба Севда. Поради неизмерната почит, која ме порасна и ме воспита, јас нема да дозволам овој налудничав поп да го прави ова спрема овој народ.

Овој ѓавол-поп, не заслужува да ја носи палката со сребрен оков која ја користеле македонските светители, маченицте и преподобните отци, кои се родиле и живееле во Костур и ја ширеле Христовата наука и вера. Сѐ уништи, како да сакал, сѐ да почне од него. Ете, погледнете, тој, ја уништи и дебелата книга со најдрагоцените македонски записи со насловот; „АВТОБИОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ НА МАКЕДОНСКИТЕ СВЕТИТЕЛИ – И СИТЕ ХРИСТОВИ ВОЈНИЦИ И СИНОВИ НА ТАТКОВИНАТА МАКЕДОНИЈА“, во која тие опстојувале тука и тогаш им било најтешко; кога биле измачувани и обесправени, затворани, поробувани, распнувани на крст, кога главите им ги отсекувале со меч, а телата на парчиња; кога кожите им ги дереле, кога насилно ги терале да се откажуваат од Христа и својата татковина, тие му останале верни на Христа и на земјата македонска.

Тоа ми го раскажуваше мојата многу почитувана и незаборавена баба Севда, која ми велеше: „Ние Македонците сме многу трпелив народ, но тоа нѐ доведе да ја изгубиме својата света црква и нашите светци. Ние такво зло од турската власт не видовме, туку сега се најде еден заскитан Каравангелис да го поткупува и подлажува народот...“

Ех, попе, попе, не знам како можеш да се нарекуваш „господово чедо“? Како можеш да го јадеш лебот од овој народ; кога сите твои злодела се одвиваа по отворената спирала на злото? А си дошол тука дури од ценемот да проповедаш христијанска вера!

А, ете, на прсти се бројат неколку од најнечовечките злодела што си му ги сторил на овој македонски народ, кои македонското поколение никогаш нема да ги заборави:

Си потплатил да ти ја донесат главата на директорот на оваа гимназија на Лазар Поп-Трајков[5]

[5] На 25 октомври 1903 година, капетан Коте заедно со Ване Кизов од село Габреш и поп Ставре од Псодери во Митрополитијата на градот Костур,

Џелатот Коте си го пречекал со зборовите, кои не му доликуваат на еден христијанин, па уште и се претставуваш како господово чедо. А под кое име ја играш валканата игра на еден крвник на македонскиот народ. На Коте си му рекол: „Сега ми олеснаа обврските и грижите. Тој беше моторната сила на овие комитаџии. Сега нема да пишува поеми, нема да ги учи комитските деца.“

Верувам дека македонските поколенија со восхит ќе ја пеат песната за војводата и поетот Лазар Поп-Трајков:

„Зашчо плачиш, зошчо жалиш,
ти висока Лисец планино,
Зашчо с” магла се покриваш од горе до долу?
Јас ќе плачам и ќе жалам, дур до век века, зашчо виду как”
заклаја Лазо Попо Трајков.
Отсекоа горда глава за пендесет лири,
однекоа во Костура,
бакшиш на деспото Каравангелис.
Срамно ести срамно,
да се збора за деспото,
шчо го плате sверот Коте да заколи Лазо.
Аj да кажеме: „Бог да прости, Лазо Поп-Трајков!“
Првиот и најголем костурски војвода и поет!

* * *

Демирпејко-бej стои разлутен и со десната рака ја држи рачката од сабјата, која му е скопчана за широкопојасен ремен и му вели:

„Срамно е за еден владика! По ова си се погрижил преку турските власти главата да биде закачена на уќуматската порта во Костур и си ја оставил да виси сè до последните денови на октомври“.

Демирпејко-бej, на Каравангелис, му вели:

во една валкана торба му ја донесоа отсечената глава на Лазар Поп Трајков за поголема сума златни турски лири.

По ова владиката Каравангелис се погрижи преку турските власти главата да биде закачена на уќуматската порта во Костур и таа остана сè до последните денови на октомври.

„Те прашувам, дали веруваш во христијанската вера и правда или под твојата црна мантија се крие некој мрачен џелат. Ваквиот вид разбојници им припаѓаат на тие таканаречени психопати и луѓе социопати, а не господови чеда“.

Демирпејко-бej, гледајќи во обесената глава што се нишаше од октомврискиот јужен ветар, без никаков одреден израз на херојство и доблест, страдање или страв од смрта, рече: „Мрачни случки доживува македонскиот народ, од овој разулавен поп. Тортура, насилство, обезглавување на голем број дејци. Тие диви и нецивилизирани дојденци, не треба да ги толерира нашата империја!

Во еден миг се загледа во луѓето, кои минуваа и за миг застануваа, седнати од несекојдневната глетка. Крвта од главата беше докапчена, бујната коса му се развејуваше, а очите замижани од болката на ножот.

Налутено погледна кон Каравангелис и му вели: „Срамота! Си ги организирал и следните колежи, што човекот од таквите зла се вџашува: Ете што напишал претставникот на руската амбасада во Битола за овој гнасен и нечовечки колеж што го направивте во с.Загоричани:

„*О, Боже!!! Перото е бессилно да ги опише ужасите, злоделата на тие sверолики луѓе вооружени од глава до пети. Тие извршија ужаси, нечуени досега во светската историја на човештвото.“*

Η ΣΒΑΓΗ ΣΤΗ ΖΑΓΟΡΙΤΣΑΝΗ (За колежот во село Загоричани е запишано: „На 25 март 1905 во селото Загоричани во текот на т.н од Грците „македонска борба“ (а во суштина беше: „ГРЧКО АНТИМАКЕДОНСКА БОРБА ЗА ОСВОЈАВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА), е извршен најголем крволочен напад од околу 200 избрани платени војници кои беа под водство на грчкиот офицерски штаб. Убија повеќе од педесет невини селани (меѓу нив имало старци, жени и деца) и ги изгореа останатите куќи и плевни кои имаа останато по востанието на Илинден. Војниците-колачи го напуштија селото по пристигнувањето на турската регуларна војска. Колежот во Загоричени фрли ужасен страв и кошмар во цела Европа, пишуваа весниците.

А што да се каже за ужасот во Зеленич!?

Ο ΑΙΜΑΤΗΡΟΣ ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΖΕΟΛΕΝΙΤΣ (Крвавата свадба во селото Зеленич) и да ги набројувам.

Ех, човеку, човеку; како може оваа наша империја да дозволува, пред нашиве очи, тоа да го прави еден таков човек, кој итро се прикрива како владика костурски?

Концептот на „една црква“ е одраз на нејзиното име „црква на Грција“, позната како Грчка православна црква. Името е по западен калап и асоцира дека постои само една црква. Автокефалноста на црквата е признаена од Костантинопол во 1850 година, 20 години по независноста на Грција. Црквата на Грција се однесува на „стара Грција“ кога Макединија или Крит сè уште се под фармална или суштинска управа на патријархот од Костандинопол.

Чувај боже!... Сега е јасно, ама ќе пукнам од мака, зошто дозволува почитуваниот Хусеин Хусни-паша, кога цел свет знае што рекол кога си го гледал селото Загоричени да гори како факел, а ти си славел и си ја нерекувал 25-мартовската епопеја најголем удар врз верниците на егзархиската црква, а не на грчката црква, а и самиот раскажуваш за големото андарско зло и велиш:

„Додека гореше Загоричени, јас намерно го посетив и се радував како некојси втор Нерон“.

Не знам од кај те донесе господ Бог. Дали овие господови чеда и сите христијани во светот кога ќе слушнат за поп, па уште владика како тебе, се радуваат затоа што ги убиваат обичните селани - македонски луѓе кои се молат во својата Егзархиска црква.

Сега тоа да го прави токму тој Каравнгелис толку злосторници и уште се радува?

Ти, владико Каравангелис, тука во Костур треба да сфатиш дека не си во Грција, туку си во Отоманската империја, и да престаниш да се однесуваш како разгалено дете во слаткарница! Не знам да ли ме разбираш?

Лукавиот владика, гледајќи намќорски, веднаш скокна од местото, го облече расото и со раширени раце му рече:

„Убаво зборуваш, ДЕМИРПЕЈКО-бej, но да ги оставиш настрана таквите грижи и љубезност. Ти знаеш кои се тие комити.

Тие посакуваат да ве истераат вас Турците, тие не сакаат да ја примат и да се молат во грчката црква, и бараат Македонија да биде на Македонците.

Хусни-паша, зачуден вели:

„Стојам, гледам и не ми се верува. Аѓутантите и ДЕМИР-ПЕЈКО-бej се многу вознемирени. Мислам и не можам да помислам од каде толку гнев и негативност кон Македонците кај овој поп? Кај владиката од поодамна се забележуваше потреба од едно такво катарзично празнење, набиено со измешани емоции и дека чекал некаков момент да изврши толкава катарза, да ја прочисти својата душа и да изврши духовно и психолошко исполнување и емоционално празнење. Неговите нерви не можеле да поднесуваат искрен стрес, тој живееше во состојба на паника и небаре ја посакуваше таквата судбина на Македонците по овој неуспех на Илинденското востание, и помислил дека тоа за Македонија е крај.

Хусни-паша, застана гордо и вели: „Јас сум со години тука, со овие луѓе (посебно костурчани), сакам да потврдам дека: „Македонците и нивната историја, култура, кои се еден од фундаменталните аспекти на секојдневниот живот, кај нив, тоа дава чувство за почит на нивниот идентитет и кажува кои се и затоа се борат.

Уверен сум дека владиката е човек кој не се сака и самиот себе. Тој е удавен во грешките на својот живот. Тој допрва треба да почне вистински да живее. Но, јас мислам дека тој е човек кој никогаш нема да го пронајде спокојот во својата душа и ни Господ Бог нема да му помогне...

Каравангелис, по некое време си дојде на себе. Тој ме гледаше. Очите му се испакнаа како на крвник. Лицето веднаш му остаре. Ги затвори очите и ми рече:

„Господине Хусни-паша, ти имаш моќ, а не верувам дека ти би го направил ова. Ти знаеш дека ако останат овие книги во Костур тие имаат магична моќ.“

Владиката стоеше пред пашата како пеплосан и намрштен што не ја најде и не ја уништи книгата „Македонската воена доктрина и обука“ напишана од Гоце Делчев и Ѓорче Петров. Таа

книга била: „Правилникот за четите“ во која, во 1900 година, биле напишани автентичноста на македонското воено образование. Во тој правилник биле дадени насоките за поучување на македонскиот народ во основата на револуционерната идеја, за воспитувањето на членството какви треба да бидат „сериозните првоборци на нацијата“.

Му реков:

„Владико, ова е злодело и си покажал дека си можел да ги прекршуваш сите божји и човечки закони, но не си го предвидел падот твој, твоето спуштање на земја; од божјо чедо си се појавил како злосторник со сите твои акции, кои дури сега ми се јасни. Глупоста е најнеобична од сите болести, но не се надевав дека таа ги фаќа и проповедниците на верата...

Ти си ја изгубил вистината и христијанското обожување и си направил од немоќните луѓе да му станат слуги на посилниот. Но, ти треба да знаеш дека во Македонија, ние Турците сме власт, а не вие Грците. Ти многу брзо посакуваш Македонија да стане грчка. Ти треба да знаеш дека ние одговараме пред меѓународната јавност и пред цивилизираниот свет, а не вие. Ти треба да знаеш и тоа дека твоите андарти ние од секогаш ги сметаме за опасни банди кои вешто ја користат нашата попусливост.“

Ете, сакав да ви кажам за човекот кој се појави во почетокот на 20 век како феномен, кој потплатува за сечење глави на видни Македонци, како што е војводата и професорот Лазар Поп-Трајков.

Кај овој владика, особено моќно средство што го користеше беше комбинацијата на религијата и политиката, додека се молеше за божји благослов за неговоте андарти. Тој беше мајстор за психологијата на масите и голем демагошки говорник. Со еден збор совршен глупав демагог. Беше уверен дека со масите не управува мозокот, туку нивните емоции. Тој, во мигот на времето, ја искористи оваа човечка слабост со тоа што ја применувал старовековната техника на насочување на омразата на луѓето против заедничкиот непријател и егзархиската црква.

Каравангелис, од млади години живеел христијански живот, но откако станал владика во градот Костур, многу идолопокло-

ници изневерил кон христијанската вера. Можеби затоа Господ, слушајќи ги долгите молитви на народот за злосторствата направени над Македонците, му испратил видение дека е дојдено времето да си оди не само од Костур, туку и од овоземниот живот, оти тој заборавил дека му припаѓал на господ Бог.

Но, тој го заборавил најважното: Каравангелис како и секој Грк, заборавил дека Грција била една од поранешните вилаети на Османлиската империја, една провинција, а тој Кравангелис е еден поданик на Поранешна Османлиска Република Грција“.

По долгогодишното прогонство го посетивме прататковиот дом, но го напуштивме ужасени.

Во Костур се чувствувавме како туѓинци во својата земја. Се присетив на Милан Кундера кој вели: „Кога човек би бил одговорен само за тоа што е свесен, на глупавите однапред би им била простена секоја вина“.

Стојан Кочов, сопругата Трендафила и синот Атанас

Четврта глава

„Злосторниците никогаш не можат
да бидат револуционери,
секогаш се реакционери“
Владимир Нобаков

Од црната македонска-костурска хроника - спомените болат

Со Балканските војни (1912-1913) и со Букурешкиот мировен договор потпишан на 10 август 1913 година, Македонија и Македонците беа физички и политички поделени меѓу Грција, Србија, Бугарија, а подоцна Албанија ги доби Долна Преспа и Голо Брдо.

Вистината е само една, вели Крапов: „Грција прв пат официјално стапна на територијата на Егејска Македонија и во Костур пред 100 години кога грчкиот крал потпишал декрет за окупација. А окупација е освојување туѓа територија. Потоа доаѓаат децении на прогонување и асимилирање на Македонците, во кои и приватното зборување на македонски било казниво. Имаме работа со организиран систем за асимилација, кој реагира на постоењето на Македонците како посебен ентитет.“

Старите нашчи велеа: „Откога дојде Гркот ни донесе опасни националистички закони со кои ни ги корнеа корените, а ете до ден-денес уште ни го корнат коренот македонски. Оттогаш настапија години на опасно живеење: измами, валкани пропа-

ганди, херои и гробови, прогонства и исчезнати генерации – без младост“, раскажува Крапов.

На Париската конференција на 15 јули 1919 година кога се третираше проблемот за правата на Македонците во комитетот за нови држави на Париската мировна конференција, многу беше актуелно прашањето за поделбата на Македонија и барањето да се најде решение. Во тие околности, англиската политика настапи со следната теза: „...ако се зафатиме со решавањето на граничните проблеми наложени со Букурешкиот договор ќе се соочиме со многубројни проблеми од кои тешко ќе се извлечеме. Тој проблем на границите, под притисок на Бугарија, меѓу 1925 и 1930 година честопати беше присутен во Друштвото на народите; често се размислуваше како да се направи таканаречената поправилно разграничување на Балканот. Меѓутоа, секојпат се избегнуваше да се решава проблемот за ново разграничување, односно за проблемот на границите. И од тие причини во комитетот за нови држави на Париската конференција се разгледуваше проблемот за доделување автономни права на Македонците во Вардарскиот дел во рамките на Југославија, и исто така културните права на Македонците од Егејскиот дел на Македонија. Таа идеја беше поддржана од Италијаните и особено од Англија, меѓутоа, поради спротивставувањето на Франција и на Србија, тие проекти не поминаа.

Костурска хроника низ времето на вистините (расветлување на историските вистини).

Веќе неколку часа одев по калдрмата на зелените улици на Костур. Трогнат од убавината на природата и архитектурата на градот помислив дека историјата на овој мој роден крај е волшебна, единствена и загадочна и претставува вистинската малодушност ако човек не се интересира за неа.

Се вратив во хотелот и цела ноќ ја читав историјата на Балканските војни. Ја дознав трагичната беда на духот. Македонија во минатото личела на театар во кој народот дури по претставата сфати дека бил нем сведок на големата национална човечка драма. Ние прогонети живееме тонејќи половина век во еден огро-

мен заборав и одбиваме да дознаеме што било за нас самите, за нашето минато.

Пред мене како да се отвори уште еден кобен заканувачки пат, едно повторно враќање во одамна изгубената војна.

Во умот си реков: *„Ќе најдам ли храброст да ја кажам вистината?“*

Крапов, во еден момент ме гледаше, како да ме сожалува и ми вели:

„*Живеам тука преку... а ти?“* – ме праша љубопитно.

Јас? Јас сум гостин во мојот роден град и се чувствам како ТУЃИНЕЦ ВО СВОЈАТА ЗЕМЈА. Имам право да останам во него само некоку дена, а цел живот ја чекав оваа милост од грчката власт.

„*Сурова судбина пријателе“* – ми рече и се прегрнавме евоцирајќи си спомени.

Со години сме се криеле зад привидот на историјата, зад привидот на хуманоста, зад привидот на добрината, а всушност пред нас цело време се егзекуторите.

Првото етничко чистење:

Грција, наместо почитување на правата на Македонците, потпиша договор за етничко чистење. Тоа се постигна со конвенциите;

А/ Нејскиот мировен договор потпишан на 27 ноември 1919 година за „*доброволна“* размена на населението меѓу Грција и Бугарија. По силата на конвенцијата Калфов – Политис, за „ *доброволното“* иселување.

Но, во реалноста што се случи? Грчките власти веднаш ја претворија во конвенција за задолжително иселување и до 1925 година масовно го иселуваа македонското население од своите родни огништа.

Б/ Лозанскиот мировен договор потпишан во 1923 година за задолжителната размена на населението меѓу Грција и Турција.

Турско-Грчката војна (1919 - 1922) беше последен историски обид на малото, но амбициозно грчко кралство да наметне и да реализира една дамнешна великодржавничка политика за Мегали и чиста национална Елада.

Македонците, по оваа војна, беа со најголеми жртви, но грчката држава не само што не покажа никаква грижа, туку ги претрпеа и последиците на тие „легални“ договори со кои е направен невиден геноцид и сето падна на грбот на Македонците, бидејќи од Македонија под Грција беа протерани околу 70-80 илјади Македонци, а на нивно место беа донесени колонисти повеќе од 560.000 т.н. Маџири од Средна Азија.

Тоа беше првиот геноциден зафат од стратегија на грчката власт: „Македонците да го изгубат својот етнички историски статус во окупираниот дел на Македонија“.

И покрај сè, Грција во 20 век влегла како мултикултурна држава. Во 1909 година, во стара Грција, околу една третина од имињата на населените места биле негрчки. Таа мултикултурност се зголемува со „новите територии“ стекнати во 1913 година. Мултикутурноста повторно е потисната во дваесеттите години од минатиот век со договорите за размена на населението со Турција и Грција и со преименувањето на населените места. Само со размената со Турција, од Грција се иселени 500.000 муслимани, а се доселени 1, 5 милион Грци и христијани. Населнието во Грција во 1923 година се зголемило од 5 на 6 милиони, а новонаселените бегалци („маџирите“) од Турција сочинуваат околу 25 отсто од вкупната популација. Овие договори за размена на населението се со благослов од големите сили.

Тоа го стори и српското кралство. По целата граница со Грција, од Дојран до „тромеѓето“ доселиинородно население. Таквата створена зона долж границата, беше вештачка, но со умисла Македонец со Македонец да нема директен контакт.

Ноември 1926 година - тмурна Костурска есен.

Од грчката окупациона власт, човек дури и такви работи ќе прочита во службениот весник на грчката влада. „Ефимерис тис кивернисеос“ бр. 332 од 1. 11. 1926 година. Закон за задолжително заменување на македонските со грчки имиња на сите населени места во окупираниот дел на Македонија, а во истиот весник бр. 360, објавени се долги списоци и на градовите со негрчки имиња, напоредно, новото име што им го клаваат на 900 села и градови. Ете како се правела голема Грција!

ФАКТИ И АРГУМЕНТИ ЗА ГРЧКАТА СТРАТЕГИЈА СПРЕМА МАКЕДОНЦИТЕ – РЕЧЕНО ВО ГРЧКАТА ИСТОРИЈА ОД САМИТЕ ЗАВОЈУВАЧИ:

„Со луѓе што се стремат кон други цели
не можете да правите заеднички планови“
Конфучиј (кинески филозов).

Грчката стратегија била:

а) Македонија без Македонците.

б) Како второ, од документот се гледа кога дошле Грците во Костур и во Егејска Македонија и

в) Зошто на Грците им била главна цел; нас Македонците до ден-денес да нè прогонуваат!

А1. Αθήνα, 2 Μάη 1906. Φάκελος Κ 59 Β, ΓΑΚ

Στην αναζήτηση ζωικού χώρου για το ελληνικό κράτος, αναγκαίο για την οικονομική και εθνική επιβίωση του, πρωταρχικός στόχος της εξουσίας στην Αθήνα, αποτελούσε η γη της Μακεδονίας, όχι όμως και ο πληθυσμός της. Στην κατεύθυνση εκείνη, ο εκπρόσωπος του ελληνικού «Μακεδονικού Κομιτέτου» της Αθήνας, το οποίο βρισκόταν πίσω από το «Μακεδονικό Αγώνα»(Eliniko antimakedonikos agonas), στην αντιπροσωπεία που κατέφθασε το 1905 στην Αθήνα από τη Μακεδονία και παραπονέθηκε για τη φριχτή συμπεριφορά των ελληνικών αντάρτικων σωμάτων στην περιοχή της Μπίτολα και Λέριν, τους απάντησε: **«Εμείς δεν έχουμε ανάγκη τους Μακεδόνες, αλλά έχουμε ανάγκη τη Μακεδονία» (**Καραβίτης, 1994:937).

Превод: С. Кочов

Во побарувањето на животниот простор на грчката држава, нужен за економскиот и националниот опстанок, првостепена цел на власта во Атина, претствуваше земјата (просторот на Македонија, но не и нејзиното население.

Во таа насока, претставникот на грчкото „Македонско Комитато“ во Атина, кое се наоѓаше зад претставништвото на „Македоникос агон“ (Во суштина значи: „ГРЧКА АНТИМАКЕДОНСКА БОРБА“), во делегација која пристигна во 1905 година во Атина од Македонија им се пожали (на претставниците од Ма-

кед. Агон) за ужасниот и страшен однос на грчките андарти кои делуваа во реоните на Битола, Лерин, а тие им одговорија: ***„Ние (Грците) немаме потреба од (народ) Македонци, но имаме голема потреба од земјата Македонија“.*** (Каравитис, 1994, 937)

Моја забелешка: Овие беа првите смртоносни мисли упатени кон нас Македонците. До сега во светот не се памти од никој окупатор да упатил таква закана кон еден народ што насилно го покорува!

А2. Μακεδονικος αγων „Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ“ од 1904-1908 година. (Истражувањето е подолго, поради тоа што ѝ се дава големо значење, на таа борба во грчката историја како се вели:

Η Καστοριά ήταν η περιοχή από όπου πυροδοτήθηκε ο απε λευθερωτικός Μακεδονικός Αγὼνας (1904 -1908). Η αντιστασι ακή δράση εναντίον των Βουλγάρων οργανὼθηκε εδὼ με πρωτε ργάτη τον Παῦλο Μελάς.

Авторов. превод.

Градот Костур е прв од регионите во кој се запали ослободувачката борба за освојување на Македонија (1904-1908). Почетната активност против Бугарите (на некои, тоа им беше вообичаено да нè викаат спрема црквата) се организира токму тука, под првоводството на Павло Мелас.

Во некрологот се вели:

ΠΑΒΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

”Ανεχὼρησεν ἐντεῦθεν τήν 18 Αὐγοῦστυο 1904 καί ἐπεσεν ἡρωίκὼς είς τής Μακεδονίας τή 14 Ὀκτωβρίου 1904.Τελυταίαί του λέξεις τους όπαδοῦς του ήσαν

ΒΟΥΛΓΑΡΟΣ ΝΑ ΜΗ ΜΕΙΝΗ.

Авто. превод: Загина херојски на 18 октомри 1904 с. Статица, Костурско. Последните зборови му биле: ДА НЕ ОСТАНЕ НИ ЕДЕН ЖИВ БУГАРИН.

Белешка: за разлика од Каравитас, кој вели: Нас Македонците не ни требаат, нас ни треба Македонија.

А3. ДИКТАТУРАТА НА МЕТАКСАС: НАЈСУРОВ НАПАД ВРЗ МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Диктатурата на Метаксас во основа беше насочена за „решавање“ на внатрешните проблеми и обземена со пронаоѓање и користење најжестоки акции и начини со цел да го асимилира македонското население во државата. Диктатурата се реализираше жестоко над македонското население во окупираниот дел на Македонија, каде што најголемиот број Македонци се преселуваше од селата кои се наоѓаа близу до границата, и тоа присилно, да живее во внатрешноста на Грција. Со посебна наредба на власта и со забрана на македонскиот јазик. Исто така следеа и апсења и големи казни над населението. Единствена „вина“ им беше дека „треба“ да бидат Грци.

Прво:

<<Αριθ. Πρωτ. 1450 - Διεκπ. 1211

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ - ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ - ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ

Ζητειται ή ὑποβολή πληροφοριὼν περί σλαυοφὼνν καί βλα ηοφὼνων ένοριὼν

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρός τοῦς Σεβ. Ιεράρχας τὼν περιφερειὼν Θράκης,Μακεδο νίας καί Ηπείρου

Επιθυμοῦσα ή Ιερά Σῦνοδος,ίνα γνωρίζη τόν άριθμον τὼν έ ν ταίς Θεοσὼστοις Υμὼν Μητροπόλεσιν ῦπαρηουσὼν σλαυοφὼ νων καί βλαχοφὼνων ένοριὼν,προάγεται, όπως παρακαλέση Υ μάς,ίνα,το βραδῦτερον μέχρι της 10ης προσεχοὺς μηνός Ιουνίου ,ῦποβάλητε λεπτομερή κατάστασιν,περιέχουσαν 1) τό όνομα τυ ο χωρίου τὼν ένοριὼν, 2) τόν άριθμόν τὼν οίκογενειὼν τὼν άπ αρτιζουσὼν ταῦτην, 3) τά όνόματα τὼν παρ᾽ έκάστη έφημερευό ντων ίερέων,τήν χρονολογίαν τής χειροτονίασ αῦτων και τό όν ομα τοῦ ηειροτονήσαντος Ιεράρχου,τήν ήλικίαν αῦτὼν καί τήν

οἰκογειακήν καί περιουσιακήν κατάσιν τόν χρόν τής ὑπηρεσί ας,τόπον καταγωγής,τάγωγής,τά σχολικά προσόντα,το έθνικόν φρονήμα καί τήν έθνικήν αὐ τῶν δράσιν,τήν μητρικήν γλῶσσα ν καί τό ποσόν τής ᾽μοιᾳής αὐτῶν.

Ἐν ᾽Αθήναις τή 24 Μαίου 1939

Второ
<<Αριθ. Πρωτ. 19. Διεκπ.389.

Περί άντικαταστάσεως τῶν τυχόν έν τοίς Ναοίς εὑρισκομένων Σλαυίκῶν έκλησιαστικῶν είκόνων δι Ελληνικῶ ν τοιοὑτων.....

А по ова, режимот во Грција, особено жестоко се пресметува со Македонците и откако помина зимата, настапи летото, на 25 јули 1929 година, познат како закон за исклучителен престап наречен „Идионимон“ изгласен од истиот Парламент за време на владата на Е. Венизелос, кој се залагаше „*За мерки на безбедност на општествениот поредок и заштита на граѓанските слободи.“*

На Македонците им се нуди *„декларација за покајување“,* а тој не знае зошто да се покае. Каков е тој нечовечки престап што го сторил, не знае... Што хартија е потрошена... Но и многу Македонци беа затворани и интернирани, кои ја застапуваа паролата „Обединета и независна Македонија“.

Костурско лето, 4 август 1936 година

Генералот Метаксас на 4 август 1936 година дојде на власт во Грција и рече дека Грција ќе ја направи т.н. „*трета грчка цивилизација“*. Ги забрани сите политички партии и организации и секакви политички активности во целата држава. Го распушти парламентот и донесе закон: *„Специјални мерки спрема комунизмот“* и Македонците беа ставени меѓу *„опасните“* комунисти.

Со фашистичкиот режим, во 1937 година, беше организиран нов логор за комунистите во Акронфилија, покрај градот

Нафплион. Тоа била некоја стара касаба од средниот век изградена врз една огромна карпа покрај самото море кај Нафплион во Пелопонес, нарекувајќи ја *„Стратопедон синѓеносеос комунистон, Нафплион-Акронфилија”*.

Костурска зима, декември 1940 година

Крапов вели: „Брат ми Наум, како да ми е ден-денес пред очи. Нека му е лесна земјата, загина како комита. Тој подробно ми раскажуваше: Во едно тмурно утро во 1938 година Италија ја окупира Албанија и на Грција ѝ се заканува со војна. Грчката власт, есента 1939 година, почна да врши масовни мобилизации и да стационира воени единици кон границата спрема окупираната Албанија. Токму тогаш се оформи и IX дивизија, која беше пополнета со костурчани и леринчани. Кога стигнавме под врвот на планината Мали-Мад и Врба есенското пладне и осветленото небо над нас помодре.

Сега покрај војската со паролата „Слатко и чесно е да се умре за татковината Елада!“, под команда на неколку офицери, алосани од турски куршуми во војната во Мала Азија, се повикуваше и месното население од Костурско, во името на кралот, да се вклучи во изградба на патишта и утврдување на разни фортификации. Тие беа постари луѓе што ги тераа да учат вечерно училиште.

Еден ден командантот на бригата Никос Пападопулос се искачи на џипот и им одржа говор од кој се зачудија сите: „Вие, Македонците, сте големи патриоти и треба храбро да се борите против непријателот за да го заштитиме вашиот имот. Метаксас, неправилно постапил што ви го забранил мајчиниот јазик“, – рече и остана скомросан со неговиот леден, суров и сериозен поглед.

По него зеде збор на првиот баталјон, Буликас, кој возбуден и напнат рече: „Јас во војната Грција и Турција во Мала Азија во 1921 година војував исклучиво на првата линија само со Македонци. Тие храбро и херојски се бореа и ги положија животите за татковината Елада и кралот на Елада. Тоа се бара и денес. Храбро да се бориме против италијанскиот окупатор, рече Буликас. По-

тоа силно извика: Напред Македонци! Напред браќа! Ура! – викаше Буликас. Таква била судбината со Македонците под Грција: илјадници жртви останаа на боиштата во грчко-турската војна, во грчко-италијанската војна, на сувите острови во Грција и накрај направија масовни гробници во Граѓанската војна. Тогаш, во таа војна, нè нарекуваа браќа-соборци и нè признаваа како храбри Македонци. Но, што да се каже сега по нашето едновековно молчење?

Македонските мајки, татковците, браќата и сестрите, кои ги изгубија најмилите, и се наоѓаат надвор од своите корени боледуваат и велат:

„Ноќе понекогаш се слушаат гласови. Тие се нашите синови кои ги оставија коските по фронтовите. Тие сега викаат: од фронтот во Мала Азија, од фронтовите од Елбасан до Корча на планината Тепелени, од фронтот на Грамос и Вичо, ***затоа што биле закопани без миро*** *и животите што ги дадоа не биле за Македонија, туку за оние кои и ден-денес посакуваат што повеќе да го наметнат својот интерес, да нè негираат и да ни го оспоруваат природното право на земјата, името, нацијата и јазикот и од родните огништа да нè прогонуваат. На Грците не им е доволно тленот што го добија (1913 г), туку не сакаат да ги признаат и масовните крволочни дела што ги сторија над Македонците под Грција. Ги распарчија семејствата и ги протераа низ светот. Им го зедоа имотот и не им даваат да се вратат на татковите огништа затоа што не биле Грци по род. Им ги разурнаа живеалиштата, им ги сменија топонимите и сопствените имиња, и по сите тие зафати Европа не гледа дека грчката држава извршила геноцид!“*

Крапов застана цврсто на своите нозе и извика: „Европо! Пред ужасот нема молчење!“

* * *

Крапов продолжи*:* „Во февруари 1940 година со повлекувањето на победената грчка армија, на повеќе илјади Македонци не им било дозволено да се вратат дома, туку беа испратени во логорите Акронафплија.

Животот си тече како што сакаше Гркот. Плачот на македонските мајки по своите чеда; за мртвите и живите интернирани по затворите, низ Македонија ечеше. Илјадници сирачиња питаа за корка леб. Во црквите се редеа псалмите, а поповите спасот го гледаа во Господ. Денес е 15 август 1940 година, се слави Успение на пресвета Богородица - Голема Богородица. Да се помолиме сите за спасот наш. Вечно да живее во ангелска чистота и девственост.

На 6 април 1941 година, бројни германски воени сили ја започнале операцијата против Југославија и Грција. На 8 април, некои германски механизирани единици пристигнале во Солун. На 9 април, грчките единици капитулирале, а на 21 април, германските единици ја зазеле и Атина. А грчката власт никаде ја немаше, високите офицери ги имаа фрлено епулетите и ги искинаа списоците од војниците со кои командуваа. Сега скришум шетаа пред германската и италијанската воена власт.

Костурска пролет, 15 април 1941 година.

Во градот Костур германската војска влезе на 15 април 1941 година. За градот Костур и околијата од овој ден е лишена грчката власт и сите институции се прогласени за неважни. По кратко време, само што се вгнездија Германците и се покажа германскиот војник – војник до коска, способен да наредува без викање, такаречи молчешкум. Решава сам за најважните работи. И секогаш јасно дава на знаење што може, а што во дадената ситуација не може да помине. Извршувањето на деталите им го препушта на подредените.

Таквиот војник во Костур остана само неполни 20 дена, а на 4 мај 1941 година настана смена и се појавија Италијанците. Италијанскиот војник е запаметен како весел, насмеан и дрдорлив љубовција...

Мај 1941 година.

Италијаните влегоа во утрината на 4 мај, под блесокот на мајското сонце; бучни, распеани, а некои и ожесточени, качени на моторцикли со автомати, непрестајно ги пресекуваа калдрмисаните улици со цел да внесат страв. Тие, на Македонците им имаа голема кимка, посебно на оние, кои служеа во грчката

армија и се бореа многу храбро против нив. Тогаш, како и на Малоазискиот фронт (1919 - 1922), Грците со својата вечна итрошштина, Македонците кои служеа во грчката армија ги праќаа на првата фронтовска линија. Но, сега посебно се покажаа многу храбри на фронтовите во Тепелени и по целиот фронт кога Италијанците војуваа со Грција, која сега веќе во Втората светска војна (1940-1945) беше прегазена од Хитлеровата Германија и Италија.

Италијаните брзо залогорија, ја поставија воената власт и од секаде ги симнаа развеаните грчки знамиња и сите белези на грчката држава. За еден ден како со сунгер беа збришани грчките белези. Луѓето од грчката власт повеќе не се видоа, фатија ценемот, а Костурчини се осунија со нов завојувач и господар, ама сега од италијанската власт. Никој не им пречеше да пеат, зборуваат и да се молат в црква, на мајчиниот јазик, како што тоа им го правеа Грците. И веќе не важеше наредбата: ОМИЛИТЕ ЕЛИНИКА! (зборувајте грчки!). Од секаде се бришеше.

„*Кој не е на моја страна, тој е против мене, и кој не собира со мене, Тој расипура"*
(Лука 11: 23)

Раскажува Крапов и изразито весел, вели:

„*По ден - два, стасовитиот италијански полковник Алдо Вениер, одржа долгаш незаборавен говор и рече: „„Вие граѓани на Костур и костурските села, ве известувам дека од денес грчката власт е суспендирана и вие сте под заштина нашата власт.*"

По оваа вест се осети здивот на костурскиот живот. Настројбата кај луѓето се смени и животот за Костурчани како да живна... Низ улиците, во црквите, на пазарот, се слушаше само костурскиот говор, без да се плашат од некој дека може да ги казни...

Прво се обележа празникот на пролетта – „Ксантика", еден од најсветлите обележја на старомакедонските народни обичаи, празник, кој со својата волшебна моќ ги обединуваше душите на Македонците во заеднички стремежи за опстанок и мирен живот на костурчани. Старовековниот празник на пролетта, љубовта,

слободата, цвеќињата и убавината на рубите во кои се облекуваа костурчани, посебно жените; во разноразните кадифени бои, винската, зелената, кафеавата, розевата, сината... Но, најголема привлечност и шарм даваа везените дулбени со разнобојните мониста и широките дипли на прегачите. Таквиот раскошен колорит најдобро можеше да се забележи во прочуеното женско развиорено оро: „Мори чупи костурчанки, раширете го орото... Да ви виме фустаните...““

На овој празник и македонските комити ја манифестираа длабоката почит кон овие обичаи на своите предци. Беа облечени во илинденските облеки со колани наредени со куршуми и ками што даваа верност кон зачувување на своето татковинско.

Во овие времиња омразата, која за време на грчката власт ги разделуваше костурчани од Илинденците, веќе значително беше згаснала. Костурчани одеа со повисоко кренати глави отколку во времето на грчката власт кога за еден изговор на македонски беа најстрого казнувани. Славјанските букви и зборови беа отстранети дури и од надгробните споменици и од светците во македонските цркви.

Но, најголемата радост ја изразија постарите костурчани, кои дотогаш беа обврзани од грчката власт да го посетуваат вечерното училиште и да го учат грчкиот јазик. Тоа беше време од најсуровата грчка политика на денационализација и асимилација. Грција ја забрануваше употребата на македонскиот јазик дури и за плачење.

Костурчани, сега се присетија на првиот час, кога стариот Трпо ја праша комшивката Цвета Лебамова:

„Цвето мори, ти знаеш ли сега како треба да се вика српот на грчки?“

Цвета му одговори отсечно: „Не знам, ти мислиш таму ми е умот...“

Трпо, грижливо ѝ објасни: „Драпани! (драпани). Пули вака: ДРАПАНИ...“

Цвета, го опули и му вели: „Капка да те удри. Врлаф си!“

Костурчани, сега својот револт го изразија организирано на денот кога се прават големи „бубуни“ (палење високи огнови),

кај месноста „долчето“ и секој од нив ги донесе тетратките, моливот и сите ги фрлаа во големите бубуни на самиот плоштад „Свети Стефан“, пред црквата на „Свети Ѓорѓи“, на кај патот што води кон големиот чардак, а италијаниските војници, се смееја и шегуваа со костурските чупи и со сите оние кои ја прескокнуваа бубуната, останувајќи со надеж дека тоа ќе им донесе здравје.

* * *

Со Крсто Крапов, стоевме еден наспроти друг; како двајца војници од два противнички табори. Но, сега се разбиравме како двајца паталци. Го прашав:

„Зарем нема да ми кажеш нешто за „*Бубуните“?“*

Се насмевна, со восхитувачки поглед, полн со желба да раскажува во детали:

„*Во тоа време, во нашето маало, се случи една неверојатна приказна. Бубуните се високи огнови кои се палат во Малите и Големите пости. Секој верник носи снопови слама, прачки и дрва и сè запалува. Пламенот се виши високо. По согорувањето на запаливиот материјал сите посетители го прескокнуваат огништето со уште недогорениот материјал за да ги истерат болвите и да се ослободат од лошото.“*

Програмата на ЕАМ (Национален ослободителен фронт на Грците), формиран на 27 септември 1941 година и ЕЛАС (Грчката народноослободителна војска).

Формирана во Румели како партизански одреди, на 15 мај 1942 година, беа со исти цели, бидејќи тоа е решено на заедничкиот состанок со ЦК на КПГ и ЕАМ). Прогласот е упатен до граѓаните на Грција и до бившите офицери на грчката армија, познати по својот буржуаски сталеж, а ние Македонците за нив бевме само „Славофони“, никакви борбени сојузници, туку пак само живи војници, како и нашите татковци во претходните војни. Ние, за тој период можеби погромко ја пеевме: „*Емброс ЕЛАС гиа тин Елада...“* и ништо повеќе. Но, има уште еден непобитен факт за секој што бил ЕЛАСИТИН, и не треба да заборава дека дал свечена заклетва.

Тие наши комунисти, стапувајќи во редовите на КПГ и на ЕЛАС ја потпишаа следната обврска:

ЗАКЛЕТВАТА НА ЕЛАСИТИНОТ: *„Се колнам дека ќе се борам до последната капка на мојата крв за потполното ослободување, стабилноста и независноста на Грција.“*

Крапов, одново се смирува, размислува и вели:

„Ние костурчани еднакво претеруваме и за среќата и за несреќата. Никогаш не сме биле толку среќни, ни толку несреќни, како што кажуваат нашите стари, ама таква е нашата поданичка жичка, велат старите...“

* * *

НА 15 ЈАНУАРИ 1942 ГОДИНА БРИТАНЦИТЕ ФОРМИРАА „ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКА ФЕДЕРАЦИЈА“
(Види тајни документи на Форин офис во Лондон)

Дали ние Македонците знаевме дека уште во периодот на годините на Втората светска војна, на 15 јануари 1942 година, е потпишан договор за формирање „**Балканска федерација“** во министерството за надворешни работи на Британија, а основниот принцип на договорот е **„Балканот на балканските народи“?** Тогаш беше формирана грчко-југословенска федерација! Но, нас, Македонците, не не споменуваат како народ.

Од Министерството за надворешни работи на Британија е квалификуван како историски договор за грчката и за југословенската нација, кој ќе го запечати старото пријателство меѓу Грција и Србија.

Еден есенски ден 1942 година.

Во весниците се јави еден опасен напис:

ГРЦИЈА БАРА ЗЕМЈА ЗА СОПСТВЕНА ХРАНА.

Написот беше, не од некој си, туку од неговото величество Георги Втори во кое се вели: *„Грција се смета себеси загрижена во нејзините сегашни граници, од недостаток на земја која ѝ е потребна за да осигури храна за својот народ, неможноста да ја развие својата економија и лишена од каква било сигурност,*

таа со право бара да окупира територија за Балканскиот Полуостров на која смета дека е повикана.“

На таквата стратешка акција брзо реагираа пребегнатите Грци во Атина. Најмногу беа загрижени дека во Костур било во тек формирање на македонска патриотска организација за заштита на своите национални права под италијаската власт. Одзивот од Македонците бил масовен по сите костурски села и веќе биле во формирање доброволни вооружени единци – МАКЕДОНСКИ КОМИТИ.

Големата зима – декември 1942 и јануари1943 година

Тоа беше во почетокот на 1943, и тогаш грчките политичари сè уште живееја од политиката. Тоа се случуваше во Атина под итно, квислинската влада на чело со Г. Папандреас, формира специјална државна комисија составена од познати универзитетски професори и политичари, да заседаваат специјално за појавата на костурските комити во Македонија под Грција. Комисијата под итно ги формира организациите ИВЕ (Заштита на северна Грција, ЕЕЕ (Грчки национален сојуз), ПАО (Сегрчка ослободителна организација), ЕКА (грчка социјална одбрана, безбедност) и други.

Кај раскараните Грци се јави едно невидено обединување: „Сè и со секого за „*Националното ослободување на Грција3“*. И тогаш, голем број офицери на националистичката организација ЕКА, по задача, се вклучија во партизанските единици на ЕЛАС и дури им беа доверени командни позиции.

Што мислите каква беше положбата кај нас Македонците? – ме запраша Крапов.

По кратко размислување му одговорив:

Памтам кога дедо и баба ни раскажувале за животот и борбата во турско. Кога ќе ги прашавме зошто се боревте ќе ни одговореа: „За каурско, за христијанско, арно ама ние Македонците сме биле осудени од Господ да се мачиме и да му служиме на чуѓинците, а некои тогаш се потурчиле, други се погрчиле, трети се посрбиле и побугариле што ти не станале, а ги имаше и многу потсажувачи и умилкувачи...“

Логиката на Грците со овие организации беше едноставна: клеветење на Македонците, тероризирање, организирање на невиден терор, малтреирање, убивање, ништење на посевите, сечење на шумите и протерување на невини луѓе, поради непослушност и неисполнување на сите расистички закони донесени од грчката власт: забрана на јазикот, преименување на личните имиња и топонимите.

Во Костурско се појавија првите партизански групи и одреди од ЕЛАС кои, раководители претежно беа од офицерите на ЕКА (Баскакис, Зисис, Кирцидакис, Ефремидис, Коларас и други кожодерци, презедоа терористички акции против истакнати Македонци, Илинденци и нивните потомци. Членот на ГШ на ЕЛАС, а деклариран комунист Андреас Џимас, забележува при еден состанок на старешините на ЕЛАС, во мај 1943 година, меѓу другото рече: „...во овој прв период во Костурско се појавуваат националистички групи кои применуваат непријателска политика кон Македонците и поради Македонците се непријателски расположени кон грчките партизани, бидејќи таквите групи се шовинистички и ги прогонуваат. Со таквите акции ја отежнува работата на ЕАМ- ЕЛАС И КПГ, која ги повикува да дојдат во нашите редови...“

Летоци со застрашувачки пароли..

Крапов, не сакајќи да каже гласно, воздивна и рече:

„Во тоа време посебно во Костурско растураа летоци со застрашувачки пароли, против Македонците.

Многу чуда се случуваа во Костурско: нешто спротивно на тоа што Грците се обединуваа, од сите идеологии, Македонците се разединуваа по поданичка линија. Во ЕЛАС, служеа повеќе од 1.800 Македонци комунисти (ние ги викавме луѓе со идеолошка тетоважа, а за чудо во истите редови во ЕЛАС беше оформана и една единица борци од македонски жени, а сите тие беа командувани од инфилтрирани националисти–офицери и ги мразеа комунистите Грци и Македонци во редовите на ЕЛАС. Тие беа: Портис, Кирцидакис, Башкакис, Зисис, Мандаропулос, Ефремидис, Минчос, Коларас и други кои на 8 април 1943 година една

поголема група (од вкупните 3. 5000, борци на ЕЛАС што делуваше во Костурскиот регион) околу 2.130. борци, се отцепија од ЕЛАС и прогласија дека од овој ден тие ќе се борат против антикомунистичко и антимакедонско востание кои денес ги има во редовите на ЕЛАС и Комитие.

Сите тие наши луѓе што ги сочинуваа костурските комитски одреди, живееја со катадневен немирен сон. Тие луѓе не сакаа да се скријат зад нечиј грб. А на некој вешт демагог (комунист-еласитин, гркоман Македонец, кои се определуваа на страната на ЕЛАС и комунист им беше одредено дејстувањето спрема тврди укоричени правила), а пред народот тврдел дека ги знаел сите одговори за идниот живот на Македонците – костурчани; сѐ ќе било решено во комунизмот, па повеќето костурчани се тетовирале без никакви двоумења.

Таа грижа и љубов од овие луѓе Гркомани, всушност, никогаш не била со вековните македонски историски корени и со којзнае каква традиција. Таа „љубов и грижа“ била изградена токму врз грбот на Македонците, почнувајќи со доаѓањето на владиката Каравангелис и првите андарти во почетокот на 20-от век.

Впрочем, Македонците – комунистите еласити и еден дел гркомани Македонци би си ги исекле вените за Грците, но мнозинството Македонци не сака да се чуе за нив, токму поради минатото. Црквата и великогрчката пропаганда гледаа на Македонците како на плен што еден ден би требало пак да се врати во стариот кафез.

Првите борбени акции на партизанските единици во југозападниот дел од Македонија (Костурско) кон крајот на 1942 и почетокот на 1943 година, предводени од грчки националисти офицери, биле насочени против видни Македонци, против потомците на учесниците во Илинден. Тие во с. Нестрам, на 4 март 1943 година, прогласија општонародно востание, при што говорниците, раководството на ККГ и ЕАМ, ништо не рекле за националните права и за судбината на Македонците, туку за грчките националисти бунтот бил насочен против Македонците и нивното уништување, кои можеле да се спасат ако се приклучат во нивните редови.

На 5 март 1943 година се оформи Македонски комитет со свои воени формации - комити.

Костурските комити (автентичен и прв отпор против грцизмот (1943), тие го бранеа духот и битот на македонскиот народ.

НА 5 МАРТ 1943 ГОДИНА БИЛО СВИКАНО СОБРАНИЕ ОД 48 ЧЛЕНА КОЕ ИМАЛО ПРЕТСТАВНИЦИ ОД РАЗНИ СЕЛА. НА ИСТОТО СОБРАНИЕ БИЛО РЕШЕНО ДА СЕ ОФОРМИ ОРГАНИЗАЦИЈА ПОД ИМЕТО „МАКЕДОНСКИ КОМИТЕТ“ ЗА КОСТУРСКО САМО ЗА САМООДБРАНА, ВО КОЕ ЧЛЕНУВАЛЕ ПОВЕЌЕ ОД 54-60 СЕЛА. ОД ИТАЛИЈАНСКИТЕ ВЛАСТИ ИМ БИЛО ДОЗВОЛЕНО ДУРИ ДА СЕ ВООРУЖАТ, БИДЕЈЌИ ИМ ТРЕБАЛО ДА СЕ ЗАШТИТАТ ВО ЗАВЛАСТЕНАТА ГРЦИЈА – КОНКРЕТНО ОД АНДАРТИТЕ.

Крапов се насмевна и по првата голтка кафе ме опули со некаква скриена тага. Челото му беше оросено со крупни капки пот, исто како кога непријатноста, која секој пат, во текот на раскажувањето, го оросуваше неговото лице кога ќе се присетеше на оние моменти од животот што ги имаше преживеано најболно.

Го протри лицето и продолжи:

„Тоа беше време, кога во Костур постоеја многу повеќе патриоти отколку предавници.

„Тој ден, на нашиот духовен празник „Ксантика“, првпат видов толку насмеани костурчани, облечени во празнична облека и обуени во нови чевли. Чупите во разнобојни кадифени фустани и долги плетенки. Се играше и се пееше, а ние ергените ги вардевме лепите чупи од италијанските карабинери, кои беа маѓепсани од нивната убавина.

Во тие години дури и господ Бог се чудеше како Грците, за нецели дваесет и пет години (од кога владееја со Костур - Македонија (1913), толку многу можеле да ја посејат омразата, зависта и желбата по секоја цена да му се назлоби на другиот, дури на ближниот. Силно беше вгнездена во битието на костурчани. Дури и Велигден во нашите цркви не беше пречекуван како во

старите времиња. Сега, чиниш и лицата на светците наши им беа насмеани а очите им светка...

Се повеќе се проретчуваа старите врски меѓу Македонците и Грците, браковите, пријателствата, безгрижните седенки и пијанки на даскалите; македонските гркомани со грчките колеги и тие врски катадневно се кинеа. Тие времиња, полека и со страв минуваа.

Сега, пред нас Македонците претстоеше нашето обединување. Ние Македонците бевме доведени во ситуација својот живот и чест да ги браниме и со оружје. Тоа кулминираше на петти март 1943 година, на денот на прогласувањето на сенародното востание во Костурско. Тоа претставуваше, вистински прв отпор против грцизмот, а основачите (комитите) беа синови и внуци на Илинденците. Се радуваа сите, како да се откинавме од смртоносната прегратка“.

Дедо ми, стар комита; за еласитите, комунистите и гркоманите, велеше: „*Со луѓе што се стремат кон други цели не можете да правите заеднички планови!“*

Крапов за миг ме опули апатично и замолкна, а јас во еден миг, посакав да му упатам неколку збора:

„Ви се восхитувам, колку добро се сеќавате, по толку изминати години. Тоа е навистина убаво од вас“.

Во себеси си велам, секој, кој внимателно го слуша овој човек, може да види со колкав напор тој го носи тоаварот на своите години, иаку во прашање беше, барем тоа го знаев, тежината на сеќавањето, и помнењето.

Расположението на Крапов ненадејно се промени и пак замолче. По малку време се сепна и како нешто важно да заборави, продолжи:

„Тогаш, знаеш ли како беше?

Тешко беше во тоа време, полно со неизвесности и немаштија, закани, време на опасни делби, но важно беше да се опстане.

Стравовите се разликуваа од една до друга генерација, особено во Костур, каде што меѓусебно коегзистираа генерации одгледувани во потплоно различни режими со своето уредување,

посебно во турско, ама многу посебно; од кога дојде Гркот. И во Костур имаше генерации на луѓе, кои штотуку завршиле или завршуваа факултет и кои не познаваа ниту еден друг свет освен оној што ги окружува. Тие млади луѓе го прифаќаа светот онаков каков што е, не познаваа востанија, револуции (како Илинденското), не ги разбираа промените на правилата на игра, бидејќи за нив играта секогаш била иста. Правилата на таа игра беа едноставни: ништо не е сигурно и сите ние дејствувавме во услови на потполна несигурност. Во таквата ситуација кај костурчани беа доминантни две чувства:

Првото, без оглед на тоа што се пропагираа комунистичките идеи имаше и милион прашања, па луѓето се чувствуваа недоволно информирани и заради тоа стануваа несигурни.

Второто чувство што го имаше кај мнозинството луѓе, беше тоа што кај секое костурско семејство имаше учесник во Илинденското востание. Сите тие подвизи со години беа раскажувани од дедовците и бабите за нивните предци-херои.

Костурчани со задоволство формираа цврсти ставови често засновани на предубедувања и најчесто влегуваа во разговор без каква било подготваност да ги сослушаат аргументите кои можеа да ги порекнат нивните верувања. Гркоманите, секогаш иронично насмеани, и човек само требаше да се чуди од таквите насмевки, бидејќи тие нема да им исчезнат од лицето и додека гледаат како некој ни забива нож во грб.

Кај постарите генерации кои перманетно беа измачувани од грчката асимилатароска политика и константно чувствуваа пониженост, токму во овие години се појавува чувството дека се дораснати на својата задача; да се одбрани честа и македонштината. Чувствуваат дека можат да бидат индувидуалци, креативци и автономни водачи на сопствениот народ.

Овој став на Крапов ме потсети на еден од најпознатите руски книжевници – Лав Николаечич Толстој кој вели*: „Во животот, како и во шахот, ги забележуваме нашите грешки тогаш кога другите ќе ги искористат“*.

* * *

Крапов, ми изглеше скршен, но поместувајќи се за миг за да потстане продолжи:

„Ние Македонците со нашето поданство отсекогаш многу грешевме и сега се прашувам: дали човек може во еден ден да ги поправи сите грешки што ги направил во текот на целиот живот?

Синдромот на 'Македончето', кој со децении се вградуваше од Гркот, токму комитите покажаа дека е надминат. Опасната намера на туѓинците и пропагирањето на себеохрабрување беа отфрлени и комитите покажаа дека не се веќе индиферентни кон сопствената судбина, иднина и постоење на своето. Појавата на комитите македонскиот народ народот ја дочека со голема радост и олеснување. Тие во народот влеваа прекрасно чувство на слобода и ослободување од вековното грчко ропство.

Поголемиот дел од нив, токму во владењето на комитите откриваат дека е време да го симнат тој ропски товар и ги бараа причините за долгите непријателски заговори (дури со протерување на населението од своите вековни огништа) од грчката власт, која постапуваше многу понечовечки од петстогодишаната турска власт.

Сакам, секој Македонец да знае дека комитското движење беше последица на грчката антимакедонска политика и практика, односно на угнетувањето на Македонците од грчката власт, но и од комунистите.

Окружниот комитет на КПГ и командата на ЕЛАС, задоени од грчкиот национализам, не можеле да ги разберат причините за формирање на комитското движење и како да го елиминираат. Единствениот реален начин да се елиминира оваа појава бил да се задоволат желбите и стремежите на Македонците. Но грчките раководители се определиле за употреба на воена сила во задушувањето на комитите. Своевиден израз на оваа определба на грчкото раководство е масакарот што го извршиле некои единици на ЕЛАС во с. Старичани (Костурско) на 1 мај 1943 година, кој не само што не го елиминирал ова движење туку напротив го зајакнал.

Но, исто така треба да се знае дека комитското движење се појави како прво; од луѓето кои по традиција беа воспитани и следбеници на револуционерното илинденско Костурско, а тоа се случи во март 1943 година и подоцна во другите подрачја во Македонија под Грција. Насекаде ечеше македонската песна...

* * *

Влегуваме во најширокатa калдрмисана улица која не водеше сè до „рибарската“, допирана од бранови на езерските води.

Крсто Крапов развеселен ми вели:

„Ете, како беше: токму по оваа калдрмисана улица под блесокот на летното сонце, се слушна долг глас на труба и сè поблиску допираше чудна музика на маршеви. Тогаш се појавија костурските комитски жени, поминувајќи низ огромната толпа луѓе. Стегнати во шајачните комитски облаци, во бели клашни, со нарамени малихерки и полни гради од низи со патрони и со чувство на национална припадност, чекореа, а коренот небаре им се рашируваше под нивниот чекор. Чиниш се креваа дрвјата, се возвишуваа, ридовите растеа, врвовите се доближуваа до сонцето...

И, чиниш, тоа утро пред очите на костурчани се растегнале вековите и гледаат со наполнети очи со солзи.

Се слушна песна од убав машки глас: „Од гроб станале славните јунаци...“ Се пееја песни за илинденските војводи: Васил Чакаларов, Лазар Поп Трајков, Манол Ризов, Пандо Кљашев, Атанас Кршаков, Митре Панџаров, Пандо Синдов, Никола Добролитски, Кузо Стефов, Георги Шкорнов, Трпо Георгиев, Лазар Москов, Павле Христо и за други многу бројни борци и војводи.

Војводите качени на бели коњи, како да ја носеа ископаната историја... А, по нив со бунтовен дух чекореа четите: Апоскепската, Сетомската, Тиолиската, Кондорабската, Личиската, Горенската, Бобитската, Олитската, Загоритската, Прекопанската, Вишенката, Шестеварската, Поздивската, Кономлатската, Добролитската и редум така една по друга.

Потоа одекна – маршот на Комитите:

Има ли уште кој што не знае!

До дека е Македонија:
Солун и Воден
Лерин и Костур
Таму се бијат Македонците!
Борбените чекори беа се посилни.
Се слушна машки борбен глас од војвода Добролитски:
„Војводи и Комити!
Браќа и сестри!

Денес е Илинден и е ден на иднината за афирмација на македонското национално битие.

Драги браќа! Дојде часот кога мора да им се рече „доста“ на сите црни банди кои сеат смрт по нашите села.

Денес татни пулсот на историјата и ставаме крај на вековната драма на костурската земја: страдањата, наездите, грабежите, прекрстувањата и колежите...

Драги костурчани! Бидете храбри како што и ви доликува на потеклото.

Костурчанецот беше тепан, убиван, но сите ние не ја измениме својата народност. Нека знаат каков цврст и посветен Македонец е костурчанецот.

Да живее Македонија!“

Тоа ме трогна и веднаш се пријавив во штабот.

Зедов заклетва: „Јаска Крсто Крапов, се колнам шчо до последната капка крв ќе се борам за слободна Македонија и шчо ќе бидам верен на Македонскиот костурски комитет и нема да станам предавник. Ако станам измамник, нека ми се с’нди со револверот и камата шчо за верност ги бацвам!

Слобода или смрт!“

НА 9 АПРИЛ 1943 ГОДИНА ЛОКАЛНАТА ВЛАСТ ИМ ПРИПАДНА НА МАКЕДОНЦИТЕ ЗА ПРВ ПАТ ПО 30 ГОДИНИ НА СУРОВАТА ГРЧКА ВЛАСТ

Формирање на месни комитети само со Македонци од нашите села:

Крапов, восхитен вели: „Ние македонските комити за прв пат по грчката окупација (1913), во договор со италијанскиот командант на воениот гарнизон во Костур и Костурско полков-

никот А. Виниери ја презедовме месната власт и нашите луѓе (9 април 1943) за прв пат сами управуваа со месните комитети, кои до вчера беа под грчка власт. Тоа е документ во италијанските архиви и треба историјата да го каже, а не еден век да се молчи!

По еден месец од формирањето на Костурскиот комитет, на 9 април 1943 година, во Костур пристигна италијанскиот полковник А. Виниери за главен командант на окупационата зона „Костур и Костурско“. Тој со писмо бр. 617, испратено до „Македонскиот костурски комитет“ за сигурност предлага, од територијата на Македонија да се истераат грчките власти и таа да се подели на зони. За секоја зона да се назначат команданти, Македонци од доброволците комити, и тоа по можност припоени кон една команда и по неколку ближни села.

Значи, во согласност со членовите на Македонскиот костурски комитет и полковникот А. Винери, Костур и Костурската окупациона зона на Македонија е поделена на 15 зони со соодветни центри:

Првата зона со центар во Преспа с. Орово; 2-та е с. Герман; 3-та е с. Желево; 4-та е с. Брезница; 5-та е с. Б'мбел; 6-та е с. Добролишта; 7-та е с. Поздивишта; 8-та е ц. Четирок; 9-та е Костур; 10-та е с. Загоричени; 11-та е с. Драничево; 12-та е с. Желегоже; 13-та е с. Горенци; 14-та е с. Радигоже; 15-та е Хрупишта. Во секоја зона бил организиран по еден одред (селски чети) за одбрана. А кога биле напаѓани од еласитите, помош им пристигнувало и од Костур.

Верувајте ми дека борбата за татковината ми беше полесна, но денес е сè изопачено од туѓите идеолгии и сите станавме жртви на нашата борба за ослободување на Македонија.

Пред моите очи комитите умираа со зборовите: „нека е жива Македонија, да ни е жива татковината!“

Кога зборуваме за комитите нивниот став беше да ја чувствуваат и сакаат татковината.

Комитата знае како е да се живее на дното, понижен, исплукан, ненасмевнат, неизрадуван, неопеан, непроменет и неодликуван. Комитата не се покорува лесно. Знае да опшстествува. Горд

е. Не посакува никогаш да биде неправеден. Трага по вистината. Го враќа и го памети злото и доброто.

Комитата и во маката пее, твори, сонува, вознемирува, знае дека неговата нова пролет во градот може да биде кратка болка. Темпераментот на комитата, минувајќи низ пеколот и љубовта, често е виорен, бунтовен, насилен, див. Тој може да биде ведар, бескраен љубовник, но и чест трагичар.

Поради таквата смелост, посветеност и пожртвуваност кон татковината, што ни се случи на сите нас костурчани, слободно можеме да го наречеме помор на дел од македонскиот народ.“

Раскажуваше за невидената храброст на војводата бај Кољо, кој толку се возбуди што ќе му излеташе срцето од градите. Јас не се расплакав, но си ја гризнам истата до болка.

Моите родители беа побожни и благочестиви. Тие знаеја дека јас доброволно ќе станам комита. Тоа беше еден доблесен момент кога решив да ја нарамам пушката и да се заколнам дека ќе се борам за слободен Костур и цела Македонија. Наеднаш ми честитаа со цело срце и ми го дадоа својот благослов, а тоа го сторија и најстарите комити. Почувствував таква таква љубов што не можеше, а да не ми потечат солзи од очите. Така се роди љубовта за Костур и Македонија.

Сега костурските револуционери се заборавени. Заборавени се илинденските комити кои се бореа против анадртите-кожодерачи. Заборавени се костурските комити кои се бореа против пауџидите колачи и итроманите македонски (еласити) кои ни го организира братојадството.

Прогонот на комитите во и надвор од татковината наликува на некаква болест, на грутка во душата, што може со тешкотија да се изусти и соопшти за злоделата на андартите, пауџидите и сите наши предавници...

Денес, кај комитите, па и кај комунистите низ призракот на туѓината, се чувствува раната на разделбата и носталгијата по родниот крај, од делбите и татковниот разден на разделби и болести.

Кога зборувам за еласитите (комунистите и нивниот приод и долг кон татковината), не знам дали од нивните генерации ќе

посакаат да кажат нешто добро. Секој се прашува: Го знае ли еласитинот (комунистот, својот долг кон татковината? Го знае ли еласитинот (комунистот) апсолутизмот и неспокојот којшто го прогонува меѓу роднокрајното, космополитизмот и вечното?

Кога се обидувам мисловно да го заокружам изминатото и годините (1940- 949), во животот зад мене како на филмска лента се нижат кратки секвенци од неизбришаните момент на преживеаното: радоста од детството, љубовта за родниот Костур...

Сето тоа ме потсетува на неми сведоци кои минуваа низ чудни премини.

Татко ми велеше: „Не постои добар комунизам, како што не постои ниту добра религија. И едното и другото се опиум за народот.“

За религијата најмногу научивме од владиката Каравангелис. Тој, продавајќи верски магли, успеа помеѓу нас Македонците да протне убедување дека верата во грчката црква е господова и на таа основа ги испозакла и ги распопи сите попови од нашата црква или ги погрчи.

Тој нѐ убедуваше дека верата е добра работа, а постојано злонамерно ја користеше за усвојување на Македонија и истерување на нашиот народ.

По неколку години, во наше време, тоа го правеа комунистите кои пропагираа за комунизмот дека во принцип е супер идеологија.

Татко, за комунистите велеше: „Тие се луѓе кои во животот истовремено сакаат да научат да пливаат, но со едната нога некако да останат брегот“

Времето покажа дека тие ниту се научија да пливаат, ниту останаа на брегот. Сега далеку од родниот крај се оправдуваат дека само некои лоши чичковци погрешно го примениле комунистичкиот систем.

Комунистите (поранешни еласити) кои се бореја заедно со Македонците, откако ги сотреа комитите, тие нивни соборци Грци-комунисти, Македонците ги однесоа во Ташкент и ги оставија таму, а тие се вратија во Грција; на нивните и нашите таткови огништа.

* * *

Значително понервозен отколку што би требало да биде во овој миг. Ги поткрена рамениците. Од неговиот строг поглед сфатив дека нешто многу го мачи.

Ме гледаше со ококорени очи, пулсот му стана премногу брз. Но строго си го контролираше текот на мислите. Присетувајќи се од кај да почне, Крапов ми вели:

„Значи, пулам дека сакаш да знаеш нешто повеќе; како се роди КОМИТЕТОТ.

На сите нас ни е јасно дека во Третиот рајх нацистот бил убеден дека Евреинот треба да исчезне и обратно. Еврејнот никако не можеше да прифати дека треба да го снема, затоа што нацистот не го признава за човечко сушество. Нас Македонците ни се случи истото. Тие за нас, јавно велеа**:**
(‚Εμείς δεν έχουμε ανάγη τους Μακεδόνες, αλλά έχουμε ανάγ κη τη Μακεδόνία>> Καραβίτης,1994·937).[6] и во тоа и успеаја“.

Ете, каква беше стратегија на грчката конвеционална држава: со еден крал, една нација, една црква и еден јазик.

Самите Грци во реалност имаат двојазичност: „катаревуса“ и „димотики“.

Ете зошто Македонците од Костурско и цела Македонија, под Грција, вриеја од гнев.

Грција секогаш се однесуваше кон Македонците, не според реалноста и фактичката состојба, туку во зависност од нејзините национални и државни интереси (пример, Македонците на Малоазискиот фронт и на италијанскиот фронт, Македонците ги распоредуваа сите на прва линија, а резултатите беа катастрофални).

Ние комитите имавме за цел:

Да се чуе гласот на обесправените?

Неправдата Боли!

„Ете, сакам да ти раскажам дел од нашето минато, а тоа е македонската вистина, оти душманите ја закопаа македонската

[6] „Ние немаме потреба од Македонците, но имаме потреба од земјата Македонија“ (Во својата книга „О македоникос Агон“ вели Каравитис – еден од првите андарски џелати дојдени во 1903 година)

историја, па не можеш вистината да ја дознаеш никогаш. Таа вистана е закопана и остана „ТАМУ“. А не како што ја кажуваат идеолошките активисти.

„Сега, пред нас комитите јасно стоеја нашите непријатели кои посакуваа што побрзо да нè уништат.“

Го прекинав и некако избрзано го прашав:

„Зошто? Кој го организира процесот за ликвидација на комитското движење?“

Следеше долга напрегната пауза. Крапов гледаше во мене и помислив дека нема да ми одговори, но ме опули, како дете кое стои пред нечија врата и чека за нешто. Ми вели:

„Ние комитите, треба да ја кажеме вистината. Војводите велеа: „Ние не смееме да им оставиме товар и тежок срам на потомците. Ќе се бориме до смрт.“ Така и постапивме. Да, такви беа времињата, но ние Македонците станавме различни. И од тогаш, костурчани ги нема во Костур и Костурско, а ги има по целиот свет.

А што мислиш, кој остана во Костур? Останаа само Грците и гркоманите.

Не останаа, ни комитите, ни Македонците еласити и комунисти кои продава демагогија и тврдеа дека тие знаат што е марксизам и какво треба да биде идното комунистичкото општество, каде што и ние костурчани и сите Македонци ќе си ги најдеме и ќе си ги добиеме сите човечки права.

Тоа беше време на лаги и клевети.

Така беше. А пак тие нашите Нофити, кои ве тараа во ДАГ и ви велеа ’борете се за Македонија‘ и бевте против царот, на крај ги затурија до Сибир.

Старите наши велеа: *’Грците што го сакаа царот, беа исти со Грците што го сакаа Сталин‘,* сите тие цицаа од две мајки.

Ете, денес ги среќаваме сите нив, во кои горделивоста им се загнездила во душичките и си го туркаат животот со своето ЈАС, а ние Македонците, намамени, си го изгубивме татковинското за навек.

Само едно нѐ одликува: ние Македонците живееме во ера на бескрајни војна и повеќето костурчани во 20 век го минале својот опстанок на воено поле.

И како што велеше стариот костурски рибар, дедо ми Доро: „Само псуењето ни ја ублажува болка и лесно залогоруваме во туѓина, и со сето наше незнаење им ги напуштавме костурските убавини, на сите тие дошлаци (Маџирите) „браќа по идеолгија“, и од нив направевме господари на нашата прадедова земја.

Мај 1943 година

Пред, речиси триесет години Крсто Крапов, во мај месец 1943 година, се придружи на комитските чети за да се бори против пауџиите и еласитите, и оттогаш со својата храброст и посветеност, станал војвода на 23 години. Во октомври 1943 година, беше ранет, во селото Загоричени, близу до „Свети врач“, за време на битката во еден суров судир. Ова не беше првпат да е ранет. Во четириесети четвртата, во последната година од Втората светска војна, по втор пат беше ранет и заробен од еласитите, ама тие што го заробија биле Македонците кои служеа во ЕЛАС – верни идеолошки тетовирани активисти.

Во тоа време, идеологијата по препорака се примаше од секој добродушен Македонец и се облекуваше како омилена униформа, шиена со специјална игла и конец, и со црвена книшка во џеб. Сѐ како што беа препоручани моделот и прописот од Главната централа, со посебна заклетва...

Страв од македонското воскреснување со македонска револуционерна платформа.

На крајот, ни се множеа гробишта на гробишта. Сѐ повеќе ни се котеше смртта и времето катадневно ни ги дробеше коските. Тие стотици мртви, засекогаш во историјата отидоа како без идентитет, убиени во групи, а не како војници со своето битие, со својата физиономја, револуционерниот карактер, надежи, желби и планови за слободна костурка земја. И ете ја историјата за костурчани од почетокот на 20 век. Како да немаше хумани, човечки и слободарски потфати, туку валкани политики што ни

ги пласираа соседите, на кои им се даваше поткрепата со нашето поданство – нè снема од Костур и Костуркиот крај... Само сегашноста е она што го живееме. Сè друго е спомени, херои и гробови. Сенки од историјата.

Сега Крапов, дваесет и некоја година подоцна, со своите 75 години, вели дека спомените и деновите од март 1943 година се испреплетуваат со неговото секојдневие и ефектите од искуството се подлабоки од лузните и спомените.

Тој вели ЗА НЕГО – МИНАТОТО Е ПОВАЖНО ОД СЕГАШНОСТА.

Јас долго, па дури и денес, не можам да откријам: ЗОШТО?!

Сега, тој повеќе ја сака пролетта, отколку есента. Го посакува и дождливото време, тишината, изолираноста, самоста. Тој отсекогаш повеќе ја сака пролетта, отколку летото.

Го прашав: „Го знаеја ли комитите својот долг и својата моќ?“

Отсечно ми одговори: „Комитите ја чувствуваа и ја сакаа татковината, својот роден праг и прадедовската земја од дамнина, а комунистите беа космополити и како такви измеќари на Комунистичката партија, си фатија по светот и стигнаа дури до Азија. Тие Македонци во редовите на ЕЛАС, намаа развиена способност да расудуваат толку длабоко за националното ослободување на својата земја, кај нив уште владееше ропскиот ум кој ги водеше кон еднонасочност и безначајност и беа искористени и манипулирани, а со тоа останаа под строг надглед и конторла на туѓите богови.

По неуспехот, обврските што ги презел Сјантос, лидерот на КПГ за уништување на комитите, побарал помош од КПЈ за КПГ и се сретнал со Црногорецот Темпо.

Во разговорите на Сјантос со Темпо, во август 1943 година, Сјантос го прифатил барањето на Темпо во Егејска Македонија да се создадат специјални единици кои својата агитациона пропагандна работа ќе ја водат на македонски јазик. Ете како била

измислена првата мамка: Конкретно СНОФ беше организиран, но не од Македонците. Никој од нас не се ни запраша зошто?

Крапов одмолчи и со чувство на индигнација и некакво сожалување ми вели: „Неодамна читав една книга, која ме предизвика од насловот, односно поднасловот кој гласи: – „**Македонската националноослободителна платформа во Егејскиот дел на Македонија (јануари-1944 година)“** од д-р Литовски Александар.(Скопје 2008). Тој пишува (стр.233): „*...во третманот на македонското национално прашање во Егејскиот дел на веќе институционизиранизираното македонско ослободително движење од Егејскиот дел на Македонија преку СНОФ.“* На стр. 236 пишува:*„Всушност, при разгледувањето на политичко-пропагандното дејствување на СНОФ може сосема јасно да се забележат две доминантни насоки на дејствување. Првото, дејствување во насока на привлекување на македонското население во ЕАМ и КПГ, и второ, дејствување во насока на зацврстување на одделниот македонски национален идентитет во Егејскиот дел на Македонија.“*

Крапов замолче, онеме и одвај изусти:

Старите велеа: ***„Секоја замисла е лесна кога не се зема предвид суштината-стварноста.“***

Овој наш автор д-р Литовски, зарем не знае дека СНОФ-„Славомакедонци“ претставува племенски атрибут?

Нема потешко за Македонецот, кога македонската наука и по толку години (половина век) го тера да им ги слави измамите на туѓинците Сјантос и Темпо како претставници на левите сили, КПГ и КПЈ. Тие со право гледаа на нас Македонците како на „Корисни идиоти“.

* * *

Грижа за Македонците – прекрстени во Славомакедонци или манипулација, која ја плаќавме и ние борците во Граѓанската војна 1946-1949 година?

Дали навистина КПГ (грчките комунисти) отстапуваа и беа против расистичките и асимилаторски закони, донесени од грчката влада во врска со Македонците под Грција?!

НЕ! Но, не само СЈАНТОС како секретар на КПГ, туку и ТЕМПО претставник од (КПЈ) на Грците им го потврди тоа со предлогот за создавањето на СНОФ. Зарем Темпо не знаеше дека Македонците во Вардарскиот дел се само Македонци, а не Славомакедонци и дека со тоа се обезличува македонскиот идентитет?!

Кога Грците го заседоа овој став, види:

Документ: По Првата светска војна Грците за Македонците смислиле ново име – СЛАВОМАКЕДОНЦИ убедени дека вистинските Македонци се Грци. (Оваа теза ја пропагираше костурскиот кладика Каравангелис), овој пат не дозволиле никакви отстапки и при утврдувањето на етничкиот идентитет на Македонците зборот Македонец е заменет со Славомакедонец.

Името Славомакедонци е промовирано при изготвување на етничката карта на Македонија во 1918 година од страна на Сотиријадис, кој по потекло е Грк. Утврдувајќи го новото име за Македонците, грчките научници... (Види повеќе во книгата: „Македонија не е грчка", од турскиот генерал полковник Ердоган Ознал. (Види повеќе во Дневник од 10-15 октомври 2013).

По предлогот на Темпо (ЈКП) и согласноста на Сјантос(ГКП) (но не и на Македонците) -СНОФ- (Словеномакедонски народен ослободителен фронт) се формира на 20 октомври 1943 година, во селото Сничани, Костурско од секретарите на обласниот комитет на КПГ за Западна Македонија: Христос Калфас - Андреас и секретарот на окружниот комитет на КПГ за Костурско Андонис Андонопулос - Периклис, како и секретарот на Окружниот комитет на КПГ за Кожанско, Танасис Карцунис. Сето тоа беше со умисла да ги разбијат и привлечат комитите со уверување дека веќе се формирани македонски организации.

Така сега во Македонија под Грција имаме: Славомакедонци (комунисти) еласити и Славомакедонци комити.

Уште веднаш по своето создавање, славомакедонските баталјони добиле задача да пристапат кон ликвидирање на комитските формации. На 21 август 1943 година костурскиот баталјон нападнал неколку вооружени комитски села и успеал да разоружа поголем број комити. Кон крајот од август околу 300 комити од

Костурско стапиле во Леринско-костурскиот македонски баталјон.

Но тие организации како СНОФ и други беа расформирани на 26 септември 1944 година, со потпишувањето на договорот во Казерта. Со овој договор, дефинитивно беше запечатена судбината на левите сили и Македонците во Грција, на кои најмногу се надеваа и им веруваа Македонците.

Со поразот на ЕЛАС и договорот во Варкиза, на 12 февруари 1945 година, се создаде нова ситуација во Грција и во егејскиот дел на Македонија.

Се запрашав:

„Дали на македонските комити оттогаш им се планираше искоренување, односно геноцид на Македонците од Костур и Костурско? Како може комунизмот да биде лицемерен? Може луѓето што го злоупотребуваат да бидат лицемерни, ама тогаш тие луѓе тешко дека ќе ги наречеме комунисти.

Политичката програма на СНОФ, сега ќе претставувала платформа за заедничка борба на македонскиот и грчкиот народ? Таа ќе претставува голема мамка за мобилизација на македонските маси во единиците на ЕЛАС за оружена борба за полн разгром на комитите и окупаторите.

Во книгата „Југословенскиот комунизам и македонското прашање“ од Stiv E. Palmer и Robert R. King, Archon Books, 1971, стр. 94- 95 пишува:

„Во почетокот на месец мај 1943 година Темпо воспоставил контакт со грчките комунисти, во еден обид да ја воспостави доминацијата на КПЈ во Егејска Македонија, што тлеел поради репресивните мерки на Метаксовата диктатура пред војната, бил распален со тоа што италијанските окупатори организирале специјална македонска жандармерија (се мисли на костурските комити) што вршела напади против Грците. Костурските комити добиле одврзани раце и бидејќи нивното влијание било опасно за плановите на КПЈ за Македонија во рамките на Југославија, Темпо сугерирал дека би било добро да им се дозволи на Титовите агенти (Македонците во редовите на ЕЛАС и на КПГ) да ги организираат и водат Македонците во Грција. Грците одбиле.

Но, Темпо сепак ја навел Врховната команда на грчката народноослободителна војска (ЕЛАС) да дозволи грчките Македонци да се организираат во Словенски народноослободителен фрон (СНОФ). Инаку командата на ЕЛАС веднаш се согласила да ги здружи воените акции со акциите на југословенските партизани, таа, се разбира, не била воодушевена со формирањето одделни единици составени од грчки Словени, поради тоа што тој потег се чинело како да ги најавува усилбите на Југословените да создадат голема Македонија. Прашањето за можноста Грција да ја загуби Егејска Македонија била главната црна точка на грчките комунисти. Согласноста со еден таков предлог, без оглед колку тој е камуфлиран со планови за некој вид балканска комунистичка федерација, најостро би ја довела во прашање нивната масовна поддршка.

Во своето писмо до ЦК КПЈ од 8 август – Темпо го пренел и инсистирањето на грчките комунисти да се зачува дискреција во однос на ова прашање: *„Грчката партија го има следниот став во однос на прашањето за Македонија. Македонија т. е. македонското малцинство во Грција ќе добие слобода и ќе биде обезбедено од секакво национално угнетување. Тие не му признаваат никакво право на самоопределување на овој народ.“*

Несфатливо е нашето братојадство (поттикнато од Сјантос и Темпо), дури и до ден-денес, како сме можеле и самите (учесниците во редовите на ЕЛАС) да учествуваме во уништувањето на една компактна целина организирана од 64 костурски села, со повеќе од 9. 800 вооружени македонски комити кои застанаа храбро и достоинствено против грцизмот и не сакаа да ја прифатат елинизацијата и да се откажат од националниот идентитет. Наместо да го валоризираме како национален отпор, во нашата историја го оцрнивме преку сите можни идеолошки етикетирања. Но, што е за чудо, во новиот поход, повторно масовно ги ангажираме (од сите тие што останаа живи или нивните синови), но сега како добри синови на партијата...

Појавата на комитите е неверојатен миг на македонската стварност, наместо да имаме почит и достоинство спрема сопствениот народ, ние повторно влегуваме во политички игри со

тие, кои најмногу го носеа гревот за уништување на костурските комити.

Ако земеме предвид дека, во светот нема нација која срушила нешто што било создадено (автохтоно) од сопствениот народ, тогаш ние Македонците сме први. Токму за гревот на македонските костурски комити.

Но, треба да знаеме, дека комитите се тие кои ја доживеја најстрашната дискриминација од страна на грчката држава спрема Македонците, дури и пред да се родат, а од родната (сопствена) историја се заборавени, па дури и непромислено анатемисани. Поделбите на „ ...фили“ или „... мани“, кои во повеќето случаи вештачки се одржуваат (потикнувани од туѓинците) срамно и понижувачки зборуваа за нашиот народ. Тоа го правеа од:

* * *

Побарав извинување и му велам:

Одамна копнеев и чувствував потреба да се вратам на корените во мојот роден Костур и видов дека тука жестоко е удрено по човекот. По Македонецот. А тоа е сторено токму во годините 1940-1949 и оттогаш сè е избришано, се што беше свето е погазено. И што можете да ми кажете?

Крсто Карпов не дочека да се искажам ми вели:

„Јас, сето тоа го паметам како да се случи денес. Како Македонците (ние ги велевме „нашчите“), кои беа во редовите на ЕЛАС им пукаа на комитите во грб. Каква изопаченост? Нели!? Како може да се прикрива македонската историја, злосторствата направени над сопствениот народ, над борците кои беа за обединета Македонија, а од туѓинците беа анатемисани како автономисти и сепаратисти.

Во овој наш костурски крај, Македонецот сè повеќе страдаше од синдромот на подвоена личност.

Од таквите беше пеплосано македонското минато и од истите беше запалена иднината со создавањето на НОВ, АФЖ и НОМС, кои масовно го турнаа македонскиот народ повторно да крвари како Славомакедонци и како такви доживеавме геноцид.

Примерите од војните што се случуваа во Костур и Костурско за мене отвораат многу прашања за нашите животи, и сите патила сè овде. Всушност, никој не е виновен – велат еласитите Македонци и тие се бореле за Македонија.

Но, не можам да се смирам сиот гнев и повреденост кои со години се собирале конечно излегуваа на површина дека во родниот Костур сме како туѓинци во својата земја... и при секое наше враќање ДОМА.

Многу индикативно е прашањето: зошто генералниот секретар на КПГ Сјантос не преговара со Македонците комунисти (Во Вардарска Македонија или во Егејска Македонија) што беа во ЕЛАС, туку бара да преговара со висок претставник на КПЈ - Југославија?

Дали македонските комунисти на тоа реагираа?

„Не! Тие веќе беа влезени во вештите комбинации на Темпо, кој и самиот се покажа како чувар на границите на кралска Југославија и ништо повеќе. Тој беше за новото македонско движење со пројугословенска историска тенденција. Грците сега му веруваа на Темпо оти од КПЈ сè беше потврдено со елиминирањето односно отстранувањето на генералниот секретар на КПМ Методи Шаторов - Шарло и повеќе не постоеше можност за остварување на идеите на Шарло за некакво духовно обединување на Македонците од целокупниот етнички состав на Македонија.

Крапов, повторно крена раменици, ме погледна загрижено, од што уште повеќе се загрижив. Тој повеќе не можеше да се воздржи, почна да раскажува во детали:

„За нас Македонците (посебно од Егејскиот дел), по ова стана јасно дека каква било акција да превземеме за обединета Македонија, ќе бевме дочекани на нож од КПГ И КПЈ.

Значи, сега сè беше на политичко, партиско и државничко рамниште на Грција и Југославија. Но, со иста цел беше сторено и со Албанија, кога на 20 јуни 1943 година во Главниот штаб на НОБ на Албанија беше потпишан протокол „за тесна военополитичка соработка“ од претставниците на Југославија (КПЈ) Светозар Вукмановиќ - Темпо, Албанија (КПА) Енвер Хоџа и Грција (КПГ) Верверис.

А токму за таквото ниво на разговори инсистираше владата на Папандреу во Каиро. Имајќи предвид дека тоа ниво го има прифатено и решено Југославија со смената на Шарло и целокупното партиско раководство на КПМ и новата платформа. Владата на Папандреу од КПГ и ЕЛАС бараше да не прифаќат никакви компромиси со Македонците, било да се од Егејска или од Вардарска Македонија, оти би имало историски последици за грчката држава и нејзиниот суверенитет. Не знам што уште требаше за да сфатат македонските комунисти од Македонија под Грција дека тие веќе за КПГ и ЕЛАС не претставуваат политички субјект (туку лажен, привремен) и дека беа само намамувани од Темпо.

Значи, ТРЕБА ДА СЕ ПОДВЛЕЧЕ дека решението го договорија (убиство без пресуда) претставниците на КПГ и КПЈ, пак во рамките на Букурешкиот договор, Југославија – Грција.

Тоа за нас Македонците значеше – бранејќи ја комунистичката идеологија го изгубивме за навек идентитетот и дедовите огништа. Нашата судбина е наша судбина и моравме да ја земеме во сопствени раце, оти сурово е кога луѓето не сакаат сами да господарат со својата судбина, тогаш, како што вели нашиот народ, судбината загосподарува со нив.

Така и се случи, со првото братојадство.

Втората мамка (по договорот Сјантос КПГ - Темпо КПЈ)

Мудрото раководство на КПГ, ЕАМ и ЕЛАС, на 1 септември 1943 година во месноста на Берик-Костурско, го формира македонскиот партизански одред „Лазо Трповски“ во составот на ЕЛАС, а за командант беше назначен Наум Пејов.

Му реков:

„Има ли нешто понедостојно од тоа кога расположението на моќниот зависи од туѓото нечовештво?

Тој ми рече:

„Паскале, ти знаеш дури и животните стануваат питоми спрема оној кој ги храни, а камо ли човекот. Во таквиот случај мудриот (итрецот) не се лути на оние кои грешат.

Таквата мамка уште во првите денови имаше успех. Комитите и сите Македонци кои не одеа да служат во редовите на ЕЛАС, сега се лепеа како муви на медот.

Уште во текот на пролетта 1944 година, Грците станаа вознемирени од пропагандата за независна Македонија и посебно поради партиската насоченост во новите одреди и во организацијата СНОФ.

За шест месеци од своето постоење организацијата СНОФ во Костурско успеа да ги придобие комитите и се омасови во своите редови со повеќе од 4. 770 членови, што значи Македонците поверуваа дека „СНОФ е единствената народноослободителна организација што ќе ги исполни националните и социјалните барања на македонскиот народ под Грција“, така пишувало во: „Словеномакедонски глас“ број. 3, април 1944 година. Се пропагира „СНОФ е новата ВМРО на Македонците, што ќе го доведе до крај делото на Илинден...“

Од таквата вест најмногу се вознемирија колонистите од Анадолија – викани Маџири, предводени од капетан Маркос кој им порача на еласовците:

„За да ги уништиме комитите, не е доволно да ги уништиме нивните живеалишта туку мораме да ги уништиме сите оние кои зедоа пушки и нивните семејства кои ги подржуваат да мислат на создавањето на обединета Македонија.“

Сега, како никогаш досега, сите ние што дојдовме во овие нови предели и устроивме нов живот со помош на власта ќе треба да им зададеме моќен удар, за да разберат дека ние колонистите не ја даваме оваа грчка Македонија во некаква „Обединета Македонија“.

Но имаше и такви кои повикуваа на немилосрдна борба: „Другари! Токму тоа е наша должност: или нив ќе ги снема или ние треба да се вратиме во Анадолија. Ние, повеќе од јасно е дека не сакаме да се бориме за некаква обединета Македонија и да им служиме на Славомакедонците, да им бидеме робови.

Ве повикувам! Опијанете се, луѓе, бидете весели, натрескајте се, напијте се добро! Бидете среќни и задоволни што можеме да ја сочуваме Македонија да остане грчка, оти ова е она што

вреди, не чекајте до утре, рајот за нас е овде!... Таквиот став е и ставот на власта што нѐ донесе од Анадолија, во овој рај и ни ги додели најбогатите поседи што им биле одземени на турските аги.“

Џони Стефов, што беше дојден од Канада само неколку денови, рече:

„Ве слушам и размислувам: „Ние Македонците, колку сме мали, толку сме тажни, толку сме несреќни, зависни и љубоморни. Ќе почнеме ли, еднаш да се обединиме и да се помагаме едни со други, да се охрабруваме. Доколку не престанеме со нашето братоубиство (комити со комунисти) по препорака на туѓинците, да си ставаме сопки, нема да нѐ има. Сега сфатив дека големите и малите се разликуваат по својата големина како луѓе, а не поданички славољубци.

Луѓе, срдешница ме фаќа и ми иди да залидам и да ме слушне секој на БАЛКАНОТ!

На 18 јуни 1943 година формиран е заеднички штаб, со кој се признаваа силите на отпорот како сојузничка војска на чело со Еди Маерс

Следниот ден весниците јавија дека разговорите течеле помеѓу ЕЛАС и ЕДЕС и Британскиот генералштаб за Средниот Исток, и дека во август 1943 година во Каиро допатува делегација на КПГ и ЕАМ со цел да преговара со грчката влада во бегство и со претставниците на граѓанските партии за постигнување политичко единство и за формирање на заеднички штаб, кој бил формиран на 18 јуни 1943 година. Со нив се признаваа силите на отпорот како сојузничка војска (на чело Еди Маерс) и народноослободителното движење во Грција му се потчинува на англискиот генералштаб за Средниот Исток. Но со иста цел на 5(16). 07. 1943 година во Либан беше потпишан договор за воена соработка.

Решението на КПГ за расформирање на македонската организација СНОФ (која си ја изврши функцијата, со придобивање на комитите во своите редови, не само што се покажа како најгруба манипулација, туку и совршено политичко и физичко

ликвидирање на Македонците и елиминирање од светската политичка сцена во Грција – практично се оствари, тоа што го бараше грчката влада во бегство), сега за грчкото раководство на отпорот (КПГ, ЕАМ и ЕЛАС) претставуваше непотребна организација СНОФ, бидејќи пред грчката реакција за да се постигне по секоја цена „национално единство“ со грчките буржуаски партии и со власта во бегство, со коишто КПГ на 20 мај 1944 година го потпиша познатиот капитулански договор со кој се запечатуваше судбината на Македонците.

Го прашав Крапов:

„Дали е вистина дека организацијата СНОФ е формирана под притисок на југословенската комунистичка партија од Темпо?

Ми одговори потврдно и рече:

„Да. КПГ даде согласност со цел да ги стави под контрола сите Македонци кои не сакаа да стапат во редовите на ЕЛАС и ЕАМ.

На 26 септември 1944 година во италијанскиот град Казерта беше потпишан уште еден договор меѓу КПГ, ЕАМ, ЕЛАС и грчката влада во бегство на чело со Георгиос Папандреу и Британскиот штаб за Среден Исток. Со овој договор беше постигната согласност грчките герилски сили да влезат под команда на грчката влада во бегство. Меѓутоа, своето право грчката влада во бегство му го пренесе на англискиот генерал Скоби. Се разбира и овој договор претставува уште една отстапка на грчкото раководство на отпорот во корист на грчката влада во бегство.

Последиците од овој договор најмногу ги почувствуваа Македонците под Грција против кои грчката десница и реакција спроведе нечуен терор со цел целосно да ги протера од границите на грчката држава и тоа важеше како за снофитите(поранешни еласити) така и за комитите.

Сосема сличен беше и ставот на англискиот амбасадор во Атина.

Господинот П. Л. Липер уште во ноември 1944 година се носеше со идејата за раселување на Македонците под Грција. Меѓутоа и самиот заклучи дека во тој момент тоа беше невозможно.

Таа идеја, сепак, беше реализирана во текот на Граѓанската војна (1946-1949) кога беа протерани околу 50. 000 Македонци, и околу 28. 000 деца, одземени од кралицата и од ДАГ, кои мораа да заминат во земјите на народната демократија: Романија, Унгарија, Чехословакија, Полска, Југославија и СССР.

* * *

ПО ЛИКВИДАЦИЈАТА НА КОМИТИТЕ, ВО ПОЧЕТОКОТ НА МАЈ 1944 ГОДИНА, РЕШЕНИЕТО НА КПГ, СЕ ДОЛЖЕШЕ НА НЕЈЗИНАТА ПОЛИТИКА ЗА СПОГОДУВАЊЕ СО ДЕСНИЦАТА, КАКО ШТО СЛЕДУВА:

НА 16 ЈУЛИ 1943 ГОДИНА, КОМАНДАНТОТ НА ЕЛАС САРАФИС И ШЕФОТ НА АНГЛИСКАТА ВОЕНА МИСИЈА, ПОЛКОВНИКОТ ЕДИ МАЈЕРС, ПОТПИШАА ЗАЕДНИЧКА ДЕКЛАРАЦИЈА СО КОЈА ЕЛАС СЕ ПРИЗНАВА КАКО СОЈУЗНИЧКА АРМИЈА И СЕ ПОТЧИНУВА НА КОМАНДАТА ЗА БЛИСКИОТ ИСТОК. НА 12 ФЕВРУАРИ 1945 ГОДИНА ВО ВАРКИЗА, ОДМОРАЛИШТЕ БЛИЗУ ДО АТИНА БЕШЕ ПОТПИШАН ДОГОВОР МЕЃУ КПГ И ЕАМ ОД ЕДНА СТРАНА, А ОД ДРУГА ВЛАДАТА НА ПЛАСТИРАС И БРИТАНСКИОТ ГЕНЕРАЛ СКОБИ. СО ТОЈ ДОГОВОР ЕАМ И ЕЛАС, ПРАКТИЧНО, И ЈА ПРЕДАДОА ВЛАСТА НА ДЕСНИЦАТА. ТОА ЗНАЧЕШЕ ДЕКА ВО ГРЦИЈА НЕМА ДА ИМА СОЦИЈАЛИЗАМ.

Втората светска војна завршија, но Македонците останаа под строг надзор и контрола на КП на Југославија и КП на Грција надвор од своите огништа.

Беше претпладне, април 1944 година, на самиот ден Велигден. Оттогаш целиот наш живот се сврти кон големата удолница, – раскажува историчарот Апостол Горанов:

„Она што се случи на тој голем христијански празник, беше доаѓањето на Првата и Втората бригада од Титовите партизани од Вардарска Македонија – Југославија и одржа величествен митинг и говор на сред село во Бапчор. Титовата војска која се состоеше од Македонци од Вардарска Македонија, уште на Велики петок ја мина границата на Југославија и јурнаа низ Воденските,

Леринските и Костурските села со песни и пукотници. Селаните на Бапчор заедно со претставници од селата: Турје, Трсје, Лаген и Прекопана на тој Велигден после големиот митинг ги испееја сите песни што ги знаеја од своите предци, убедени дека ќе им донесат надеж и оптимизам по поделбата на Македонија од 1913 година до овој голем христијански празник во 1944 година. Се случија некои настани кои во почетокот како да немаа врска еден со друг.

На тој митинг говореше Ѓоре Велковски, претставник на Титовите партизански единици од Југославија.

Но, тоа го потврдува и Чакаларов и еден ден ми вели: „Сакам да ги раскажам спомените оти цел живот се чувствувам растргнат меѓу вистината и политичката пропаганда која сурово, со моќта на идеологијата, пред очите на сите ни ја распарчи реалноста.

По тој настан за нас Македонците беше кобно и тоа нè доведе до првото искоренување и оттогаш влезе во историјата како отворен судир помеѓу ЕЛАС и оние сега наречени „Титови агенти“. По говорот на Ѓоре Велковски, настана кобниот потег на неколкумина довчерашни Македонци еласити, кои беа членови на КПГ и на ЕАМ и се бореа за остварување на минималната програма – значи за парцијално решавање на македонското прашање, без никаково автономно дејствување. Оти, тоа прашање наполно беше исто и во соседните комунистички движења. Треба да се каже и тоа дека, овие комунисти му беа бескрајно посветени на комунистичките движења на (Југословенското, Грчкото и Бугарското).

Тие неколку еласити, посакаа наскоро да станат нови револуционери и решија (поттикнати од Темпо) да го напуштат ЕЛАС и да се регрутираат во Титовата армија. Тие се оправдуваа дека биле гневни на ЕЛАС, на нивниот однос спрема македонското прашање и зошто не даваат самоопределување на Македонците. Па сето тоа ме присети на Аристотел: *„Гневот е потребен и ништо не може да се освои без него оти е потребно тој да ја исполни душата, да ги запали срцата, но не треба да се употреби како водач, ама како војник“.*

Во еден момент говорникот рече:

„Драги браќа Македонци! Ние знаеме дека вие не сакате да стапите во редовите на ЕЛАС затоа што се викаат андарти и тоа ве потсетува на Илинден и по Илинден, кога андартите направија големо и незаборавно зло над Македонците. Тоа беше време кога дури и на детето во лулката му било страв да заплаче.

Ние Македонците во Титовата армија, ве поканuваме да стапите во нашите редови и да се бориме за ослободување и обединување на Македонија! Сакам да ве известам, драги селани, дека од Трсје Леринско, вчера поголем број на селани доброволно се приклучија во нашите борбени единици и станаа Титови партизани.

Но се случи нешто непријатно, кога Анести Пановски и јас како преведувачи од македонски на грчки, им го преведовме на воените раководители на ЕЛАС - овиот 1 баталjон на 28 пешадиски полк. Овој говор не им се допаднал никому од војсководците на ЕЛАС.

Политкомесарот на полкот Еласити, рече:

„Што е многу, многу е... Народноослободителното движење на Југославија да ги повикува Славомакедонците граѓани на Грција во Титовата армија на Југославија.

Тоа е опасно! Тоа е политиката на Светозар Вукмановиќ - Темпо, кој од 1943 година е испратен во Грција од југословенскиот маршал Тито.

Овие зборови на политкомесарот ме ставија во размисла.

За Темпо знаев дека го обвинуваа дека спроведува политика од принципот на македонската максималистичка историска тенденција. Но зад таа пропаганда треба да се знае дека уште во 1941 година за нас Македонците беше прекината политичко национална еманципација на македонските комунисти по ликвидација на Методија Шаторов - Шарло[7] (кој посакуваше да формира

[7] По долгите истражувања, покажаа дека: Македонската национална програма на Шаторов не била дел од плановите на Тито. Ставот на Тито бил: „Грчка Македонија мора да остане во Грција.“ (Види документи од архивот на Тито кои ги поседува Д- р Новица Велјановски). Токму од таквите ставови на Тито, Грците со својата стратешка политика беа охрабрени и водеа разбивање на Македонците (Комити и комунисти во КПГ), терајќи ги на братојадство:

единствена комунистичка партија за трите поделени дела и да се бори за обединувањето на Македонија). Тоа и самата Југословенска партија никогаш не го посакуваше... Во историјата е забележано дека духот на оваа антимакедонска политика на балканските простори не ја спроведуваа само грчките комунисти, туку и југословенскиот емисар Темпо.

Си припомнувам:

Во тој момент едно старче со потпалени нациоални емоции, истрча и го прегрна говорникот Ѓоре Велковски и му рече:

„Само така ќе се обединиме и ќе бидеме како што сме биле пред стотици години. Никој не треба насила да собира млади Македончиња да земаат учество во ЕЛАС, ете сега е момент нека одат во македонската војска...

Ѓоре Велковски му одговори:

„Да, да, старче имаш право“.

Во себеси си велам „...ете како наеднаш тркалото на судбината се сврtува и чиниш, како да полудува“. Митингот заврши и стоевме настрана со членовите на главните штабови на двете војски: ЕЛАС и Титовите партизани.

Во еден миг Наум Пејов - Чакаларов се доближи до членот на главниот штаб на Титовата војска Киро Георгиевски - Дејан. Тој како да мораше да го направи тоа, токму сега, уште овој миг, небаре си зборуваше сам на себе и дури здивот му запираше, се приближи до Дејан и го праша:

„Другар Дејан, дали овој ваш изнесен став што го изложи другарот Ѓоре Велковски за Македонците од Егејскиот дел на Македонија, да можат одма да стапуваат во редовите на НОВ и ПО на Југославија, и дали тоа важи и за нас активните борци што сме со години во редовите на ЕЛАС?“

Дејан му одговори:

„Ова важи првенствено за нови борци кои досега не сакаа да се борат во редовите на ЕЛАС, затоа што немаа доверба во грч-

(Македонското име и идентитет да стане како колективна вина) и Македонците како резултат да доживеат геноциде и незапамтен прогон (од најмалите деца до старци) што трае се до ден- денес.

кото движење на отпорот и не го одобруваа правилниот став по македонското национално прашање.

Нашата конкретна цел е да се искористи антифашистичкото расположение кај овие наши луѓе од македонскиот народ и да се изврши широка мобилизација на нови борци-доброволци. Но, доколку и вие припадниците од редовите на ЕАМ и ЕЛАС доброволно посакате да премините во нашите редови, ние ќе ве примиме и навреме ќе го информираме Темпо.

* * *

Политкомесарот Грк на воените единици на ЕЛАС продолжи:

„Оние што им го вртат грбот на ЕЛАС, тие му го вртат грбот на својот народ, честопати се опседнати со болна фантазија. Тие досега ги напаѓаа затоа што не сакаа да влезат во редовите на ЕЛАС и ги нарекуваа бугаромани. И токму тие, сега не сакаат да го бранат суверенитетот и интегритетот на Грција, туку одат да го бранат југословенскиот суверенитет. Тоа е многу сериозно прашање. Но таквите треба да знаат дека секој предавник има срамен крај, затоа што еден ден ќе биде презрен и отфрлен и од оние на кои ќе им служи.

Се приближив до Чакаларов кој ме гледаше прашално, му реков:

„Дали си размислил добро? Ми се чини дека не снајде несреќа и, неоспорно, веста за одење во Титовата армија предизвикува тежок впечаток кај сите... Но во исто време сосем е природно, заедно со чувството на радост, да расте и чувството на тага. Ги оставаме своите семејства, своите домови и сè што нашите предедовци го печалеле и го чувале. Ние се радуваме заради отворената вистина во тоа „братско“ соопштение... Оној што не се плаши да ја каже вистината, колку и да е горчлива таа, тој е силен. Во таквите моменти лажат слабите.

Ајде, Науме, трезвено да обмислиме. Може да не се согласуваме, но навистина не те разбирам каде е нашата свесност. Ми се чини како да си во конфликт со себеси. Не разбирам како тие што сакаат да одат во Титовата армија можат повеќе да го сакаат овој

дел на Македонија од нас самите. Не разбирам како секој може да се бори повеќе за афирмација на Македонците во Костурско, Леринско и Воденско од нас кои се бориме токму тука каде што сме родени, а тоа е наше исконско право да го браниме татковинското и прадедово огниште. До вчера ние самите ги повикувавме комитите да дојдат со нас и тие ни поверуваа и дојдоа во нашите редови, а не заборавај дека сме направиле доста гревови спрема нив. Тоа наше братојадство народот нема да го заборави.

Јас, сепак, мислам дека ние, Македонците, или немаме свест за тоа што значи одење во туѓа држава, или пак, напротив, целосно се потпираме на надежда дека Тито ќе нè ослободи. Со нас, на тој план, како и на многу други планови, владее логиката „или-или“. Или сега верувавме дека комунистите не можат ама баш ништо да ни помогнат, или веруваме дека комунистите од Југославија, тие се семоќни и дека нашата судбина треба целосно да им ја повериме во нивните раце. Само знам, дека умните луѓе, никогаш не се стават во таква безрезервна варијанта.

Вие ќе станете луѓе кои се туѓи прислужници и нема да можете да се вратите. Се прашувам дали може некој туѓ прислужник да биде господар на својот народ, односно водач на својот народ? Вие целосно ќе ја спроведувате политиката на КПЈ – Југославија. За жал, ние Македонците во редовите на КПГ не сторивме многу да ги заштитиме комитите, да не ги навредуваме и омаловажуваме како наши браќа оти тие беа луѓе кои не станаа никому прислужници. Тие не кренаа рака против Македонецот, туку ние кренавме рака исполнувајќи ги наредбите и советите на еласитите и Темпо. И верувај ми дека оттогаш живеам како прислужник со потиснат гнев.

Секој од нас се прашува: зошто и од ошто страдаме? Страдаме од себеси. Така ние Македонците, терајќи по линијата (разработениот систем за народот да се држи во страв) на приклонување, си делувавме погубно!

Но, не можеме да бидеме и светски (што значи космополитски) и да биде ред и поредок (праведен). Зашто барем досега правдата секогаш се мерела со метарот на посилниот.

Сега за одењето на нашите луѓе во Титовата армија. Тие одат во друга држава и таму ќе се борат за интересите на југословенската држава, ќе ги пратат на Сремскиот фронт и каде што ќе има потреба Титовата армија. Размисли, не е така лесно за секогаш да му се сврти грб на родниот крај. Нашата борба треба да биде тука, оти поделбите околу идеологијата, верата, полот и смртта, после неколку години ќе си го доведиме во прашање нашето заедничко потекло и цел живот потоа не ќе може да се докаже нашата борба и грижа за овој наш народ. Токму од тие причин туѓинците ќе нè да се оттуѓуваме самите. Сега што? Ние стануваме заложници на објективно тежок проблем и не треба да бидеме изненадени од жестокоста на грчкиот национализам и екстремизам. Ова ќе биде нова историска поделба.

Чакаларов остана збунет и замислен. Ме гледаше веќе со недоверба. Тој се мачеше да задржи нормален израз на лицето, ми рече:

„Овој повик за нас Македонците има многу нејасни работи. Можеби намерно го прават тоа КПГ и КПЈ за да го држат народот во страв, во покорност, а покорноста нè убива како нација. Тие преку своите идеологии спрема нас Македонците умеат без куршум да го убијат народот, да го омаловажат, да го обезвреднат националното, да го заплашат...

Тие ги повикуваат Македонците од Егејскиот дел на Македонија на сè општа мобилизација, на нови борци, а ние како првоборци и членови на ЕАМ и КПГ во редовите на ЕЛАС, ако сме сакале?

Но и ставовите на грчкото комунистичко движење стануваат сè понеприфатливи.

Сведоци сме дека од лани сме потчинети на сојузничката армија под англиската команда за Блискиот Исток. Нас Македонците како организација СНОВ никој нè не праша дали сакаме да служиме во сојузничката армија под англиската команда, или не, а знам дека сите сме за Црвената армија?

Му реков на Чакаларов:

„Време е да се прекине со опасното молчење за причините како и зошто почна злото? Што мислиш дали Темпо, со идејата

за Балканскиот Штаб, одигра важна (идеолошка) улога во отворањето и темпирањето на нови историски процеси во Македонија, посебно кај Македонците под Грција?

Чакаларов ми рече:

„Тој добро знае, како и Грците дека ние немавме автентична македонска визија и стратегија за историските процеси за Македонците под Грција.

Што се однесува на идејата за создавање на Балканскиот Штаб, Грците, тој политички потег на Темпо го оценија како „ човек кој истрчал бос во трње“. Зарем тој не знаел дека армијата ЕЛАС, веќе беше под команда на англиската армија од Блискиот Исток?

Сега сите знаеме дека во мај раководството на ЕАМ и ЕЛАС, потпишале договор со емигранската влада која се наоѓала во Каиро на чело со Георгиос Папандреас. Целта му била да формираат заедничка влада за да создадат национално еденство. Но што е најлошото. Во тие разговори е договорено да се преземе акција за ликвидирање на македонските организации СНОФ, а ние Македонците да сме се слееле во организацијата ЕАМ. Значи, целта за оформувањето на организацијата им била да ги уништиме комитите и да го почнеме братојадството. Сега си припомнувам на средбата што ја имавме со капетаниос на групата дивизии во Македонија (Северна Грција) Маркос Вафијадис. Лично го молев, повеќе од три часа, да го разгледаме проблемот со новите регрутации на македонски борци во македонските одреди, бидејќи селаните одбиваа да стапат во ЕЛАС.

Тогаш Маркос, дословно ми рече:

„Повеќе одреди од тоа што ви беше дозволено, ништо повеќе, од тоа ништо, и тоа што тогаш е направено, сега бараме да се исправи и што побрзо треба да помините во редовите на ЕЛАС како редовни војници, и никаква одделна македонска војска и да го лажете народот. Тука е Грција!“

Денес, сите ја гледаме и ја слушаме агитацијата на ЕАМ спрема Македонците, која не само што звучи како фраза, туку таа е чиста измама. Секој Македонец со голем ужас се прашува: „А што ќе стане со нас ако се врати стариот режим во Грција?“ Ток-

му затоа ние толку години крвариме за да не се повтори старото, туку во Грција и на Балканот да заживеат човечки односи. Годините минуваа и политичката свест се менуваше со исто темпо со кое се менуваше политиката на ЕАМ и КПГ. Тие посакуваа од нас Македонците да направат партиски мулиња, врзани со дветри ортоми. Значи, да зависиме од два фактора: „од партиската ледина од која треба да пасиме и од должината на јажето кое ни дозволува да пасиме на определената дистанца.“

Сега сосема му е јасно на секој од нас Македонците, зошто Грците тоа го правеа со создавање на СНОВ и македонските одреди. Тоа им било целта за да ги уништиме комитите за тие да не си ги валкаат рацете, а ние тоа го сторивме. Им верувавме бескрајно како на комунисти. Ние мислевме дека востанијата се креваат за да се извршат револуционерни промени и бевме убедени дека пред Македонците, не само што треба да се отфрли фашистичкиот јарем, туку и јаремот на грчката анексија на Егејска Македонија.

Но, она што е најбитно во целиот тек на преговорите на ПЕЕА (Политички комитет за национално ослободување на Грција) со грчката емигранска влада, во ниеден документ не се спомнати националните права на Македонците и не се признава дека во Грција живеат други нации. Ете, од тоа се гледаат и акциите на КПГ и ЕЛАС дека секојдневно се против нас Македонците и се агитира за грчкиот карактер на Македонија.

На Чакаларов (Н.П) му реков:

„Тие што отидоа во редовите на Титовата армија не се предавници. И сите други што ќе заминат од редовите на ЕЛАС. Но, знам дека тоа ќе ни донесе големо зло. Да отстапи човек пред жестоката неправда не е предавство, туку во мигот ние Македонците треба да постапиме мудро, оти и едните и другите нѐ посакуваат за да нѐ разединат и тогаш ќе си ја направиме положбата уште погорка, оти надвор од ова наше родно место, никогаш нема да ја најдеме правдата меѓу туѓинците.

Се потсетувам на една стара народна приказна во која се вели: „Земјата не му припаѓа никому, туку ние ѝ припаѓаме нејзе“.

Треба ли многу разум за да се разбере длабоката филозофија на оваа приказна. Знам, од полувековното искуство, ако човек ја напушти својата земја, тој веќе не ѝ припаѓа нејзе.

* * *

Неговата насмевка беше слободна, немаше што да се крие. При разговорот сите црти на лицето му беа во движење, дури и челото му беше живнато со многу подвижни брчки.

Неочекувано поверував дека чудо може да се случи. Останавме само неколкумина од нашите македонски еласити, останатите заминаа поскришум некаде.

Утрото еден жабуркосан, страшливец еласит ми вели:

„Даскеле, не сакам ниту еден од Грчиштата да дознае за ова што ќе ти го кажам, оти нож ме чека. Тие нашчите цела ноќ се сушкаа и уште пред темни зори ги снема. По темнина, се смушнаа како сенки на чело со Чакаларов и неговите другари: Никола Шалваринов, Димитар Шишковски и Сотир Андоновски. Тргнаа со задача да ги запознаат борците од одредот „Лазар Трповски“ и аку е потребно да бидат подготвени да се одвојат од редовите на одредот „Вичо“ и да се приклучат на Титовата војска од Југославија.“

Во себеси реков: „Избувливоста ја има таа лоша страна што не дозволува со неа да се управува. Тоа уште вчера го забележав кај Пејов – самољубив, авторитетен, сака да раководи со сè, а се покажа дека со самиот себеси не може да владее. Тој е должен сам да се раководи. Тоа го бара народот од него и од сите нас во таквите моменти“.

Се присетив на дедо Делјан кога велеше:

Сите оние кои непромисленото ги издига над здравото размислување си вообразуваат дека многу се вдахновени, меѓутоа, во основата на тоа нема ништо силно, сè она што е создадено без темел, бргу се урива. Тоа се однесуваше на сите нас Македонци кои не создадовме нешто наше автономно, туку доброволно влегуваме во ЕАМ и КПГ и во ЕЛАС, сега сме полни со гнев, но гневот нема поткрепа. Ова покажува дека со нашето доцнење ИДНИНАТА НИ ИЗБЕГА.

Следниот ден, дознавме дека стигнале во седиштето на организацијата СНОФ во селото Крчишта, Костурско. Таму се сретнаа и со Лазо Димовски -Ошенски, Лазо Поп Лазаров и Паскал Митровски. Сега, тукуречи беа сите личности кои раководеа со организацијата СНОФ и одредот „Лазо Трповски“.

Откако влегоа во една поголема училница во селското училиште, седнаа на грубите столчиња. Чакаларов, верувајќи дека заслужува многу повеќе привилегиии од другите и очекувајќи посебно внимание зазеде воjнички став и рече:

„Другари, вчера бевме на митингот во селото Бапчор. Таму на Македонците кои досега не пристапиле кон ЕЛАС говорникот од Титовата војска дословно им рече: „Сите Македонци, кои сакаат да се борат за ослободување и обединување на Македонија, можат да стапат веднаш во редовите на нашата Титова армија. Но, исто така, можат и сите тие што сега се во редовите на ЕЛАС да пристапат во нашата Титова армија.“

Суштината на прашањето е следното: „Како да постапиме ние што сме доброволци и првоборци во редовите на ЕЛАС?“

Јас размислував и решив да ги напуштам редовите на ЕЛАС и да преминам во Титовата армија и со тоа да се борам на страната на Црвената армија. Еласитите, мислам дека повеќе не можат да ни диктираат услови.

Присутните слушајќи вчудовидени, чиниш се зашеметија. Останаа вџашени. Се погледнуваа и изгледаа како да се плашеа еден од друг.

Настана молк божем беа в црква за време на молитва.

Последната поголема караница кај нив траеше три дена – три дена расправање, забележување, и секој за себе.

Чакаларов продолжи:

– Ми се смачи да ја слушам реченицата: „Не е време за тоа“.

„Јас немам друго време освен мојата изгубена младост во ова време.“

„Јас лично како Македонец, не сакам да се борам во таа сојузничка армија под команда на Англичаните.“

Еден од присутните стори ниет и рече:

„За самостојна Македонија одамна е заблуда – и замолче.

Чакаларов му одговори:

„Значи, вие засекогаш сте се откажале од револуционерните идеали. Но ако една нација не е и не сака да биде независна, дали тогаш ќе се најде некој што ќе сака да го положи својот живот за туѓа земја? На крајот да ве прашам: „Дали ние сè уште ја сакаме Македонија или не?“

Присутните се најдоа збунети. На некои им се стори, како да не го разбраа Чакаларов.

– Вашите размислувања?...

Настапот на Чакаларов, сите го оценија како смел потег кој има политички карактер и од корен ја менува борбата на македонскиот народ. Настана пауза. Сите молчеа, но Митревски имајќи потреба да биде во центарот на вниманиеето, обидувајќи се да го искористи секого што го опкружува рече:

– Впрочем, објаснувањето е јасно, но не треба да го разгоруваме огнот. Ти, Чакаларов, дали си сигурен во целта? Од ова произлегува и нешто друго; да не се огорчуваме поради вакви ситни и ништожни нешта. Те гледам тажен си, да не некој ја искористил оваа состојба и посака да те злоупотреби? Ние сите еласити, доброволно се боревме и ја имавме прифатено минималната програма, а сега ова е нешто сосема друго – тоа значи, ако стапиме во Титовата армија, ќе се бориме за максималната програма – обединета Македонија. Тогаш, сите овие години во редовите на ЕЛАС и целото време што ја поддржувавме линијата на Партијата и се боревме со нејзините непријатели, го браневме нејзиниот авторитет и токму таа КПГ нè научи и ни ја изостри внатрешно-партиската борба.

Можеби не треба да зборувам за нешто што е тајна, како и сè друго тука што зборуваме, ама мислам дека треба многу да внимаваме...

Чакаларов се насмевна накриво со благ презир.

– Се покаја што зборуваше? – праша.

Поп-Лазаров не се реши да го повтори прашањето, ама само низ заби изусти: „... па зар ова не е егзодус кој ние Македонците го организираме, а земјата ја оставаме?“ Го постави само така,

нешто да каже. Тој посака да се поправи, да каже нешто друго, но беше замолкнат од Митревски.

– Ти Поп-Лазаре, скуси го јазикот. Јас сум претседател и би требало да знаеш дека токму јас одговарам за револуцијата.

– Па, јас ништо не зборувам!

Се обидуваше да се насмевне: – Добро, тогаш кога би можел, да не молчиш или да кажеш барем нешто што би не очекувало во иднина, нас Македонците, во една обединета Македонија? Кажи, ти како визионер...

– Па, јас кажав, можеби нѐ очекува најлошто! Митревски беше познат како многу завидлив спрема секој, кој на некој начин ќе успеваше да се истакне.

– А ти Ошенски, како стар идеолог на партијата.

– Што да се прави? Засега ситуацијата е премногу тешка, – рече Лазо Дамовски - Ошемски со збајатисан лик и продолжи:

– Ние Македонците влеговме во редовите на ЕАМ и КПГ, па сега во ЕЛАС, без да расудуваме, туку раководени од слепото верување кон комунистичките идеи. Ние сега, не сме во состојба разумно да примаме и да ги оценуваме настаните.

Чакаларов го праша:

– Дали си сигурен дека не криеш нешто од мене? Доста ми е од ова заобиколување на работите.

Јас сум социјалист-револуционер и на своите пријатели Грци, секогаш им велам: „Желбата на Егејска Македонија треба да е СОЕДИНУВАЊЕТО СО СЛОБОДНА МАКЕДОНИЈА, во согласност со принципите на „Атланската повелба“[8] и изјавите на Сталин, Рузвелт, Черчил... Заедничката борба на Македонците и Грците ќе помогне и ќе го отвори патот да се соединат Маке-

[8] Во 1924 година британскиот премиер Винстон Черчил и претседателот на САД Франклин Рузвелт се сретнаа на еден брод во Атлантикот, каде што ја формулираа и на 14 август ја потпишаа прочуената „Атланска повелба“ чии начела ги прифатија и Обединетите нации во својата Декларација во 1945 година. Во повелбата меѓу другото се истакнува дека територијалната промена мора да биде во согласност со слободно изразената волја на народот, народите имаат право да си избираат за себе облик на владеење по волја и тоа право треба да им се врати на сите, и се предупредува дека народите во светот мораат да се откажат од употреба на сила.

донците во слободна Македонија, а пак Грците да добијат демократија и да го исфрлат туѓиот јарем и да го отворат патот за една наредна власт во Грција.

Но, добро паметам еднаш, еден Грк комунист, мој пријател во затворот Акронафплија ми вели:

„Да, да знам дека меѓу вас Македонците има и надарени луѓе, кои не го добиваат тоа што им припаѓа. И јас сум вистински бунтовник, и сметам дека е оправдано тоа што вие Македонците посакувате сè што може повеќе. Но, ако дозволувате, да ви поставам нешто што можеби, не сте го забележале. Вие како македонски комунисти, сте дозволиле да ги примите колонистите од Мала Азија, и со тоа сте го измениле етничкиот состав и вие станавте малцинство, а и ве навасаа во животот; сега сите тие се на високи партиски функции: нели е така? Па нели и вие како комунист треба да ги прашате дали сега тие сакаат во некаква обединета Македонија? Ние штотуку војувавме да ги истераме Германците. Европа сè уште не е средена, а, и овде во Грција имаме неволи со националистите, а сега и со колонистите, па така, иако јас со сета душа сум за рамноправност, а, можеби, и за општествена еднаквост за вас Македонците. Таму некаде во иднина, кога за тоа ќе дојде време, зар не гледате дека сега не е време за тоа?

Само тоа сакав да ви го кажам...

Дискусијата на крајот, завршни, се изназборуваа за погрешната политика на грчката партија, но и не се сложија тоа да го сторат без да се размисли добро. Појавија двоумење со изнесените ставови на Пејов и побараа уште еднаш да се потврди од главниот штаб на НОВ и ПО на Југославија, кој се наоѓаше во селото Шулин во голема Преспа – Југославија.

Митревски и Ошенски, предложија неколкумина на чело со Чакаларов, во придружба на курири да заминат во Главниот штаб во селото Шулин, со цел уште еднаш да се прецизира прашањето за доброволното преминување и на активните вооружени Македонци во редовите на ЕЛАС. Но, според татковинскиот обичај кај жителите од Корештата се барало да не се поаѓа на пат пред да изгрее сонцето, ама тоа било погазено и тие веднаш тргнале во

полн состав: Наум Пејов - Чакаларов, Никола Шалваринов, Спиро Лазевски, Ристо Јанкуловски, Благој Даскалов и Кича Балева, кон Голема Преспа.

* * *

Точно одгатнувајќи ги нивните мисли, Дејан им рече:

– Според мене, постапивте сосем правилно. Штом го барате моето мислење можам слободно да ви кажам дека сте постапиле сосем патриотски.

Ние ќе ве примиме во нашите редови, затоа што е ваша слободна волја да се борите во нашите редови. Но, сакам да ја знаете и нашата вистина; и во КПЈ има членови со различни сфаќања. За нас поважно е националното чувство, како што гледам и кај вас е исто, но има и такви на кои предност им е „интернационализмот“, а националното чувство е непримерно за „вистински“ комунист. Нас, Македонците, не можат да нè сфатат соседните комунистички партии; ниту на Југославија, ниту во Грција, ниту во Бугарија дека македонскиот народ има други многу позначајни проблеми – признавање дека сме посебен народ, а не дел од некој друг соседен и неговото обединување по распарчувањето по Балканаските војни, кога се бореа за ослободување од отоманското ропство, а потпаднаа во други три ропства. Затоа, повиците за борба против фашистичкиот окупатор без јасна цел и иднината на народот во сите три делови на Македонија не наидува на одзив.

Вие знаете дека Комунистичката партија на Македонија, формирана во 1941 година, не ја постигна целта. Таа брзо беше обезглавена и ставена под строга контрола на КПЈ. Кај нас по поделбата на Македонија се јавува еден чуден феномен на солидарност со поробувачите што повеќе да придонесуваме за нивните интереси отколку за вашите, со исклучок на костурските комити во 1943-1944 година, кога беа ликвидирани, пак од нас, по налог на ЕЛАС-итите.

Ако ме разбравте, постапете онака, како што мислите дека е потребно.

Утредента Чакаларов, по средбата со Дејан, се чувствуваше посебно и поради многу работи, единствен. Секако, тоа можеа да го разберат само некои луѓе. Тој тоа го замислуваше за историски успех и беше уверен дека токму тој пат на борбата води кон успех. Чакаларов со групата се врати во Корештата за подготовка на Македонците кои сакаа да заминат во Титовата армија, но сега сѐ се одвиваше поинаку од она што претпоставуваше и за што се подготвуваше.

Покрај будноста во самите единици и раководството на ГШ на ЕЛАС, упати остро писмо до ГШ на партизаните на Југославија и бараше да ги врати сите дезертери на чело со Чакаларов.

Кога дознал капетан Маркос, со старата омраза кон Македонците, се намрштил и ги повикал сите штабови, веднаш да донесат решание и да испратат елитни единци за прогонување и фаќање.

Тој речол: – Сега, јас би ги гонел како што тоа го правам и со Германците. Тоа е многу сериозно прашање. Тие можат да се разбунтуваат во нашите редови и ние ќе понесеме големи загуби.

Чакаларов, за да ја закрепне својата чета и себе, се засолниле кај планината Врба и таму си дал неколку дена одмор. Годишното време му го дозволувало тоа, зашто било крај на летото. Таму, душевно се опуштиле и направиле богата гозба со печени јагнишња на жар. Во тој логор, тие се чувствувале надвор од опасноста на еласитите.

По неколку дена, една утрина, стигнаа вестите. Уште од зори бучеа радијата, известуваа за бегството на групата еласити во Титовата армија на чело со Пејов.

Преку радиото, монотониот глас, зарипнат, неверојатен, секои пет минути махинално ја повторуваше веста. Престануваше и одново почнуваше, секогаш со тон на застрашување. Не се променуваше, не опаѓаше, никогаш не додаваше ништо, само истото го повторуваше:

– Се молат сите жители на костурските села, во колку дознаат ка се кријат дезертерите на чело со Пејо, да ги пријавите во одборите на ЕАМ или во командата на ЕЛАС.

Потоа, неколку пати ја повторуваше директивата од Добривоје Радосавлевиќ-Орце (Србин. Политички советник во Федералната македонска влада), адресирана до сите политички работници и единици на НОВ на Македонија кои преминуваат на грчка територија, во која се истакнуваше: „Од наша страна и од страна на ЕЛАС и ЕАМ се преземени сите мерки да се отстранат сите нездрави појави кои се појавиле во последно време во Костурскиот и Леринскиот крај – случајот со преминот на борците од ЕЛАС во нашите единици – кои нанесуваат штета и зло на зедничката борба и заедничките односи на ЕЛАС и Народноослободителната војска на Југославија. Исто така се преземени и мерки да се отстранат сите грешки и кај нашите единици и единиците на ЕЛАС.

Исто така одговорните треба да ги казнуваат сите престапи, бидејќи не може да се допушти неодговорно и неказнето да се рушат братските и сојузничките односи меѓу НОВ на Југославија и ЕЛАС.“

7 јули 1944 година.

На Балканот се определија сфери на влијанија.
Велика Британија стекна превласт во Грција,
а Советскиот Сојуз во Романија.

Под притисок на Британците, на 20 мај 1944 година во Либан, КПГ, ЕАМ и ЕЛАС имаа потпишано спогодба со кралската влада по што се расформира коалиционата влада.

Комунистите Македонија на својата конференција одржана на 25 јуни 1944 година еднодушно се определија за откажување на договорот во Либан, како и за тоа НОД да примени револуционерна тактика што ќе ја потпре врз сопствените сили и врз НОВ на југословенските народи. Во раководството на КПГ се издифернцираа две групи: едната беше за прифаќање на договорот, а другата, за негово откажување.

Групата која што се залагаше за прифаќање на Договорот надвладеа. За таквата определба многу придонесе и ставот на Советската воена мисија на чело со полковникот Григори Попов која на 28 јуни 1944 година пристигна на слободната територија. Тој, познавајќи ја тоталитарната организација и начинот на кој

Сталин ја имаше сменето руската еднопартиска диктатура во тоталитарен режим, а револуционерните комунистички партии по целиот свет во тоталитарни движења, беше преку ликвидирање на фракциите, напуштање на внатрешно-партиската демократија и трансформирањето на националните партии во ограноци на Коминтерната раководени од Москва. Москва, беше апсолутна централизација на управувањето, кај сите комунистички партии.

На советскиот граѓанин Григори Попов, сега висок претставник и ополномоштен од советската партиска власт, му преостануваше само да рече:

– Ето директива... Так сказал товариш Сталин!

– Конечно на 17 август 1944 година ЦК на КПГ донесе решение да го прифати Договорот и да учествува во коалицијата влада на чело со Гергиос Папандреу.

На тој состанок Стринго – член ПБ на ЦК само додал:

– ЦК не еднаш ги предупредуваше Гоче и Пејов дека нивната позиција, нивното однесување нема да им донесе добро.

Ние пак им велиме на славомакедонските комунисти: „Потчинете ѝ се на Партијата и во тој случај вам ќе ви бидат зачувани животите. Не сакате? Ако пак не сакате, во тој случај, марш по ѓаволите.“

По ова следеа ракоплескања.

Лето ѓосподово на 2 авѓуст илјада деветстотини четириесет и четврта ѓодина.

Муграта се лачеше од езерото и ветрот лелееше занесни звуци.

Таа година еласитите и сите непријатели го сотреа Костур и Костурско.

Крапов, замолча, а погледот сè уште му беше вперен во врвот на славната планина Вичо. Небаре сакаше да покаже од кај дојде злото. Потоа одмавна со главата и одеднаш неговите усни ги прекри прекрасна насмевка и продолжи уште поживо да раскажува, како сето тоа да било вчера:

– Таа ноќ во секоја куќа се зборуваше за Грците. Селаните си го спомнуваа андартското време; колежите, грабежите и многуте

застрашувачки работи што се случувале од „кога дојде Гркот“. Тогаш, во андарското, никој не можеше да го објасни бесот на критјанските андарти (1904) на чело со владиката Каравангелис и Павлос Мелас (Микис Зевас, со потекло од Епир), инаку уште Македонија беше под турска власт. Во некрологот се вели:

ΠΑΒΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

”Ανεχὼρησεν ἐντεῦθεν τήν 18 Αὔγοῦστυο 1904 καί ἐπεσεν ἡρωίκὼς είς τής Μακεδονίας τή 14 Ὀκτωβρίου 1904.Τελυταίαί του λέξεις τους όπαδοῦς του ήσαν

ΒΟΥΛΓΑΡΟΣ ΝΑ ΜΗ ΜΕΙΝΗ.

Авто. превод: Загина херојски на 18 октомри 1904 с. Статица, Костурско. Последните зборови му биле: ДА НЕ ОСТАНЕ НИ ЕДЕН ЖИВ БУГАРИН.

Белешка. За разлика од Каравитас, кој вели: „Нас Македонците не ни требват, нас ни треба Македонија“.

* * *

Крапов, со уште поголема жештина продолжи да објаснува:

– Понекогаш животот може да сплете приказна повозбудлива од онаа во филмовите. Се навраќам на она болно време од пред половина век не само за да ве потсетам, туку и за да го поврзам токму тоа време и тие длабоко врежани антимакедонски појави што го одбележаа со крв и солзи.

Ситуацијата во овој наш крај претставуваше еден маѓепсан круг. Токму во четириесеттите години пак се сретнаа потомците на илинденските комити и грчките андарти од 1903-1910 година. Но, сега во Македонија под Грција имаше настанато комплетна промена со населението на грчките бегалци од турска Тракија и Анадолија. За да им угоди на овие емигранти грчката држава, од 1918-1924 година, им подели големи поседи и остаток од општинските пасишта и тие полека станува господари.

Џони рече:

– Гледате, ние Македонците имаме толку многу различни господари. Кој и да дојде ние им велиме (ги доближи двете раце, направи задоволна насмевка со мал поклон), ’Калос ориστе‘.

Ете сега и тие се вмешани со еласитите, пак против нас; човекот против човекот со нашата добрина. Насекаде гледаш убиства, заемно нанесување на нечесноста, факели подметнати под домовите. како гневот да ги уништи сите тие луѓе и чиниш душите нема да им имаат одмор. Потомците на андартите, сега наоѓаа заштита во сопствените зла и оној што сакаше да биде храбар, може да биде само ако е гневен; вреден само ако чувствува страсна желба да учествува во нечија „смрт во пустина".

Крапов рече:

– Кога по окупацијата на Германците грчката власт ја напушти Македонија и Грција и отиде во Каиро, ние Македонците сметавме дека се ослободивме од една сурова власт. Но не беше така. Грчките офицери набргу се понудија за соработка со Германците, на кои им служеа. Се врати грчката полиција која почна повторно да го малтретира македонскиот народ, клеветејќи го на Германците како комунисти. Може да се каже дека поголемиот дел од македонскиот народ ја имаше изгубено довербата во сè што е грчко.

Џони рече:

– Памтам кога дедо и баба ни раскажувале за животот и борбата во турско и кога ќе ги прашавме: „Зошто се боревте бабо?" ќе ни одговореа: „За каурско, за христијанско, арно ама ние Македонците сме биле осудени од Господ да се мачиме и да му служиме на чуждинците, а некои тогаш се потурчиле, други се погрчиле, трети побугариле."

Крсто, ти не знам дали знаеш ама ЕЛАС-овците во Костурско, Леринско и Воденско беа пресретнати со страв и неповерение. Се крена голема врева и никој не можеше да го објасни одбивното настроение на селаните. И страшно брзо се шираа гласовите кога некој ќе се соочеше со андартите и ќе препознаеше некого што го познавал и запаметил од она време на И. Матаксас пред 1940 година. Малите групи андарти сега беа составени од поранешните офицери, полициски началници и жандармеристи од соборената грчка власт. Тие сега уживаа во овој нов начин на казнување со отсекување на главата. Тоа го нарекуваа „Смрт во

пустина“ (да се заколи орач на нива, а севгарот да остани впрегнат да талка по стопанот низ пресната орана земја).

Грчката власт тоа го оправдуваше и велеше: „Одвреме-навреме треба да се предизвикува страв кај оние кај кои разумот не помага, но, ни лутењето не е корисно.“

Едно е вистина. Такви злосторства преземаа особено спрема потомците на илинденските комити. Комитите беа борци за ослободување од турското ропство, а сега во четириесеттите години сите тие луѓе се прогласени како борци против грчкото ропство.

Крапов рече:

– Постепено се појавуваа сè поголеми напади на видни македонски семејства, посакувајќи да ги деградират и ограбат. Ги повикуваа со погрдни зборови извикувајќи: „Излези, илинденско куче!“ Постепено Македонците остануваа со дилема дали да се потчината на КПГ и ЕАМ или да се заштитат сами и да се борат за своите права.

Нас Македонците нè карактеризира длабокиот локален патриотизам. Селото е еден ентитет како што е и фамилијата и нивната полузависност која љубоморно ја чуваат. Оваа самодоверба и локална лојалност е природна последица на една наша променлива историја. Ние носиме длабоко вродено чувство, имено, лојалност кон духот на Македонија.

Собири биле организирани и во градовите Лерин и Воден. Сега сите тие потомци на илинденците се вооружаа и решија да се одбранат од сите досегашни злосторници и со тоа им се чинеше дека „македонските денови на ропството се завршени“.

Во тоа време најмногу луѓе отидоа комити, а еласитите побрзаа да ги наклеветат и да ги наречат: „фашисти“, „предавници“, „охранити“ и сè што е најгрдо да велат за нив. Потоа јавно, на организирани митинзи држеа долги и политички говори, им се мешаа умиштата, тепаа, разбиваа дуќани и куќи. Комитите со кренати раце кон небото го повикуваа народот во одбрана. Викаа: „Браќа, да се збратимиме! Браќа, да се збратимиме! Народе македонски, до кога ќе трпиш! Тоа е наше исконско право да го браниме татковото огниште и својот народ, а не да бегаме. Господе, ги истрпивме Турците петсто години, сега ни ги донесе

просфигите (мацирите), стопати полоши. Господе, душа немаме, душа си ни дал, луѓе сме до кога ќе треба да лееме македонска крв!? Најпосле се изморија, видоа дека правдата задоцнува да дојде, затворите се полнеа со чесни костурски селани.

* * *

Да му објасниш некому дека Македонците навикнале да се делат на два логора, кои меѓусебно се мразат, е невозможно.

Сега поделените Македонци си го менуваат името: комунисти и комити, ама омразата спрема комунистите си остана како да се со андартите-грчки, а комитите од Еласитите и комунистите се третирани како корисни идиоти кога извршуваат убиства над заробените комити.

Масовно се кршени луѓе, масовно се замолчени слободари, скршен им е ’рбетот на огромен број следбеници на илинденците, создадени се послушни членови на КПГ, понизни фамилии на комитите, така, од туѓинците беше создадено братојадството меѓу Македонците...

Омразата беше наследена и сега се наследуваше од генерација во генерација – дури и кога сите станавме талкачи. Крвта што се лиеше во тоа време се разделуваше со граници непроодливи луѓе, семејства и поданици за партиската врхушка да остане на власт. Дури и не можеше да се жениш со девојка од спротивното семејство.

Во тие години по поделбата на Македонија, Македонецот чиниш се научи да манипулира и со моќта на говорот и со моќта на молчењето.

Крапов рече:

– Ете, како со итрината на Грците и Англичаните македонското население од Македонија под Грција, го поделија за време на Втората светска војна и станаа заложници на туѓи мегаломански интереси и цели:

(а) приврзаници на ЕАМ (во нивна славомакедонска верзија ја организира познатата како СНОФ, од кои најголемиот дел по ликвидирањето на СНОФ, покажаа покасно големи симпатии кон југословенските партизани, (во суштина создавањето на

СНОФ беше задоволителен чин за повеќето радикални елементи во македонското раководство, кои биле во најтесен контакт со Вардарска Македонија) и

(б) оние словенски села кои примија оружје од Италијаните, локално познати како комитски села. Присутен е ПАНСЛОВЕНСКИОТ аспект којшто беше многу реален меѓу македонското население.

Снофитите можеа да влегуваат во тие села и беа убедени дека кога сакаат да ги повикаат комитите, можат да ги убедат и да преминат на нивна страна во македонската војска СНОВ. И Титовите партизани можат да влегуваат и излегуваат од комитските села сосема слободно, што се должи пред сè на многу полибералниот став на Тито, додека ЕЛАС води стрикно националистичка политика и секогаш македонските единици ги командуваат Грци. Кај Грците постои страв од МАКЕДОНСКОТО воскреснување и тие ценат дека тоа би било жестоко спречено кога би востанале како еден дел од цела Грција за да го задушат. Практично, барањето на СОЛУН ќе предизвика бес кај ГРЦИТЕ. Резултатот би бил крајно крвава војна од која ништо добро нема да произлезе.

Токму формирањето на „костурските комити“ беше повод за страшните критики што им беа изречени на секретарите во реоните на Македонија – Северна Грција на Пленумот на ЦК на КПГ. Тие, наводно, дозволиле да им се изгубат од контрола најзакоравените непријатели и душмани на грчкиот народ. Тие, наводно го искористиле моментот и се наоружале од окупаторот и посакувале да ги остварат своите гнасни цели; врските со луѓето (окупаторите) од туѓиот свет и им станале поблиски отколку со нас, комунистите. Нас комунистите нè претставуваат како непријатели на славомакедонскиот народ и на славјанскиот свет. Веста стигнала дури до врвот на Кремељ.

А сега, наша партиска задача е да се успие нивната будност, да се појави грижа и внимание спрема нив, оти од ништо ќе направиме светски проблем.

Во високиот врв беа поканети и комунистите славомакедонци на кои им се знаеше потеклото од дедо-прадедо или биле си-

нови на Македономахи и лојални патриоти и на тој пленум им рекле:

„Добро, комитите нека се занесуваат со таквите надежи, ние ги имаме славомакедонските комунисти кои се верни на партијата и во редовите на ЕЛАС. Задачата што ви е доверена е исклучиво одговорна. Добиените партиски задачи, вие комунистите, заедно со славомакедонците комунисти што се верни во редовите на ЕЛАС, треба да ги исполните до крај."

На советувањето кај капетаниос на групата дивизии Маркос Вафијадис и секретарот на Партијата се договорија за следното:

а) „На славомакедонците им се дава право да формираат славомакедонски одреди во составот на ЕЛАС.

На славомакедонците им е дозволено да формираат своја организација и наместо да членуваат во ЕАМ, тие сега ќе ја имат организацијата СНОФ (Славјаномакедонски народноослободителен фронт).

Со овој процес ќе почне примамата на комитите сè до нивната ликвидација. Против сите непријатели, и на активистите, и на прикриените, и на потенцијалните, што сакааа „Обединета Македонија".

Така почна братојадството, итро (со партиски трикови) и полека.

Еден ден, со измама, беа совладани комитите во сите костурски села. Беа собрани во еден логор на планината Вичо: измачени, изгребани, преврзани, непреврзани, со засушена крв, со отворени рани, а некои кои знае зошто, само со долна облека, други боси, се разбира, сите гладни и уплашени. Страв од андарскиот нож; по некој во денот или ноќта исчезнуваше. Триста комити биле убиени во групни егзекуции, а стотина биле ловени како животни по планините: Вичо, Полјаната, Лисец, Рунѕел сè до Пелистер. Еласитите кажувале дека ги убивале комитите со истрел во главата за да бидат сигурни дека се мртви, но најавтентично кажувале тие кои останале живи, кои се скриле под телата на мртвите.

Никој да не се сомнева во тоа дека мамката нема да предизвика успех, а гневот ќе им се промени спрема нас. Нивната свест,

ќе им се сврти кон нивното сонувано задоволство што никогаш нема да им успее сонот за обединета Македонија. За гневот не е потребно да се потикне, тој треба да има слободен пат да истрча, оти тој е нагон, а нагонот секогаш е во согласност со душата.

Радиограма од Христос Мосхос до групата дивизии на ЕЛАС од Македонија со која известува за дезертирање од ЕЛАС и за преминот на Воденскиот македонски баталјон во Вардарскиот дел на Македонија.

Бр. ЕП 162 Пајак, многу итно.

До групата дивизии на ЕЛАС од Македонија.

На 14 октомври 1944 година единица на славомакедонските партизани (Воденскиот баталјон) на Кајмакчалан без наше знаење пребегаа во Србија (Вардарска Македонија). Во српска Македонија испративме делегат да преговара за нејзиното враќање. Веруваме дека е заведена од кадри на македонските партизани.

17 октомври 1944 година.

Петрос (Христос Мосхос)

Кон средината на септември 1944 година, македонското политичко и воено раководство(од Вардарска Македонија), во согласност со одлуките на Првото заседание на АСНОМ, презеде сериозни мерки за ослободување и обединување на Македонија.[9]

На 23 септември 1944 година Главниот штаб на НОВ и ПОМ испратил директиви до командантите на Леринскиот Костурскиот и Воденскиот баталјон со следната содржина:

„Да се изврши широка регрутација на борци од редовите на Македонците. Оружје, муниција и друг воен материјал ќе добиете од ГШ на НОВ и ПОМ. Да се подготвите за операции против

[9] Види книгата: „Тито – нераскажани приказни“ од коавторот Денис КУЛИШ, кој во неговото интервју вели: „Тито сакал да ја анектира Егејска Македонија, а во 1944 година трупите под негова политичка контрола ја заседоа Атина (Та Декемријана). Англичаните мораа со американски авиони да пренесат две дивизии од Готската линија за оттаму да го исфрлат... понатаму се вели: „... во Грција водеше војна сè до до есента 1948 година“. Види повеќе за акциите на Тито во Граѓанската војна (1945-1948 година), познати и опишани во истражувања за историјата на Македонците под Грција.

Германците во Егејскиот дел на Македонија и Грција во кои ќе учествуваат и единиците на НОВ и ПОМ“.

За неколку дена Леринско-костурскиот баталјон броел 1500 борци и старешини, а Воденскиот македонски баталјон 575 борци и старешени. Но КПГ и ЕЛАС се обиделе да ги расформираат македонските баталјони затоа што, наводно, имале информации дека тие подготвувале напад на Солун.

Поради тоа повторно се заостриле односите меѓу КПГ и КПЈ, а на 4 октомври 1944 година, Светозар Вукмановиќ - Темпо (си ја одиграл улогата) го известил ВШ и ПОЈ дека ги известил македонските единици во составот на ЕЛАС да не се сложат да бидат расформирани и да се префрлат во Вардарскиот дел на Македонија. Ноќта на 4 спроти 5 октомври и 14 октомври баталјоните беа префрлени во Вардарска Македонија.

Реакциите од ЕЛАС

Комесарот на одредот „Вичо“ се држеше надуено. Молчеше намуртен. Низ дамарите, чиниш, отров му тече. Таква омраза, никогаш порано немаше сетено. Никогаш не ми беше симпатичен овој човек: осамен, суров, тапоглав. Со него владее некаква мрачна и нечовечка сила. Устата ја држи затворена, но усните постојано му мрдаат. Ме погледна намќоресто и рече:

– Капетаниос Маркос ќе им се одмазди, ако ги фати, ќе ги ликвидира. А тие, заслужуваат да им се суди за предавство. Тој вели: „Славофоните морале да знаат – Не тие ами Грците одлучуваат што ќе биде со нив“.

Му реков:

– Значи, Маркос нè познава и не сака да знае дека во оваа борба нема ни трага од правото на окупираните и угнетените – самоопределување, ни трага од малцинското право – рамноправност.

Комесарот ја отвораше и ја затвораше устата како да не можеше да го срочи својот гнев. Почна да пелтечи, сè уште ококорен во мене.

Тој ме праша:

– Даскале, ти што мислиш: „Постапија ли тие правилно? Нели тие го прекршија своето ветување, дека ќе им бидат предани на КПГ и на Елас, па дури и се обврзаа со заклетва како ЕЛАСИТИ.“ Во заклетвата се велеше: „Се колнам дека ќе се борам до последната капка на мојата крв за потполното ослободување, стабилноста и независноста на Грција. За зачувување на интегритетот на грчкиот народ и воспоставување поредок и ред на основните човечки права. За оваа цел ќе се потчинам на дејствијата и решенијата од наредбите на ПЕЕА (Политички комитет за национално ослободување на Грција) и ќе ги извршувам, совесно и дисциплинирано, сите наредби и упатства од претпоставените и ќе ја одбегнувам секоја постапка што ќе ме прави недоверлив како личност и како борец спрема грчкиот народ.“

Му реков:

– Комесаре, ти велиш дека КПГ не е задоволна од однесувањето на македонскиот народ. Јас, тоа одамна го гледам и одамна решив во себеси дека „*Такви комунисти како вас, не се луѓе кои не мислат за македонскиот народ*“. Но, прашањето за нас Македонците е друго. На тие што нè напуштија им велам: „Татковината на секоја личност треба да ѝ биде најсветото, највозвишеното, таа треба да ни биде првата грижа од раѓањето, па сè до смртта. На татковината ѝ бевме и сме ѝ потребни како вода во пустина, ако не сакаме да се претвориме во пустина.

Зошто му беше потребно на Пејов (Чакаларов) и другите од групата, ова бегство?

Комесарот рече:

– Тие се соработници на фашистите: на Италијаните и на Бугарите.

Во себеси си велам „Апостоле, бори се сам со себе ако сакаш да го победиш гневот, тогаш тој не може да те победи. Веќе почнуваш да победуваш ако успееш гневот да остане скриен, ако не му дозволиш да излезе.

Сè се сврте неумоливо. А што ќе правиме ние што останавме во редовите на ЕЛАС и КПГ?“

Не можев да не му одговорам и да ја кажам вистината зашто тие мои другари отидоа во Титовата армија токму поради неправдата, гневот не можеа да го совладаат.

Му реков:

– Размислуваш на примитивен начин, раководен и заслепен од грчкиот шовинизам и полн си со злобни идеи.

Тие луѓе што ги обвинуваш, немаат никаква соработка и ниту влијаела италијанската или бугарската пропаганда. Напротив, тие протестираа спрема договорот од Плака (29 февруари 1944 година) во кој се предвидува продолжување на преговорите меѓу КПГ-ЕАМ, од една страна, и граѓанските партии и владата во бегство, од друга, за целосно политичко единство во Грција. Покрај другите отстапки КПГ донела одлука за расформирање на СНОФ и СОВ коешто се случи во април 1944 година и како резултат на оваа група борци и активисти, предводени од Чакаларов Наум Пејов, на 6 мај 1944 година, се одделиле од ЕЛАС и повеле решителна борба за повлекување на донесената одлука. Причината за тоа лежела, пред сè, во мерките што ги презела грчката влада на националното единство (ПЕЕА) кои не давале никаква перспектива за решавање на македонското прашање.

Командантот Атанатос (колонистот) ме праша:

– Мислите поради овие причини го одрекоа учеството во нашите редови?

Му реков:

– Токму затоа. Ние Македонците сега се гледаме себеси како вратени во времето на Метаксас, пред воената состојба. Дури и единственото наше безрезервно верување во КПГ, нè разочара. За нас Македонците во Грција иднината не изгледа светла, но мојот непоколеблив став, ние треба да останеме тука на коренот. Но, сега во состојбата во која живееме со нашата лојалност бевме како на сираче кон очув.

Едно утро слушаме радио Лондон, емитуван извештај од капетан Еванс, Хачисон Патрик.

Написот беше посветен на македонското ослободително движење во областа на Флорина и Касторија, и забележува:

„Во октомври 1944 година на ГОЧЕ (Илија Димовски) како КАПЕТАНИОС и практично командант на Вториот баталјон на ЕЛАС-овиот 28 полк, му беше наредено од ЕЛАС да замине за ВЕРМИОН (Дурла), тој одговорил „не“, ние сме МАКЕДОНЦИ и нашето место е во МАКЕДОНИЈА, но тој, јас верувам дека Вермион е помалку СЛОВЕНСКИ отколку областа ВИЧО, каде ГОЧЕВИОТ баталјон тогаш беше стациониран и каде тој прво го пополни него; и родното место на ГОЧЕ е ВИЧО. Тој тогаш се побуни и замина за ПРЕСПА, подоцна за МОНАСТИР (Битола) и неговиот баталјот беше со него.

На овој баталјон му се придружи и командантот на одредот „Лазо Трповски“ Чакаларов (Наум Пејов). Тој со оружје заробено од Германците се бори против андартите, се изјасни дека неговата цел е независна МАКЕДОНИЈА, а не голема БУГАРИЈА. Имаше и веројатно има големо влијание на селата во близината на неговото село Габреш. Неговата чета беше нападната и растурена од единиците на ЕЛАС во средината на летото.

Се истакнува дека ПЕЈОВ бил комунист од пред војната, но тој бил разочаран од односот на КПГ и ЕЛАС спрема македонското прашање. Тој уште во мај со група свои соборци заминал за ПРЕСПА во ГШ на НОВ и МОМ во селото Шулин со цел да праша дали можат сите Македонци што се во редовите на ЕЛАС да поминат во редовите на Титовата армија. ДЕЈАН го примил и му дал засолниште, но остро бил прекорен од ТИТО. ПЕЈО беше вратен назад од Титовите партизани, некои велат лично од ТИТО, во ЕЛАС кој го прати под амнестија во баталјонот на ГОЧЕ. Кога ГОЧЕ се побуни во октомври ПЕЈОВ му се придружи сè до МАНАСТИРИ (Битола) и го поддржа во сите акции.

На 17 октомври 1944 година“.

Со еден глас сите ние Костурчани, меѓу себе, со скриен поглед си го признаваме гревот со зборовите: „За нашето напуштање на родината „Ниту Бог нема да ни прости“

Таа ноќ во секоја куќа се зборуваше за Грците. Селаните си го споменуваа андартското време: колежите, грабежите и многу-

те застрашувачки работи што се случувале. Тогаш, во андарското, никој не можеше да го објасни бесот на Критјанските андарти (козократци, гологасци, колачи (секој со обесено околу врат, кесе полно жолтици), дојдени од сувите острови, на чело со владиката Каравангелис и Павлос Мелас, инаку уште бевме под турско.

Даскалот рече:

– Коренот на злото е запечатен во нас. Немоќта е сокриена во нас. Но пред сопствениот народ, кога и каде и да е ќе благослови и ќе проколнува. Сега и по 55 години, секој од нас може да знае: „Кој е достоен да стои пред Бога".

Многу туѓи луѓе, многу несигурни луѓе; со излитени селански идеолошки тези нè заведуваа во едно глобално село: СОВЕТИЗАЦИЈА НА БАЛКАНОТ. Еве, влегоа во нашите села, заедно со нив и туѓи проганди и сè тргна според селските идеолози – како цел свет да е наша татковина. Не можевме да го видиме и она што ни беше пред нашиот нос. Простите и недвосмислени факти ги избегнувавме иаку во некој дел од својот ум сме биле свесни за нив. Бранејќи ја комунистичката идеологија, го изгубивме за навек идентитетот и дедовите огништа. Нашата судбина е наша судбина и мораше да ја земеме во сопствени раце, оти сурово е кога луѓето не сакаакт сами да господараат со својата судбина, тогаш како што вели нашиот народ судбината загосподарува со нив.

Помеѓу нас имаше и такви кои можеа долго време да ја преферират лагата пред вистината и додека не се случи промената на свеста, луѓето ги толкуваа наопаку појавните манифестации на лагата и вистината. Така, на пример, кај нас глупоста стануваше мудрост, предавството и поданството, хероизам. Уживањето во болката на својот народ претставуваше највисока форма на етичка издржливост, додека повикот да се прекине со илузиите и лагите се третираше како предавство на реалниот живот. Тогаш помеѓу нас Македонците, многу глумеа во улога на Бог страдалник, употребувајќи излитени фрази, обично почнувајќи со револуционерни цитати, најчесто за минатото, додека иднината ја оставаа на историјата. Имаше многу, коишто ја имаа поданички продадено својата душа. На кого од нив, повеќе или помалку,

можевме сигурно да се потпреме, токму повеќето измамени по Граѓанската војa, а тие луѓе ни станаа надгледувачи: дали сме ги исполнувале југословенските постапки спрема Егејците!?

* * *

Грците ја населуваат Македонија со Азијати, а ние раселуваме Македонци.

По ова што се случи во Костурско и Леринско, на 10 октомври 1944 година, во Саракиново се појави емисарот на Темпо, Рочко од Ваташа. Селаните го претставуваа како големец од онаа Македонија зад Кожув Планина.

Рочко, откако дојде во контакт со раководителите на баталјонот: Павле Раковски - Гоче и Ѓорги Урдов - Џоџо им зборувал внимателно. По малку дипломатски. Во круг, та на околу. Тој не беше сигурен како ќе реагираат.

Рочко рече:

– Ние сме загрижени за судината на македонскиот баталјон и воопшто за нашето ослободително движење. Ние знаеме дека односите со другарите Грци воопшто не ви се добри. Тие отворено зедоа антипартиски и антимакедонски курс. Нема веќе ништо од партиска линија за рамноправност. СНОФ го распуштија и забранија организирање на Македонците. Забранија прифаќање нови доброволци во баталјонот, односно создавање на македонска револуционерна воена сила. Од ден на ден се очекува да го распуштат и баталјонот.

Јас сум ополномоштен и ви ја носам директивата:

а) Баталјонот се става под команда на Главниот штаб на македонската НОВ и се прогласува како 21-а бригада на македонската НОВ,

б) Баталјонот веднаш да тргне и да се префрли на територијата на Вардарска Македонија, каде ќе се организира и комплетно вооружи,

в) Баталјонот, откако ќе се врати во својот терен, да организира општо востание на Македонците...

Џоџо го гледа право во очи и нема ни малку сочувство, т.е не знае да се замисли во ситуација на други, индефернтен е спрема

сите кои го окружуваат и не е во состојба да слуша. Прашањето беше чувствително и очекуваше да му рече:

– Еј, не будали се! Внимавај што зборуваш!

Раковски со израз на сомнение заниша со главата. Рочко знаеше што значи тој поглед, недоверба.

Џоџо беше амбициозен. Тој до вчера примаше директиви и слепо ги извршуваше, без да размислува. Не туку така го издигнале до член на покраинското Биро за Македонија и Тракија и организационен секретар на Окружниот комитет на КПГ за Воденско. Тој, без директива, не ќе направеше ни чекор, а не пак цел баталјон да го префрли тајно во дел на Македонија – територија на друга партија.

Џоџо праша:

– Зошто сето ова го барате да остане во тајност? Револуции не се прават со тајност.

Рочко замолкна, не знаејќи што да одговори.

Раковски го прекина молкот и рече:

– Џоџо, да прифатиме. Ако правиме револуција, тогаш да правиме, а не да се базираме на онаа наредба „Не примајте доброволци!“. Замисли, ќе се вратиме натоварени со оружје и ќе кренеме општо востание! Само по некој ден, ќе имаме една, две бригади, а може и цела дивизија. Ако се прифатиме за револуција нашиот народ ќе стане масовно. И токму тогаш ќе ги разбиеме сите смислени ограничувања на провокаторите. Ќе се прочуе и ќе се афирмира. Ако не прифатиме, нема да има ништо од сето тоа. СНОФ го распуштија, ќе го распуштат и баталјонот и никому ништо. Нашиот народ ќе го нема никаде. А знеш дека и комунистите ни збор не сакаат да чујат за некакви наши права. Тие велат: „Вас ве немаше, вас ве нема!“. Поразмисли, уште пред десет години, на 5-от конгрес на КПГ, го поставија прашањето (барањето) да не постои за комунистичката партијата национално прашање во Македонија, зашто наводно немало веќе Македонци како посебен народ.

Џоџо рече: – А сега би сакал да ви поставам едно прашање другар Рочко.

Ќе мораш да ми ја разјасниш југословенската политика, титоизмот никогаш не ми бил јасен. Не ми се разбирливи сите поддржувачи на Методи Шаторов - Шарло, како сега станаа пламени титоисти? А тие заедно со Шарло биле за вистинска македонска опција.

Вардарска Македонија е мала земја, а и штотуку е призната како федерална единица во СФРЈ, без свој суверенитет. Значи Македонија не може да одлучува за својата судбина, за својата слобода и за својата независност, но и за своите браќа во другите делови на етничка Македонија. Всушност, сега таму, вие Македонците не стоите исправени пред паролата за „Обединета Македонија“. Да ве прашам: „Што стана со луѓето кои се имаа определено за 'Обединета Македонија?'“

Рочко премолчи и запали цигара.

Џоџо продолжи:

– Навистина не знаеш? Гледаш дека дури не ни можеш да ја признаеш вистината за тие Македонци што биле ликвидирани за идеите за „Обединета Македонија“.

Сега вие ми зборувате за нашето определување, кому да припаѓаме ние Македонците од егејскиот дел на Македонија, дали на КПЈ или на КПГ. Или да не припаѓаме никому!?

Дилемата не е сложена, но е одлучна. Затоа секој Македонец под Грција ќе треба да одговори. Но да се одговори, значи да се одлучи, бидејќи живот не е ништо друго освен одлука.

Рочко рече:

Не прави прашања со подозревање. Сите тие прашања во овој пресуден момент не се толку битни. Секој поинаков пристап се сметаше дека може Македонија да ја одведе во ропство и во нова зависност. Југославија е гарант оти Македонија не можеше сама да се избори за својата слобода. Таа е мала и немоќна.

Џоџо рече:

– Не ми се допаѓа тоа што го зборувате, Рочко. Да, разбирам што се обидувате да нè убедите, но ние Македонците под Грција, треба да сфатиме дека сме граѓани на Грција и тука ни е коренот, инаку ќе бевме третирани како странци. Ние со нашето напуштање ќе им овозможиме да нè ископачат од родните огништа.

Знаете што рекол Сталин за револуционерите: „НЕЛЕЗЈА ЗАБЛУЖДАТСЈА!“

Раковски рече:

– Или ќе бидеме револуционери и ќе покажеме прво, дека ние сме тука и, второ, дека ние и оние зад Кожув Планина и Кајмакчалан сме еден народ, или ќе бидеме малодушни и, плашејќи се од провокаторите, ќе извршиме предавство против сопствениот народ!

Џоџо рече:

– Не ме разбира... и не си свесен за тоа. Зошто ми го зборуваш сето тоа? Решив повеќе да не молчам и да прашам за сè, дури и ако е непријатно. Знаеш ли на што мислам токму сега? Но најважно е тоа што сакам да ти го кажам сега: „Изминаа тие времиња кога решаваа без да нè прашаат. Никој веќе не треба да решава за нас, без наше присуство и согласност! Сега, пак, ние самите најмногу можеме да си наштетиме себеси, а не некој друг.

Ние со ова бегство ќе бидеме виновни не само пред вековното постоење на Македонија и Македонците, пред нашата култура и историја, туку ќе бидеме виновни и пред Бога.

Грешките што ќе ги направиме денеска можат да се поделат во три категории: воени, политички и морални, а цената на тие грешки ќе ја плаќаат илјадници Македонци. Но и нашето враќање ќе биде за навек запечатено.

Една вистина треба да се знае, никогаш порано на овие балкански простори ништо не се решавало без големите сили, нивниот збор речиси секогаш бил конечен. И најмногу добивал оној што имал свој сојузник меѓу нив. Грците тоа добро го знаат и затоа станаа сојузници со Англичаните, а ние Македонците не сме се поучиле од историјата. Ние Македонците не сме имале никаков сојузник, ниту пак сме претставувале некаков воено-политички фактор.

И во Букурешт и во Париз и на сите други мировни конференции се решавало без нас, ниту пак, сме имале сојузник што ги бранел нашите интереси. Нашите интереси ги гледавме во комунистичката партија, ама... сега...

Да се бориме или да бегаме?

Оваа Хамлетова дилема е единственото нешто со што човекот располага, иако, за волја на вистината, ретко кога навистина имаме можност да одлучиме. Не се колебам да кажам, дека оваа е чиста идеолопшка мамка („стратешки планирана иднина“) и сигурно ќе станеме жртви на туѓи интереси, на некакви политички игри. Ова повеќе ми личи на политички замки.

Значи, ние сега треба минатото во КПГ да си го испоганиме и иднината да ја бараме во КПЈ.

Тоа значи, ако ние не сме успеале да го извојуваме максимумот за нашите национални права, токму тука во родниот крај, војувајќи заедно со КПГ, како ќе можеме сега да го остваримe тоа однадвор преку КПЈ?! Но, јас се плашам од оваа стапица на туѓинците; со давани и одземени слободи.

Убеден сум дека со напуштањето на прадедовите огништа, ние добиваме документ на национален пораз. Каква иднина ќе нè очекува нас Македонците под Грција – не знам, или ќе си го изгубиме контактот со самите себеси.

Сепак, само политички наивци можат да помислат дека целата работа не е договорена на највисоки места, кои не ни го сакаат доброто.

Ова наше напуштање на родното место во македонската историја ќе значи голем исчекор во непознатото...

* * *

Без тешкотии, бегството на баталјонот на чело со Раковски беше изведено до ситни детали. Некаде пред пладне баталјонот стигна во првото тиквешко село под Кожув.

Тука пристигна и Џоџо. Следниот ден возбуден пристигна и неговиот „помошник по воени прашања“ Гркот Лефтерис Фундулакис. Тој ги барал во логорот, видел пусто, се чудел и тргнал да нè бара.

Му објасниле дека тие немале ништо против него. Но тој не може да остане и да командува со овие македонски момчиња. Тој кимна со главата потврдно, со тешко срце се качи на коњот и го зеде патот за назад. Него го чекале големи непријатности.

Тој, пред штабот на ЕЛАС бил како командант, што ја „изгубил“, односно дозволил да му биде одземена воената единицата.

По неколку дена одмор, баталјонот се прекомандува во гарнизонот на Битола, која вриеше од нашите пребегнати Македонци кои до вчера биле еласити.

Се разбира, тука не се чувствуваа како гости. Се наоѓавме во наша слободна држава, федерална единица на Федеративна Демократска Југославија. Партиско-државното раководство на Народна Република Македонија го чувствуваа како све раководство. Угледот на раководните луѓе во Битола, како Титови раководни луѓе, бил огромен. Тие се чувствуваа апсолутно сигурно.

Уште во селото Ваташа, Џоџо со помош на Рочко, дојде во контакт со високи воено-партиски функционери. Но, кога се вратил, бил многу огорчен и на своите соборци и на Раковски му рекол:

– Сега можам да ти го кажам тоа што сакав тогаш да ти го кажам.

Што гледам бре луѓе? Што е оваа делба или таа е уште една разделба на Егејска Македонија? Зошто Темпо и други сега се занимаваат со нашите работи? Се чувствувам многу омаловажен како Македонец, многу сум засрамен... Кога застанувам со некој колега, офицер од титовата армија, се чувствувам згазен, не од неговите нозе, туку од југословенската политика. Едно време Темпо ни зборуваше за обединета Македонија, сега за обединета Македонија само во рамките на Југославија?

Знаеш што? Не е сè точно, она што ни го зборуваше Рочко! Ама сега... – и одмавна со рака. Назад немало, па што ќе биде, нека биде!

Што мислиш, како ќе заврши нашата приказна? Не сум пророк за да кажам како ќе заврши, велам – како што почнавме, лошо ќе заврши; значи, досега игравме спрема свирката на Грците, а отсега, веројатно, ќе играме спрема свирката на Југословените. Но треба да знаеме дека со нашето одење, Грците добиваат и им се дава поголема шанса во иднина да се борат за уништување и на Вардарска Македонија.

Раковски му рече:

– Ни јас сега не можам ништо да сторам...

Во Битола, обајцата беа кооптирани во составот на Политичката комисија за Егејска Македонија, како членови на нејзиниот секретаријат.

Еднаш, Џоџо на Раковски му рекол:

– Титовите раководители не признаа, но не знам, дали македонската историјата ќе ни признае што толку лесно го напуштивме родниот крај и молкум го прифативме кормиларот кој одамна го има насукано бродот на кој сме натоварени.

Даскалот рече:

– Кај многумина од нас, како и кај Џоџо, имаше едно отворено прашање кое постојано го повторувавме, но одговор не најдовме:

КОЈА МУ БЕШЕ ЦЕЛТА НА ТЕМПО ШТО ГИ ПОВИКА БАТАЉОНИТЕ (КОСТУРСКИОТ, ЛЕРИНСКИОТ И ВОДЕНСКИОТ) ВО ЈУГОСЛАВИЈА!?

(Зошто раселување на Македонците?!)

И според логиката кој е сега вистинскиот поборник за човековите права: оној што се повикува на меѓународниот закон за да го оправда стоењето настрана додека се врши геноцид во неговиот крај или оној што опстојува на родното огниште и е спремен да му се спротивстави?

Но, Џоџо се плашеше да не му речат: „Секој оној што не се согласува со нас или се ништожни или провокатори.“

Наредбите на туѓите богови:

(Чепкање по воените архиви):

Преглед на настани:

* * *

4 октовмри 1944 година

Радиограма од Светозар Вукмановиќ - Темпо до ВШ на НОБ и ПОЈ за неправилниот став и однос на грчкото раководство на отпорот спрема Македонците од егејскиот дел на Македонија.

Радиограма бр. 35.

Грците повторно настојуваат да ги разбијат Македонците во Грција. Им забрануваат и со оружје им пречат да мобилизираат

нови борци во македонските единици. Сменија Македонци од раководни места и поставија Грци. Апсат раководители, убиваат невини луѓе, забрануваат песни за Тито и други наши песни.

Ги советуваме Македонците да преминат кај нас и да не дозволат да ги разбијат и да ги апсат. Ќе примиме и некои раководни другари, авторитетни Македонци и ќе формираме делегација со доказен материјал за ГШ на Македонија.

Темпо.

* **

5 октомври 1944 година.

Радиограма од Александар Ранковиќ до Светозар - Темпо со која наредува да не праќаат единици на НОВ и ПОЈ на Југославија во Егејска Македонија.

Радиограма бр. 3.

За сите да не праќате единици во Грција. Доставете конкретни податоци за да вложиме протест кај претставникот на Грција (Претставник на ГШ на ЕЛАС и на ПЕЕА во ВШ на НОВ на Југославија беше Андреас Џимас.)

* * *

6 октомври 1944 година.

Радиограма од Светозар Вукмановиќ - Темпо до ВШ на НОВ и ПОЈ, со која известува за репресиите на ЕЛАС врз Македонците од егејскиот дел на Македонија.

Радиограма бр. 43.

Поради тоа што повторно започна масовен терор на грчките партизани врз македонските единици во Грција, го проучивме прашањето за испраќање на наши единци во Грција со цел да се борат против Германците и заради заштита на нашето население.

Темпо.

* * *

На 7. 11. 1944 година говорот на Темпо.

Право на самоопределение како што каза генерал ТЕМПО, претставителот на Маршал ТИТО во говорот му на народниот

митинг во гр. Битола на 7. 11. 44 година по случај прославата на големата руска револуција, тој рече:
МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ИМА ПРАВО КАКО СЕКОЈ ДРУГ НАРОД НА СВОЕТО САМООПРЕДЕЛЕНИЕ. НИКОЈ НЕМА ПРАВО ДА МУ ПРЕЧИ НА ТОА И ДА ГО ДЕЛИ БЕЗ НЕГОВАТА ВОЛЈА. НИЕ ГО ЗАСЛУЖИВМЕ ТОА ПРАВО СО ТРИГОДИШНАТА ВОЈНА, НИЕ ГО ИЗВОЈУВАВМЕ НАШЕТО ПРАВО. Ние, браќа Македонци, не бараме појке от колку заслуживме. Сакаме сами да си ја решиме судбината и да пожнееме плодојте што ги посеавме, со нашите успеси и што ги павадивме со нашата крв.

Смрт на фашизмот - Слобода на народот

1944 година. Од време на политичката комисија на Македонците под Грција.

Даскалот уште ме гледа и размислува со начулено уше.

Му реков:

– Што мислите, дали Светозар Вукмановиќ - Темпо ја кажуваше вистината и толку многу беше загрижен за нас Македонците од овој наш крај?

Даскалот рече:

– Не. Темпо беше чувар на кралска Југославија и ништо повеќе. Тој, постапуваше итро и вршеше „***претман на историските лузни.“*** Тоа го правеше со одредена цел, сè додека не ги намами баталјоните да преминат во Југославија. Потоа ги оформи во брагада и ги натера да се борат против арнаутските балисти. Сето тоа беше со умисла; проблемите да ги премости кај нас Македонците под Грција и да извлечи еден голем потенцијал на Македонци кои пожртвувано се бореа за правата на својот народ и тие денеска ќе оставаа силен впечаток пред светот и меѓународните институции, дека ние Македонците постоиме во Грција.

Во тоа време ние Македонците како да заборавивме на нашите разнебитувања, поделбите и кавгите со соседите.

Во тоа време македонскиот народ бил поделен во четири суверени држави кои имале различни политички системи и сите

тие соседи беа и останаа со отворени волчји усти спрема Македонците; настроени како лешинари да го распарчат македонското постоење, но ни „братските“ комунистички партии (КПБ, КПЈ и КПГ), не беа толку недоветни да нè подржуваат за да одделат дел од својата проширена државна територија, со македонски дел. Суратот на агресија кај сите беше препознатлив. Во битието на секој еден од нив и понатаму му беше целта за посегање и доминација и за можна анексија на дел или целина од македонската национална територија како клучна точка на Балканот. Ние не сме биле зацелени од тие политички уjдурми, од тие политички премрежиња и болести. Токму тогаш најсилна беше македонската агонија на распаѓањето, на себеуништувањето. Од сите страни Македонците беа ставени на разни искушенија. Напати дури и здивот ни беше одземен, постојано бевме на нишан ставени. Поделени и идеолошки разделени.

Сите тие работи имаа историски синдромичен карактер во корените на нашато далечно минато. Проблемите и кавгите нè разнебитуваа, особено кога требаше да ја откриеме правостојноста на битието и битисувањето.

Нашето битие и нашето постоење низ историјата, по делбата на Македонија, никогаш немало потреба од делби, преселби и кавги. Ако не ни се случуваа такви намамувања, Грците, дали тоа го сакаа или не, тоа ќе беше реалност и денеска ќе го немаше овој пустош. Но, тоа беа туѓи потреби и интереси, а ние грешевме.

Темпо, тоа го потврди и самиот, на 16 октомври 1945 година во предизборниот говор во Куманово како кандидат на Кумановската околија се спротиставил на сите оние кои обединувањето на Македонија го гледале надвор од рамките на Југославија или обединета Македонија под покровителство на големите сили. Според Темпо, сите оние кои ја поддржувале таа идеја биле истите оние личности кои биле одговорни за бугарската окупација на Македонија 1941-1944 години.

Денес, по многу анализи, историчарите констатираа дека „преселбите на двата баталjона, кои ги вклучувале најзрелите и добро познати македонски комунистички лидери од Егејска Македонија, не претставувала отфрлање на грчката политичка ле-

вица. Тоа бил еден обид повеќе од нивна страна да ги принудат КПГ и ЕАМ, ЕЛАС да ги прифатат нивните национални права“. Или, како што објаснувале лидерите на Леринско-костурскиот македонски баталјон во писмото упатено до ЦК на ЕАМ и ГШ на ЕЛАС:

„Ние не избегавме за да станеме слуги на фашизмот... не избегавме зашто сме непријатели на народот... како што вие нè обвинувате... ние избегавме затоа што сме борци Македонци, затоа што сакаме да се бориме против фашизмот... во братска антифашистичка борба... и со безбројните жртви што ги дадовме... да ни се признаат... демографските принципи на сојузничката антифашистичка борба, националните права на нашиот народ и неговата слобода... Сакаме да дојдеме таму во нашите земји и да се бориме рамо до рамо со вас, да ви помогнеме во вашата борба... обединети и братски.

Сигурни сме дека ЕЛАС и ЕАМ... со пријателски дух... ќе дадат правилно решение“.

Меѓутоа, неопходно е да се потенцира дека, со формирањето на Политичката комисија (на чии работни состаноци претседаваше претставник на ЦК на КПМ (раководеа Пекар, Минчев), како и на Првата егејска ударна бригада, македонското национално-ослободително движење од егејскиот дел на Македонија поминало под раководството на Комунистистичка партија на Југославија (КПЈ), каде што се организираа во бригада во составот на НОВ и ПО на Македонија – Југославенската народна армија (ЈНА).

Односно: „Македонските единици на ЕЛАС беа прифатени од КПМ/КПЈ. Фактички, НОД (националноослободителното движење) од овој дел на Македонија мина под раководството на КПМ/КПЈ“.

Значи, македонскиот фактор го нема, и сè е во хармонија со политиката на КПЈ која имала огромно влијание врз македонските комунисти во Вардарскиот дел на Македонија.... Значи, во ваквиот еволутивен историски процес, се роди и македонското движење со пројугословенска ориентација и го официјализира ставот:

„Обединета и независна Македонија НЕ!, туку обединување и на другите делови на Македонија (Пиринска и Егејска Македонија) во рамките на Југославија (кон мајката земја).

Значи, Вардарскиот дел да се прогласи за „Пиемонт“ на обединувањето во составот на СФРЈ. Таквиот став покасно го става во програмата и НОФ (организирана и оформена 1945 година од КПМ/КПЈ) и се вели:

„Организирање на борбата на македонскиот народ за премостување на вештачкиот јаз помеѓу Македонците од сите делови на Македонија, а особено со Македонците од НР Македонија којшто претставува „Пиемонт“ за целосно ослободување и обединување на македонскиот народ“.

Му реков:

– Значи, таквата смислена проганда, сите тие наши луѓе кои ѝ поверуваа на југословенската комунистичка партија, останаа доживотно одродени.

Ми рече:

– Да. Но имаше и такви кои ситуацијата ги натера да станат поголеми југословани и од Темпо.

По заминувањето на баталјоните во Југославија ЕАМ-овската власт раководена од КПГ почна силна пропаганда против сите оние кои имаа пребегано и реакцијата беше страотна; почнаа да ги затвораат нивните роднини во специјални логори во кои од порано беа затворани и Грци „националисти“, како и некои „соработници“ на окупаторот.

Даскалот извади еден пожолтен лист на кој имаше датум 18 октомври 1944 година и ми рече:

– Паскале, јас ќе ти прочитам неколку работи кои ги изнесоа нашите пребегани во Вардарска Македонија, а се претставени како Народна делегација од Грчка Македонија: Паскал Митревски – раководител на македонското движење во Костурско, Михаил Керанитчиев – народен претседател од Костурско, Ламбро Чолаков – работник, член на делегацијата, од Костурско.

Преглед: (на партиски белешки и записници кои даваат увид во протерувањето на Македонците: комунисти, еласити, еамити и комити, во Југославија,

Доверливо изложение до ГШ на ПОВ и ПО на Вардарска Македонија. (Архив на Македонија)

ИЗЛОЖЕНИЕ:

На сите грешки, злодејства, и противнародни и противмакедонски дела, извршени од Грците на штета на нашиот народ во грчка Македонија за време на тригодишната антифашистичка борба:

... 1), 2)... д) Во овој период беха извршени масовни екзекуции на 60 комитаџии кои са избегали од Германците и дојдоха да се предадат на Пејов. Но зашто сакаја да се предадат на Пејов (Македонската партизанска една) а не на Грците, последните од омраза и фанатизам кам македонскиот народ убиха свите 60 души бегалци. Това не беше право нито законито, а Грците со својата зверска поступка прекршиха свите наредби и закони на ЕЛАС и ПЕЕА и ги убиха без судење. Това собитије потресе целиот наш народ и неописуен страх притисна неговата душа. Оваја екзекуција на 60 души стана против параграф (член 113) на војните закани на ЕЛАС.

е) Исто во основа време по покана на 28 полк и Окружни комитет на грчката комунистичка партија (Периклис) и со обештанието што се предадат доброволно комитаџији од македонските села во Костурско след обезоружавањето им ќе бидат ослободени, дејствително неколко се прададоха на место да ги пуштат Грците ги затвориха во Лари село Изглибе (а неколко от них растрељаха).

ж) Исто во онова време беха конфискувани; волови, овци и друго на сите партизани који са следвали Пејов.

з) Партизани од македонскиот баталјон „Гоце“ поради това што се пееле песни против цар Георгиос след како им беше забрането за будеште да пејат такви песни беха заплашени со арестување од мајорот Аминдас...

љ) Секретарот на Костурско Периклис зајавил *„Не се бојме од Тито, ќе почнеме да ви сечеме главите ако викате да живее Тито.“*

Кога беше арестувано бјуротo на СНОФ, Окружниот комитет на грчката комунистичка партија започнала една бесна кампања против известни стари Македонци борци кадрови и особено против другарите: Лазо Ушенски, Паскал Митровски, Лазо поп Лазаров. Обвинехава ги за агенти на Ванчо Михајлов и охраната со југословенските Македонци; Дејан – член на ГШ. на Македонија, покојниот Кољо – политички комесар на првата македонска бригада и другарот Абас – член на ГШ на Македонија.

...Овија се односенијата на грчката комунистичка партија со нашиот народ.

Борбениот пат на егејската бригада во редовите на Титовата армија.

Една вечер во земјанката на Грамос во 1947 година, покрај големиот оган, комесарот на нашата чета Ване Шишков ни ја раскажа приказната што ја доживеал во борбите во Вардарска Македонија.

Тој раскажуваше за макотрпниот пат на егејската бригада, а дома беше оставил млада жена и деца.

Забележав како темните интелигентни очи, кружејќи наоколу, запреа на моето лице. Тој ме гледаше со блага насмевка, можеби затоа што бев најмладиот во одредот.

– Нешто сакате да ми кажете, другар командире?

– Ништо, момче. Јас ништо, – чиниш му недостигаа зборови.

– Но, се разбира дека сакате нешто да ми кажете.

– Имам син, малку помлад од тебе и се прашувам зошто си и ти тука? Сам ли сакаше?

– Не реков. Јас сум со присилна мобилизација од нашите нофити.

По мојот одговор, долго вртеше со глава. Настана кратка тишина.

– Нешто не е во ред? – реков.

– Не, само така, се загледав во тебе. Ме одвлекуваа мислите од она што почнав да ви го раскажувам дека живееме во политичко незрело општество.

Беа тоа, навистина лоши времиња. И тогаш сè се одвиваше поинаку од она што претпоставувавме со одењето во Титовите партизани.

Тој не знаеше за вина, беше убеден во неговата чесност. Раскажуваше: „бригадата престојувала во касарните во Битола. Имало необична измешаност и расфрленост на единиците што немале распоред. Неполни два месеци грицкале семки".

Командирот Ване рече:

– Во еден од овие декемвриски денови се случи нешто што одамна се очекуваше. Гласовите доаѓаа оддалеку, небаре доаѓаа низ свирежот на ветерот на Леринското Поле. Во вечерните часови пристигнаа една група бегалци: жени, деца и старци. Вчера еласовците нападнале неколку села во Леринско и направиле пустош; убивале, силувале млади невести, палеле и ги протерувале преку границата.

Некој од нашите, како улав, потрча до бегалците и со иста брзина повторно се врати во касарната држејќи в рака автомат во готовност.

Цела ноќ, до разденот на денот се обидувавме да го совладаме. Тој беше мојот соборец, водникот Павле Карамитрев. Бегалците му кажале дека еласовците му ја силувале неговата убава невеста Риса и на крај ја убиле. Ја оставиле незакопана и од злоба ѝ го убиле и тригодишното дете. Тој се почувствува опустошен, умствено изморен, безволен, туѓ на самиот себеси, згнасен. Се обидуваше да си ги собере мислите околу нешто умно, интересно – но во главата не му влегуваше ништо. Се прашуваше каков нов прекрасен живот би можел да се изгради. Таквото бегање нема оправдување. Гневот го навасуваше. Се губеше. Му се вртеше во глава, само за некаква одмазда.

Да, се сеќавам на тоа.

Водникот Павле Карамитров, викаше:

– Прости! Прости сме и страшливци. Продадени души! Го оставивме најсветото: семејството и родниот дом и нè донесовте тука да грицкаме семки."

Го имаше опфатено тапа мачнотија. Sиркаше низ голем засек на еден прозорец и нишанеше да убие некој од нашите главни

команданти на бригадата. Викаше и ги грдеше командантите на бригадата.

Во еден миг истрелот беше ненадеен, немилосрден. Водникот Павле Карамитрев мавташе со долгите раце и се прашуваше:

– Кој ли ме уби?

После неколку дена, некаде пред Нова година, во декември 1944 година, тргнале кон грчката граница, со намера да влезат во Грција од кај Леринскиот округ и да ја остварат нивната замисла-ослободување на делот од Егејска на Македонија.

Таа замисла им пропаднала бидејќи биле стопирани со наредба на Главниот штаб на Македонија, а најверојатно од Белград. Тој нивни чекор Белград не го одобри и оттогаш се видело дека немаат никаква поддршка од браќата во Вардарска Македонија.

По овој неуспех, на бригата ѝ се даде нова задача веднаш да се пресели на територијата Гостивар – Тетово и само со една цел: да ги прогонува и чисти балистичките банди на Џемо и Мефаил. Тие банди биле оформени уште за време на италијанската и германската окупација, а продолжуваа да дејствуваат и по повлекувањето на окупаторот, малтретирајќи го македонскиот народ во тие краишта. Оваа задача им била доверена бидејќи единиците што дотогаш го контролирале тој терен беа испратени на Сремскиот фронт. Бандитите на Џемо се движеле интензивно по планината Сува Гора и Шар Планина, како и околината на Кичево. Тие имаа полна поддршка од месното арнаутско население.

Командантот рече:

– Беше крај на месецот, околу 28 декември 1944 година. Времето беше многу студено. По патот цело време врнеше снег, а ние тргнавме пешки преку демирхисарските планини и стигнавме некаде меѓу Охрид и Кичево. Местата ни беа непознати, а ние помалите раководители немавме никаква карта за да видиме каде поминуваме. По пат извршивме претреси на неколку арнаутски села и запленивме доста пушки и муниција. Ми се чинеше дека се движиме по беспаќа. Целиот простор беше покриен со дебел слој снег, што таа зима го имаше во изобилство. Една вечер стигнавме во Кичево. Студот ни навлегуваше во коски. Зи-

мата, како никогаш порано, фрлаше снег. Едно луто време, дури лиотот не се движи. Земјата беше полна со некакви други чудовишта, а луѓето несреќни и осиромашени, без храна. Ни ние немавме, талкавме гладни. Бевме многу слабо облечени, буквално во летна облека, односно кој што имаше. Мојата чета една вечер преноќи во Кичево во една кафеана која мирисаше на гнилеж и влага. Еден старец се загледа во нас и ни вели: „Вие можеби сте мрднати штом сте дошле ваму. Ви велам, по селата нема ни жива душа од партизани, сите се испратени на Сремскиот фронт. Кого по ѓавола, барате во овие пустелии? Ви велам дека вашето доаѓање е глупаво и бесмислено. Борците, треба да си го бранат родниот крај, а не... Натаму има многу балисти кои сечат глави, за ич ништо“.

Утредента тргнавме за Гостивар каде што се сместивме во соколаната близу до реката Вардар. По десетина дена третиот баталјон се премести во селото Бањица, а мојата чета се смести во училиштето. Командир на четата беше Коста Самаровски, а заменик Тодор од селото Буф.

Во Гостивар и Тетово бригадата остана во месеците јануари, февруари и март 1945 година. Секоја втора-трета вечер, таа или некој нејзин дел изведуваа акции против балистите кои крвно напаѓаа на нас.

Според информациите што ги добиваше штабот за појавата и движењето на бандите на Џемо и Мефаил, а во зависност од оддалеченоста на местото, тргнувавме околу полноќ или порано, со цел да стигниме на одреденото место в зори. Прикриени во темницата, одевме 3-4 и повеќе часа пешки низ Сува Гора, Шара или некое полско село. Газејќи низ снегот, го обиколувавме селото за кое имавме информација дека таму се кријат бандитите. Штом ќе се разденеше, ние напаѓавме. Нашето тргнување во секоја акција беше будно следено од приврзаниците на балистичките банди, кои имаа одлична организација. Нивните курири веднаш доставуваа информации, па така, уште пред нашето стигнување, Џемо и балистите се преместуваа.

Си намнисувам добро на една акција во едно арнаутско село, каде што многу рано, пред зори, стигнавме и го обиколивме.

Кога се раздени, неколку десетини влегоа во селото. Месечината ја затскрија облаци и мракот стана сè погуст. Бандата на Џемо одеднаш припука со автоматско оружје од една куќа, при што уби двајца или повеќе наши борци од Костурско, Леринско и Воденско, а потоа почнаа да бегаат. Удри една на една страна да се пробие, а нашите ја дочекаа со пукање. Се свртеа на друга страна и на крајот избегаа преку еден дол. Ние пукавме единствено со пушките, бидејќи митралезите беа блокирани поради големиот студ. Бевме гладни и изземнати.

– Каков е овој мирис?! – се прашувавме и се чудевме.

– На изгорено, на човечка крв! – извика Вангел Клапушевски. На нешто многу чуден мирис и длабоко мириса ветрот, кој постојано го менува правецот и од секаде го носи истиот мирис.

Во една од неколкуте плевни дотлејуваа изгорени човечки трупови кои балистите ги имаа убиено и запалено. Мирисот беше веќе се поинтензивен и загушувачки, речиси агресивен и одвратен. Стоиме заумени од нечовечкиот чин.

Кога дознав кои беа од нашите борци, изгубив свест, обидувајќи се да се соземам и да останам стабилно на нозе.

Оттогаш, на моите костурчани, ни лик им видов, ни гроб им знам.

– Веднаш тргнуваме! – нареди командантот Гоче. – И бидете што поблиску, во колоната еден до друг! Никој да не се оддалечува премногу.

По борбите што ги водевме против балистите, нашата Прва ударна бригада на Македонците од Грција беше дислоцирана во Битола и Гевгелија. На тоа остро протестираше грчката влада, сметајќи го тој чин како акт на територијални претензии спрема Грција. Како резултат на тоа, со специјална наредба бр. 236, испратена од Јосип Броз Тито, на 2 април 1945 година Првата ударна бригада беше присилно расформирана.

Сите борци бевме распоредени по единиците на Титовата армија во НР Македонија, но само за неколку месеци, а потоа секој ден натоварени во камиони – покриени со цирада, бевме транспортирани до границата со Грција и регрутирани во редовите на ДАГ, но сега под команда на грчки офицери.

А тие, што го организираа бегството на баталјоните од ЕЛАС во Титовата армија, од власта на Колишевски беа заштитени како „национални величини“ и назначени на високи функции во НР Македонија, па дури некои доживотно останаа како општествени крлежи.

Под притисок на состојбата во Грција и целта за ликвидирање на костурските и другите комити, есента 1943 година создадена е СНОФ[10] (Славо-македонски народноослободителен фронт) и партизански единици СНОВ (Славо-македонска народноослободителна војска).

Основачката конференција на СНОФ за Костурско се одржала на 24 декември, а за Леринско на 26 и 27 декември 1943 година.

На основачката конференција на СНОФ се придржувале на упатствата и белешките од Темпо и врз таа основа ја граделе платформата за заедничката борба на македонскиот и грчкиот народ. Како основни поставки на платформата биле:

1. Борбеното единство на македонскиот и грчкиот народ во егејскиот дел на Македонија како услов за победоносната борба против фашистичкиот окупатор;

2. Мобилизација на македонските маси во единиците на ЕЛАС за оружена борба и разгром на окупаторите;

3. Политичка и оружена борба против: комитите, Калчев, Михајлов и гестапо, кои со својата автономистичка пропаганда сакале да го насочат македонскиот народ против грчкиот и обратно;

[10] Во суштина биле формирани две организации: СНОФ за Костурско, формирана во октомври 1943 година во с. Д'мбени и СНОФ (која беше формирана од ЕАМ со умисла да се бори и да ги придобие костурските комити. Организацијата беше строго контролирана од ЕАМ И ЕЛАС) во Леринско, формирана во ноември истата година во с. Белкамен. Настојувањата организацијата СНОФ да претставува една организациона целина за сите Македонци од Егејскиот дел на Македонија, како и барањата организацијата да не дејствува самостојно, односно надвор од рамките на ЕАМ, биле подржани од КПГ. Треба да се знае и тоа дека во јануари 1944 година од КПГ било дозволено и формирање на воена Славјаномакедонска народноослободителна војска СНОВ под директно раководство на ЕАМ и ЕЛАС.

4. Борејќи се заедно со грчкиот народ, во рамките на ЕАМ против окупаторот, македонскиот народ можел со помош на грчкиот народ да ги реализира своите национални стремежи и правото на самоопределување врз основа на принципите во Атланската повелба и сите други резолуции на големите сојузници. Со тоа се вели дека окружниот комитет на СНОФ и официјално го постави македонското национално прашање за прв пат пред Комунистичката партија на Грција.

Раководството на КПГ, меѓутоа, уште во зачетокот ги имаше ограничено разните иницијативи и ги имаше насочено против комитите. Затоа што во програмските начела на ЕАМ и на ПЕЕА и при спогодбата со избеганата влада и англиската мисија не ги признаваше правата на Македонците, ниту пак им помагаа на Македонците да создадат такви сили, туку сè ова беше со умисла против формирањето на комитите со македонските барања.

Раководствата на КПГ и ЕАМ, сè до април 1944 година, го користеле СНОФ за свои политички и воени цели, пред сè во пресметка со комитското движење и почетокот на мај 1944 година ги расформираа македонските организации СНОФ и СОВ, бидејќи претставувале основна пречка во преговорите на КПГ со грчката владата во бегство и со граѓанските партии за формирање на коалициона влада за што била закажана средба во половината на мај 1944 година.

За време и по братоубиството, следеа обвинувања

Македонските екстремни ЕЛАС-ити им се заканувааа: *„Ќе ве уништиме комитски буѓараши. Илинденски кучиња, затоа што сакате Костур и селата да им ги присоедините на Буѓарија.“*

Комитите бранејќи се им одговараа: „Вие сте андарти – грчки кучиња. Одродени сте од нашиот народ. Уништивте и прекрстивте сè што е наше, и црква, и јазик, и имиња, и места, и ора, и песни, сè погрчивте. Ќе ве колни народот и господ ќе ве казни... Ние сме тие и ќе останеме чувари на нашето вековно постоење.“

Македонските комунисти (КПГ) со својата демагогија им одговараа: „Не, ние сме комунисти и овие Грци не се како оние андартите кои колеа и бесеа. Елате со нас. Ние сме македонска

војска и се бориме заедно со Грците за доброто на македонскиот и грчкиот народ.“

Казната ги стигна и едните и другите по завршувањето на братојадството. Се откорнаа за навек.

Народот вели: „Тој што не си го сака и почитува своето, тој ќе биде искористен толку пати, колку им е потребен на туѓинците! Знаете ли, Грците ги нарекуваат таквите луѓе „корисни идиоти“.

По овие настани што ни се случија во Костурско, од кога беа намамени многу комити и поминаа во редовите на СНОФ, на 10 октомври 1944 година, во Корештата се појавија емисарите на чело со Темпо.

На кого најмногу им пречеа МАКЕДОНСКИТЕ КОМИТИ и со каква цел беше формирана СНОФ и од кого?

На 2 и 3 август 1944 година централните комитети на КПГ и ЕАМ, и Главниот штаб на ЕЛАС и КПГ, решија да ги расформираат македонските баталјони и повеќето од нив да ги распоредат (прекомандуваат) во длабината на Грција низ единиците на ЕЛАС и со тоа воопшто да не фигурираат македонски воени формации или какви било политички македонски организации. Таа вест ги вознемири Македонците и се создаде паника од разните гласини дека „Грците со тоа сакаат да ги ликвидираат.“

ЕЛАС и КПГ ја распуштија организацијата СНОФ и ја забранија. Таквото организирање на Македонците го забранија прифаќањето на доброволци од комитите во Костурскиот баталјон, односно создавање на македонска револуционерна воена сила. Сега, наместо тоа, се јави братојадството помеѓу (Македонците од ЕЛАС, КПГ и комитите).

НА 23 АПРИЛ 1945 ГОДИНА ВО СКОПЈЕ, КОГА СЀ УШТЕ НЕ БЕШЕ ЗАВРШЕНА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА, И КОГА ВО ГРЦИЈА ДЕСНИЦАТА, СО ПОМОШ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЈА ВОСПОСТАВУВАШЕ СВОЈАТА ВЛАСТ, ПРИМЕНУВАЈЌИ ОСТРИ МЕРКИ ПРОТИВ ДВИЖЕЊЕТО НА ОТПОРОТ, ВО МАКЕДОНИЈА ПОД ГРЦИЈА, НАДВОР И НЕЗАВИС-

НО ОД КПГ И, СПРОТИВНО НА НЕЈЗИНАТА ПОЛИТИКА, СТРАТЕГИЈА И ТАКТИКА СЕ ПОЈАВИЈА ОРГАНИЗАЦИИТЕ НА КПМ, СКОЈ, НОФ, А ВО СОСТАВ НА НОФ И МАСОВНИТЕ ПОЛИТИЧКИ ОРГАНИЗАЦИИ НА НОМС И АФЖ.

Белешка: Овој чин (со формирањето на македонските организации во Југославија) е прв чекор во стратешкиот план кон прогонството на Македонците. Тоа го покажува истражувањето.

Во Светото писмо се вели: „Светлината на врвот на планината Вичо не може да се скрие“.

Моќта на туѓите политики и најдобро чувана тајна во историјата на Граѓанската војна. Тогаш и подоцна сè почести беа вестите дека според уверувањето на Американците и на Англичаните, Сталин, во рамките на својата експанзионистичка политика, со што ќе му се се отвореа вратите за излез на Егејското Море и за проширувањето кон Блискиот и Средниот исток и други. Сталин, според нив, можел тоа да го постигне на два начина: со советизација на Грција или со обединување на Македонија и создавање на македонска држава, како самостоен субјект или во рамките на југословенската федерација. Но, на тоа, на таквата идеја, строго се спротивставија САД и Велика Британија.

Како и секогаш, Велика Британија во 1943 година, посака да го стави под своја контрола грчкото движење на отпорот (ЕАМ и ЕЛАС), преку склучениот договор од 5 јули 1943 година со кој ЕЛАС ја прифатила командата на сојузничкиот штаб за Средниот Исток. Неуспехот на преговорите во Каиро на делегацијата на КПГ и ЕАМ со грчката влада во бегство за постигнување политичко единство и формирање коалициона влада во август 1943 година, беше конкретено: разоружување и уништување на македонските комити.

Во 1941 година, британскиот премиер Винстон Черчил и претседателот на САД Франклин Рузвелт се сретнаа на еден брод во Атлантикот, каде што ја формулираа и на 14 август ја потпишаа прочуената *„Атланска повелба“,* чии начела ги прифатија и Обединетите нации во својата Декларација во 1945 година. Во повелбата, меѓу другото, се истакнува дека територијалната промена мора да биде во согласност со слободно изразената волја на народот, народите имаат право да си избираат за себе облик

на владеење по волја и тоа право треба да им се врати на сите, и се предупредува дека народите во светот мораат да се откажат од употреба на сила.

Понатака, на стр. 452 се вели: „И покрај тоа што раководството на КПГ и ЕАМ сè до април го користеле СНОФ за свои политички и воени цели, пред сè во пресметка со ***комитското движење (посебно во Костурско),*** при што биле постигнати значајни резултати, кон крајот на април тоа го сменило својот однос спрема фронтот. Имено, во почетокот на мај, ПБ на ЦК на КПГ донело одлука за расформирање на СНОФ и неговите членови да влезат во редовите на ЕАМ.“

Ние Македонците никогаш не разговаравме со високите органи на ЦК на КПГ, туку се расправавме со локалните грчки раководители во Костур, Лерин и Воден, кои беа делегирани од КПГ и ЕАМ. Ние Македонците, никогаш организирано не ги поставивме следните прашања кои имаа витално значение за опстанокот и зачувување на многувековната цивилизација на нашите предци. Ние Македонците, организирано, пред грчката држава и меѓународната јавност, не го поставивме проблемот на етничките промени со носењето на 640. 000 маџири од Мала Азија. Не го поставивме проблемот за обврските што ги имаше Грција по поделбата на Македонија; за грижата, правата и развојот на македонското домородно население.

Но, уште еден од посериозните историографи што вели. (Види: „Н. М.“ 20.08.1994 година). „Кон половината на 1944 година состојбата во Егејска Македонија за македонските комунисти станала неподнослива. Грчките комунисти, насочувани од англиската разузнавачка служба, преземале бројни мерки за да го задушат македонското народноослободително движење:

Забраниле примање на нови борци во македонските баталјони под изговор дека таа војска била несигурна;

Го растуриле македонскиот национално-ослободителен фронт во Грција;

Кога поголема група Македонци, кои ги напуштија редовите на ЕЛАС и поминаа во редовите на Титовата армија, од штабот на ЕЛАС беа прогласени за дезертери. Сега раководена од КПЈ/КПМ.

ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА (1946- 1949)

(Требаше ли да се случи Граѓанската војна во Грција? Што добија Македонците и преживеаните борци од неа? Одговорот би бил – освен болка во душата и прогонство, забрана да се вратат во родните огништа, ништо друго.

Дали оваа последна војна беше планирана за конечно раселување на Македонците?

Историските факти велат: ДА!

Непобитен факт е дека:

„Нè злоупотребија за туѓа идеологија во грчката Граѓанска војна.“

Во Граѓанската војна на комунистите Грци целта не им беше да гинат за нивната татковина (Грција), туку да нè натерат нас Македонците да гинеме за Грција. И ним како и на официјална Атина (кои ги нарекуваме фашисти) целта им беше: Македонија – без Македонците. Ние Македонците токму со оваа војна го изгубивме својот етнички историски статус во ова наша Македонија.

Таквата остварена цел официјално ја кажа генерал Маркос Вафијадис, роден во село Тосије во 1906 година, во Мала Азија. Завршил четврто одделение и прогонет од турските власти се досели во Македонија. Да го проследиме патот на Маркос Вафијадис: Тој, работејќи како тутунски работник, стана член на КПГ од 28 година и се декларира како комунист. Набргу стана член на ЦК на КПГ од 1942 година, втор секретар на бирото на КПГ за Македонија и комесар на Групата дивизии на ЕЛАС во Македонија под Грција. Воен командант и претседател на Привремената демократска влада на Грција за време на Граѓанската војна. Во Резолуцијата на ПБ, на ЦК КПГ од 15. 09. 1948 година се вели дека и Маркос Вафијадис како комесар на Групата дивизии на ЕЛАС во Македонија следел шовенистичка политика спрема Словеномакедонците борци. (Сл. „Неос космос“ август 1950. Десет години борба“, стр. 470.)

Маркос – генерал или злосторник?

По враќањето од СССР во Грција (Види грчкиот весник „Та Неа“ и „Епикера“ што се печати во Атина), беше објавена информацијата за средбата во Атина на генералот Маркос со генералот на владината војска на Грција Цакалотос во времето на Граѓанската војна. (Види: „Нова Македонија“, од 25. 02. 1992.)

Генеролот Цакалотос и како човек и како воин е похуман; жали за жртвите во Граѓанската војна, а генерал Маркос му одговара: „Ние во Граѓанската војна се боревме и ги убивавме Македонците за да не ја изгубиме Македонија под Грција!?

Значи, генерал Маркос, претставувајќи ни се како комунист нè лажеше!? Па, произлегува дека ние во историјата се отепавме да пишуваме славопојки за генерал Маркос, кој се покажа дека водеше наше истребување во редовите на кои му служевме.

Значи, двајцата средноазијатци кои во КПГ станаа високи раководители, Никос Захаријадис и Вафијадис Маркос, нè поведоа во Граѓанската војана, со мамката на КПЈ/КПМ (НОФ и АФЖ) дека со нашето масовно саможртвување ќе ни создат нов свет, а тој свет го доживеавме како второ раселување на Македонците, сега извршено од колонистите кои беа донесени во Македонија по Балканските војни.

Време на големи промени:

Граѓанската војна и феноменот на нашата поданичка свест и петте погубни години на НОФ и АФЖ водени низ пеколот на црвеното гулиште, од малоазијатски колонисти и тоа во двата столба: политичкиот и воениот столб.

Првата брктотница од ФЕНОМЕНОТ НА НАШАТА ПОДАНИЧКА СВЕСТ (приклонување кон КПГ или КПЈ и храбрејќи нè со: „НАПРЕД СЛАВОМАКЕДОНЦИ!!“).

Интересен е и податокот дека токму во таквиот расцеп се одвиваа сите тогашни парадокси. И едните и другите тврдеа дека се големи патриоти. Анализирајќи го феноменот на нашата поданичка свест, беа најдобри „патриоти“, за кои сите други беа предавници и такви во СНОФ, НОФ, АФЖ, НОМС, КОЕМ, Илинден (формиран во Ташкент) и целокупното македонското движење ги имаше како плевел. Тие беа патриоти по професија,

за секое ура очекуваа награда, сеедно дали од главните штабови или од партијата, во спротивно тие би биле предавници.

Крапов вели: „Ако ги проследиме непобитните докази и факти, за отсуството на македонската свест за нашето коленичење, ќе видеме дека извршениот геноцид над нас Македонците бил обмислен.

Во тој период дури и „братските комунистички партии“ на чело со СССР не сакаа да ја погледаат вистината дека на нас Македонците ни се спремаше геноцид.

Но конкретно, зошто им верувавме на идеолошките активисти (на НОФ и АФЖ), кои уште во април 1945 година пристигнаа во македонските села под Грција и по директивите на Тито, Темпо, Колишевски и Узуновски-Абас, кои проповедаа дека ни треба духовно обединување и дека токму сега е моментот кога Југославија стои зад нашата идна борба.

Нофитите и афежитите агитираа:

„Ова што КПМ и КПЈ можеме да го гледаме само како духовно обединување, не како некој политички проект во заднина. Ова е голем и убав момент за сите Македонци во светот и треба да им веруваме на грчките комунисти, велеа овие наши Македонци – идеолошки активисти. Од нас се бара масовно да го дигнеме македонскиот народ. А тоа го сторија низ целиот тек на Граѓанската војна со невидена, брутална и силна, идеолошка пропаганда. Се поведуваа како полтрони, пред Захаријадис и Маркос изигрувавме сервилни итромани, дури и обичните луѓе, сами сме се заборавиле. Намамени, заитавме кон ветената *„иднина“*, а сме си ја заборавиле сегашноста. Едно е сигурно точно. Ниту ги видовме светлите придобивки, само ги доживеавме срамните одродувања.

Сме си оставиле темно досие на *„Зградената историја“*. Ете така со години и децении, и во емиграцијата, но и во сегашноста живееме со страв да не ги навредиме тие кои ни го нанесоа злото. А ние Македонците великодушно и искрено ја прифативме нивната парола и со години крваревме.

Голема беше заблудата наша македонска, да се бориме во редовите на КПГ за ослободување на Егејска Македонија и обединување на цела Македонија. Така бевме лажени од двете страни:

КПГ, од КПЈ (КПМ)... Тоа е страшна работа... А, сите јасно го знаевме највисокиот плафон што го гарантираше КПГ: „*Полна рамноправност на Славо-Македонците во рамките на Грција*“ – и ништо повеќе! Другите настојувања и БЕСМИСЛЕНИ ИЛУЗИИ за влегувања во каква било заедничка борба (посебно во Граѓанската војна) се покажаа дека биле јалови и дека е една голема измама од левите сили.

Да се бара логика во *„братска“,* поддршка, по поделбата на Македонија (1913) и да се намамува Македонецот за „Обединета Македонија“, по Втората светска војна, со нашите горди идеолошки активисти, е триумф на „танцување во мрак“.

Зарем можеше некој да смета дека (бугарската, југословенската или грчката) власт била толку ступидна што би го вооружувала НОФ или кое било македонско ослободително движење, само и само да одвои дел од нејзината државна територија?

Знам дека, секој разумен ќе рече: Не! А тоа, се виде дека „братските, комунистички партии“: (југословенската – КПЈ и грчката – КПГ) не биле толку недоветни, да нè поддржуваат за да одделат дел од својата проширена државна територија, со македонски дел.

Напротив, во таков случај која било партија од наведените, а конкретно во Граѓанската војна, НОФ и КПГ би биле прогласени за предавници, и како такви, осудени.

Пример: Ете што вели Гркот Ставрос Каркалецос, претседател на грчкиот центар за европски и меѓународни анализи: *„Јас како Грк, но и многу други овде, сметаме дека Комунистичката партија на Грција тогаш одигра антигрчка улога, имаше изјава од воениот водач на партијата во Втората светска војна, Арис Велухјотис дека границите на Грција завршуваат кај Олимп.*

Тоа е чиста пропаганда, но од кои причини?

За да привлече Славомакедонци во Граѓанската војна против грчката војска на страна на комунистите. И тоа се случи. Им беше ветено етничка замена на Славомакедонците кои живееја во Грција, но брзу го заборавија тоа грчките комунисти. ***Тоа беше ТРИК*** *за да ги придобијат на своја страна против владата на Атина. (Види: „Еден век прогонство“.*

Такви ТРИКОВИ доживеавме и од многу Грци, Захаријадис, Маркос, но и од многу членови на КПМ/КПЈ, од 1943- 1949 година, но посебно од Темпо, Колишевски, Узунов и многу други Македонци – викани „Егејци“ – со слава стекната (од КПМ/КПЈ и КПГ) од јавањето на бесен коњ. Сите тие, преку идеолошка офанзива со својот космополитизам или поданство (против македонската национална свест) страшно го разнишаа македонскиот староседелски корен; прво со свирепото погубување на комитите, а потоа и со поколението.

Крапов се крена, со дланката си ја прочешла белата коса и ми вели:

„Чудна логика завладеа во Костурско од грчките и југословенските комунисти. Ако си против нив и ги штитиш комитите кои умираа за родната костурска грутка ни реката Белица не те пере. И обратно, ако безрезервно си за комунистите, тогаш не си само напреден туку и со идеите на комунистите, добиваш и име на интернационален интелектуалец и интернационалист.

Со таквата интернационалистичка ориентираност на костурчанецот по сто години се игради нов човек, апатичен спрема тоа што му припаѓа, ама надвор од Костур. Сега раштркан по светот, духовно осиромашен и свесен замижува на сè. Како космополит живее со сеќавањата...“

Несфатливо е и ден-денес, како сме можеле самите (учесниците во редовите на ЕЛАС) да учествуваме во уништувањето на една компактна целина организирана од 64 костурски села, со повеќе од 9.800 вооружени македонски комити кои застанаа храбро и достоинствено против грцизмот и не сакаа да ја прифатат елинизацијата и да се откажат од националниот идентитет. Наместо да го валоризираме како национален отпор, во нашата историја го оцрнивме преку сите можни идеолошки етикетирања. Но, што е за чудо, во новиот поход, пак масовно ги ангажираме (од сите тие што останаа живи или нивните синови), но сега пикнати во стапицата, како добри синови на Комунистичката партија на Грција.

Појавата на комитите е неверојатен миг на македонската стварност. Наместо да имаме почит и достоинство спрема соп-

ствениот народ, ние повторно влегуваме во политички игри со тие, кои најмногу го носеа гревот за уништување на костурските комити.

Ако земеме предвид дека во светот нема нација која срушила нешто што било создадено (автохтоно) од сопствениот народ, тогаш ние Македонците сме први. Токму за гревот на уништените и прогонетите, но посебно за македонските костурски комити.

Се покажа дека секоја идеологија, без исклучок, води до насилие на мислата и сега таквата идеолошка интимност и двојните стандарди на душогрижниците, Македонците ги правеа со различни визии, со различни копнежи за заземање на некаква положба. Се разбира дека во секоја нова партија ги очекуваше – нов свет, помалку ред и доверба. Но, тоа претставуваше голема работа, да се доведе својот народ во заблуда и да се пренасочи да ја очекува националната слобода од туѓинците.

Низ целиот период на војните, за нас Македонците, илузијата што ја проповедаа КПЈ/КПМ и КПГ беше „како појава и болест“.

Посебно, ние Македонците, членови во овие партии, со своето прекумерно пропагирање на сопствените илузии и мижење пред вистината, создадовме атмосфера во која повеќе од половина век се гордеевме наместо да се срамиме од сопствените неуспеси што ги уништивме комитите, го растуривме македонското семејство, го изгубивме Костур и прадедовите огништа и над нас, токму од таа наша лојалност, е извршен и невиден геноцид.

ДЕЗОРГАНИЗИРАНОСТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ПОЗИЦИИ ОД НЕВИДЕНОТО ПОДАНСТВО КОН ТУЃИТЕ СТРАТЕШКИ ИДЕОЛОГИИ ТУЃИНЦИТЕ ОД НАС МАКЕДОНЦИТЕ СОЗДАДОА КАТЕГОРИЈА НА „ПОСЛУШНИ ИДИОТИ“

Крапов ми вели: „Кажи ми нешто за Граѓанската војна, во која повеќе од 60 отсто бевте Македонци? И која ви беше целта

на таа војна? Дали навистина целта ви беше да ја обедините Македонија?

– Не! Тоа беше мамка поставена од КПМ/КПЈ и КПГ, – му одговорив кратко.

Крапов, остана збунет и како да сакаше да ми рече: „Само толку?“

Се принудив да кажам сè што знам:

– Историјата на Граѓанската војна е исполнета со многу суровост кон Македонците под Грција и тие игри ги проектирале и воделе тогашните лидери на левите сили, посебно – КПЈ на чело со Тито и КПГ(во корист на нивните држави).

Од денешна историска дистанца (откако минаа херојските времиња и сме како полувековни заробеници), Граѓанската војна за нас Македонците, главно, може да се оцени обејктивно, само ако од неутрално стојалиште ги анализираме целите и резултатите на поттикнувачите и оформување на НОФ и АФЖ, кои ни покажуваат дека тоа беше трагедија на затворен круг кој имаше туѓи цели.

Ете, зошто!

Пребегнатите баталјони од Егејска Македонија (односно повикани од Темпо) во Југославија, беа злоупотребени за туѓи цели. Веќе се знаеше дека по поделбата на сфери на влијание Грција припаѓа под западната сфера и беше јасно дека се работи за поголем зафат спрема нас, Македонците.

Сега, под раководство на КПМ/КПЈ, во Скопје, на 23 април 1945 година го отфрлија слоганот СНОФ (не Славомакедонци), ги оформија НОФ, АФЖ и НОМС и тргнаа во борба за светлите придобивки на македонскиот народ и како гаранција на таа борба стои КПЈ/КПМ – Југославија. Тоа официјално го изјавиле Колишевски и Цветко Узунов.

Но, дали Тито стоел зад таа борба на Македонците?

Повеќе од половина век се прикриваше, но во тајните документи од архивот на Тито (1) до кои дошол д-р Јовица Велјановски (види дневник од 23 септември 2013) е истакнато:

СТАВОТ НА ТИТО БИЛ: „ГРЧКА МАКЕДОНИЈА МОРА ДА ОСТАНЕ ВО ГРЦИЈА“

Што да се каже за Титовата тајна дејност? Во што се претвори таа дејност? На Грците им помогна свирепо да се изврши геноцид над Македонците.

На најсуров начин им се уништи животот на заведените Македонци и нивните семејства. Срамно одродување и откоренување од прадедовите огништа и не им беше дозволено да се вратат во своите огништа, затоа што не биле „Грци по род“.

Види повеќе за Граѓанската војна 1945-1949 г. во книгата: „Битките на македонските генерации под Грција низ туѓите идеологии.“ Издавач Матица Македонска, 2013 г.

* * *

ФЕНОМЕНОТ НА ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА И ЧЕДОБИРСТВОТО (Πεδωμαζομα). БЕШЕ ГЕНОЦИДЕН ЗАФАТ (ЕТНИЧКО ЧИСТЕЊЕ) ЗА ШТО МОЛЧЕВМЕ ПОВЕЌЕ ОД ПОЛОВИНА ВЕК.

Целите на НОФ и АФЖ (кои беа поврзани со глобализацијата на светската идеологија) беа менувани во зависност под кој налогодавец припаѓаше НОФ и АФЖ, а нашата судбина беше во рацете на КПМ/КПЈ и КПГ. Резултатите на НОФ и АФЖ се крајно поразителни, рамни на национален пораз – геноцид. Го изгубивме народот, македонската исконска прадедова земја за навек. Уништен е националниот потенцијал со умисленият зафат „Педомазома“ кој беше рамен на политички терор само над македонските деца. Како награда за нашето (само)жртвување во Граѓанската војна, ни беше доделен билет само за еден правец.

НАШАТА ВИНА

По Втората светска војна, повеќе од јасно е дека Граѓанската војна се изроди од комунистичкиот режим, односно од лидерите Захаријадис, Тито и Сталин. Но, многу интересна комбинација е кога демагогијата и дневнополитичката пишувана историографија ќе се спојат. Тогаш настапува двојна изобличена историска

стварност и нè прави лекомислени во верувањето дека Граѓанската војна (1945-1949) била епопеја (историски период и епохален настан) за нас Македонците. Но, ако пристапиме кон анализа на фактите, ќе видиме дека, на политички план, преокупацијата на НОФ иАФЖ, била со систематска пропаганда да го мобилизираат народот, на лажен начин да им внесат порив за војна и да не го прашаат дали сака или не сака да војува, туку да го водат во чуден конфликт. Ние, Македонците, треба да носиме историска вина, зашто дозволивме туѓинците да ни ги земат децата, оти со тој чин, дефинитивно, засекогаш се запечати судбината, развојот на македонското семејство и куќата на Македонците под Грција. Има ли некој член од овие организации (НОФ или АФЖ) кој рекол:

– Зошто војна?

Во текстовите на нашата историографија вештачки се уфрлуваат грчки или туѓи идеолошки детерминирања: еласити, еамити, четници, боречки институции во Егејска Македонија. Според него, на македонските читатели дрско им се подметнувани фалсификуваните историски факти, со цел да бидат држани во заблуда во однос на македонската историја и реалност. Ние бевме мал народ во Грција, но и немаше никаков начин да ни помогнат нашите Македонци кои живееја во другите држави, бидејќи тоа беше и бесцелно. На светот не можевме да му се покажуваме и докажуваме со силата на оружјето. Нашата сила требаше да ни биде умот, вредноста – да си го задржиме огништето. Немавме интелектуален квантум, но имавме Македонци кои неизмерно си ја сакаа својата земја, а идеологијата преку идеолошките активисти успеа да нè насочи во самоуништување. Се случи она антитрадиционалното - македонско.

НАШИТЕ ГРЕВОВИ:

ДАЛИ НИЕ МАКЕДОНЦИТЕ САМИТЕ ПОМОГНАВМЕ ВО ОВАА ВОЈНА ДА СИ ИЗГУБИВМЕ СВОЈОТ ЕТНИЧКИ ИСТОРИСКИ СТАТУС ВО МАКЕДОНИЈА ПОД ГРЦИЈА И СО ТОА ДА Ѝ СЕ ОСТВАРИ ЦЕЛТА НА ГРЧКАТА СТРАТЕГИЈА!?

Резултатите на НОФ и АФЖ се крајно поразителни, рамни на национален пораз – геноцид.

НОФ и АФЖ минувајќи низ фазите на времето кога припаѓале под налогодавците КПМ/КПЈ и КПГ, грешеле и правеле големи гревови кон сопствениот народ. Свесно или несвесно сите нивни постапки, целокупното однесување и сите преземени (или непреземени) дејствија, нѐ доведоа кон национален пораз, односно кон самоуништување, како краен резултат. Се покажа дека НОФ и АФЖ (КПМ), беа без јасна изградена политичка филозофија за тоа кои беа виталните интереси на Македонците под Грција. Тоа ни го потврди исходот на настаните, бидејќи ние Македонците не ги афирмиравме најсветлите вредности на нацијата: од Македонци – во целата војна се изборивме како Славомакедонци, а од националните симболи ни трага. Просто, македонскиот народ се најде фатен, спротивно на својата волја, а сето тоа остави длабоки психолошки рани во колективната свест и душа на македонскиот народ под Грција. Но, најболното е што до ден-денес тие (НОФ, АФЖ, КПМ и КПГ) кои нѐ поведоа во Граѓанската војна велат и жестоко се бранат дека било оправдано. По војната многумина сметале дека правдата на овој свет ја нема.

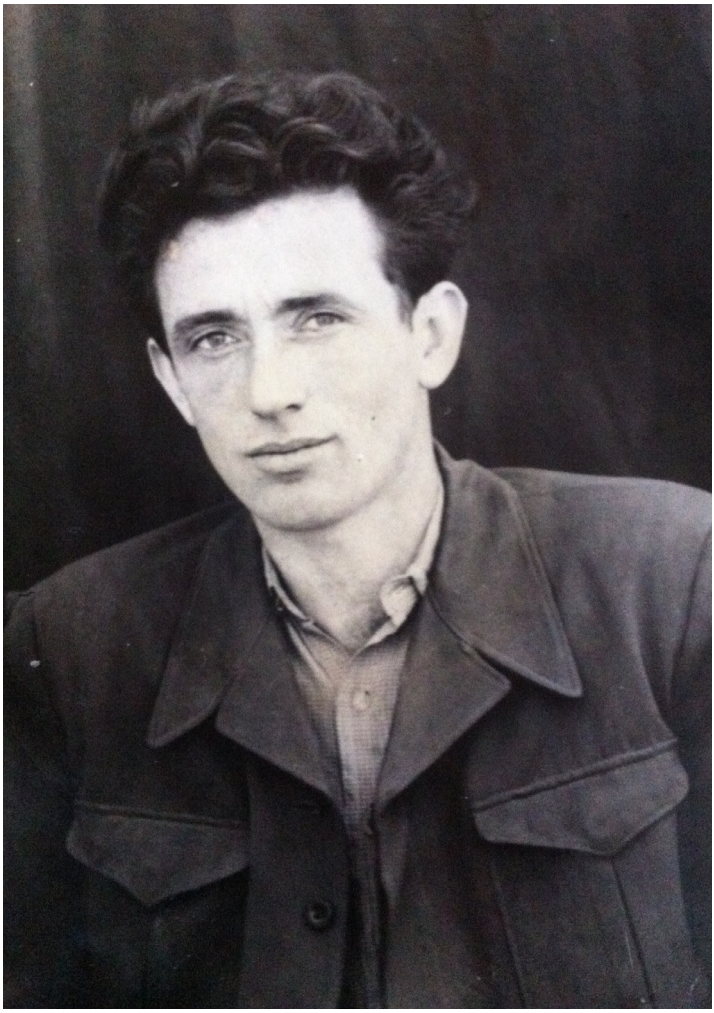

Стојан Кочов за време на Граѓанската војна со чин поручник
во единиците на диверзантската бригада на ДАГ.
Во главниот воен штаб под раководство на неустрашливиот
полковник Андонис Врацанос
(мај 1949 г. на фронтофската линија на планината Грамос)

ВОЕНИ ВЕСТИ „СЛОБОДНА ГРЦИЈА:

НА 29-30 АВГУСТ 1949 Г. ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА ЗАВРШИ!

ЕДИНИЦИТЕ НА ДАГ ПРЕМИНАА ВО АЛБАНИЈА. РАЗОРУЖАНИ СЕ ОД АЛБАНСКИТЕ ВЛАСТИ И СМЕСТЕНИ ВО ЛОГОРИТЕ „БУРЕЛИ“ и „ЕЛБАСАН“, А ЧЛЕНОВИТЕ НА МАКЕДОНСКИТЕ РАКОВДСТВА НА НОФ И АФЖ, ПО НАЛОГ НА КПГ И ГЛАВНИОТ ШТАБ НА ДАГ, ОД 1-5 ОКТОМВРИ 1949 ГОД., СЕ УАПСЕНИ И ОСУДЕНИ ОД КПГ КАКО „ТИТОВИ АГЕНТИ“

Граѓанската војна на Македонците им донесе безбројни семејни трагедии

По пет години, се размрачува. Македонските семејства се растурија, куќи се обездетија, селата останаа уништени и опожарени, а само црквите останаа неми сведоци... Но, дали ние Македонците знаеме нешто повеќе за судбината наша. Времето на вистините запрело, нашето робување во поданството и црвената бура се стишува, валканите пароли престанаа, повикот за бегство се засилува, мрачните мисли на идеолошките активисти извршија геноцид и се чудиме; како и од кого го изгубивме родното огниште!? Зарем ова можеле да ни го направат КОМУНИСТИТЕ!?

Тогаш постоеше правдата на моќникот (КПГ). Значи, правдата не е во правилноста, туку во моќта. Кој е моќен, тој е праведен (тоа многу важело и за комунистите). И денес обратното не важи... Зарем толку не беа упатени овие наши стратези (КПМ, НОФ и АФЖ) дека Големите сили и нашите соседи однапред имале алтернативно решение за нас Македонците!!? Ние Македонците (преку организацијата НОФ, АФЖ и НОМС) не ја креиравме и не ја создававме иднината, туку ја чекавме. Зошто? Затоа што владееше фатална дезорганизираност на македонските позиции и така, Македонците под Грција станаа невини жртви на КПГ. По Граѓанската војна дозволивме да ни биде избришано минатото, обезличена сегашноста и да не бидеме присутни во иднината.

Во овој полувековен период, токму од такви таканаречени ангажирани интелектуалци (ако може така да се наречат) кои не само што учествувале (или сè уште учествуваат) во политичкиот живот и во поделбата на политичката моќ, туку и како апологети (има и такви) го стават на коцка и сопственото интелектуално кредо. Некои од нив толку многу се губат во политичките води (на дневната политика) што интелектуалната доблест ја користат само како демагошка вештина. Но, има и една друга група која работи зависно од потребата на нарачателот и сопствените лукративни цели и потреби кои можеа (можат) во еден период да афирмираат и да фалат едни идеи и факти, за во друга ситуација да бидат најжестоки нејзини критичари. Оваа група (лажни херои и жртви) западна во ќорсокакот на своите неостварени амбиции да учествува активно во делбата на политичката моќ, но поради сопствениот неуспех, константно се исполнети со гнев, завидливост и нихилизам.

КАКО КОМУНИСТИТЕ ВО „БУРЕЛИ“ ГО РЕШИЈА И ГО ПОГРЕБАА МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ:

Пред највисокото комунистичко раководство на КПГ, високиот претставник на СССР Григори Петров, член на Информативното биро, Главниот штаб на ДАГ и сите борци (Грци и Македонци) кои крвавевме четири години во Граѓанската војна, нофитите и афежитките и високите претставници на КП на Албанија.

„Дали ова: СТРАТЕГИЈАТА БЕШЕ ОДМАЗДА ЗА ПРОТЕРУВАЊЕ НА МАКЕДОНЦИТЕ ПОД ГРЦИЈА!? – Крапов вели ДА! – но таа не заврши!

Хронологија на настаните:

Само два дена по логорувањето, македонските раководители на НОФ и АФЖ, од раководството КПГ, прогласени за банда на „ТИТО И КОЛИШЕВСКИ“. Сите ние, борците на ДАГ, останавме вчудоневидени, но зошто во текот на војната не знаевме ништо?

Крапов ми вели: „Е, таков е комунистичкиот систем. Работи многу C**ONSPIRATIVUS (Тајно, строго поверливо!).** Конспиративно! Разбра? – ми вели.

Му одговорив со не. И му велам: „Ама тогаш зошто сите се прават наивни!? Лажни херои и жртви. На Македонците не им е виновен никој. Тие сами прифатија да ѝ бидат слуги на стратешката политика што ја спроведуваше Југославија, која сакаше да има влијание и над Македонците во Егејска Македонија.

Веднаш по логорувањето, органите за безбедност под раководство на генералот Димитриос Вландас и офицерот на разузнавачката дејност Периклис Мировлитис при ГШ на ДАГ во логорот „Бурели“, и останатите логори, стапија во акција по сите логори за фаќање на *„Титовите агенти*“.

Крапов ми вели: „Знаеш нам Македонците кога ни беше јасно? Кога морковот беше при крај и се назираше стапот.

Тогаш пред сите Македонци и светот, знаеш што се случи?

Од 1-5 октомври 1949 година, беа арестовани:

1. Паскал Митревски, претседател на организација НОФ – формирана во седиштето на ЦК на КПМ, во Скопје на 23 април 1945 година. Сите избрани членови во НОФ и АФЖ, беа избрани со кооптација (назначени од Митревски). Тоа го сторил по враќањето од Белград, каде што престојувал повеќе месеци и добивал инструкции од овластени лица на ЦК КПЈ и токму тогаш беа избрани следниве членови:

Павле Раковски, Минчо Фотев, Вера – Евдокија Балева, Уранија Урукова, Ташко Хаџијанев, Лазар Поплазаров, Христо Коленцев, Ламбро Чолаков, Михаил Маљов и Темистоклис Леократис.

Следниот ден, на 3 октомври 1949 година, уапсените се најдоа во заедничка просторија и се прашуваа: *„Но, зошто? Зарем ние сме воделе непријателска дејност против нашата партија КПГ?*

Ние постапувме само по наредба на КПГ со задача за што помасовно да го организираме македонскиот народ во борбата за света слобода. Ние ги тераме македонските селани да дадат сè за светата борба. Ние се сложивме да ги евакуираме и своите деца за да и жените влезат во боренитe редови на ДАГ.“

КПГ- МАЌЕАТА ШТО ИСКРЕНО ЈА САКАВМЕ

„Сега почнав да верувам
дека сиот свет е тајна, нештетна тајна,
која станува ужасна
од нашите обиди да ја интерпретираме
како тешко скриена вистина“
Умберто Еко.

Крапов ми вели*: „Македонските комунисти нофити и афежити сега велат дека ја сакаат КПГ како нивна партија и така низ целиот тек на војната му ја проповедаа на македонскиот народ, политиката на КПГ, но таа се покажа; како маќеа што искрено ја сакаа.*

Дали овие наши луѓе изигруваа наивни или навистина беа и останаа поданици на КПГ и КПЈ!? Ако не го правеа тоа, овие Македонци од НОФ и од АФЖ како што сега изјавуваат дека: „ Ние постапувме само по наредба на КПГ за задача што по масовно да го орагнизираме Македонскиот народ во борбата“, македонскиот народ ќе си останеше на својата вековна праедова земја!

„Нема лудило од кое човек не може да се извлече,
освен од суетата“
Жан Жак Русо

Но, со овие изјави на Вера и другите, тоа на што покажува? Покажува дека кај нашите Македонски- комунисти имало некоа жичка на САМОБИЧУВАЊЕ.Значи, НОФитите и Афежитите, потпрво работеле за туѓинците (Проектантите на војната кои планираа да не ископачат од нашите родни места и на сето тоа што беше против интересите на Македонскиот народ!

А сега, изигруваат наивни и стравот ги тера да размислуваат: „*Што може да стане со нас?*

Страв и ужас, кај уапсените нофити и афежити.

Другиот ден, на 4 октомври 1949 година, генералот Вландас луто ги погледнува и им вели: „*Пишувај за бандата на Тито и Колишевски!*“.

Бара од сите нив изјава и на секого им вели: „*Пишувај, пишувај за твоите гнасни дела.*“ Така, секој од уапсените, беше должен да даде изјава.

На 7 октомври 1949 година беше свикан голем собир на сите борци на ДАГ, а ги имаше повеќе од 3000. На истиот собир присуствуваа членовите на Политбирото на КПГ, членовите на ГШ на ДАГ, генералниот секретар на КПГ НИКОС ЗАХАРИЈАДИС, министерот за надворешни работи на Привремената влада Петрос Росос, членовите на ГШ и Политбирото:Василис Брциотас, Мичос Вландас, Георгиос Гусијас Периклис Мировлитис (покасно во Полонија издаде Книга: **„Предавството на Тито и неговата клика во Грција..“**

Жолчен говор одржа генералниот секретар на КПГ Никос Захаријадис, кој по неколку години ќе се обеси во затворот во градот „Сургун“ -Сибир.

Никос Захаријадис и за сите рече дека: „*Во нашата света војна; сите овие луѓе беа под големо влијание на КПЈ и изиграа предавничка улога, а за предавници нема место во нашите редови.*“

Што значи тоа во политичка смисла, т. е. по моќта на туѓите валкани туѓи политики над Македонците ако ги анализираме подлабоко ќе видиме дека:

„Идеолошкиот активизам над Македонците под Грција во годините (1945-1949) македонскиот народ масовно да се крене од страна на НОФ и АФЖ бил апологија на Југословенството.

Впрочем, тоа го потврдува и лидерот на АФЖ - Вера пред Захаријадис вели: „Комунистичката партија (КПГ) на Грција е моја партија!“

Тогаш, каква беше идеолошката концепција на НОФ и АФЖ, за разлика од концепцијата на КПГ, па цело време се правеа компромиси со сопствените идеолошки концепти?

Ние, војниците (Македонци) на ДАГ, кои прв пат за овие луѓе слушнавме дека се „*Титови агенти*“ кои КПГ ги поставуваше

како одговорни за нас Македонците и пред секоја борба нè убедуваа дека нашето загинување за оваа борба е свето, затоа што македонскиот народ ќе живее на слобода останавме со отворена уста.

Значи, ако тргнеме во потрага по корените на злото се судруваме со две прашања, и тука треба да го бараме одговорт:

1. Како и зошто Тито (КПЈ) го активира македонскиот синдром и ги турна Македонците во идеолошкото црвено губилиште (1945-1949)!?

2. Како Захаријадис (КПГ) ги манипулираше Македонците низ пеколот на црвеното губилиште!?

* * *

Заклучоците на обвинителниот акт. Органите на Државната безбедноост веднаш ги уапсија НОФ-итите и АФЖ-итките и ги затворија во „Бурели“ и таму останаа сè до декември 1949 година.

На 15-16 декември 1949 година, со бродот „Мичурин“ од Абанија заминаа за СССР. По пресудата од Врховниот суд на СССР, беа упатени во сибирските логори.

Во тој период, во родните села беше направен пустош, а населението истерано по светот.

Сега размислувам: Колку детално била разработена матрицата за геноцид над македонското население. Тоа дури се гледа и во осудените, дека и тие навистина не знаеа што ни се случува од дејанијата на КПГ и КПЈ.

Крапов ми вели: „Е, таков е комунистичкиот систем. Работи многу **CONSPIRATIVUS (Тајно, строго поверливо!).** Конспиративно!

Разбра, ми вели. Ете, на овој чин сите настапија со своето лицемерство, наместо со ставот на лидерство и во аманет ни оставија, секоја вистина да си има две верзии.

Крапов, преокупиран, со мислите за целиот тој нивни однос продолжи: „Кај нашата Вера лидер на македонската жена и Вождот- Захаријадис, беше следниот: Вера кон Захаријадис се однесуваше со внимание во кое имаше Идеолатрија и претпазли-

вост, а Захаријадис кон Вера исто така со внимание, но во него имаше доза на сожалување: ете, толку „добар и совесен другар“, а сега мора да ја осудува и да извршува такви сурови и неблагородни работи. Тој секогаш при нивната разделба остануваше со иронична злоба. А тоа го правеше кон сите лидери на НОФ и АФЖ.

Му велам, ама тогаш зошто сите се прават наивни и лицемерни!?

Крапов, се замисли и ми вели: „Значи, човек не треба да биде многу умен да сфати дека Македонците-комунисти (жигосаните) изигруваат многу **НАИВНИ,** но и во целиот овој организиран геноцид. Како можат да бидат и виновни и храбри, сите заедно со Захаријадис изигруваа **НАИВНИ**, затоа што тоа го правеа сите и обвинетите и обвинувачите на чело со Захаријадис, кој по неколку години во затворот не издржа и се обеси, а овие нашите од НОФ и АФЖ во Алмата, пред Хрушчов барале виза за да се вратат во Југославија, и му изјавиле „***Товариш, Хрушчов, ми Југословенски комунисти!***“

Каква перфидна игра играа сите, договорена помеѓу КПМ/КПЈ Тито и КПГ Захаријадис?!

ПОЛИТИЧКА МАНИПУЛАЦИЈА НАД МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ПОД ГРЦИЈА

Истражувањата покажаа дека, пропагаината од КПЈ/КПМ и КПГ не беше идеологија, тоа беше само **ПОЛИТИЧКА МАНИПУЛАЦИЈА** со македонскиот народ и тоа не се препозна на време за да се одминат нејзините погубни последици, но дури по завршувањето на Граѓанската војна се виде дека таа пропаганда беше политичка манипулација над македонскиот народ под Грција. А, сето ова добро го знаеја и КПЈ (ТИТО) и КПГ (ЗАХАРИЈАДИС) каква била ситуацијата по Втората светска војна. Ете што зборуваат следните:

ФАКТИ И АРГУМЕНТИ

1. ***Конференцијата на Јалта траела од 4 до 11 февруари 1945 година.***

На неа присуствуваа претседателите Черчил, Сталин и Рузвелт, во присуство на министрите за надвореши работи. Грција е под сферата на влијание на Англија и САД и договорот со Сталин на Јалта беше гарант дека социјалистичкиот систем во Грција нема да се дозволи со Граѓанската војна. Значи, остануваше да се изврши етничко чистење на Македонците и со тоа што повеќе меѓународно да се легализира донесеното инородно население-Просвигите од мала Азија.

2. Каков беше ставот на англискиот амбасадор во Атина. Но и ставот на владите на Велика Британија и САД.

Господинот П.А. Липер, уште во ноември 1944 година, се носеше со идејата за раселување на 120.000 словенски Македонци под Грција, северно од грчката граница. Тоа му го предлагал на министерот за надворешни работи на Велика Британија Антони Идн во писмото од 24 ноември 1944 година со цел *„Грција да нема какво било славјанско малцинство и заради тоа што амутирањето на славјанската територија кон западна Македонија и нејзиното анектирање во славјанската федерација е практично невозможно и би било истовремено економска катастрофа за Грција"*. Види: ФО 371/43649 ХП 00201 Р. 20431/1009/67.

3. ***Маршал Тито за „Њујорк тајмс" во Москва, на 26 април 1945 година, ја даде следнава изјава:***

„Ако Македонците од грчките области изразат желба да се обединат со другите Македонци, Југославија ќе ги почитува нивните желби".

4. Перфидните игри на Захаријадис и Тито за создавањето на Граѓанската војна.

(Москва - Белград – КПГ)

(Следните факти се клучни моменти во целата историја на НОФ – од воените архиви: СССР, Југославија и КПГ)

На 20 март 1946 година Захаријадис ја напушти Атина и замина за Прага. Патувањето, едновремено, било искористено и за

разговори со комунистичките лидери, од кои Захаријадис побарал поддршка за вооружуваното дејствување од повеќе лидери на европските комунистички партии, но скоро од никого не добил одобрување, туку на тоа гледале како на незрел потез. Најзначајните лидери – Торез на Франција и Тољати на Италија му укажале „дека е опасно да се прибегнува кон оружје." Посебно Георги Димитров, му укажал дека „меѓународната ситуација не дозволува избувнување на нов вооружен конфликт, кој фактички би им овозможил директно мешање на западните сојузници на БАЛКАНОТ". По посетата на Белград се состана со Тито кој му ја одобрил идеата и му ја дал поддршката, но од Тито бил упатен Захаријадис да ја посети Москва и од Сталин да бара одобрение за партизанско дејствување во северна Грција. Тоа му го дозволуваше и договорот во Јалта. Да се буричка, а ништо да не може да се добие.

5. Зошто кријат уапсените? Кои ги формира увезените слогани (НОФ и АФЖ) и со каква задача беа вратени во егејска Македонија? Со тие слогани, ние Македонците направивме политичко семејство, а од таквото семејство на стратезите им беше многу полесно да дејствуваат во омасовувањето на Македонците (Тоа што го потврдува и Вера-лидерот на АФЖ), а грчка власт безмилосно да ги гони Македонците (Види повеќе: *„Македонците низ пеколот на црвеното губилиште"* – Истражувањето на воено историско-политичка студија од К.С, 2007 г.

Македонските организации НОФ и АФЖ, (Зошто Грците немаа АФЖ? Иста таква организација за грчките жени) формирани во Скопје на 23 април 1945 година, под раководството на КПЈ/КПМ (Тито, Колишевски) и им беше соопштено од Цветко Узуновски - Абас[11] организационен секретар на ЦК на КПМ и министер за внатрешни работи на НР Македонија. Тој им соопшти дека: **„Југославија стана центер на револуцијата на**

[11] Цветко Узуновски - Абас, одговорен за ОЗНА. Според него на Пленумот на ЦК КПМ, одржан во текот на летните месеци 1945 година, предложил да се заземе фронтален став спрема групата која скршнала во партијата и фракционерството. Во таа група биле: Ченто, Венко Марковски, Апостолски, Киро Глигоров, Лазар Соколов, Петре Пирузе, Благој Хаџи Панзов, помагани од Димитар Влахов.

Балканот и дека македонското прашање стана југословенско прашање, поради што КПЈ во Егејска Македонија ги формира овие партиски и политички организации НОФ, АФЖ и НОМС на кои сте вие на чело. Задача на овие организации е да му дадат југословенска ориентација на македонскиот народ во Егејска Македонија. Сега, македонскиот народ и македонското движење се под раководството на КПЈ. Македонскиот народ од Егеј ќе го најде своето целосно воспоставување само во рамките на Федеративна Југославија, а тоа на Егејска Македонија да се приклучи кон Југославија. (АМ. Архив на Македонија. Ф -20/276, Ф- 20/196.

6. **По формирањето на НОФ и АФЖ, членовите, од Колишевски добија нов урок.**

*Сега, пак по директива на Тито, Колишевски, по постигнатата спогодба меѓу КПЈ и КПГ, по извесено време, членовите на Главниот одбор на НОФ на чело со Паскал Митревски беа примени од секретарот на ЦК на КПМ Лазар Колишевски, кој им го рекол следното: „*Сега вие одите долу (во егејскиот дел на Македонија). КПГ е вашиот раководител. Да имате верба во нив. Нејзината политика по македонското прашање е јасна. Каково било прашање што ќе ви се појави ќе го решавате со раководството на Партијата. Внимавајте, не одите како фракција во Партијата, туку да се ставите *под нејзино раководство. Борете се за зацврстување на борбеното единство со грчкиот народ, и борете се сите и со сите ваши сили против шовинизмот, сепаратизмот и локалистичките тенденции.“*

7. Осудените од КПГ, по враќањето од затворите на Сибир во Р Македонија им беа признаени нивните дејанија, и кога бараа од советските органи да им дозволат да се вратат во Н.Македонија, им велеа дека тие биле: „Југословенски комунисти“, а нас обичните војници по враќањето во Македонија, ни беше понудено да минеме низ затворот ИДРИЗОВО... Чудни игри и закони имаше идеолошката матрица, посебно стратешката опција (во тие години), помеѓу левите сили односно Тито и Захаријадис. Сето тоа остана во книгата: „*Предавството на Тито и неговата клика во Грција*“, но и во историјата на страдалниците Македонци...

Зарем овие луѓе не носат грев со историски димензии за злото што им го нанесоа на Македонците под Грција!? Зарем не беа со умисла формирани НОФ, АФЖ и НОМС од КПЈ (Тито) и на КПМ (Колишевски) и диригирани да вршат масовизација на македонското население.

ПЕТ ГОДИНИ ВОЈУВАВМЕ ЗА ТУЃИ ЦЕЛИ И ЗА ВОЗВРАТ НЕ ДОБИВМЕ НИШТО ОСВЕН ПРОГОНСТВО

Нас, Македонците, во единиците на ДАГ не имаше низ сите борби, се изложувавме на опасност во борбените дејствија, а на крај си го изгубивме и родниот крај, само затоа што не сме биле „Грци по род".

Сега, по повеќе од пола век, заборавивме зошто и од кого сме биле турнати во таа Граѓанска војна 1946-1949 година. Историјата молчи?!

Раковски Павле ќе запише: „На 10 јануари 1955 година, во источен Сибир (Иркутска област) за издржување на казна во Исправителните трудови логори, беа фрлени во една општествена јама каде што фрлаат општествени отпадоци од многу народи на Азија и Европа. Тука се наоѓат фанатици од разни религиозни секти, непријатели на Советската власт..." П.Р. („Моите страдања" 174). Тој, по неговата смрт во Скопје, искодошен од своите сострадалници, не доби свој гроб во Македонија, можеби затоа што напиша писмо до Врховниот суд на СССР и бараше да му одговорат:

Каква е неговата вина? Затоа што укажувал на сите погрешни стратешки ставови од КПМ/КПЈ и КПГ, спрема Македонците во сите пет години на Граѓанската војна.

Судбинскиот пат што го минавме ние Македонците под Грција, водени од левите сили, на кои им верувавме и ги дававме нашите животи во времето од 1924 година до 1950 година.

Είναι γνωστό ότι με βάση τις κομμουνιστικές αντιλήψεις, η αναγνώριση της ύπαρξης ενός συγκεκριμένου έθνους ισοδυναμεί στην πράξη με την αναγνώριση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης του έθνους αυτού.

Познато е дека врз основа на комунистичките сознанија и разбирања, извршено е признавање на една конкретна националност

КОЈА СУШТЕСТВУВА ВО ПРАКСА, А И СО ПРИЗНАВАЊЕТО НА ПРАВОТО И САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ОВАА НАЦИОНАЛНОСТ.

Στη βάση αυτή, το ΚΚΕ (3ο Έκτακτο Συνέδριο [26/11 - 3/12/1924]), υιοθέτησε τη σχετική απόφαση του 5ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Μόσχα, 17/6 – 8/7/1924) και μιλούσε [το ΚΚΕ] για καταπιεζόμενες [από την Ελλάδα] εθνικές μειονότητες και για "ανεξάρτητη Μακεδονία και Θράκη" !!

На оваа основа, КПГ (3-от Вонред. конгрес (26/11- 3/12.1924 г.), го прифати решението на 5-от Конгрес на Комунистичката Интернационала (Москва, 17/6 - 8/7.1925 г.) и дебатираше (КПГ) за угнетувањето (во Грција) на малцинствата и за „Независна Македонија и Тракија"!

Τον Δεκέμβριο του 1935 (6ο Συνέδριο), το ΚΚΕ επικύρωσε την απόφαση της ηγεσίας του [Απρίλιος 1935] για 'αντικατάσταση' (καιροσκοπική, ωστόσο, προσωρινού χαρακτήρα και μηδέποτε ουσιαστικώς εφαρμοσθείσα!…) του παραπάνω συνθήματος με το σύνθημα "πλέρια ισοτιμία στις μειονότητες"….

Во декември 1935 (6-от Конгрес), КПГ го потврди донесеното решение на највисокото раководство (април 1935) за „смена" (кое привремено беше такво и никогаш во суштина... не се реализира). Со погорната парола: „Целосна рамноправност на малцинствата"**.**

Σε συνέντευξή του στην Αγγλίδα δημοσιογράφο Elisabeth Barker το 1 9 4 6, ο Ζαχαριάδης είχε δηλώσει: "… τα ζητήματα των συνόρων του Βορρά έπρεπε να διευθετηθούν με βάση την αυτοδιάθεση…"

Во интервјуто што го дал на англиската новинарка Елизабет Баркер во 1946, Захаријадис има изјавено: „Прашањата зе северните граници, треба да се уредат (регулираат) врз основа на самоопределувањето на населението. "

Είναι σχεδόν βέβαιο πλέον ότι χωρίς την αποφασιστική (καθοριστικής σημασίας) στήριξή του από τη Γιουγκοσλαβία, το ΚΚΕ δεν θα τολμούσε τότε να εξωθήσει τα πράγματα ως την εμφύλια ρήξη.

Несомнено е веќе дека без решавачкото (одредено значење) поддршката од Југославија, КПГ не ќе се осмелеше, то-

ѓаш ѳа ѓи ѳостави ѳрашањаѳа и ѳа ѳовеѳе ѳо ѓраѓански конфликѳ.

Εξίσου βέβαιο φαίνεται ότι ο Τίτο δεν θα είχε παράσχει την στήριξη αυτή, αν προηγουμένως ο Ζαχαριάδης δεν είχε δηλώσει ρητά στο Βελιγράδι ότι το ΚΚΕ είναι σαφώς υπέρ της αυτοδιάθεσης των Σλαβομακεδόνων, η οποία βεβαίως εξυπηρετούσε απολύτως τη μακροπρόθεσμη γιουγκοσλαβική πολιτική στο "Μακεδονικό", δηλαδή την απόσχιση της [ελληνικής] "Μακεδονίας του Αιγαίου" και τη συνένωσή της με τη γιουγκοσλαβική Μακεδονία…

Исто така е несомнено дека Тито не ќе имаше мотив за поддршка, па таквата парола (лозунг), ако Захаријадис му немаше изјавено јасно и категорично на Белград дека КПГ е сосема со јасен став за самоопределување на Славомакедонците и која изјава несомнено им служеше за поголемо унапредување на Југословенската политика во однос на *„Македонскоѳо ѳрашање"*, значи согласноста (Грчка), за „Македонците од Егејска Македонија" да се обединат со југословенската Македонија.

Κι αν επιπλέον ληφθεί υπόψιν ότι οι Σλαβομακεδόνες αποτελούσαν μέχρι και τα 3/5 [14.000 στις 25.000!!] του ΔΣΕ (αρχές 1949), είναι πολύ δύσκολο να μην οδηγηθεί κανείς στο συμπέρασμα ότι άξονας και καταλύτης του Εμφυλίου υπήρξε η αξιοποίηση (εκμετάλλευση;) από το ΚΚΕ του πόθου των Σλαβομακεδόνων για την 'εθνική αποκατάστασή' τους.

И ако, уште повеќе се земе предвид дека Славомакедонците претставуваа некаде околу 3/5 (14.000. на 25.000) на ДАГ (Во почетокот на 1949), е многу тешко да не се поведе некој и да не се дојде до заклучок дека ставот беше за нивното уништување, во Граѓанската војна имаше големо искористување од КПГ, но желбите на Славомакедонците за „Независна Македонија и национално воспоставување" останува.

Μετά τη ρήξη Τίτο – Στάλιν και τη 'σύνταξη' του ΚΚΕ με τον δεύτερο, η 5η Ολομέλεια (Αλβανία, 30 – 31 Ιανουαρίου 1949) υποσχόταν, ως γνωστόν, στους Σλαβομακεδόνες "πλήρη εθνική αποκατάσταση"· όχι, πλέον, στην αγκαλιά του Τίτο και της διευρυμένης "Μακεδονίας" του, αλλά αυτή τη φορά στα πλαίσια μιας [βουλγαρικής και πάλι εμπνεύσεως] ανεξάρτητης Μακεδονίας που

θα συμπεριελάμβανε και τα 3 τμήματα (ελληνικό, γιουγκοσλαβικό, βουλγαρικό) της Μακεδονίας, μιας κατασκευής σαφώς αντι -Τιτικής..

По судирот Тито - Сталин и „реакцијата“ на КПГ со вториот и 5- тиот пленум (Албанија, 30-31 јануари 1949), како што е познато, на Славомакедонците им ветуваа *„Целосно национално воспоставување“, но не веќе, во прегратките на ТИТО и со „обединување со Н.Р Македонија“*, туку овој пат во рамките на една (Бугарија и пак со вдахновенија) Слободна Македонија која ќе ги содржи трите делови (грчкиот, југословенскиот, бугарскиот) на Македонија, една нова конструкција, точна анти-ТИТОВА.

ПСЕВДОЗАГРИЖЕНОСТА НА КПЈ/ЈУГОСЛАВИЈА КОЈА ГИ КРИЕШЕ ДВОЈНИТЕ СТАНДАРДИ.

Што се вели во Тајните документи на ЦИА?

Тајните документи на ЦИА откриваат дека судирот меѓу Сталин и Тито беше поради тоа што Тито не се придржувал на тоа дека советскиот водач не сакал проблеми со сојузниците од Америка и Англија спрема договорот во Јалта. Тито вршеше снабдување на комунистичките бунтовници во Грција со оружје и опрема, и офицерски кадар, односно се бореа на страната на грчките партизани. Сталин му испратил писмо на Тито во кое го критикувал отворањето на „грчката линија“ и помоштта на грчките комунисти дека таа борба нема никаква шанса за успех, затоа што Атина ја има поддршката од Америка, „најсилната држава на светот“.

Овие настани, во кои на драматичен начин и со измама беа вклучени Македонците во Егејска Македонија, кои, се бореа во заедничките единици со грчките партизани, а потоа со крајот на Граѓанската војна се претворија во драматичен збег (геноцид), според разузнавачите оа ЦИА, ја прелиле чашата на трпението на Сталин, кој побарал од Тито да престане со „револуционерниот занес „и да се дисциплинира и да се придржува на одлуките на големите сили од конференциите во Јалта и во Потсдам. Работите понатаму се познати: во јуни 1948 година беше објавена резолуцијата на Инфорбирото, со која Југославија беше ставена во целосна изолација од социјалистичкиот блок.

Во документите на ЦИА пишува дека веднаш по исфрлањето на Југославија од Инфорбирото, Тито ја суспендира помошта на комунистичкиот отпор во Грција, дури ги затвори и границите. Со тоа беше и предодреден крајот на Граѓанската војна во Грција.“

Ете, како и од кого НОФ и АФЖ беше идеолошки инструиран и нѐ тераше да гинеме, а тие што остана живи и осакатени, никогаш не си ги видоа своите живеалишта, и не си ги посетија гробовите на саканите...

За нас Македонците, нашите живеалишта и планини, за навек останаа како историски печат натопен со КРВ и заборавен...

За на крај, еден висок функционер ни покажа, каква беше сета псевдогрижа:

„...При посетата на југословенската парламентарна делегација на Атина, во септември, кога еден грчки новинар го прашал Моша Пијаде што мисли „за македонското прашање?“, одговорот според францускиот амбасадор во Атина, Жан Белан, бил следниот: „Грчката влада е сама надлежна да просуди дека тоа (македонското прашање, б.м.) воопшто е едно чисто внатрешно прашање и секоја влада треба да го регулира според своите проценки...“

Денес, многу луѓе се прашуваат, дали Мошевиот став не е идентичен со нашиот сегашен?

Ете така завршија манипулациите со нас Македонците и ужасните заблуди.

Трагајќи по таа нишка на судбината, таа ни покажа колку била препуштена во туѓи раце. Во рацете на одредени личности, кои навистина, низ целиот тој период за нас Македонците ја пишуваа црната страна на црвената книшка, во отсуство на македонскиот ПРОСТУМ.

Петта глава

Тајниот пламен на предците

1.Војводата бај Кољо, висок, со широки рамења и гради, но со чувствително лице и благ поглед, одеше исправен, достоинствен, беше несекојдневен тип на маж. Забележлив, со машка снага, со вдлабнатинка на лицето, ранет од андарски куршум, со изразена уста чиниш постојано е иронично насмеан, а зрачи со чудна и привлечна стаменост – вљубеник во Костурската-Корештанска природата. Знае само со неколку кратки зборови да ги одушеви своите комити, оти тие се негови. Тој само за нив живее и си го жртвува здравјето од своите последни години како костурски комита. Храбро и пожртвувано се бори за судбината на Македонија историски обврзан и живее само за слободата на Македонија.

Бај Кољо, по завршувањето на костурската гимназија, во која беше пофалуван од директорорт Лазар Поп-Трајков, се оддаде на идеите за ослободување на Македонија. Тој стана револуционер, борец и човек идеалист, романтичар, вљубеник во револуционите идеи и заробеник, сѐ до својата смрт. Тој со години по доаѓањето на Гркот, беше во жестока борба за обединување на неговите расштркани костурчани.

Бај Кољо велеше: „Храброста е таа што не дозволува трпење и неправди, што го крева гласот и в лице ѝ ја кажува вистината на моќта“. А тие пред бај Кољо беа андартите, еласитите, нагиздени со модерно оружје и потплатени од поробувачите кои без човечност се однесуваа спрема нашиот голорак македонски народ.

Што имаат запишано историчарите за ова херојство на овие наследници на Илинденците. Ништо:

Крапов, за богатото селото Четирок, Костурска околија, вели: „Четирок, за време на Турската империја се состоеше од 360 Македонци и 440 Турци. Со напуштањето на Турците, грчката држава на нивно место донесе околу 550 луѓе од Пондија и Мала Азија.

Еден ден, а тоа беше на 11 јануари 1944 година, преку ноќта, воените единици од 9-та дивизија на ЕЛАС, под команда на полковниците Василиос Ганакас (Химарос) кој командуваше со воениот штаб на Пинд и мајорот Аристотелис Хутурас (Аријанос) кој командуваше со единиците на ЕЛАС од реонот Вич, го нападнаа селото Четирок – наречено *„јадрото на комитите“*.

Уште во влезот на селото ги дочекавме со силен отпор. Грмеа пушките и митрелозите со вкрстен оган од локалната чета која броеше повеќе од 100-150 наоружани комити од селото Четирок и околните села, раководени од војводите Пандо Макриев (претседател на „Костурскиот македонски комитет, Костандин Попантонов и Михаил Новачев и храбрите млади командири: Васил Делев, Коста Качаунов, Никола Попрошаров, Наум Шопов, Лазо Жабов, Сотир Мавров и други храбри и решителни комити, кои беа подготвени да го одбранат својот имот и својата слобода за Македонија, пред многубројните еласити.

Сите ние, бевме напоени од херојството на војводата Кољо Добролиски и неговиот наследник Трпо Георгиев. Трпо Георгиев беше роден 1883 во селото Четирок, член на ВМРО. Во одборот биле и Крсто Крстевски, Ристо Крашов Алиов, Вангел Бузов, Доне Попрашаров и Паскал Паскаличин.

По смрта на Никола Добролитски, му беше предложено на Кзо Димитров, но тој за ова место го предлага Трпо Георгиев и така тој станува војвода на територијата Костенаријата и Костур.

Комитите со својот решителен херојски напад ја разбија Еласитската единица во еден миг и ги натераа еласитите да се вдадат во панично повлекување кон планината Грамос.

Во таа нерамна борба, двајца од комитите беа убиени, петмина ранети, а 15 селани беа заробени.

Бесот на командантот Арјанос, катаден станувал сè поголем. Тој, по извесно време, по втор пат, со многу по голем број еласити организира масовен колеж на населението и палење на куќите.

По совладувањето на комитската чета која го напушти селото, еласитите имаа еден убиен и 14 ранети. Тие од големата омраза и бесот спрема Македонското население им ги опожарија куќите на многу од тие храбри луѓе кои се бореа да си ги заштитат животите и имотот на своите луѓе.

Во текот на борбата, на помош ни пристигнаа многу собраќа комити од соседните села; Тиквени, Изглибе, Добролишта, Мањак и Костур и брзо еласитите беа повторно прогонети во планина. Во тоа лута борба на самоодбрана, во гонењето на еласитите, храбро борејќи се загина и синот Петре на прочуениот војвода бај Кољо. За кобната вест еласитите славеле и викале „треба да ги заробиме сите комити и да ги убиеме“. А најмногу освен грчките пиокрвци биле расположени и одредени Македонци за да ја покажат лојалноста кон Грците. Сите Македонци еласити и членови на КПГ, се колнеле: *„Ако ни нареди партијата, ќе го направиме тоа!“*

Едно е вистина, дека такви злосторства преземаа особено спрема потомците на Илинденските комити. Комитите беа борци за ослободување од турското ропство, а сега во четириесеттите години сите тие луѓе се прогласени како борци против грчкото ропство.

Комунистите се прашуваа: Што понатаму? Зарем малку се овие причини кои предизвикуваат гнев кај Македонците? Но, ние токму тогаш не му се спротивставивме, туку продолживме да пропагираме дека треба да им се верува на ЕЛАС-итите, на комунистите.

Постепено се појавуваа сè поголеми напади на видни македонски семејства, посакувајќи да ги деградират и ограбат. Ги повикуваа со погрдни зборови; извикувајќи: *„Излези, илинденско куче!“* Постепено Македонците останууваа со дилема дали да се

потчината на КПГ и ЕАМ или да се заштитат сами и да се борат за своите права.

Нас Македонците нѐ карактеризира длабокиот локален патриотизам. Селото е еден ентитет како што е и фамилијата и нивната полузависност која љубоморно ја чуваат. Оваа самодоверба и локална лојалност е природна последица на една наша променлива историја. Ние носиме длабоко вродено чувство, имено лојалноста кон духот на Македонија.

Таквиот македонски патриотизам дојде до израз на 5 март 1943 година. Во Костур е свикано собрание од 48 члена кое имало претставници од разни села. На истото собрание било решено да се оформи организација под името „МАКЕДОНСКИ КОМИТЕТ“ за Костурско само за самоодбрана, во кој членувале повеќе од 54-60 села. Им било дозволено дури да се вооружат, бидејќи им требало да се заштитат во развластената Грција. Сѐ друго е ИЗМАМА.

* * *

Бај Кољо, едно утро ја облече својата комитска руба, што специјално му ја сошил терзијата Нумо Шиклев од дебел шајак што го красеше како стар есенски даб. Ја стави капата и ги префрли коланите со нанижани патрони и сабјата со сребрена рачка, горд, опиен од миризбата на пушкиниот прав, се присетуваше на солзите со децении што се сливаа по стрмните падини на костурските села и капка по капка беа докапчувани во бистрите води на Бистрица, продолжувајќи го својот пат таму некаде во Корештата.

Така натокмен, јавнат на бел коњ со начулени уши, војводата фрли поглед над градот Костур. Срона солза радосница и како да сакаше да каже: „Значи, ова е нашето време. Лузна по лузна ете сега сум ја кралот на Костур!“

Се насмевна и рече: „Ех, мој Костур, доживеав сега јас да те палам, јас да те гасам...

Овде сме!

Ова е Македонија. Ние Македонците сме стопани на нашето, а тоа треба да го знае секој Грк.“

Со едно чувство во него живо и печално, трогнат од морници по телото, го бодна коњот и тргна напред пред построените комити. Им се обрати како најстар командант: „*Ние сме синови на Илинденците и Костур ќе го браниме до смрт. Ако некои од моите комити, сомни некакво повлекување, јас сум тој што ќе му скршам 'рбетот...*“

Сега костручани беа во надеж дека само ветриштата на војните можат да го донесат најголемото зло на човештвото, но тие достоинството го бранеа татковинското, посакуваа да го забораваат братојадството. Уморно, овие македонски патриоти, се обидуваа да им докажат на сите дека тие се етнос во една територија како костурско, со јазик и култура и дека сега комитите се прва македонска војска.

Ние војводите треба да ја водиме оваа македонска војска, така што и птиците на прокобата да не можат да му го пресечат патот. Оваа војска, ќе се бори до последната капка крв и ќе ги следи крвавите настани од црните банди кои во воена сила сеат страв и ужас со цел да се загреби што поголемо богатство и да се изгонат Македонците од своето огниште... Тоа нека го знае светот зашто се бориме, – велеше главниот војвода Паскал Добролитски.

Попладнето во една пространа ливада меѓу селата Бобишта и Олишта ги поставивме шаторите и комитите, изморени, се расплакаа по долгиот похот, а неколку чети комити ги имаа запоседнато конаците на манастирот *„Свети Врач“* - Олитски.

Во недоапица, битката најжестоко почна кога одеднаш се појавија многубројните еласити кои напаѓаа од неколку страни викајќи:

„Предајте се! Сите ќе ве убиеме, фашисти! Вие се борите заедно со фашистите!“

– Вие од кои сте, та ние сме фашисти. Еласитката Нуша Криенкова си ја поднамести црвената шамија околу вратот и отсечно му одговори: „Комунисти! Од славната војска на ЕЛАС“

За необичната приказна на бај Кољо никогаш не ќе дознаев ако не ја слушнев од Нуша Криенкава, која на 13 септември, во десет часот навечер, токму таа со својата воена единица еласити

го заробија жив и му имале пресудено да не го убијат со куршум, туку пред очите на многу еласити и заробени комити да го фрлат во „Д'мбенското дуло", да го турне проудулу во понорот на карпестиот подземен дел. Таквата умирачка ја посакувале Грците, а таа била една од најжестоките за таквите јунаци кои посакувале да бидат команданти на градот Костур.

Грците го познавале војводата од битките што ги воделе против неговата најголема воена единица во Костурско, која со години била под негова команда.

Кога тој заповедал во битките, од другата страна противниците забележувале дека тој покажувал восхитувачка храброст, со каква што се карактеризирал и во битката за бранење на Шестеварското родно село. Кога се јавувал на првата линија на битката комитите гледале како првиот војвода потскокнува под силниот оган на куршумите.

„Тоа е тој! Бај Кољо! Неустрашивиот, викаа комитите: „Гледате како стои, како да никнал од земја!"

Бај Кољо велеше: „Судбината на Македонија е наша историска обврска, а не на туѓинците!

Сакам да бидеме како нашите Илинденци: Чакаларовци, Кљашевци, Поп - Трајковци, ама сакам заедно сите и да останеме живи и да ја видиме Македонија слободна!"

* * *

Во тој миг труба повика и сите еласити ги нарамија пушките. Тргнавме низ длабоките клисури на планината „Мали - мади" во некаков строј, пред штиковите на еласитите. Одевме еден по друг, еден за друг: еласити, комити, селани кон „дулото"[12] Дмбенско и како пристигнувавме, така и наседнувавме околу тоа страшно земјино црно грло, небаре прилегаше на крокодилска отворена гладна муцка... Се искачувавме молкум. Неколку време не проговори ни збор. Некој од комитите прошепоти: „Можеби нѐ носат да нѐ фрлат во „Д'мбенското дуло".

[12] „Дуло" - подземна стрмна длабока дупка, со неизмерна длабочина во планината Мали-Мади, т, н Д'мбенско дуло.

„Да видам, да не верувам – рече бај Кољо, но мртвата тишина која смрачуваше, чиниш се приближувавме кон најстрашното губилиште.

Бај Кољо одеше пред мене, без ништо да каже, тој е воин, обучен да се брани и напаѓа, а јас и колоната заробени комити молкома го следиме.

Кога се приближивме, чув злобна сме и ги видов еласитите со лица искривени од бес и презир.

Морничавото отпочнување на еласитската игра ја започна главниот командант Баскакис и неговите потчинети команданти во најекстремните националистички единици, како Пауџиите[13]: Булукас, Папуљас, Папас, Капапрукас, Сотиријадис Коларас, Периклис, Лефтерис пострашно од она што го вршеле нацистите над Евреите.

Еден висок, со месесто лице, со подзамижани очи, непотстрижен - плетикоса и густи веѓи се истрча до пред устата на дулото. Неговиот садизам бил необичен, маченик. Целиот се тресе, некоја жеравица му ги пече градите и главата му ја стега. Велат, таков е џелатот, кога го фаќала крвта, сè до пред првата жртва.

Пред мачењето на жртвата, секогаш расмеан и од устата му истекуваше лигава плунка. По него стана и Мито, кој беше страв и трепет, со продорни мали очи и четинава побелена коса. Во тој миг, стана и главниот командант Баскакис, намирисан со ливанто, а повеќе мирисаше на скисната пот и крв. Тие луѓе еднакво претеруваат и во среќа и во несреќа.

Баскакис скокна како витез со својата светликава сабја. Него, комитите го нарекуваа „Витез на глутница“. Тој со својата група џелати- пиокрвци, весели, распашани, послушни и пофалувани, кога ја прободуваа жртвата во задниот дел на вратот, а од ударот

[13] ПАО&Пауџидес (Сегрчка ослободителна организација) која ја сочинуваа поранешни полициски началници и офицери на поранешната грчка армија (ЕС) и други разни националистички антинародни елементи. Организацијата ПАО во соработка со воено-окупационите власти се обидуваше во редовите на ЕЛАС да инфилтрира свои офицери и агенти со задача да ги ликвидираат партизаните-еласисти, комунисти. Такви инфилтрирани офицери како Кирцидакис, Зисис и Мандаропулос беа осудени и физички ликвидирани кон крајот на април 1943 година.

жртвата клекнуваше со испревртени очи и со размлитавени раце паѓаше пред нивните лустросани чизми.

Верзираните колачи си поигруваа со уште неколку удари со острата кама, заривајќи му ја во срце, стомак или в грб. Така поучени од витезот Баскакис добија име „глутница“, а Баскакис „Витез на глутницата“.

Наседнати околу грлото на дулото и во оваа глутница со сите нас, заробените комити, се слушаше само гласот на витезот и прободот на камите, пискотниците стигнуваа и преку Костур.

Опстановката е како при ритуално поднесување на жртвата и точно под таквата церемонија се нанесуваа удари со нож во срцето на секој осуден комита.

Во рацете на Баскакис светна двосечилната кама и ги принесе жртвите до работ на црното грло на дулото.

Прво му ја заболе камата во тилот и комитата клекна под неговите нозе, а потоа го турна во грлото на дулото како недозаклана живинка. Тоа го стори многупати на неколку комити. Сега расмеан и задоволен му се приближи војводата бај Кољо. Го одмери крвнички и болезливо, но посака да си поигра.

Си велам, ако ме праша за борбеноста на комитите, има што да кажам, но ако почне да ме распрашува во колку еласити имам пукано, за сѐ ќе му кажам, дури ќе му речам дека и дедо ми, илинденецот Доро тоа го правеше спрема Андартите кога дошле во Костур и велеше: „Што мајка бараат тука тие Грчишта, да пљачкаат и убиваат Македонци.

Ова е пострашно и од гладијаторските игри, му дошепнав на Пандо Корештански, а тој ми ја стискаше раката да не писнам. Сите напрегнато гледавме и во еден миг Баскакис со окрвавената кама му се обрати на војводата бај Кољо:

„Ние еласитите, во нашиот воен кодекс не ги убиваме војводите на овој начин. Ми прави чест да му се обратам на бај Кољо војводата, да повели да си ја покаже голема храброст и сам да скокне во оваа црна дупка и ние сѐ ќе му простиме.

Завладеа молк.

Бај Кољо, стана и тргна кон окното на дулото од кое уште се слушаа офкања од фрлените комити.

Плеќестиот војвода, загледан во окното на дулото, си рече: *Секој живот има своја вредност, но најмногу вреди животот што е положен за татковината Македонија...“*

Зазеде став на неустрашив војвода и ја крена раката кон тукушто седнатиот командат Баскакис и го замоли:

„*Сакам пред да умрам, да повели неговото величество, командантот на ЕЛАС, господинот Баскакис, пред сите вас, да му бакнам рака и да му честитам за неговата победа, а потоа со мирна душа пред неговите очи ќе скокнам и ќе си го одземам животот...“*

Баскакис веднаш стана и тргна кон војводата бај Кољо да ја прими честитката. Сета војска што беше наседната, стана и ракоплескаа со викање: „*Да живее ЕЛАС, да живее комндантот Баскакис, и сите еласити. На крај комитаџијата најде храброст да се покае и да ни се извини, велеа!“*

Во еден миг Баскакис, застана отмено и му ја подаде раката на бај Кољо за да му ја бакне. Стариот војвода со невидена брзина го зграпчи за миг и заедно со него го свлечка во црното грло на дулото.Сите не оглуши еден силен крик на ужас, а тоа беше гласот на Баскакис:

<<Αχ μανουλα μου.1..>>(**Ах, мајко моја!)**, а по него се слушна и баритонот на војводата бај Кољо: „За Македонија!“

Во тој миг, сите не можевме да се соземеме од тоа што се случи; а јас не можев да се приберам од помешаната радост и возбуда, раскажува Крапов.

Сите останавме смраморени, небаре во жилите ни замрзна крвта, од страв и ужас. Филип Паскалевски, со нејасно чувство на вина, го тргна погледот оттаму и ја наведна главата. Заплака за војводата, ама и се почувствува задоволен со итрината на војвота, а зборовите како да му останаа во уста што сакаше да каже: „... дека треба да го следиме војводата, оти тој и пред смртта ни покажа, како се умира за Македонија.“

Носталгично се погледнавме со насмевка што кажуваше многу...

Ужасно! Како да видов една големо човечко умирање на денот. Тоа ме фрли во очај, ми се стори како сета македонска земја

да е намачкана со крв од нечовечност, ама и голема македонска одважност; мојот војвода што велеше дедо ми: „убаво е да умреш машки, а токму така умре бај Кољо.“

Тој велеше пред нас комитите: „Размисли пред да се заколниш во нешто, оти ако не веруваш во тоа е предавство! “

Потоа, еласитите, за одмазда, го зедоа и го доведоа до црното грло на дулото, аѓутантот на бај Кољо, младиот Васил (Циле) Шилегов. Тоа беше дете и срцето сѐ уште никој не му оставил омраза, а беше единец на мајка. Го турнаа во црното грло, а од него се слушна;само „За мајка Македонија!“

Боже. Боже мој, погледот ни се прикова на сите во тоа црно грло. Леле, страв ме фаќа, ќе ми излета срцето, му валам на Пандо Главинов и го прашувам:

„ Зарем сите така ќе завршиме“. Тој ме опули тагосливо и се загледа во Филипа.

Таа вечер, беа збеснети и збунети еласитите и со денови се прераскажуваше за Д’мбенското дуло.

Така умре бај Кољо. Така умре Циле Шилегов.

Кратко време го познавав, ама никогаш нема да го заборавам. Дедо ми велеше: карактерот на некој човек, можеш да го запознаеш, само кога ќе ти стане претпоставен, а јас таа чест ја имав кога извесно време, служев во неговата чета и со задоволство под неговата команда војував за Македонија.

На крај, Крсто Крапов ми вели:

„Судбината беше сурова кон многу македонски револуционери, но кон Бај Кољо посебно. Но, тој умре како херој. Тој, беше зрел и умен човек, навикнат да владее со себе, а владеењето му прилегаше.“

Тој велеше: „Грците, како окупатори, за нас комитите кажуваат дека сме неучени“. Да, но незнаењето наше е поблиску до вистината, отколку предрасудите на македонските гркомани или сега модерно еласити - комунисти.

Нашите што се декларираа за комунисти и заедно со Грците сакаат да нѐ уништат нас комитите, за жал, како што најчесто се случува со нас Македонците, вистината ги скрши идеалите.“

Крсто Крапов ме загледа внимателно и ми рече: „Сакам да ти кажам нешто за покорноста и отпорот. Ете зошто бај Кољо беше во право. Но, сакам и ти да разбереш преку овие факти дека и ти и јас како сведоци го доживеавме следното:

Ни еден од тие наши Македонци, комунисти-еласити, не остана тука со народот, туку избегаа - таму кај Тито од каде што беа најмногу манипулирани. Интересно е дека тие наши еласити во 1944 година заедно со грчките команданти Химарос и Аријанос ги уништија комитите, а во Граѓанската војна, пак тие раководеа со Македонците, но сега и со помош на организациите формирани од Тито, пак од тие наши луѓе.

Ваквите идеолошки активисти слепо служејќи му на авторитетот на водачот се намножуваа и го турка Македонецот бесцелно да крвари и умира за туѓи интереси. Сите ние, обичните луѓе, бевме злоупотребени, и станавме жртви или губитници, а јас сум еден од најголемите губитници, зашто имав семејство, а останав без ништо. Ете, со оваа свирка, катаден живеам со надеж дека еден ден ќе ме прегрни синот што ми го зеде кралицата Фридерика.

Но, како што двапати не може човек да влезе во иста длабочина во река; да не процени и не се убеди дека ќе се удави, тоа значи да останиме убедени дека сме ментално здрави, дека нѐ има и такви кои размислуваме за овој македонски народ и за оваа Македонија за која сѐ досега народот крвари и се прогонува токму од истите команданти. Може да се каже дека нашата покорност нѐ уништи и го изгубивме родниот костурски татков крај за навек.

Што всушност се случи со нас Македоници под Грција:

Додека ние комитите мислевме како да ја ослободиме и ја сочуваме македонската куќа, имотот и со семејството да си останеме на татковата земја, Македонците во ЕЛАС (изигрувајќи интернационалисти, заедно со Грците се бореа како побрзо да нѐ ликвидираат.

Токму во тој период ние како народ го покажавме менталното ропство на Македонецот.

Ние, комитите, не го прифативме ропството, како судбинска предодреденост и не потклекнавме пред кој било окупатор, туку посакувавме во тој пекол на Балканот да го сочуваме нашето постоење: свои на своето. Но, што се случи со нас Македонците? Се случи, тоа, ако некој пред Гркот крени главаа и посакува да се одбрани од пауџиите и еласитите, ќе биде уништен. И, накрај нè уништија.

ТОА БЕШЕ ВРЕМЕ КОГА ИДЕОЛОГИЈАТА НА БАЛКАНОТ ГО ДВИЖЕШЕ СВЕТОТ

И, откако тоа го сторија, Македонците еласити (комунисти) ја напуштија својата татковина и сето тоа во својата напишана „секторска историја„ историја за „Егејците“ го прикажаа како позитивно, а нас во таа историјата нè нарекуваат фашисти...“

Сето ова ме потсетува на нашиот поет Петре М. Андреевски кога ги читам неговите напишани стихови:

„Беа браќа и први братучеди, убави сестри, тетки и стрини некои вујчеви и свештјонии, борејќи се сите за истата татковина, се поделија, се замразија, се закрвија, под туѓи капи главите си ги ставија. А кога ги побараа капите на глава веќе немаа ни капи ни глави...“.

Видно растреперен, кога ќе се замореше Крсто Крапов од набликнатото минато, вдишуваше свеж воздух и продолжуваше да се доискаже:

„Ние Македонците не знаевме да си ги заштитиме историските и сите културни драгоцености од нашите родни краеви.

Туку јас отворено да кажам дека ние Македонците сме некоја чудна сорта. Во сиот овој период во балканските магли, свесни или несвесни, како самите да се развенчуваме од драгоценостите на сопствената историја. Долги години меѓу нас е присутен нашиот глас за извршени злосторстава над нашиот македонски народ, на сите му се познати зафатите на окупаторите по поделбата на Македонија над Македонците кои имаат во основа геноцидна основа: „Македонија да е нивна – без Македонци“.

Ние, комитите, останавме достојни и тие што останавме живи, нè однесоа по голите острови, но сме го изгубиле моралниот и вредносниот компас и одбивме да влеземе во ЕЛАС (Во

измислената колективистичка матрица, која ни се продаваше како судбина и балканска итровштина од Темпо и Сјантос). Тогаш, во времето на идеологијата, Темпо пропагираше дека се договорил со врвот на КПГ; покрај единиците на Елас ќе сме образовале и ние македонска војска.

Од таквата наша недораснатост, низ историјата си ги навредуваме дури и илинденските револуционери. Си ја навредуваме својата историја, некој ќе каже. Но добро. Досега, сите измами што ги доживеавме биле канализирани низ идеологијата како што се случи и во Граѓанската војна (1945 - 1949), со измамата од КПЈ и КПГ (кога не можат да го постигнат со најсуровите мерки, прибегнуваат со идеолошка измама. Тоа не треба да ни биде сеедно. Сѐ уште нас треба да нѐ држи илинденскиот дух, ...Тоа што се случи во Граѓанската војна со нас Македонците е ИЗМАМА НА ВЕКОТ. И така треба во историјата наша да биде одбележано.

Ова што ни се случуваше со еласити - комунисти и комити, беше уште еден национален срам, но не верувам дека тоа од нив ќе биде и последно. Грците се активни и настојуваат што повеќе да нѐ обезличат со името и да нѐ протераат од нашите прадедови огништа, а со тоа полесно за навек да ја освојат Македонија.
Ние молчиме и молчиме за колежите, прогонствата и разнебитувањето на македонското семејство, за уништувањето на македонското семе, за нашето искоренување...

СИТЕ ОВИЕ СЕЌАВАЊА БОЛАТ!

Шеста глава

Разделбата од своите ченда пострашна од смртта (Насилно земање деца од кралицата и владата на ДАГ)

Една од најболните приказни е за љубовта и пеколот по одземените деца од кралицата Фредерика. Мајките на одземените деца велеа: разделбата е пострашна од смртта. ДА! Крапов вели: Сеќавањата вечно ќе болат.

Ова поглавје го посветувам на сите оние кои најболно го доживеаја најсвирепото и нечовечко геноцидно чедособирство (Παιδομάζὼμα) – родители: мајки и татковци, баби и дедовци кои не ги израдуваа своите внуци, на браќата и сестрите кои не израснаа заедно и посебно на оние, кои не можеа да се вратат во родното место, барем за да умрат.

„Ништо не боли повеќе од солзите на едно дете, а шчо да ти кажам бре Крсто. Кога го слушав како плачеше мојот Дончо, зарем кралицата Фредерика како мајка, тоа не го разбира... скршена и насолзена, ми рече Кираца, по домашно име на Костурски – Лаца“.

Такви беа спомените на Крапов, при секое доаѓање на посета на гробот. Тој, со сета тежина на душата, стоеше пред гробот на својата љубена, расплакан и со свеќа в раце. Погледна во мене и Крапов ми вели:

„Што ќе рече историјата?“

„Што ќе рече, за нас Македонците, нема да рече ништо. За случајот што го направија намерно, а нѐ уверуваа дека ги „спасиле децата“.

Нема да споменат никогаш, како што пола век досега не зборуваат ниту за илјадниците жртви што ги оставија коските на боиштата, а тие беа нивните татковци или браќа.

„ Ех, мој пријателе, не знае човек што претставува надежта додека на ја изгуби. Сега, во одминати години, кога доаѓам на гробот на мојата покојна Кираца-Лаца и јас сакам што побрзо да си заминам од овој неправичен свет... “

Го придружувам Крапов и заедно одиме на гробиштата. Се посрамив, оти само јас од сите присутни не запалив свеќа. Не знам зошто сум таков. Можеби така сум воспитан, долго го минав животот со комунистичките идеали – атеист; не се крстам, не палам свеќа, но ги почитувам обичаите со почит и љубов кон моите покојни предци. Паметам, кога ја погребавме мојата баба во Ташкент, беше по протоколот на Комунистичката партија, како за сите наши борци; со краток револуционерен говор.

За миг Крапов ме погледна и сфатив дека сака да ми каже *„недовешен“* и дека сум тешко заблуден, но тој, тоа го одмина и уште ме мачи, ми вели:

„Си се променил? Останав без одговор. Мене денот во сабота ми започнува невообичаено рано. Уште пред седум часот; одам да положам цвеќе на гробовите на моите најблиски. По навика, секогаш најдолго се задржувам кај гробот на мојата прерано починатата љубена Кираца и имам чувство дека постоела некоја невидлива сила и поврзаност меѓу нас, како млади. Таа беше една од лепите Костурски чупи; со нежности и чувства. Си дадовме збор за верноста и радоста ја дочекавме; најмногу кога се роди синот Дончо, кој го носеше името на мојот татко. Јас како родител, немав можност да го видам, радувам и растам, бев интерниран на голите острови и не му го видов ликот. Вистината е сурова, вели.

На островот се трудев да се излажам самиот себе дека со моето враќање ќе свртам нова страница. Ќе се собере семејството.

Сега, од кога се вратив од сувиот остров во мојот роден Костур, меѓу мојот народ, а јас велам меѓу моите Костурчани; со го-

дини исти пат го одам, од дома до гробиштата и назад. Таму на островот, пренесував камење, а тука носам цвеќе трендафил и свеќи, тоа го правам – зима лето...

Трендафилот на љубената Кираца ѝ беше омиленото цвеќе... Многу е болно да погледнеш на судбината, вели.

Да, си велам: Каква немилосрдна игра на судбината? Сега Крапов, како рането животно, повеќе без причина, шета премален од умор. Никој не го очекува, само го следи потсмевот на луѓето кои му ги забележуваат неговите телесни недостатоци, а не можат ни да насетат со какви умствени и национални способности е надарен и посветен борец за Македонија, градот Костур и прочуените комитски војводи.

За чудо, целиот живот зад себе, го слуша посмевот како тивко душоподгризување. „За човека тешко било, ако си од грчка власт оцрнет...“, вели.

А чита, ја љуби книгата, посебно задоволство наоѓа во историјата на Костур и Македонија.

На многупати се задумува: „Колку смисла губат македонските жртвти со текот на времето од Илинденското до сега и колку долго стоиме зад нив; вредат ли уште кога ќе ги заборавиме, или тогаш стануваат неотуѓива сопственост на оние кои, за разлика од нас, сè уште ги помнат и им придаваат секакви значења, им препишуваат незаслужени, само ним поимливи вредности.

Денес, грчките окупатори пред нашите очи, гробниците на нашите предци им ги откопуваат и им ги фрлаат коските по дивиот мегдан. Има ли смисла да се надеваме дека во иднина некој од интернационалистите размислува за нас комитите и за оние Маркосовите од ДАГ – да им ги врати коските оставени низ Европа, сè до Ташкент, вели Крапов.

Има ли некој кои ќе каже зошто дозволивме да ја отселиме Македонија со Македонците, а да ја населивме со немакедонци!?

И навистина, гледајќи го како очите му се полнат со солзи, нешто те тера – како што велат старите: *„Да заплачеш од немила горчина! “*

Ете тоа нема да го премолчам, нема да остане во мене. Само, сакам на сите да им кажам, јас таа тајна нема да ја носам цел жи-

вот во мене. Верувам, тоа го посакува секое човечко суштество; коските на родот да му мируваат во својата земја, покрај предците, вели.

* * *

Беше осми април 1988 година. Крапов, раскажува, и убаво се сеќавам на датумот кога беше ослободен и се врати од островот по 40 години.

„Патував за дома, утрото беше чисто, но во Костур пристигнав на залезот на денот. Ме дочека небото прекриено со темни облаци. Ветерот со себе носеше мирис на дожд, а камбаните повикуваа на молитва. Бев необично расположен; во оваа квечерина пристигнав токму на роденденот на љубената Кираца, шеесет и вториот роденден. Сретнав еден изурнат живот, а оставив жена; красота, севдалија...

Во тој миг ми се пристори дека чув како Кираца го прошепотува моето име. Никогаш нема да знам дали навистина ги чув тие два слога или само посакував да ги чујам. Знам дека ја покренав главата и ги видов усните на Кираца, во згрченост, а нејзините очи правеа обид да се отворат. Но, уплав ме пресече кога однеднадеж, во дворот, слушнав неочекуван врисок. Доаѓаше од приземниот дел на куќата.

„Женски врисок. Што треба да значи?“

Студено гледав. Збунет и загрижен, тргнав кон влезот на куќата, а во моите очи, небаре вријат водовртежи, се стркалуваат и ништо пред мене не гледам. Со години ги броев деновите и намерата ми беше, точно да стигнам на шеесет и вториот роденден. Самракот се спушташе сè побрзо, како дожд што истура. Ноќта се спушта ненадејно, одеднаш, како тапа секира на вратот од жртвата. Мракот веднаш стана густ и непросирен. Од прозорецот извира слаба светлина од некаков петролејски фенер што се потпалува со кибрит.

Чекорев возбуден со поматен поглед и ми се пристори како Кираца ми доаѓа во пресрет; со блага насмевка, и со некаков изблик на среќа, од нејзините кротки очи; како во младешките наши незаборавни средби.

Кога се доближив, го кренав погледот и ја видов Кираца како нејзините благи и немирни очи зјапаа кон мене од прозорецот, на долниот кат. А не знам дали ме позна. Јас ѝ се насмевнав кога влегов во собата, а таа очигледно не беше свесна за моето враќање и за нашата конечна средба.

За миг стоевме стаписани, гледајќи еден во друг.

Ужасно! Како ужас! Си помислив дека веќе нема да те видам! Ми вели налутено Кираца, и продолжи: – Јас сиот живот го вложив во тебе, а ти не си ми благодарен.

Ми се пристори предолго времето да гледа во мене и за цело време и двајцата молчевме со навирени очи.

Ја прегрнав и ѝ велам: „Бог да чува, тоа не е вистина. Јас секогаш копнев по тебе.“

* * *

Кираца беше уморна од зборување за неправдите на моќните. Тие се такви какви што се, точка.

Времето ѝ поминало бавно преку лицето и ѝ оставило неизбришливи траги врз убавината.

Беше облечена во зелено-кадифен фустан, а косите собрани во бунца, но доста складно и витко. Највпечатлив од сè ѝ беше погледот со навирените очи, кои небаре и немаа повеќе солзи. Кога добро ја загледав в лице, ме обзеде немир. Лицето ѝ беше начичкано од испреплетени бразди, ја гледав и во себеси си велам: *„Овие црти, се тајни болки на животот; минат во исчекување, во бесоници, во страв, камо да можев да ѝ ги отгатнам, да ги прочитам на глас. Сите идеали на светот не вредат колку солзите на моето одземено дете. Ми ја уништија надежда. Не можам никого да љубам. Не си го сакам и животот без моето дете. Не ги мразам луѓето, само се чувствувам подобро кога ги нема околу мене.“*

Стоеше до сандукот во кој грижливо ја чуваше облеката од синчето Дончо. Ги чуваше сите негови шеи; како што растеше, сè до четвртата година. Кошули, чевли, фанели, чорапчиња и капчиња. Но, ја забележав и мојата комитска капа. Ги милуваше и се

надеваше дека еден ден ќе ѝ го вратат луѓето кои по наредба на кралицата ги собираа децата во специјални логори...

Забележав дека по нејзините образи ѝ се спуштени две големи како бразди – брчки; како изодени патеки. Не зборуваше, само ме набљудуваше.

Во очите ѝ забележав некаква необјаснета молба.

Нема збор. Молчи. Болештините ѝ празнотијата во мугрите црни ѝ го убиле зборот...

Се присетив на нашата младост и кога љубовта во нас навлезе од големата врата, а сега кај Кираца тагата влегла од споредната врата и ѝ направила експлозија на најосетливите чувства. Си велам: „Какви маки и црнила наседнале во нејзината душа!?

Ја прегрнав и по навика и велам: *„Кираџо, љубов моја. Се вратив во нашето гнездо.“*

Не ми рече ништо, ама ја стискам во прегратка и си намнисувам на фустанот со цветови, што го носеше.

Си велам *„Зарем ме заборавила?... Леле ние ленови, шчо катара не најде?...“* и ме удри умот на најлошото: *„Сигурно Кираца го има изгубено секавањето.“*

На нејзиното лице речиси и да немаше шминка, но така беше уште поубава. Посилно ја стиснав во прегратката, но се подизгубив како си го намнисував минатото, на нејзиното убаво пеење со убавиот глас што и се разлеваше по нивите, а тоа сè повеќе болеше оти жената го планира и прави гнездото...

„Што ти е?“, ја прашав со придушен здив. И откако Кираца и понатаму ме гледаше вкочането, посакав да ја успокојам: „Јас сум Крсто. Се вратив! Зошто ме гледаш така?“

Таа на слепо посегна по мојата рака, а јас со чудна возбуда и радост ѝ ја стегнав нејзината. Почувствував како да се враќа во минатото.

Кираца воздивна длабоко и се обиде да се насмевне. Ги спушти рацете врз здипленатa облека на синчето Дончо. Таа кимна со главата, но се чинеше дека одвај слушна. Јас се наведнав и го допрев нејзиното чело. Таа затрепери.

Обвиени сме во црна мугра ѝ велам:

„Што ти е? Мене не ме умиш?“, одново ја прашав и ги чувствувам морниците под кожата и треперењето на прстите.

Таа само полека одмавна со глава, а јас ја погалив по косата ѝ и реков: *„Кираџо, љубена моја, што ти е? “*

Сè се повторував и по долго набљудување ме загрли со очите полни солзи и ми рече: *„Ела (Дојди), Сени (седни) до мене.“*

Плачиш?

Првата реченица која ја изговори беше:

„Да, Плачам!“

Се поттргна од мене за да ме гледа и ми рече:

„Не верував дека ова е вистина, и дека еден ден ќе те видам...“, ми зборуваше забележително охрабрена и уверена во себе.

„Ќе ти раскажам сè за нашиот единец син. Ме јади јанџа. Јас родив дете, а тоа ми го одзедоа, а за една мајка, тоа значи, дека ѝ е одземена душата...

Со години чекам вест од синчето Дончо, и нема, а од срцето катаден си лачам отров и колнам по:

СКРИЕНАТА РАКА НА КРАЛИЦАТА ФРЕДЕРИКА.

Кралицата Фредерика, не знам дали знаеше до каде ѝ беа границите на нејзината сила!?

Раскажуваше со болка и немирниот поглед ме убиваше со својот тагослив здив, и загубената душевна родост. Кога ја забележав добро, таа срона неколку солзи, ме прегрна со некаква голема вина. Ме трогна. Ја стискав во прегратката и ја уверував: – Те сакам. Секогаш ќе те сакам. Колку сум среќен што те гледам со мене. Верувај ми, ќе го најдеме синчето наше!

„Сериозно?“

Насмевката на Кираца ѝ стана ведра, блескава и искрена.

Се израдува и така крепка ја прегрнав.

„И јас те сакам“ – прошепоти Кираца, со набликнати солзи и се сврти кон мене. Таа сега не бегаше од стравот, од минатото, од товарот на тајнините сокриени во своите пазуви.

Ох, каква тежина? Тежина од која може и каменот да распука... Кога почна да раскажува:

„Со години во нашата кућа нема место ни за радост, ни за молчење. Сега е време за гласно липање. Нема да потрча дете, нема глас, нема смеа, нема радост. Ни ги звеа дечките и кај сите ни ја пресекоја радоста и на сите мајки ни отвори рана, болна, сечена, тешка, отворена рана... рана на срцето и рана на душата, рана што зарави, присекањето на рожбата боли и се отвара, се обновува и крвари, гори и пече. Ничие срце не може да помогне за да се намали таквата болка, зашто е длабоко вгнездена во срцето и во душата. Дојде такво време да се плашиш и да се разбудиш. Да не знаеш ни на која страна ќе излезиш, ни кој таму ќе те чека... "

Болките ѝ крвареа и не беше можно да разговара, но посака полека да ми раскаже сè, да ми ги опише сите нечовечности што се правеле кон мајките на одземените деца. Гласот ѝ беше полн со сочувство. Почувствував како ѝ се стегаше грлото додека ги изговараше зборовите со расплаканите очи, а очите ѝ беа големите порти кои ме водеа до нејзината настрадана душа, а таму можев да ги почувствувам сите страдања.

Кираца, сè памтеше. Ми ја стискаше раката и ми вели:

„Крсто, ти напишав за детето што насила ми го одзедоа. Но, не само мене, туку на сите мајки и тоа било по наредба на кралицата Фредерика".

Се исправи пред светичката „Богородица" и колнеше: „*Кралице! Гламна гламносана да те видам, изгорена да биеш и ти како мајка, за да осетиш за чедо колку боли. Улувејка да те вида по врата да кукаш! Да не фтасаш да се радуваш! Детето ми го зеде, господ да те умори!*

Ми го зеде најмилото, мајкино! Душата мајкина. Флориот мајкин! Единец мој... и по толку години не знам каде е?

Ете поминав цели четириесет години со лелек и болка..."

Ги изнарече сите мајчински клетви и за миг како да ѝ олесна. Се потсмири и ми расправа по ред:

„Крсто, тоа јануарско утро пристигнаа многу камиони и чувари, а пред секој камион и по две големи кучиња. Пристап имаа само војниците и џандарите.

Ми го грабнаа детето и со тоа ми ја одзедоа мајчинската сила.Тоа беше мое и твое чедо. Насила ми го откорнаа од градите мои. Тоа ми беше царот на мајка.

А тоа викаше: „Мамооо, не ме давај!.. Те сакам, мамо! Заедно ќе го чекаме тато...“

Најмногу те сакам, напиши му и на тато и дојдете да ме земете. Овие се лоши луѓе, ќе ме убијат, мамо, мамо... Така ме молеше, тој единец на мајка, а сега не знам каде е и дали е жив?

Таа беше жива слика со натрупана болка.

Брмчењето на војничките камиони и кучешкиот лаеж ги заглушуваа мајчинските гласови, Луѓето го креваа погледот кон небото, белузлаво од димот и прашината.

Со несигурен чекор и изобличени лица, извикуваа мајките и истрчуваат, се туркаат. Сите сакаат да им кажат неколку зборови на своите блиски.

Тогаш Кираца силно заплака. Каде е нејзината утеха? Кој е тој бог кој допушта на една добра мајка да не ѝ ги послуша клетвите упатени до кралицата.

Меѓутоа, никој не успеа да се доближи до камионите, бидејќи одненадеж настана хаос. Толпата, чии први редови ја сочинуваа вооружани војници и офицери.

Мајките насолзени изустуваа со упатени клетви, а и гласови од поединци кои велеа: „Срамота за една кралица! Срамота, за една една држава...“

Кираца најлошото го почувствува, во еден момент кога чуварите ја напоменуваа да се отргне подалеку, а ужасните кучиња дресирани, да го мразат човекот го тргаа својот ремен, готови да скокнат. Тие лаеја гледајќи ја со своите црвени очи спремни да ја нападнат и распарчат.

Војниците удираа со сè што им беше при рака. Еден разулвен командант, замавна со кундак и ја погоди токму Кираца. Очите ѝ побелеа, таа се затетерави држејќи се за глава. Силниот звук, сè посилно ѝ одзвонуваше, одвај забележа еден белокос старец, кој држеше стап и чекаше подалеку од толпата. Беше потпрен на еден ѕид и плачеше.

Кираца силно заплака и целата се тресеше и викаше: *„Не! Боже спаси ги децата...“*

Војничките камиони, покриени со дебела цирада, забрмчија и тргнаа, на пат за голите острови на Грција.

Иако ужасот и стравот ѝ ги растроија мислите, сè уште беше способна. Таа и сите мајки и блиски трчаа по нив, но набргу ги престретнаа голем број џандари со големи дресирани песови, ги спречија. Удирајќи безмилосно со кундаците и навредувајќи ги со гадни зборови.

Очите ѝ блеснаа со чудна возбуда и Кираца продолжи да раскажува: „Плачат старци, плачат жени и деца. Сите плачат... Цел Костур и Костурско плаче. Оф, мака... Камионите заминаа, децата веќе не го гледаат езерото... За нив збогум, сакан роден Костур! Кај секое дете се раѓаше прашањето: „Дали ќе се вратиме и ќе го видиме некогаш повторно! “

Ете, што можела да направи една кралица без мајчиско чувство...

Така беше Крсто. Ние понижени како кучки се враќавме дома, со болка и осаменост.

Ми го истргаа од раце со силен плач, чиј одек уште ми одзвонува во сето мое бие. Ме растргнува, ме раскинува, ми ги кине нишките на разумот, ми го зоврува умот, ме враќа во детството, во љубовта наша, во нашите надежи, ме повампирува, во мене раѓа бури, ме отуѓува од живиот свет... Сакам единствено син ми да ни се врати дома. Понекогаш сакам да продолжам со животот, таму кај застанав, но не можам.

Што зло не најде од овие Грчишта? Катадневно ги рушат македонските семејства, ја обездетуваат македонската куќа, нè прогонуваат. Од каде Грците, од кај дојдоа овие луѓе? Тие ти биле од некоја духовно осакатена цивилизација. Сè што прават спрема нас староседелците го доживуваат како сосема нормална реалност, а тоа е геноцид. Сакаат да не снема од родните домови, од нашиот Костур и Костурско.

Старите велеа: *„Од кога дојде Гркот и господ Бог си заминал од Македонија...“*

Немам солзи повеќе. Понекогаш сакам да продолжам со животот, токму кај сум застанала, но откако ми го зедоа детето и со тоа ми ја одзедоа мајчинската сила. Ми го грабнаа, како од кучка, ама не само мене, на многу наши жени...“

* * *

Кога легнавме во постела ѝ раскажав сè што мене ми направија на островот, дека ми го уништија семто, ми ја уништија машкоста. И реков:

„*Жал ми е. Не сакам да ти нанесам болка, но треба да ја знаеш вистината... Ми ја уништија машкоста. Знаев дека сè уште ме чекаш.“*

Овие зборови ја погодија право во срце и гледам ѝ се ороси челото со пот, а очите ѝ се наполнија со солзи. Кираца ја положи главата врз моето рамо и ги затвори очите, а одвај изусти:

„Значи, ни го уништија родот?!“

Кираца, стана, прошета по собата, застана до прозорецот и долго sвереше во темницата.

Некаде во тој густ мрак беше изгубен нашиот живот, како и на многу костурчани. Се прекрсти и рече:

„Дај ми сила господе Бог, да го издржам она што не можам да го сменам... Како да го прифатам и ова. Тие се обмислени зафати; sверски зафати и уништувачки потфати што одамна ни ги прават овие окупатори. Само еден господ Бог знае. А ние? Молчиме и бегаме. Во бегството наоѓаме спас.Како да не знаеме дека овој Костур го градел нашиот прв, прадедо цар САМОИЛ.

Тие што ми го грабнаа детето, ниту со изгледот, ниту со однесувањето не беа обични луѓе, туку крвопијци.

Да! Тие се луѓе со духовно осакатена цивилизација. Тие луѓе, ненаситно ги убиваа нашите предци - Илинденци, а сега и нашите деца...

Со години над нас вршат геноцид:

Ни го сменија името и презимето. Нашите предци верувале дека името на човека е суштинско за идентитетот, за лицето, за тоа кој е човекот!?

Ни го сменија етничкиот состав, донесоа азијати од Пондија;

Ни го забранија насушниот јазик наш – мајчинскиот јазик кој е основно човеково право...

Ни ја избришаа историјата која ја носевме во нашата свест, од дедо прадедо, во нашата душевна храна...

Ни ги поништија светите цркви и ни ги прогонија нашите попови, а тие што се противеа ги заклаа и никој не знае каде им се коските.

Ни ги уништија сите наши знаменитости и гробиштата.

Свесна сум дека од овие окупатори, ние Македонците не очекувавме „љубов", туку малку разум. Но, од овие окупатори, од обичниот човек до кралицата, ете, цели триесет и повеќе години не владее разумот. Нека знае светот дека конечниот план им е да нè уништат и никој никаде во историјата да не нè спомне, нас домородците – Македонци. Целта на овие окупатори им е: овој наш македонски народ да остане во книгата на анонимните мртви".

* * *

Кираца, преживуваше ужасна грижа. Рој од мрачни чувства, ама толку силни што мислеше дека ќе ја столчат без да го види синчето Дончо.

Со години, по одделувањето од синчето, копнежот, тагата и темнината се напластуваа врз нејзината душа, сè повеќе и повеќе. Живееше и се чувствуваше некаква вина зашто така лесно им го даде детето. Со години ја растревожуваше таа мисла.

Се чувствуваше мошне бескорисна. Не ѝ преостануваше ништо друго освен да се моли за нашиот син да биде жив.

Еден ден клекна, ја стави главата на неговото креветче и се присеќаваше како, во истото креветче, го држеше во прегратка, а тоа со неполни пет години ѝ велеше:

„Мамо, јас сум машко, и одека тато не се врати, јас ќе те бранам од лошите луѓе... Не плачи, не тагувај, еден ден тато ќе си дојди дома, тој (како што вели баба ми) бил храбар комита и херојски го бранел Костур. "

Така растревожена, усните ѝ се тресеа, па ја сврте главата на страна да не ја гледам како лее солзи. Тоа ме здоболе и не издржав...

Времето ѝ минуваше во предиплување на облеката од малечкиот Дончо, за кого не знаевме дали е жив, или не. Живеевме со некаква надеж што ни ја даваа гласините – децата биле однесени на некој остров и таму учеле занает и дека дека еден ден ќе ни се врати.

Повеќе од времето; и ден и ноќ стоеше пред светицата и ја преколнуваше кралицата Фредерика. Го молеше Бога да ја казни; како мајка, како проклета жена, да ја прати во пеколот. Таа не може да биде кралица, која посега по невините деца и мајки на кои им ја обездетува куќата, им го растура родот. На таквата кралица не ѝ доликува.

„О Боже, сотри ѝ го родот за да почувствува колку боли...“

Катадневно, молкот ние издишка, молкот ние лелекот.

На лицето ѝ се гледаше страв и загриженост. Кираца во еден миг се струполи на најблискиот стол, лицето ѝ збледе. Кога ме загледа, погледот ѝ беше тап како на некој човек кој преживеал тежок шок. Кираца ја тресеше главата загледана во мене.

Како минуваше времето на нашата осаменост, таа повеќе не плачеше туку повеќе молчевме. Таа не чувствуваше повеќе никаква желба да продолжи да живее.

Си велам: тоа ли е крајот? Крајот сега и тука, на вратата што чука, во чело што клука, крајот сега е тука!

Не, во Костур имало неверни, но и верни, имало сомнежи и колежи, имало убиства и палежи, имало и распад на семејствата? Распадот нѐ раслојува, расколот нѐ обеспокојува. Тоа ли е крајот? Тоа ли е конечното?

Јас Костур го познавав, кога костурани меѓу себе си ја дареа љубовта како среќа што заемно се даваше. А сега?

Понекогаш животот те прави да заборавиш кој си?

Но, со таквата болка не живееше само Кираца, туку илјадници Македонки плачеа по својот род. Со полна уста клетви, колнеа, пискаа, врескаа и сите се чудеа како можела да посегни кралицата Фредерика, по овие невини деца, во која народот ѝ ве-

руваше и ја почитуваше како втора света Богородица, а таа се покажала како некоа крволочна волчица. Сите мајки палеа свеќи и ја молеа света Богородица Марија, да ја сотри, да ѝ го сотри кралскиот род, да ја прати во пеколот, оти таа немала срце како мајка која би се грижила за родот. Мајките на одземените деца напишаа петиција и ја испратија до сите кралици на цел свет за злото што го сторила. Сите жени христијанки бараа од црквите да ја анатемисаат. Ѝ го колнеа родот, го молеа господ Бог да ѝ го сотри родот.

* * *

Кираца, ми пишуваше и ми го опишуваше ликот на мојот, на нашиот син. Но кога ми напиша дека еден ден ѝ го одзеле детето помислив на самоубиство. Но, потоа дознав дека таквата пеколна грчка стратегија била измислена од кралицата Фредерика за планираниот геноцид над Македонците и за опустошување на македонската куќа. За уништување на еден народ. Таквиот чин на илјадници македонски мајки им го направи животот пекол. Брзо се дозна дека тоа го доживеаја илјадници македонски семејства и им остануваше да живеат живот исполнет со гнев и вечна тага по родот свој.

Човековиот род, до тогаш тоа го имаше слушнато многу ретко, само кога некој во дивината им ги ништеше младенчињата на волкот, мечката, лисицата, а нам тоа ни го направи кралицата ФРЕДЕРИКА!

* * *

И, по толку многу изминати години, сè уште чекаме, ние со Кираца, а од синчето наше ни трага. Во нашите души само скрб, сведоштва и молитви.

По моето враќање од пеколниот остров, не бевме способни да го обновиме родот. Не родивме деца, а вината беше во мене... Јас, како казна од џелатот ја изгубив машкоста. Тој ести како аждер кој лакомо пие крф од жртвата, ми го стори тоа нечоечко, а и времето на раѓање не одмина...

Но, велат, човек вистински умира кога ќе замре и последниот спомен за него. Моите спомени за мојата Кираца, никогаш нема да избледат.

Поминаа многу години откако последен пат се видовме со Кираца. И тогаш веќе беше остарена, таа не можеше да се воздржи, поради чувството на гушењето предизвикано од возбудата, од болката, всушност, најпосле да проговори за она што ѝ тежеше сите изминати години и ми повторуваше:

„Ми го зедоа детето! Сама сум и немоќна. Ми го зедоа единственото нешто што остана во мене, што ме тераше да мислам на тебе, на нашата иднина.

Ништо не боли повеќе од солзите на едно дете, а шчо да ти кажам бре Крсто. Кога го слушав како плачеше мојот Дончо, зарем кралицата Фредерика како мајка, тоа не го разбира...“, ми рече Кираца.

Со насолзени очи ме прегрна и ми шепотеше:

„Сакам, единствено син ми, господ Бог да ми го врати дома.“

Катаден повторуваше; со затворени очи додека климаше со главата, па веднаш ќе ги отвори прашувајќи се како ќе живееме без Дончо? Ми се отргна од прегратката, одмавна со главата. Чувствувајќи како тоне додека ја слушав ѝ зборував:

Те сакам... Секогаш ќе те сакам... Очите ѝ спиеја со некаква чудно чувство какво што јас добро го познавав. Не беше тоа едноставен страв, туку страв настанат дека може синот Дончо е земен за да биде убиен.

Таа вечер во старата куќа, владееше најцелосна и најстрашна тишина.

* * *

Крсто Крапов беше, пред сѐ, стебло со длабоки корени во оваа костурска земја. Тој неизмерно си ја сакаше својата земја и градот Костур, бидејќи таа го хранеше неговиот род, од дедо прадедо. Тој немаше никакви обрски спрема кој било окупатор. Гледајќи ја својата жена Кираца како плачи и венее, срцето ќе му излезеше од градите. Плачеше, плачеше до несвест пред сликата на своето синче. И, така сѐ до ден-денес, во секој миг, споменот

воскреснува, душата пламнува и боли, а срцето преполно со нивното синче... Ден по ден времето поминува, горчината и болката напласнува и скаменува, солзите навираат, спомените извираат.

Крапов е толку потиштен што изгледа како да заборавил што сакаше да ми раскаже. Јас го гледав втренчено и со големо внимание. Сличноста на нашите патила беше навистина зашеметувачки, иако забележав дека постоеја некои работи според кои се разликувавме.

Лицето на Крапов беше многу поостарено од моето, косата изретчена и обелена, забите во неговата уста испокршени, очите избледени и уморни. Но, како и да е, и покрај тие големи разлики, нашата сличност беше неверојатно иста во душевните страдања и решеноста за пронаоѓање на „Братојадската гробница“. Таму е нашата заедничка болка; на коските од нашите татковци кои беа на куп и измешани во судбоносната гробница.

* * *

По кусо молчење, Крапов повторно се созеде и како да проголта нешто; сосема се прекрши, но му се врати гласот и ми вели:

„Ех, мој пријателе! Сакам да зборувам малку за нашиот извршен ГЕНОЦИД: за сите тие Грци (комунисти, фашисти, демократи) кои велат дека не постоиме, за сите тие кои ја водеа војната (Англичаните, Американците, Југословените), кои молчат, за сите наши кои изиграваа комунисти и до крај јаваа на бесен коњ (им се чинеше дека го решаваат „македонското прашање... “ и го силеа македонскиот народ, како да си го изгуби своето родно огниште...

Историјата познава трагични случаи на разделби, одземање и откинување на деца од родителите. Независно од мотивите, судбината на насилно откинатото и одродено моето дете Дончо, секогаш носи белег на трагичност. Разделбата не едно дете од родителите е несреќа, немерлива трагедија и за детето и за родителите, но разделбата на илјадници деца од родителите и татковината веќе претставува трагедија на нацијата, а ние молчиме за таквото умислено зло. Оттука раселувањето на македонските

деца од Македонија под Грција е и дел од зацртаната стратегија по освојувањето на Македонија“

Така беше дотогаш... Се убиваше човек, затоа што влегол во егзархиската костурска црква или во преиначената нова црква на владиката Каравангелис, и се сметало за чуден чин.

Трагични и катастрофални последици врз македонската нација, таквите геноцидни зафати се од почетокот на 20-от век, а ние молчеме. Еве што пишува еден андартин, колач, во својата книга:

„Во иследувањето на животниот простор на грчката држава, нужен за економскиот и националниот опстанок на Грците, првостепена цел на власта во Атина, претставуваше земјата (просторот на Македонија, но не и нејзиното население.“

Крсто стана вознемирен. Му пожолте неговото суво лице и брчките од сегашните грижи, посебно од она што му го раскажа Кираца за насилното одземање на малите деца од кралицата Фредерика.

По враќањето од островот и средбата со својата жена Кираца, која катаден потсетувајќи се на таквиот морничав зафат, целосно потонува во депресија, а тој останува без зборови.

Ме погледна со тагослив поглед и ми рече:

„Јас сега, во стари години, сфатив дека вистината и фактите не можат да се побијат, тие се на наша страна.

Слушни ја мојата тагослива судбина, оти таа е иста како и на илјадници Македонци!“

Јас, уште пред неколку години, решив да го истржувам ова нанесено зло – со насилното одземање на малолетните деца и со прогонот на обичните селани. Со години сум читал и собирал сè што било напишано, сè што се раскажувало од тие што останале тука и од сите талкачи по светот, дојдов до заклучок дека зафатот на Грците (комунисти и фашисти) бил геноциден. Тоа би можел да го направи и да го изведе само најлукав непријател на македонскиот народ со цел да ја обездети македонската куќа, да го уништи македонското семејство и да го протера од родниот крај, а тоа значи; да им се оствари целта: *„Македонија без Македонци.“*

Значи, тешко е било да се замисли во каква состојба биле тие млади мајки, баби и дедовци, браќа и сестри, да гледат немоќни како им се прогонуваат најблиските.

Значи, зафатот на кралица Фредерика не бил поневажен од случајот со Евреите, кои Германците ги прогонуваа повеќе од другите“

Крсто Крапов, уште од млади години во своето маало живеел и растел со многу другарчиња Евреи, но тоа другарство беше прекинато во Втората светска војна кога Германците на чело со Хитлер ја окупираа Грција. Скоро сите беа депортирани во разни контцентрациони логори и повеќе не се вратија во своите домови во Костур. Оттогаш Крапов се измачуваше со прашањето: „Зошто Хитлер ги прогонуваа Евреите, повеќе од другите?“ Но сега, по неколку години, таков морничав геноциден зафат прават Грците на чело со кралицата Фридирика. Насилно одземените македонски деца од нивните мајки ги депортираат по сувите острови!?“

Од хроника на воената стратегија за геноциниот зафат за насилното чедособирство:

А/ на кралицата Фридирика и

Б/ на комунистите кое имаше исти цели!

Крапов, за таквиот зафат со ужасните глетки на мајките и децата, велеше: „Кралицата се однесува победнички, но овој нејзин зафат, не го споредуваше само со Хитлер, туку велеше, дека не му е рамен ниту Берија во Советскиот Сојуз, кога тој илјадници раселувал во Сибир, а се однесувал победнички.“

КРАЛИЦАТА СО СВОЈАТА ИТРИНА ПРОПАГИРАШЕ ДЕКА МОТИВИТЕ ЗА ЧЕДОСОБИРСТВОТО (Παιδομάζωμα)-БИЛЕ ЗАШТИТАТА НА НЕБОРБЕНОТО НАСЕЛЕНИЕ И ДЕЦАТА СТАНАА ПРОПАГАНДИСТИЧКИ ПОВОД СПРЕМА ПАРТИЗАНИТЕ?

Да ги проследиме итрите игри што им ги кажуваа на светот:

ОД ИСТОРИСКИТЕ ТАЈНИ АРХИВИ:

Мотивите и програмата што ги имаше владата на Атина за отселувањето на децата:

<< Οι Κυρίες της Βασιλίσσης, οπὼς ονομάζονταν οι παιδουπό λεις της Βασὰλισας (72 αθηναίες), άφιναν τις οικογἄνειές του ς, τα ασφαλή και άνετα σπὰτια τους, για να σὼσουν τα παιδ ιά μας,(στις βόρειες επαρχἵες). Μετακινοὐνταν επί ώρες πάνώ σε μουλάρια, αψηφώντας τους κινδὐνους του πολέμου,για να βρουν τα παιδιά μας, για να τα πάρουν προτοὐ τα πάρουν οι Κ ομμουνιστές.Ηταν ένας απελπισμένος αγώνας δρόμου,που κάπ οτε τον έχαναν, αλλά κατά το πλείστον τον κέρδιζαν>>. Βασ ὰλισσα Φρειδερίκη των Ελλήνων, Μέτρο κατανόησης, Λονδον 1971,σ.137 (A? Measure of Understading).

Ете како ја објаснува програмата на владата на Атина за *„Педомазома“,* Кларс Барензен (Klars Barentzen): „И двете завојувани страни во Граѓанската војна се базираа на тоа дека сите отселувања (миграции) на деца од воената зона, настануваа од нужност и причините за „одземњето“ секоја страна го правела истото, како што го правела и другата страна. Од сето иследување произлегува дека и за двете страни, многу е тешко да се откријат точните мотиви и да се каже: кој, зошто и кога прв почнал.

Педополиситe (Детски градови) на кралицата Фредерика

Во периодот меѓу 1947 и 50 година, беа оформени педесет и четири педополиси низ цела Грција. Дваесет и три се наоѓаа во Атина; единаесет во Солун. Другите во Лерин, Кавала, Јанина, Волос. Ламија, Агринио, Патра, како и на островите Лерос Крф, Сирос, Тиноена Митилина и Родос.

Идеологијата и целите на педополиситe за Македончињата.

Децата ги учеа да станат лојални граѓани на грчката држава и безрезервни припадници на грчката нација. Според основните принципи на традиционалниот грчки национализам Грција е нација – држава. Држава чии граѓани се сите припадници на иста култура, хомогена заедница, грчка нација.

За партизаните (татковците и мајките, на повеќето македонски деца беа исто така насилно земени од комунистите во редо-

вите на ДАГ) обично се зборуваше како за „бандити“, „криминалци“ или за „предавници“.

Ете, едно парче од пропагирањето:

„Партизаните опожаруваа села, уништуваа домови, истребуваа цели семејства, убиваа невини жртви и, најлошото од сè, ги киднапираа грчките деца од рацете на нивните мајки и ги испраќаа во непријателските земји. Но, грчката душа сега со своја сила се спротивстави и вооружените млади Грци ја ослободија нашата земја од словенските орди. За наша среќа, нашата голема кралица, нашата сакана мајка, нè спаси од канџите на непријателите на нашата татковина со тоа што заедно нè собра во педополисите (Гритзонас 1998, 124-25).

Идеологијата на комунистите за Македончињата

За комунистичката страна, информациите што се присобрани од УНСЦОБ и од други извори, покажуваат дека масовните иселувања не биле почнати во март 1948 година, иако неколку групи деца биле земени уште во јануари. Lars Barentzen Το <<παιδομάζωμα>> και οι παιδουπόλεις της Βασὰλισσας,1 992΄148·I Извештај на УНСЦОБ, стр. 30;

„Се објави дека иселувањета почнале уште во јануари 1948 година, но активно продолжија во март“.

За владината страна, во спомените на кралицата Фредерика се тврди и многу јасно е дека *„борбениот пат*“, за „одземање на децата пред да ги земат комунистите“, почна веднаш по создавањето на Кралското здружение за грижа на деца, во јуни 1947 година, но расположивите писма со поплаки, потврдуваат дека многу покасно се принудени на таква специјална програма за отселување на деца, приближно се совпаѓа со истиот период, кога и владината пропаганда почнала да ги обвинува комунистите дека вршеле *„Педомазома“*. Веројатно, изјавата на кралицата се однесува на некоја збрка со општата преселба на села од воената зона и кога владината војска ја имаше почнато уште во 1947 година и што требаше, природно, да прими илјадници деца и немоќници“).

Да напоменеме дека комунистичкото министерство за надворешни работи, својата декларација со датум од 7 март 1948

година се вели дека: „За последната наредба на Фредерика“ за собирање на сите деца во детски логори со едно оправдување дека сега тие тоа го прават исклучиво затоа што истото го прави и кралицата.

Можеби тоа имаше врска со едно објавување што го имаше објавено и грчката влада на Атина, претходниот ден, на 6 март 1948 година, дека бројот на одземени деца се движи околу 14.000 деца од северните *„бандитски“* реони. (Во согласност информациите на Британија од Солун *„Од досиите на архивот на американското министерство за надворешни работи: 868.00/3-1948).*

Оваа вест, која доаѓа по осум дена од почнувањето на пропагандистичката операција против комунистичкото „Педомазома“, изгледа дека е прва официјална вест за една таква работа од атинската влада. Ова се совпаѓа со веста дека весниците во Атина почнаа, во март, да објавуваат написи за мали групи деца кои беа иселени или имаа избегано од северните села на Грција со цел да се спасат од насилното одземање.

Слично, во истото време, комунистичкиот печат ја објави и првата жалба за една веројатна владина акција за *„земање на деца од мајките“.*

Едно американско соопштение кое зборува за времето од јануари-март 1948 година потврдува:

„Окружните управители, војската и морнарницата се сложија на соработка, на планот од кралицата Фредерика за отселување на деца. Целта им е да отселат 10.000-12.000 деца. До 31 март имаа отселено 6.240 деца. (тоа го потврдува: Програмата за надворешна помош на ИПА (Υ.Σ Foreing Relief Pragram??), Грчка мисија, јануар-март 1948 година, стр. 14).

Американската мисија за помош на Грција (А. М. Г) објави, во месечната мисија за април 1948 година, дека мисијата ја пратеше владина експедиција на оддалеченост и дека *„Со препорака на истите во назначените места останаа спречени да контролираат, но Мисијата, оцени дека бројот на одземените деца е околу 10.000.“*

Инаку и UNSCOB не се занимаваше официјално со претпазливоста што ја земаше грчката влада. Комисијата, на 19 април 1948 година, испрати еден лист прашалник до грчкиот претставник-довереник, за да прибере информации во врска со бројот на на отселените деца од страна на грчката влада, токму од северните реони на Грција. Грчкиот претставник, на 23 април 1948 година, одговори и кажа дека има 5.500 деца на возраст од 3-14 година и беа отселени од целокупните реони на Македонија и дека приближно 2.150 деца беа сместени во разни центри во Солун. Но, исто така околу 5.000 деца беа собрани и од Серес и Тракија. Ова дело го извршија под надзор (налог) на министерството за општествена грижа (Извештај на УНСЦОБ А/754(1948), стр. 19.

Атинскиот печат почна да објавува подробности за владината акција за иселување на деца од 1 април 1948 година.

Со наслов: „Денес пристигнува во Атина првата група деца“ и понатаму пишува „Катимерини“ дека „1.000 деца од реоните во кои владеат бандитите (партизаните на ДАГ) беа пренесени со еден брод од Солун во селото Кастри, на Кифисиа. Една втора група ќе пристигне „утринава“, значи на 2 април, во Пиреа и уште една трета група ќе пристигне „по неколку дена.“ *Овие деца ќе се пренесат во Патра и во Сирос.“*

Во истиот лист на „Катемерини“ се објавија и опишаа две средби кои се остварија во вчерашниот ден: *„Кралицата, вчера во 11 часот го прими потпредседателот на владата господинот Цалдарис и господинот Гкрисгулнт и се задржа на подолг разговор. Во текот на разговорите, кралицата ги запозна господата Цалдарис и Гкрисгулнт со постигнатите успеси и соработка што ги имала за постигнатото денес за акцијата од собирањето, преселувањето и згрижувањето на децата кои беа откинати од бандитските северни реони (се мисли на Воденскиот, Леринскиот, Костурскиот и др.)“*

Весникот пишуваше дека ваквите средби се нужни и треба да продолжат, а едно такво советување се одржа и во министерството за надворешни работи, под председателство на Цалдарис, на кое имаа земено учество многу грчки министри и американски мисионери, но тука беше и генералот Ван ФЛИТ(Van Fleet**)** специјално назначен на чело на американската воена мисија.

СЛЕДЕА ХРОНИКИ НА ИНЦИДЕНТИ

Според репортажата за ова советување, беа именувани *„повеќе комисии и поткомисии“ и имаа почнато со истото дело за собирање на децата со помош на воените команданти кои биле во тие реони“.*

На советувањето се реши да се отпочне со една нова комисија од претседателството на министерството за Грижа. Ова комисија требаше да има „исклучителна задача и да изработи целосен систем за згрижување на иселените деца“.

На крајот, статијата завршува со тоа дека се разговарало за две опции за грижа на таквите деца. Едната беше за сместување на групи деца во хуманитарните здруженија каде ќе имаат целосно школување и грижа, а другата опција беше сместување во одредени семејства, во кои веќе имало најавено дека одредени семејства се спремни да примат голем број деца и да им пружат гостопримство. Со таквата акција, државниот буџет не би се оптоварил премногу, бидејќи парите беа депонирани од касата на кралицата Фредерика: „Се одредила сума пари за згрижување на децата за потполно покривање на трошоците за време од околу шест месеци.“ (Види весникот: „Катемерини 1. 4. 1948 година). авт. превод).

Мотивите и програмата што ги имала Привременатa демократска влада (ПДГ)-ДАГ и КПГ.

*КОБНАТА 19*48 – факти и валкани цели. КПГ од македонското крепко и вековно семејство на Македонците им создаде политичко семејство – го распарчи и ја обездети куќата.

Раководството на КПГ, акцијата за евакуирање на децата – чедособирството ја мотивираше и ја образложуваше со потребата за спасување на децата од ужасите на војната, но, тоа би требало да уследи по молбено барање на нивните родители.

Што значи тоа? Тоа значи оваа акција на КПГ со помош на македонските организации НОФ и АФЖ се чисти факти и валкани цели.

Сега НОФ и АФЖ не правеа ништо друго освен што трчаа по лавиринтите што им ги црташе Захаријадис.

Реалната и објективна претстава за општата политика на Грција за трајното уништување на Македонците е иста без оглед на политичката физиономија на режимот (монархистичка, републиканска, либерално-демократска, авторитарна). Со цел да се ослободи од секаква одговорност за таквото незаконско чедособирство - кое претставуваше геноциден зафат, за акцијата да успее КПГ требаше да ги убеди родителите да ја прифатат одлуката. Така и сега како за многу важни прашања, КПГ го активира проблемот преку НОФ и АФЖ, со организирање широка политичка активност меѓу населението, која резултираше со молбено барање на родителите за евакуцијата на децата. Но, набргу се виде дека хуманоста не била единствениот мотив, туку се виде дека КПГ и военото раководство ДАГ имале за цел со овие деца да го решаваат проблемот со борбените резерви на ДАГ. Се овозможило ангажирање на нивните родители во борбените воени ресурси. Се покажа дека до 1948 година, КПГ како водач на на Граѓанската војна не успеа да го реши проблемот со мобилизација на нови борци низ цела Грција.

Од печатот на ДАГ и КПГ (партизаните-андартите):

Многу брзо, по првите жалби на грчката влада, раководството на ДАГ (КПГ), потврди дека навистина имало таква акција за собирање на деца со цел да ги оддалечи од Грција. На 3 март 1948 година, радиостаницата на *„Слободна Грција“* го потврди следното: „Партизанската (Андарската) радиостаница објави дека во согласност со ‘договорот’ помеѓу земјите кои беа членки на коминформ, Грчиња на возраст од 3 до 14 години ќе се испратат во Бугарија, Југославија, Албанија, Романија, Унгарија, Полонија и Чехословакија. Во согласност со оваа објавена вест, во ‘Слободна Грција’ (значи во реоните под контрола на партизаните-(Андартите) имало барања од народните одбори во овие реони со молба за згрижување на нивните деца и бараа организирано да им се овозможи испраќање во демократските земји кои веќе дадоа согласност за прием и гостопримство на овие деца, бидејќи тие ќе бидат жртви на американскиот окупатор. Тие таму ќе можат да си го продолжат своето школување.

„3 март 1948 година“

Реакцијата на вториот човек на ДАГ:

”Η σωστή, αξιέπαινη και ανθρωπιστική αυτή πραξη του Δ ΣΕ χαρακτηρίστικε από την κυβέρνηση της Αθήνας σαν...”παιδ ομάζωμα”...”γενοκτονία”...και ”γενιτσαρισμός”. Ενώ πραγματικ ό παιδομάζωμα και γενιτσαρισμό έκανε το ιδιο το κράτος της Αθήνας, που όσα παιδιά των ανταρτών του ΔΣΕ,με την τρομοκ ρατία και την απάτη, έπεσαν στα χέρια του τα είχαν κλείσει στα διάφορα αναμορφωτήρια.στις λεγόμενες σχολές Φρειδεράκ ης της Λέρου, ἀπου πραγματικά διαπαιδαγωγοὐσαν γενὰτσαρο υς και μάθαιναν στα παιδιά ότι οι γονείς τους είναι προδότες και πρέπει να τους καταδίδουν στην Αστυνομὰα✓”

Βασίλης Μπαρτζιώτας, ηγέτης του ΚΚΕ, ΟΑγώνας του Δημοκρ ατικοὐ Στρατοὐ Ελλάδας, Αθήνα 1981,σ.128.[14]

На 15 март 1948 година, весникот ‘Ексормиси’ што го печатеше: Демократската армија на Грција во реонот на планината Грамос, објави едно попозно известување на министерството на Надворешни работи на Привремената влада, со датум од 7 март 1948 година. На почетокот се објаснува за првичните зафати на прагматичниот потфат:

(„Народните и други организации за згрижување на деца од ‘Слободна Грција’, и многуилјадните родители и ополномоштени, се обратија пред извесно време со апелирање до човекодобродетелските организации на народно-демократските земји и побараа од нив да ја земат грижата за грчките деца и младина, која е на работ на гибелот од варварството на монархофашизамот. “

[14] „Вистинскиот, достоинствен и човечки потфат на ДАГ е окарактеризиран од владата на Атина како ...’насилно собирање на деца’...’чедоубиство’ и ‘јаничарење’. Но вистинското насилно собирање на деца и јаничарење тоа го направи истата држава на Атина, бидејќи многу деца на партизаните на ДАГ, со невиден терор и со измама се најдоа во нивните раце, каде ги имаа затворено во разни т.н. школи на кралицата Фредерики во Лерос, каде навистина ги воспитуваа за јаничари и ги учеа дека нивните родители им се предатели и треба да ги потскажуваат на органите за прогон и државна безбедност!“

Василис Барциотас, висок дејател на КПГ и политички комесар на ДАГ. „Борбата на Демократската Армија на Грција“, стр, 128.

"...Човекодобродетелските организации и покровителите на детските организации, како и други разни организации на младината на овие земји, со особена радост и задоволство ги прифатија молбите на овие родители и изразија поддршка за грчките деца, па дури и ако треба да ги задржат на подолг период.")

Значи, по ова „гаранција", од овие организации; КПГ и Привремената демократска влада: „Реши да ги прими сите молби на народните одбори (организации) и на родителите и да ги задоволи со тоа што ќе го одобри заминувањето (иселувањето) и останување во тие земји на децата, се додека условите во нашата земја не бидат безбедни за нивното враќање"[14]

Понатака во весникот не се даваше некоја поконкретна информација за хронологијата за важноста и опстојателствата на ова решение, но од искажаното се објаснува со изопштеност за создадената положба:

а/ Катастрофата што се создаде од политиката на „монархофашизамот",

б/ Проблемот е сè поголем со храна за децата,

в/ Скитањето по патиштата на градовите и селата околу 150. 000 и повеќе деца од кои секојдневно умираат по десетина,

г/ „Последниот указ на кралицата Фредерика, која им нареди на потчинетите да ги соберат сите деца, без разлика дали се во центрите на градовите или каде било, за да ги претворат во јаничари и да ги стават со сила во хитлеровската организација на младината" и на крај,

д/ „Најсуровите и најстрашните бомбардирања на незаштитените жени и деца, од кои во последно време беа убиени околу 120 деца.

Истиот лист од весникот „Ексормиси", објави еден новинарски напис од еден овластен на „Ексормиси" во кој се вели: „... дека посетил повеќе реони на „Слободна Грција" со наслов: „Жените и децата се заблагодаруваат на Привремената демократска влада на ДАГ". Тој, во својот напис објаснува дека има уште многу родители и од селата кои се под контрола на Владата од Атина. Тие дојдоа до „слободната територија" во слободните села и напишаа молби до Народните совети, да ги замолат и да

им дозволат да ги примат и испратат и нивните деца, бидејќи во тоа време се вршеше попис за масовно иселување на децата од овие слободни села. Едноставно се молеа и нив да ги запишат (стават во тие списоци): „Од половината на февруари до 5 март, од 59 села, родителите ги имаа дадено своите деца и бројката изнесуваше 4.784 деца“. Весникот го дава истовремено дури редоследот на броевите под кои се запишани децата, а тоа го прави за деца од повеќе села кои ги именува со името. Во тој ист напис објаснува за уште „стотици“ телеграми од родителите кои ја изразуваат благодарноста кон Привремената демократска влада[15].

Две недели подоцна, на 1 април 1948 година, весникот „Ексормиси“ напиша дека:

„Во волски коли и на мазги, коњи и магарења беа натоварени деца, многубројни фаланги (конвои од мали деца се движеа пешки кон разни правци“. Пристигнувањето на еден таков конвој во едно село, доцна во ноќта, се опишува со детали: „неколку одеа пешки. Други, качени на коњи, мазги, магарења и покрај нив одеа нивните мајки. Тие беа од селата Βασιλειάδα(Загоричани), Λιθιά (?Куманичево), Σταυροποταμο (Бомбаки), Τυχειο (Тиолишта), Κονταραπι (Кондораби). Најмалите беа позаспани, качени на магаренцата. Кога децата се разделија и се оддалечија во приквечерината мајките кои ги следеа своите деца останаа да ги гледаат оддалеку, додека тие сè повеќе се одалечуваа. Ги отпоздравуваа со мајчински солзи и болка и со една неописива омраза кон англоамериканските окупатори и монархофашисти, кои беа виновни за децата што не им ги оставија на нивните мајки за да си ги радуваат своите деца!“.

Потоа следуваат неколку статистички податоци:

„До моментот се испратени пет групи. Се иселија околу 1.884 деца со околу 100 жени кои ги надгледуваат децата. Во овие денови се подготвуваат уште 3 групи од 1.150 деца.

Во истата статија се тврди дека:

„Во заробената Грција, монархофашистичката влада на Атина објавила една дива војна против Грчињата и на нивните мајки.

Војската и милицијата дејствува и врши воени експедиции по селата и ги грабат малечките деца од прегратките на своите мајки".

*„Од 150 деčиња кои ги грабнаа монархофашистиčе од селоčо Буф-Леринско (*Μπουφι?? της Φλωρηνας*) многу мајки усčеаја од скришум да си ги одземаč своиčе 25 деца, а čоа се случи čокму во ценčароč на Лерин. Поčоа сиčе мајки заедно оčидоа и се čожалија и си ги добија назад своиčе одземени деца".*

На крај статијата потврува дека во реоните на Александруполис, владини агенти им се заканија на група родители, ако не им ги предадат нивните деца кои посакуваа да ги соберат и однесат во логорите на кралицата Фредерика.

Весникот „Ексормиси", кој го издаваше ДАГ во реонот на Грамос, објави соопштение на Министерството за надворешни работи на Привремената демократска влада на Грција со датум од 7 март 1948 со наслов „Родителите и децата ја молат владата" и понатака се вели дека „Од средината на февруари до 5 март, од 59 села на слободната територија родителите дадоа 4.784 деца", а исто така на 20 март Привремената влада донесе решение за евакуација на сите деца што се на возраст до 14 години да се испратат во Југославија, Унгарија, Романија, Чехословачка и Полска и, според податоците биле испратени околу 28.000 деца.

3. Мотивите и програмата што ја имале македонските комунистички организацијата НОФ и АФЖ.

Дали нас Македонците нè водеше некаква верба во сопственото револуционерно искуство и сега посакавме да отвориме нов период во развојот на македонските револуциони традиции или нешто друго.

Но, се поставува прашањето; дали НОФ и АФЖ имале сознание за границите на можното, што всушност можеше Македонскиот народ да добие од таа Граѓанска војна, или несвесно ја прифатија лекомисленоста за таков голем исчекор. Говорот на вродостојните факти, кажуваат за некоректност и за непрофесионалност во водение на политиката и способност за водение еден народ, оти сите исходи на настаните тоа го потврдуваат. За нас

Македонците, за време на НОФ се уриваше едно да се „сошие“ друго.

Повикувањето на Сенароден фронт, значи, да претпоставиме дека тоа беше повик за спас од кризата на нашиот македонски идентитет во Грција, а факт е дека македонскиот човек во 20-от век беше во потрага по својот индетитет. Но таквата агресивна агитација на НОФ (потсилена од туѓинците, посебно од КПЈ/КПМ и програмата што му ја сопшти на НОФ, Цветко Узуновски се вели: *„Денес Југославија стана центар на револуцијата на Балканот и дека македонското прашање стана југословенско прашање, поради што КПЈ во Егејска Македонија ги формира овие партиски и политички организации НОФ, АФЖ и НОМС на кои сте вие на чело. Задача на овие организации е да му дадат југословенска ориентација на македонскиот народ во Егејска Македонија. Сега, македонскиот народ и македонското движење се под раководството на КПЈ. Македонскиот народ од Егеј ќе го најде своето целосно воспоставување само во рамките на федеративна Југославија, а тоа на Егејска Македонија да се приклучи кон Југославија*. (АМ. Архив на Македонија. Ф -20/276, Ф-20/196.)

За жал, по потчинувањето под КПГ ориентацијата сега беше сосема друга (нема обединување кон Југославија туку таа сега стана матрица и нужно поведение кај широките македонски слоеви, кое се насочи само кон „уништување на англоамериканските окупатори“ и таквата насока на агитација, стана рак-рана во македонскиот обичен селанец. Тука, ама баш тука, го истроши и својот интелектуален ум и својот живот и си го отвори патот за прогонството.

Времето на вистините и нашето робување во поданство

Борба со злото? И така, НОФ, со својата ропската послушност и свиткан ’рбет и сега како и во 1946 година со неспласната еуфорија го презема водството во организиран мрачен поход и не доведе до најновите страдања. НОФ иАФЖ, веќе беа препуштени на „грижата“ на КПЈ/КПМ, односно-југословенскиот моќен центар, кој управуваше преку директиви.

Треба отворено да се каже, дека по ова акција (со децата), НОФ повеќе не претставуваше ништо. Со судбината на овие деца располагаше КПГ и ДАГ, како што беше и со нивните татковци и мајки.

Но, што е најважно; НОФ ниту презеде, а и ниту можеше да преземе каква било акција во полза на македонските деца, со нив сега располагаше КПГ и раководителите на ДАГ.

Се поставува прашањето:

Што ќе беше ако 28.000 деца останеа во Грција и ќе имаа можност да се вратат во своите домови? Дали такво прашање си постави НОФ? Данес имаме илјадници примери кои насила се вселуваат во туѓи земји, а ние се иселуавме под пропаганата на КПГ! ЗОШТО?

Сведоштва: Говор на НИКОС ЗАХАРИЈАДИС на вториот конгрес на народноослободителниот фронт.

25 март 1948 година

„... Илјадници деца се спасија и се обезбедија во земјите со народна демократија. Така словеномакедонскиот народ е мирен од ова гледна точка[16].

Како да се протолкува ова утешување од вождот на КПГ (Граѓанската војна) за обездетување на Македонците?!

Впрочем, „крупните чекори“ на македонскиот народ и не му беа потребни. Од таквите преамбициозни народни водачи (тука вклучувајќи ги и НОФ и АФЖ), кои секогаш преземаа „крупни чекори“ на секој план, една од заостанатите прегазени жртви се и децата кои до ден-денес останаа по светот, чие „спасување“ како феномен на едно време, веројатно, трајно ќе остане како непријатен спомен во македонската историја.

Во тој дух, да ја проследиме „Нова Македонка“, весник на АФЖ од септември 1948 година, во кој пишува:

„...Денеска сите се насолзивме. Се трогнавме како никојпат. Седевме во сенката под една топола. Никој од нас уште не спиеше. Се стемнуваше и ќе тргнувавме на работа, ноќе работевме. И... еве ја другарката Цвета од АФЖ. Само што иде, ние се радуваме. Кога е со нас, не знам зошто не се плашиме нит од топот.

Овојпат ни донесе писма од нашите деца, коишто се наоѓаат во народните републики. Ги читаме писмата, рацете ни се тресат. Срцето ни чукаше силно, но нашите ластари беа далеку. Што убаво ќе беше да ги бацевме малку!

Но тука идат аероплани. Артилеријата фрла гранати по нашите села. Колку е убаво што нашата влада ги испрати таму нашите деца за да се спасат.

Сега ни се наполнија очите со солзи. Ни пишуваат дека живеат добро... Само за вас мислиме, ни велат, вашите маки, војната...

Кутрите. Кога ќе си ги видиме пак? Ќе ги видиме кога ќе се ослободиме. Што убаво... Но за да се стори тоа ќе треба да го победиме фашизмот. А за да го победиме поскоро сите треба да се бориме. И ние во рововите се бориме.

Ва нош напревивме повеќе три (3) бункери. Тоа го правиме за да ни се вратат побргу нашите деца, за да си одиме дома ние и нашите мажи...“

Читаме:

„...Не, јас не го оставам мојот другар, мојата сестра и брат ми да се борат овде, а јас да заминам со децата. Знам дека тие ќе бидат безбедни, имам полна доверба во избраните афежетики, а јас овде ќе можам повеќе да придонесам за борбата.“

Зарем ова не значи тотална подредување на волјата на поединецот кон некоја надворешна сила (идеолошка сила)?

Невидени злоупотреби на идеолошката моќ.

Ете, така обземени од масовната еуфорија, поверувавме во раѓањето на еден нов ден. Непознавајќи ги условите на постојаното спротивставување меѓу капиталистичката империја на Запад и комунистичката империја на исток.

Таквото контролирано агресивно однесување може да се види и од паролите со кои го повикуваа народот.

Трагични и катастрофални последици врз македонската нација.

Историјата познава трагични случаи на разделби, одземање и откинување на деца од родителите. Независно од мотивите, судбината на откинатото дете секогаш носи белег на трагизам.

Разделбата не едно дете од родителите е несреќа, немерлива трагедија и за детето и за родителите, но разделбата на илјадници деца од родителите и татковината претставува веќе трагедија на нацијата. Оттука раселувањето на македонските деца од Македонија под Грција е и дел од најновата историја на македонскиот народ.“

* * *

Чекоревме по познатата калдрмисана улица, што некогаш костурчани ја викале „Рибарска“ и чувствувавме духовен мир, а очите ни беа насолзени.

Крапов ми вели: „ Ова сè се правеше само за нас Македонците. Во тие години дури и да се наоѓаше на вистинската патека, ќе бидеш прегазен ако само стоиш таму...

Јас молчам и занесено чекорам, но во еден миг го прашав: Вие, секако, често жалите по овој живот?

Тој се сврте кон мене со глава високо кренатa, со очи наполу замижани и подотворена уста. Личеше на вистински маченик и ми одговори:

„Да, во тие валкани години и време на лаги и братоубиства, таква ми беше судбината, но и на многу наши. Сега, тука во Костур, човек е среќен ако има свој гроб. Тоа го доживеавме ние Костурчани.

Ти што мислиш мој пријателе? Дали човековиот ум може да се помири ако е спречен од окупаторот, да нема право на сопствен гроб и да биде закопан покрај предците?!

Боже, Боже, како да ме распарчи. Ми потекоа мислите на моите прогонети блиски, а закопани: во Ташкент, Згозелец и Брајла. Посакав да кажам нешто, ама тој продолжи:

„Тука, а верувам дека е така по цел свет на „мртов ден“, река од луѓе се слева накај костурските гробишта и покрај студенилото в зиме, кое влегува во коски или летниот топол пекол. Се поздравуваме меѓусебно со традиционален поздрав за овој ден:

„Нека почиваат во мир. Да им миросаат коските.“ И не ги делиме покојните на комити и комунисти.

Бог да им ги прости гревовите. И, така си заминувам и ги одминувам луѓето.

„Нека им се живи наследниците за да има кој да ги споменува. Можеби господ Бог ќе определи време кога ќе се дознае вистината, чија болка од прободот на забиената кама била поголема неподнослива болка.“

Но, сега и од напатените луѓе, со години го следи потсмевот од луѓето кои му ги забележуваа неговите телесни мани, а не можеа ни да насетат со какви умствени способности е надарен; целиот живот зад себе го слушаше потсмевот како тивко свиреше на својата омилена окарина. Тоа го правеше за да подзаборави на љубената Кираца, кога по враќањето од островот ја сретна во Костур, осамена во својата стара к’шта.

Образите ѝ беа потемнети, веројатно од лошото минато, носејќи ја во себе тагата, болката и гордоста на семејната старогратска лоза по мајка ѝ Олга Ивановна Воронцова- Беличкова. Кирјана (но ние костурчани си ја викавме Кираца), а името го доби по дедо ѝ Киро Беличков, свештеник кој богослужбените студии ги завршл во Ленинград и таму се оженил за Олга Ивановна. Поп Киро, бил заклан од андартите на Павлос Мелас.

Но, љубовта наша со Кираца претставуваше бескраен сон, недоглед од многу сложени виножита и бои. Кираца му припаѓа на својот кроток народ, на луѓето и на обичниот свет.

Кога се врати и ја видов, на нејзиното лице речиси и да немаше шминка, но така беше уште поубава.

Таа честопати ми го поставуваше прашањето како и на кој начин станав толку млад комита.

Големите љубови се ретки, како што се ретки и големите дела.

Кај костурчанките, кога чекореа радосни по оваа калдрмисана улица толку многу беше се развило чувството на поддршка и љубов кон својата сограѓанка, што секоја го чувствуваше духовниот мир при својата прошетка, при првата љубов и гордост...

Во Костур се родие најлепите чупи... Костурска жена која беше врзана за домот, одговорна за ручекот, за децата, постарите луѓе, за испраната облека и прашината во распосланите гостин-

ски соби и вградените долапи. Метењето на широките поплочени дворови и бујните трендафили, ги нема, а сето тоа, денес е далеку и тагува по сè што остана во нејзините мисли. Единствено нешто на што остана во мене е што катаден мислев на тебе.

Си заљубив едно чупче Костурчанче
Падна моме се разболе
Бело лице потемнело ох аман, аман
Црни очи затворило...

Седма глава

Таинствениот пат до могилата на братојадците – Страшилово

1. Ден пред големиот празник *Голема Богородица,* во бранови трепери топлиот воздух и тишината предизвикува морничав немир, а во душата гнев и неспокој. Дваесет минути стоиме и го чекаме водачот што треба да нè носи до самото место на *„Братојадската гробница“,* но тој кога дојде ни се обрати со зборовите: „Местото таму е дивина; сега по пола век, дрвјата израснати се до небо, сè е изменето, дури нема ни патека. Но јас се решив да ве водам поради тоа што сакам да ги посетам коските на мојот брат“, рече Крсто Крапов, кому устата му беше подгорена како ѓон, а со мака продолжува да раскажува толку страшни работи што сите останавме вчудовидени, чиниш како да сме тргнале во некаков неврат.

„Планината Вичо е нескротлива дивина. Дивата убавина, која плени со остриот врв, густата шума и со многуте извори. Вичо е густеж од високи буки, и чудниот врв од каде се гледа Костур како на дланка, но не помалку и Леринското Поле. Тука имаат загинато многу македонски Илинденци и Турци, комити и партизанани. Полна со гробови и херои од најсмелите Македонци.

Само најсмелите се искачуваале на Вичо и само тие можеле да се сретнат очи во очи; со мечките и волците“, вели Крапов.

Се движиме како претепани коњи. Кога излеговме на гол мегдан сонцето немилосрдно нѐ камшикуваше по глава и по грб, а чекорот ни беше чуден, како нозете да ни беа врзани со рѓосани железни пранги. Газејќи по острите камања во боја на трева и мов, а околу нас во густата шума можеби нѐ демнеа крволочни sверови.

Сѐ подивело, сѐ се изместило и зацарил стравот...

Само лиотот ни се чудеше на нашата врева и смелост што неустрашиво навраќаме тука дури по пола век. Стоевме подзинати во побожна тишина и долго гледавме и слушавме разни шумови во дивината.

Со тагослив поглед и занемени минуваме по селата што изумреле. Газиме по затревените патишта и ги заобиколуваме урнатините. Фотографирањето и снимањето се само дел од звукот што ја нарушува тишината. Фотографиите се од отворени врати и прозорци и лет од некоја преплашена птица, кацнува далеку на некое високо дрво и зачудено гледа во нас.

Плодните дрвца веќе го исфрлиле плодот, паднал и затрулел по сувата трева. Секој прави по некоја фотографија; со желба за спомен и некому да ја покаже...

„Тука народот што живееше под планината Вичо, Кукуљ, Рунsел и сѐ додека ни пулат очите, се ископачени, ги нема и не се знае кој каде свил гнездо, далеку од овој роден крај“, вели Крапов и во еден миг, радосен извика:

„Луѓе! Стигнавме, ене тука е големата „братојадска гробница“. Тука се коските на нашите татковци и браќа!“.

А јас во себе си велам Сполај му на господ! Одвај пристигнавме со раскажани нишани од пред половина век, оставени во едно окрвавено писмо.

Водачот ги читаше и пребаруваше по знаците оставени на дрвјата. Јас опиен од мирисот на здравецот, а лавандата прави моите очи да светат небаре повторно прв пат да сум се заљубил во овие родни предели. Со носталгија се сеќавам на мајските рози во сите бои кои ме потсетуваат на мојата почината мајка, чија градина беше полна со рози.

Одевме повеќе од пет до шест часови, слушајќи ги болните повици од едно историско сведоштво, за братојадството, во оваа црна шума.

Кога се зарумени и далеку на исток блеснаа првите сончеви зраци високо над нас, во чистото сино небо, со мирен спокоен лет се појави белокрилна птица. Чиниш посака да нѐ поздрави, летот низ зелениот мирис на долината ѝ беше мирен. Леташе кон планинските врвови кон небесното синило. Тишина свемирска лази по патеките на муграта. Миг неповторлив. Чувствував дека постојат моменти кога нашите срца посебно длабоко се врзуваат за секој вид од природата.

Во сите нас немир, сатански темници се ројат внатре, во нас, и ечат ѕвона тешки, камбани адски. Како се приближуваме, до гробницата небаре секавица подземна го голта небото со своите пламени јазици. По патот-нерамница, покриен со испреплетени корење длабоко вжилени во неплодната земја. Многубројните чекори, тивки, нежни, битисани, тапливи, старечки и несигурни, одвај чујно го газиме патот, со болка, возбуда од она што ќе видиме во големата „братојадска гробница“. Ќе пишува ли нешто за коските, барем од кого се, чии се. Секој подзастанува, ама не го прекинува одот, потпрашува, а во себеси го одмерува ликот на тој што тука му се коските. Таткото, дедото, братот, стрикото, братучедот, вујкото, пријателот, селанецот и му го споменува името и чекори полн со недеж дека ги најде коските. А на некој, одеднаш погледот му бега кон небото и се ѕвери во синилото. Од висините слуша како доаѓа страшен подмолен кикот. Секој од нас се прашува:

„ Кој ли е? Што ни се случува? Можеби горе се убијците и оттаму ги влечат конците на нашите судбини?!“

Сите го слушаме тој злобојаден глас: „Коските се ваши, но планините се сега наши!“

Во еден миг наеднаш се најдовме надвор од шумата и пред нас се појави грмада камења...

Свежината на воздухот, сите ја чувствувавме додека потта ни се стиши што ни течеше по вратот, но вниманието и понатаму ни беше целосно насочено кон месноста Страшилов вир.“

Кога стигнавме до старото расчаталено дрво, месечината беше толку сјајна што златните зраци од прозирноста на водата нè удрија во месноста „Страшилово - Страши вир“, а тоа ни потврдуваше дека стигнавме до гробвицата.

Прва работа што ја направивме беше да го истапчиме бујниот папрат, планинската трева и да налегниме, опиени од мирисот на искршениот папрат. Само што се испруживме, секој по својата желба, дојде Крапов и ми вели: „Под нас лежат коските на нашите татковци и браќа...“

Уплашени сме сите и шепотиме во апсолутната нема состојба, а еден кашлајќи прокоментира: *„Тука ноќе е најстрашно. Низ овој густ папрат лиотот шета, нушка и ние како ѓа сме му ѓобродојдени. Можеби оваа е божја волја ѓека и ние како нашите татковци, тука ќе умреме“,* уплашено рече.

Водачот Крсто Крапов незабележливо се сврте кон планината и продолжи:

„Тука народот што живел под овие високи врвови Вичо, Кукуљ и Рунѕел беше ставен меѓу нишан; едниот истрел удираше од горе – еласитите, другиот од долу – војводите и комитите во Костур.

Во тоа време луѓето од овие села катадневно беа растрчани, развикани и расплакани. Се слушаа викотници до небо, лелеците и плачот при напуштање на родната грутка; колнежите при напуштањето на своите домови кои гореа во високи пламени, оставајќи сè што било спечалено со векови и заминуваа во неврат. Сега секој што живеел тука во тоа лошо време, имаше своја приказна. По толку години сè помалку ги има, изумреа по светот заедно со своите приказни.

Крапов, зазеде чуден став, како на очаен овчар кој го изгуби стадото. Ги забриша солзите и продожи:

„Ете, тука се случи најкрвавата драма во оваа ледина. Токму тука ги заробија нашите комити и им се приближија еласитите (од редовите на Елас, кои беа избрани за да ги ликвидираат фатените комити, а тие биле само Македонци кои беа претходно пребегани од комитите во редовите на Елас) со блеснати штикови. Еласитите немаа наредба да ги убијат со испукани рафали, туку

живи ги фаќаа еден по еден и како уплашени јарињa ги колеа... Тука на оваа лединка, породот и племето, ги расејуваа гревовите, сништата нивни и наши. Тука, згасна сонцето на костурчани, а месечината потемне, занеме и никој на никого не се сеќава. Огнена меќава од крвта на овие наши браќа и татковци, пред очи денес ни согорува, вели Карпов, со насолзени очи и подолго замолче.

Таа цела ноќ, молчев! Ме онемеа сведоштвата на Крапов, а и студениот ноќен воздух ја извлече топлината од нашите растреперени тела. Сè е облеано од месечевата светлина.

Глуво време, во нови пронајдени гробишта. Судбина, време кога ни се множеа гробишта на гробишта. Време, кое катадневно, на живите ни ги дроби коските.

До крајот на ноќта останав да бдеам сам, да си го дотрошам предполноќното време до осунот. Само копнежот остана, да останам сам, но се уверив по ноќното бдеење, на неколку чекори од мене, сите го правеле исто. Со наведнати глави клечеа. Кон осунот, одеднаш погледот ми бега кон небото и се sверам со часови во синилото. Од висините слушам како да ми надоаѓа еден подмолен кикот: *„Вашите мртви ги оставивте неодмаздени и заборавени.*

Што ќе запише историчарот. Ништо!“

Станав и тргнав натаму, небаре ме води некоја невидлива и груба рака. Се прашувам:

„Кој ли ни се смее нам?“

Можеби зашто сме налегнале над коските од татковците и браќата, можеби пак е некој од убијците, од озгора ги влече конците на нашите судбини?!

Стојам и размислувам, а во крвта ми вријат вулкани и молњи ми светат во коските и по некое непишано правило се вртиме во круг на нашите рани...

Ја запаметив ова ноќ, меѓу кориците од ноќта и денот, целото ноќедение ја мислев историјата и стигнав до затворените челични капии. Ги барав трагите од стапалките на татко ми, но не ги најдов... Одамна завеани се и изрешетени со дождови од куршуми.

Ноќ е. Темнее месечината, осамени сме, и ако сме сите, немееме, никој никого не разбира, никој на никого не се сеќава. Сите коски се тука. Без лик, без облик на човечки скелет.

Се обидувам да ја сосертам насмевката на татко ми. Стојам со поглед вперен во коските над кои седам. Прво ги открив сите надиплени наслојки од дамнешните времиња стари. Ги намнисав како тие радости од дедството биле разлеани во животот кога растев во татковиот скут. Се обидувам, сега, да ја запрам солзата во десното око, која се токми да капни и удри во коските на дланка од раката на татко ми, и небере посакува да го праша: „Татко, дали мене ме умиш? Зарем не ме умиш како растев во твоите раце, или ме заборави, оти те плашат морниците под кожата и треперењето на прстите во дланката твоја?! Ти знаеш дека таа твоја дланка ми беше најверна заштита. Јас секогаш ја барав... И во оваа црна мугра, јас упорно ја наѕирам сенката на твојата дланка. Таа твоја дланка ми остана верна таткова покривка.“

Зборовите ми секнаа. Се стаписав. Настапи помрачување. Сѐ е измешано, сѐ е погрешно, во грешно време. Ка шчо вељат костурчани „Од ка дојде Гркот“. Зборот молчи и збира болештини во празнотијата на црните мугри.

Ближи разденување, во далечината гледам се раѓа крвјосано сонце.

Во тој миг од скутот на една млада невеста која со нас тргнала на посета, а таа ти била правнука на комита. Детето заплакува за доење, а пред падот на солзата, дури каменот ги затвора клепките да не види ништо од расфрлените коски и нешто да забележи од полавековната судбинска историја...

Што ќе запишат еден ден историчарите за овие луѓе? Ништо. Никој никаде не ќе биде спомнат.

Одненадеж се слушна силен рев. Ме штрекна мрачна мисла и немаше сомневање дека ни приоѓа голема мечка, затоа што оваа место било долги години нејзино врталиште...

Така скаменет, стои и водачот Крапов, молчи. Си велам можеби затоа што по цел пат раскажуваше толку страшни работи што сите бевме вчудоневидени.

Но, знам дека тој не може да молчи „пред едно такво проклетство, зашто колку непријатно би било да се сетиш, толку е непријатно да не можеш да спиеш над коските и заборавиш, а сето најстрашно е запишано на овие нивни коски. Таму се напишани најстрашните работи. Дури и чиј бил ножот удавен во крв. Зарем може да се заборави блескотот на ножот, шуркањето на крвта, на ископаните очи, на исечените делови од телата на предците, браќата, на поданството наше, на чекање ред пред колачот и да ги гледаш неговите окрвавени раце, на мирисот на крвта.Лелеци, стенкања, офкања, повици за помош. Како да се заборави на крвникот-касапот Мите со изгрченото лице, напрегнато од злокоба, си игра со ножот, како да сечи зрели лубеници. Гази над крвта и ненаситно фучи од бесот што го опфати големата ИДЕОЛОШКА И ИДИОТСКА ИЗМАМА.

* * *

Војната беше распламтена на сите страни, така ја запамтив. Не знам, што ќе запише еден истражувач за сите нас и овие наши луѓе. Ништо. Зарем, никаде не ќе бидат спомнати!?

Добро го паметам и кога Костур и Костурско мирисаше на смрт, грчките комунисти во тоа време ни нудеа „братство и единство“, а тоа повеќе не беше во интерес на мирот, туку во моќта...

Сè беше во името на народот. Еласитите со премногу егоизам, омраза, лаги и насилство спрема комитите. Недоличното однесување, а за физички пресметки и да не зборуваме. Значи, се можело! На видело беше: морализам и аморализам. Еласитите – левиот блок со интегративниот проект *„братството и единството“* продолжуваше „братојдаството“ без разлика дали тоа нам на Македонците ни се допаѓаше. Важно за Грците беше да бидеме дел од таквиот проект, сè додека не станеме туѓинци во нашата костурска земја... Времето покажа дека триковите на Сјантос (КПГ) и Темпо (КПЈ/КПМ) им беа успешни во нашето БРАТОЈДСТВО. Тие во македонските комунисти гледаа како послушници и недораснати и ништо повеќе...

Само, македонските комити беа горди и свесни за својата историја и револуционерна борба на своите Илинденци и за тоа

немаа резерви кон бранењето на Костур сè до смрт. Друга татковина тие немаа. Македонците што изиграваа комунисти, се најдоа како талкачи по светот, бидејќи не биле ***„Грци по род.“***

Водачот Крапов, пушеше цигари и зборуваше без прекин. Беше преполн со прашања за нашето минато, за луѓето кои живееле и земјата ја обработувале, ја сечеле шумата, ги коселе ливадите, ги паселе многубројните стада овци и понекогаш од сè срце се смееле додека му кажував како многу од нас живееме во туѓина.

Од посетата на „братојадската гробница“ во џебот на елекот, ми остана еден пожолтен лист и на него сум запишал: „Зошто ние Македонците сме секој против секого!? Зошто сите против сите сме?!

Се ништиме. Лелекаме. И пиштиме. Денес ја најдовме гробницата, од нивните коски прочитавме и дознавме сè. Ја најдовме по повеќе од пола век. Ги најдовме коските по кои пекавме пола век.

Но, тука ги нема луѓето од тоа време. Луѓето од овие села кои катадневно беа растрчани, развикани и расплакани. Луѓето на кои гласот и плачот им се слушаше до небо. Лелеците и плачот при напуштање на родната грутка; колначите при напуштањето на своите домови кои гореа во високи пламени, оставајќи сè што било спечалено со векови и заминуваа во неврат. Одненадеж се слушна силен рев. Ме штрекна мрачна мисла и немаше сомневање дека ни приоѓа голема мечка, затоа што оваа место било долги години нејзино врталиште...

Осма ѓлава

Плачот на трубата пред могилата на братојадците

1. Осунот го дочекавме налегнати над коските од нашите браќа и татковци. Денес е големиот христијанскио празник *Голема Богородица* и сите костурски села, со невидена почит, го славаат на 15 август - катагодина. До сега не се памети дека некоја година е заборавен. Крапов се чувствуваше вкочането. „Што ли треба да правам сега?“ се запраша уплашено. И така цела ноќ, црни мисли го разјадуваа. Се обиде да стане и да прошета гордо низ папратот, ама баш како тие старите Илинденци кога остануваа на пусија по цела ноќ.

„Ох, мојот живот како бунтовник не им одговара на многу луѓе“, ќе речеше тој низ насмевка.

Таков беше и моралните вредности во животот му беа многу значајни. Неговата најголема цел беше да биде корисен за својот народ. Се интересираше за науката и за историјата на Македонија и Македонците и многу сакаше да полемизира за историјата и за злото што му е нанесено на македонскиот народ. Човек со него може да разговара за сè. Дури и за вербата во бесмртноста и велеше: „ Еден ден животот му е доделен на мудрецот, а глупавиот не ќе знае што да прави ни со вечноста. “

Низ неговите дамари чиниш тече крвотокот на македонската историја. Го памтеше сето она зло што му го нанел Гркот. Сите велеа дека тој е многу храбар и способен да ја открие вистината за Костур и костурчани и да ни раскаже точно, што навистина се

случи во тие катарни години, а оттогаш до сега, сè се прикрило, го нагриза времето.

Како се раѓаше денот, така расте плимата во Крсто Крапов. Му надоаѓаат случките како океаните бесни бури и му го преплавуваат секој дамар, секоја пора, клетка, нерв, мисла, сета мозочна кора. А и во секој од нас се коти некаков немир, како да сме туѓинци во својата земја.

Седевме склупчени на истапчениот (изгазен) папрат и со мислите на денот.

По куса пауза, водачот, кој сето време клечеше или шеташе низ папратот и зборуваше одлучно како да диктира, конечно го сврте погледот кон мене и ми вели:

„Тоа што се случи тука во историјата не е забележано, а ниту го знаеме другото лице на историјата. Знаеме само дека за оние кои тргнаа по патот на мокта, немаше враќање. Тие вечно ќе им останат робови на својот избор, и ако навистина го остварил својот сон сè додека не ги напушти, тие ќе потонат во длабока депресија. А кои биле тие? И зошто тие се однесува така? Тие биле дел од костурските комити, кои пребегнале од редовите на македонските комитите во редовите на ЕЛАС. Тоа го сториле за тоа што Комунистичката партија и еласитите ценеле дека најголемо зло во Грција биле македонските комити и против нив се организирале многу потери за нивното ликвидирање, а тоа беа и овие наши најмили што сега им ги најдовме коските.

Еден есенски ден во Штабот на Елас се подготвуваше фаќање и ликвидирање токму на оваа група која броела повеќе од 24 души комити кои тргнале кон север. За сета акција беа информирани и Главниот командант на ЕЛАС за Костур и Костурско В. Химарос и мајорот Аријанос.

За обмислената акција беа добро информирани од офицерот на поранешната грчка армија, сега мајорот во редовите на Елас Баскакис. Тој им ја образложи акцијата и конечниот исход од неа.

„Убаво обмислена! Прекрасно!“

Крај могилата седев и плачев слушајќи го говорот на Крсто Крапов.

Кога му се доближив на водачот Крсто Крапов, му реков:

„Ме опфаќа неописив страв. Се плашам од физичките маки. Стравот од преживеиот живот, од смрта која неколкупати минуваше покрај мене...“

Ми одговори со сигурност:

„Секој што ги познава границите на страдањето е ослободен од стравот.“ Како тој да има сигурен лек против таквиот страв. Крапов, чувствувајќи се како војник кој паднал покосен на земја, потстана и се сврте кон мене посакувајќи да ја смени темата, да ме смири и ми вели:

„Којзнае колку наши луѓе беа заклани тука, таа проклета ноќ? Дури и птиците што сега излетуваат од старите гнезда мирисаат на крв. Ова парче земја е натопено со македонска крв, од нашите искасапени татковци и браќа. Од сите оние кои се бореа за сопствената национална слобода, за спас на честа, за името и родот македонски, за неговата историја.

Крапов застана во комитски став и вели: НИЕ КОМИТИТЕ СЕ БОРЕВМЕ ЗА ИСТОРИЈАТА НАША, КОЈА Е КЛУЧОТ НА СÈ ЗА НАС МАКДОНЦИТЕ: ЗА ПОЛИТИКАТА (МАКЕДОНИЈА НА МАКЕДОНЦИТЕ), РЕЛИГИЈАТА (ЦРКВАТА НАША) И СИТЕ БЕЛЕЗИ НА НАШИОТ ЖИВОТ – ПЕСНАТА, ОРОТО, ГОВОРОТ И НАШИТЕ ОБРЕДИ, ПА ДУРИ ПЉАЧКИТЕ ШТО ГИ НОСИМЕ...

Зеде здив и продолжи:

„А историјата наша досега нема речено ништо, туку само во историјата што ја пишувале комунистите и еласитите сме анатемисани затоа што сме биле против нивната идеологија. Не сме биле ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТИ, туку сме биле најлути следбеници на илинденските комити.

Ете, денес, таква е историја на комунистите (само тука, и таму по некој домородец). Во историјата што ја напишале грчките власти, нас Македонците воопшто и нѐ нема. Сѐ е грчо, сѐ е во границите на Мегали ЕЛАДА.

Ние денес што славиме? Илинден? Дали е ова Македонија од оние историски денови или е можеби налик на голема наша гробница? Тука, жестоко е удрено по човекот!

Да, мојата Македонија памти, ама се плашам на стогодишнината од прогонот на моите предци почнува да страда и земјата по нас. Цел еден век, по светот станавме говорници полни со национална патетика, можеби затоа што во душата секој од нас носи тежина која е потешка од каменот земен од оваа обезмакедончена земја. Еден ден ќе препукне и ќе одекне во целиот свет како длабоко празно македонско ехо.

Тешко се живее под идеолошкиот притисок, кога сите ја знаеме тајната како се убивани костурските комити. Со таква тајна, тешко се живее. Сеќавањата болат, па некои нѐ издржуваат да молчат, и го откриваат тоа што го чувале како тајна на нашите едновековни болки. Повеќето изигрувавме чесни членови на КПГ и интернационалисти, но далеку од родниот Костур.

Да, токму од тука, од Костурско започна македонската крв да ја облева родната Македонија. Тука беа војводите, па кога муницијата им завршуваше, почнуваа борба гради в гради, со ножеви, сабји, бајонети и камења. Војводите: Чакаларов од Смрдеш, Коле од Мокрени, Коте од Рулја, Митре Влаот и Коле од Кономлади, Костадинов од Кастенаријата, Кршаков од Косинец, Гелев од Трсје, Кочо и Трпче од Турје, Коле од Добролиште, Алексо од Екши-Су, Пандо од Баница, Лазар Поп - Трајков, Кузо учителот од Блаца, Христов од Прилеп, Петров од Жупаништа (за кој се испеани многу песни), полковникот Јанков од Загоричани. Тука се и многубројните цркви во кои комитите даваа заклетва за оваа Македонија...

Му потврдив и му реков:

„Ние Македонците долго време во војната живеевме во светот на ЛАГАТА, но и по војната останавме да живееме во светот на тагата – ТАЛКАЧИ.

Како да сме отпадок на светот.

Крапов, потстана и со повисок тон ми вели:

„Оваа е наша земја и ние треба да имаме верба и љубов во оваа земја, а сите знаеме дека Гркот уште од пред сто години, таа

љубов кон родната прадедова земја посака да ја уништи во нашите души.

Појдовме низ тешки денови, многу искушенија. Бевме поразувани, мрцварени, негирани, оспорувани и навредувани. Полни сме со длабоки лузни, со навреди: „Вие сте комити, а вие сте еласити и гркомани".

Кај нас Македонците сите тие еласити, комунисти царисти, попови и даскали, отровот на неслогата што со итрина го всадија во нашиот ум бришеше секакво размислување. Лагата е претворена во вистина, а вистината во лага. А, всушност, сите ја сакаа Македонија, а не Македонците. Луѓе не им требаше, тие си донесоа навреме од Пондија.

Тоа и ден-денес трае...

Но, сега ни останува грижата на совеста, ние да ги пронајдиме коските на нашите предци. Уште се бориме со предрасудите на нашите соседи, но и со сопствените. Како сè уште да не сме сосема убедени дека постоиме и дека самите сме одговорни за својот живот. А би требало денес, кога ги бараме коските и урнатините, да сме посигурни во себе и во она што сакаме и каде сакаме. Тој наш страв и несигурност ги чувствуваат сите што нè набљудуваат.

Чудни луѓе сме, честопати, пропуштаме сè судбински да течи... Талкаме прогонети, и времето низ нашиве очи како да не е наше, како да не бележи ништо за нас, не нè вбројува во историјата, а срцето не ни дава туѓото да го нарече наше. Како што го прават освојувачите и сега пред светотот велат дека Костур е нивни – ГРЧКИ. "

Му се прекина мислата.

Ме опули во очи и чекаше одговор на сè што ми зборуваше. Јас, со некакво чувство на вина му велам:

„Боледувам за сето што го зборуваш, но не би можел да ти одговорам веднаш. Сега би можел да ти кажам само она што ме мачи, дали ќе ги најдеме коските? И можеби, по оваа посета на коските од нашите татковци и браќа ќе го запамтиме овој век и ќе им ја раскажуваме на нашите внуци..."

Пак се одзва водачот наш – Крсто Крапов:

„Толку сме обични што се разболуваме од обични болести, а времето и патилата, ќе го помниме најмногу по злото, по горчливиот вкус, по оставените коски и гробови, по херојската борба на нашите востаници и жртви за одбрана на Македонија.

Наместо да се лекуваме од проколнатата зависност од поданството и братојадството, со години ги исполнуваме наредбите на туѓите богови, а тоа значи си одбравме болести по желба. Тоа беше време на вистините и нашето робување со поданството и политката како луња пустошница, туѓинците однесоа сè што можеа, зедоа кого зедоа и убија, дури мртов човек да беше. Нè натераа да се клукаме еден со друг и сите повици беа преку црковното бронзено ѕвоно – камбана и за радост и погреб.

„Бирајќи богови – ние си ја избравме судбината“, како што рече римскиот поет Вергилиј.

Ќе го помниме по Илинденското востание и нашите дедовци, по Балканските војни, по Првата светска војна и нашите татковци, по Втората светска војна, по херојските комити и комитскиот отпор, по Македонците во редовите на Елас кои пукаа во комитите, по измачуваните наши таткови и браќа по голите острови, по Граѓанската војна 1946-1949 година, по етничкото чистење, по вечното трагање на коските, ќе го памтиме по одземањето за навек на нашата прадедова земја и без право да можиме да се вратиме; затоа што не сме биле „Грци по род“.

Тоа беше златно време за грчките еласити и комунистите. Тие со својата пропаганда упеаја, над сите поданици Македонци да извршат трајна *„идеолошка тетоважа“*, која траеше долго дури и до Граѓанската војна. Со таквата „идеолошка тетоважа“ КПГ(1945-1949) грчките комунисти, со Македонците поданици, правеа што сакаа... Тие со својата стратегија успеаја да убедат еден голем дел Македонци дека во овој момент во Костур и Костурско, најголемото зло биле македонските комити. Тоа минато ме потсетува дека сите големи патила се всушност оние основни работи што сме ги правеле по налог на македонските идеолошки активисти во Елас, кои биле агитатори со цел да нè ископачат.

Дали ние Македонците верувајќи им на ЦК на КПМ/КПЈ бевме убедени дека НОФ и АФЖ ќе можевме да ја обединевме Македонија? Се покажа дека тоа не беше возможно, туку беше многу јасно дека веќе влеговме во ветерот на преселбите и нашиот живот го живееме жигосани со жигот на идеолошката тетоважа. Појасно кажано: „*Војната за нас беше најголемата глупост што дозволивме да ни се случи и ние Македонците од лавови во сопствената татковина по војната се најдовме во прогонство и во ситуација на уплашени мачки што барајќи спас се качуваат на дрво, бегајќи од разјарени кучиња.*“

Но, денес не е час по историја.

Денес ги бараме коските на нашите. Злоделото е извршено токму тука:

* * *

Еден есенски ден, во Штабот на Елас, се подготвуваше; фаќањето и нивното ликвидирање токму на оваа група која броела повеќе од 24 души комити од најкомитското село Четирок, кои тргнале кон север. За сета акција беа информирани и Главниот командант на ЕЛАС за Костур и Костурско В. Химарос и мајорот Аријанос.

За обмислената акција беа добро информирани од офицерот на поранешната грчка армија, сега мајорот во редовите на Елас Баскакис. Тој им ја образложи акцијата и конечниот исход од неа.

„Убаво обмислена! Прекрасно!“

Командантот на пешадискиот баталјон Аристотелис Аријанос, почна да чекори, мрачен, во селската соба каде беше стациониран пред неколку дена.

„Значи, веќе сте одабрале кои и колку еласити ќе учествуваат во ликвидирањето на оваа најопасна група комити, која бега накај север и сега се крие во месноста „Страшилово“, а тоа е помеѓу селата Турје и Бапчор.

Изборот што сте го направиле ви е добар и добро е што сте ги избрале сите тие што сега набргу се дојдени од редовите на комитите и дали навистина се покајни и во нив има нешто (грчко влијание) и да можеме да им веруваме. Значи, од нив сте барале,

токму сега да се покажат дали навистина можат да бидат добри и верни граѓани на Грција или ќе живеат прикриени во нашите редови.

„Тоа оставете ми го мене“ му одговори Баскакис.

И продолжи да му објаснува во детали. Дека сите се од најлутите комитаџии, но тие тоа го сторија за да спасат глава.

Стрелачкиот одред кој го сочинуваа само Македонци (поранешни комити кои преминале во Елас и сега беа под влијание и агитација од Македонци комунисти или еласити, сега служеа во редовите на ЕЛАС).

Одред, по планот, беше одобрен и од главниот командант на ЕЛАС за Костурско (како да се убијат Македонци со Македонци). Крапов потврдува:

„Итрината на командниот штаб, на Аријанос и Химарос беше, дека само што ќе завршат со колежот на нашите татковци и браќа и ќе тргнат да се вратат во базата треба одма да бидат ликвидирани од само одбрани и верни Грци еласити.

Така и се случи. Тие излегувајќи од шумата влегоа во густиот папрат, бришејќи си ја потта и дамките крв на своите ками и оружје, а уште се слушаше крикот од неподносливата болка на искасапените комити. Во тој миг, се слушна шкрипење од активирање на автомати од правите еласити-Грци. Не помина ни секунда, во нив, одекнаа неколку рафали од еласити-Грци. Екот траеше испомешан со офкање на убиените, кои до пред секунда ги имаа испоколено нивните браќа кои бегаа од еласитите.

Покосените паднаа, но не разбраа кој пукаше во нив. Најверојатно во тој миг помислија дека тие одмазнички биле убиени од мала заскитана група комити (а и на народот така му беше соопштено) и му се одмаздиле за извршеното злодело над нивните дваесет и четири комити кои бегале кон север и барале спас од прогонот што бил организиран од единиците на Елас за ликвидација на Комитското ослободително движение во Костур и Костурско.

Што ни покажува оваа перфидна измама од декларинаните комунисти на кои некои од Македонците ѝ верува? Тоа покажува дека: „Од тој сој на грчки и македонски комунисти на КПГ, немало ниедна човекова мисла што не можела да се злоупотреби“.

Нашиот народ вели: „Кога човек ќе поверува дека е сакан, станува суров, а не знае што го чека...“

Токму така, дедо ми велеше: На Грк и на бесна лисица, не му верувај дека било кога не ќе те касни“. Така и се случи, со нашите Македонци кои пребегаа во редовите на ЕЛАС. На сите нив им се стори дека тие се многу сакани од Грците во редовите на ЕЛАС, дури се разгалија со своето поданство толку многу, што се понашаа како свои на своето, верувајќи во „братскиот и комунистички однос?“

На крај што нè најде? Кога Македонците сфатија – се најдоа надвор од Македонија под Грција.

Од тогаш, па можеби за некој и денес не го протолкуваа овој чин. Но, од тогаш многу повеќе се водевме според емоциите отколку според аргументите; почесто се боревме идеологизирани во нивна корист, и си ги анатемисувавме нашите предци. Но ниту еден нофитин и афежитин не бил повикан да каже како и зошто го изгубивме Костур и родниот крај, токму кога цутеше комунистичкиот идеал (1941-1949). Сите идеологизирани активисти никој не ги казнува, туку ги наградува и ги величи како верни борци на Комунистичката партија.

Замолче и со солзи на очите ја раскажуваше целата вистина што му ја раскажа гробарот на братојадците:

– Така беше тогаш. Македонците-комунисти кои се наоѓаа во редовите на Елас го имаа прифатено ставот дека треба да се ликвидираат комитите. Македонците, членови на Комунистичкта партија и Елас се наоѓаа под ропство на таа општа идеологија, кои сурово и нечовечки постапуваа со неистомислениците и оние што ги изразуваа македонските чувства и аспирации за самостојна и независна македонска држава.

Краток извадок што запамтив од говорот Крапов:

„... Комитата не се покорува. Знае да општествува. Горд е. Не посакува никогаш да биде неправеден. Трага по вистината. Го враќа и го помни и доброто и злото... Комитата пее, твори, сонува, вознемирува, знае дека неговата нова пролет во родниот град може да биде кратка болка.

Темпераментот на комитата често е виорен, бунтовен, насилен, див. Тој може да биде ведар, бескраен родољубец, но и чест трагичар...

Последните зборови му беа: „Лагата беше претворена во вистина, а вистината во лага. Идеолозите беа мајстори за таква работа. Но, кој не го казнува злото, тој е негов пропагатор."

На крајот од приказната, сите молчевме како гроб.

Крапов натажен од нашата разделба, ме прегрна и долго плачеше во моите гради.

Кога се раздени и блеснаа првите сончеви зраци високо над нас, во чистото сино небо, со мирен спокоен лет се појави белокрилна птица. Чиниш посака да нѐ поздрави. Летот низ зелениот мирис на долината ѝ беше мирен. Леташе кон планинските врвови кон небесното синило. Тишина свемирска лази по патеките на муграта. Миг неповторлив.Чувствував дека постојт моменти кога нашите срца поебно длабоко се врзуваат за секој вид од природата.

Во сите нас немир, сатански темници се појат внатре, во нас, и ечат звона тешки, камбани адски. Како се приближуваме, секавица подземна небаре го голта небото со своите пламени јазици. По патот-нерамница, покриен со испреплетени корење длабоко вжилени во неплодната земја. Многубројните чекори; тивки, нежни, битисани, тапливи, старечки и несигурни, одвај чујно го газиме патот, со болка, со возбуда од она што ќе видиме во големата „братојадска гробница". Ќе пишува ли барем од кого се, чии се. Секој подзастанува, ама не го прекинува одот, потпрашува, а во себеси го одмерува ликот на тој што тука му се коските: Татково, дедото, братот, стрикото, братучедот, вујкото, пријателот, селанецот и му го споменува името и чекори полн со недеж дека ги најде коските.

Денес Грците и многу народи обележуваат победи. Ние што да обележиме? Трагедиите, жртвите, егзодусите, масакрите, поробувањата или асимилациите. Никаде на оваа костурска земја нема ниту најмал споменик или помен на оние стотици илјади што се бореле и паднале за нивните идеолошки стратегии во туѓите армии. Урнатини, изгорени села, а селаните протерани дури до Ташкент..."

* * *

Во ширинка обрасната со висок папрат, наседнати над коските на нашите татковци и браќа, сите како да сме опијанети од ЗДИВОТ НА СМРТТА.

На Крапов, одеднаш погледот му избега кон небото и се занесе во синилото. Од висините слуша како доаѓа страшен подмолен кикот. „Кој ли ни се смее наму? Можеби горе се убијците и оттаму ги влечат конците на нашите судбини?!“

Сите го слушаме тој злобојаден глас: *„Коските се ваши, но планините се сега наши!“*

Сите молчевме. Молчат костурчани, молчат Македонците и Македонија

Како да ја прифативме судбината, но Крапов бунтовнички рече: „Оваа земја е натопена со крв и нам ни останува да ги забележиме во нашата идна историја.

Некој мора да остане да ги собере спомените. Ако некој од нас не го стори тоа, ќе се изгуби; сè што е Костурско, сè што е македонско. Браќа мои: Јас останувам. Спомените во мене болат, ме јадосуваат. ЗДИВОТ НА СМРТТА БОЛИ, СЕЌАВАЊАТА НАТЕЖНУВААТ СЕ КОЛНАМ ДЕКА ДО КРАЈ НА МОЈОТ ЖИВОТ ЌЕ ГИ НАБЕЛЕЖАМ ЗА ДА ЕДЕН ДЕН ИДНИТЕ ГЕНЕРАЦИИ ИМААТ СВОЈА МАКЕДОНСКА ИСТОРИЈА; СО НАШИТЕ ЗНАЈНИ И НЕЗНАЈНИ ЈУНАЦИ!

* * *

Крапов, растревожен, вади од градите бел лист и вели:

„Пред да се збогувам, сакам да ви прочитам една песна од едно костурско комитско чедо: ЈАГНУЛА ПАСКАЛ КУНОВСКА - НУЛИ, родена на 15.08.1943 година во с. Добролишта - Костурско, кое порасна прогонето во Тетово живејќи со болката и духот на својот татко – ПАСКАЛ ДОБРОЛИЦКИ.

Крапов, продолжи и вели: Добролитски беше нашиот водач и командант. Сите ние комити заедно со него се боревме и посакувавме да го видиме Костур и Македонија слободни.

КОМИТИ И ПАРТИЗАНИ

Се разделивме, се разминавме
со размавтани тупаници и пцости
и по некој прицмеј
место сроната клетва.

Без срам и без жалъ,
од нас,
чрн-гламносан облак
над нашио Костур оставивме.
Кај ена планина
-удве, рофја нѐ продламбочи,
барикади од двете страни
на истио рид кренавме
и едни и други
- фашисти и предавници-
викавме.
И кога па“, одново се сретиме
во Ташкент, Тулгеш, Крајова,
Торонто, Скопје....
се стрчиме,
братски се прегрнавме,
со зајден опуљ се испуливме,
се препознавме,
и си признавме-
дека сами себе се обесчестиме.
(На сите комитаџии и партизани
кои откако знам за сбе,
се обвинуваа:
- Ти се бореше од ОНАА страна
на барикадите...._

Која беше правата „страна“,
дали некогаш разбра?)

Забелешка: Песната е напишана и објавена во збирката песни „БЕЛИОТ БРАН“, 2010 година, Издавач Мисла-Скопје.

Деветта глава

Детскиот крик пред скелетот на обесената мајка

Место крик пред скелетот на обесената мајка во името на револуцијата (1948), Џони (Ванчо, сега дојден на посета од Канада), син на Лина и Ламбро, спомнувајќи си на некои моменти од сопственото минато ѝ се обраќа на саканата мајка:

„Ти мајко, во писмата до татко ми му пишуваше: родот го растам во белата палата со жива ограда и широки порти. Во цветна градина и двор со поглед кон сонцето. Во нашата градина, виножитото го најојува бунарот и жедта на децата им ја гаси.

Те чекаме господару наш!

Сега Мајко, осамена, на ова старо и високо дрво се ниша бесилката на твојот скелет и со сенката му ги разладуваш корените. Забележувам Мајко, од твоите солзи по татко и по нас, децата твои, забележувам исушено блато...

Знам, тие што ти ја читаа смртната казна се од земја..“

* * *

Крапов, приђе и клекна пред високото чаталесто дрво, загледан во скелетот што полека се нишаше, но и во синот на обесената – рече:

„КОБНАТА 1948 година, спрема македонскиот народ беше насочен погрешен морал кон една нација – македонски народ, со своите валкани цели, да изврши обезличување на македонската

куќа и со цел да го обезмакедончи македонското крепко и вековно семејство, и со тоа на Македонците да им создаде политичко семејство. Со тоа го распарчи и ја обезлети македонската куќа. Но, најсрамното е дека во таквата акција, учествуваа и македонските организации НОФ АФЖ, создадени во Југославија, на 23 април 1945 година. Таквиот акт, во човештото е срамен и геноциден – да ѝ ги отстрани децата на Партијата, во име на народот!

ОВА НЕ СЕ ТРПИ!

Ова се случува само тука во Македонија и тоа се прави од како дојде Гркот.

Тука во Македонија под овој окупатор, ние Македонците немаме можности да ја постигнме целта на животот и со тоа совршено да ја изразиме својата животна задача и среќно семејство.

Првиот геноциден зафат го направи кралицата Фридерика, а по неа тоа го направија и комунистите.

Но, чудно е дека едните и другите тоа го прават со македонците поданици.“

* * *

Тоа беше време со премногу суети, егоизам, омраза, подаништво и акт на насилство, вели синот Џони (Ванчо) на обесената мајка, кој по 65 години живот во Канада и Америка е дојден да ѝ го посети гробот што го нема, но има остатоци од нејзиниот скелет кои уште висат на високото чаталесто дрво кое послужило за бесилка за време на Граѓанската војна (1945-1949).

Тоа беше веќе половината на март во четириесет и осма година; течеа подготовките за собирање на децата. Но, жените на кои мажите им беа во Америка и Австралија немаа добиено изим да ги оттуѓуваат своите деца.

Паниката, која ги имаше обземено мајките, си го направи своето. Плачот и офкањата продолжиија сè до доцна во ноќта.

Таа последна ноќ, никој не знаеше што се криеше во душата на Лина Богданова. Тој ден беше пристојно облечена и оставаше впечаток на ревносна личност, сигурна во себеси. Таа му беше

верна, приврзана и чесна на својот Ламбро, кој сега беше на печалба во Америка. Но, таа сега мораше да биде внимателна.
Еден старец го изгуби разумот, кога од раце, една АФЖ-тка, го истурка и од раце му ги зеде внуците, не му даде ниту да ги бакне. Го укори и му одговори:

„Старче, оваа е ревулуција, така ни е речено одзгора. Раководството, така нареди...“

Лина гледа и ништо не збори, молчи и тешко воздивнува. Се тресе од некаква чудна јанsa. Потта ѝ го натопи фустанот, челото позачестено си го бриши, но одвај се задржува да не изгуби рамнотежа и со голема мака рече:

– Важно е, нашите мажи да кажат *„да“* или *„не“*, ги даваме децата или не ги даваме – им даваше одговор на АФЖ-тките.

– Зарем има нешто посвето, зарем има нешто помило, од тоа да ти биде чедото кај тебе, срцето да ти не вене? Ве молиме... Како без да знае стопанот, мојот Ламбро, јас некому да му ги дадам децата и да шетам како улајвејка? Тогаш зошто ги родивме? За Партијата? Тагата ѝ беше голема.

Слушна гласови: Во право е, викаа и молеа сите средновечни жени. Лина, тоа им го кажуваше отворено на сите АФЖ-тки и им велеше: „Историјата покажува дека само нам, на Македонците најлошото ни го прават и ни ги разгоруваат тензиите... Сведоштвата јасно покажуваат, со тоа сакаат да нѐ ископачат од нашите прадедови огништа. Извините доколку моите прашања ви се чинат дрски, ама така е... Подобро нека умрат со нас тука, отколку по островите или низ Европа. Јас единствено сакам децата што сум ги родила да ми останат дома. Ова што го прават комунистите и овие АФЖ-тките е систематско уништување на нашите корени. Богданова беше многу, многу огорчена на АФЖ-тките кога една од тие ѝ рече: – Лино, што треба ова да значи? – студено ја гледаше.

– Ние и Комунистичката партија се бориме за доброто утре. Мислам дека ние Македонците треба да бидеме на прва линија и да дадеме сѐ од себе. Со тоа ќе постигнеме слобода на македонскиот народ. Лина Богданова ѝ одговори: – Мене и на сите

овие луѓе со години не ми изгледаше така и не сакам да ги слушам тие приказни. Тоа траеше до доцна во ноќта.

А ноќта повторно ѝ се сони истиот сон. Како вратата повторно се отворила и некој страшен човек полека се приближувал до неа. Лина сакала да викне, но не можела. Во еден миг скокнала од посетлата. Во чудна состојба меѓу сонот и јавето ѝ дошла АФЖ-тката и долго ја уверувала дека треба тоа да го стори со гордост и ја запрашала:

– Не веруваш во Партијата?

Лина ѝ одговорила: „Ние Македонците во оваа војна, не знаеме до каде треба да одиме за да си го најдеме местото на кое припаѓаме. Па и зошто да верувам? Да изигруваме победници и жртви? Да ви ги дадам децата? Кој е тој и каков е тој народ што ги жртвува своите деца?!

Моите дедовци, баби и сите разумни луѓе одгледувале деца, а ние сега требало да ѝ ги дадеме на Партијата. Татко ми велеше: „Во нашиот напатен македонски народ – детето е столб на семејството, ако сакаме да опстанеме на овие наши предедови огништа!“ – ѝ одговори Лина отсечно.

– Вразуми се! – викаше афежетката Донка Шоклева, по Лина.

Таа кобна мартовска ноќ 1948 година, откога се стиши врева-та низ селските улици, Лина размислуваше како да ги спаси своите деца. Ја подзапали газиената ламба и седна покрај постелата на своите деца. Го гледа и ги слуша отчукувањата на часовникот. *„Три е часот“*, си рече самата. Уште е темница. Да побегне во ноќта заедно со нив, ама не знае каде ќе најде на некоја стража и можеби ќе ги погубат? Какво време дојде, човек да не се плаши од смртта, туку од злото што нè најде. Не е сигурна... Таа се сепнува. Прави таговни движења. Оди кон иконата на Света Богородица, се прекрстува и ја моли за спасение. Во нејзината глава мислите ѝ кружеа по иста патека. Таа издвои само две размисли: *„Зошто да не го направи тоа?“* и таа стануваше доминантна над *„Зошто да го направам тоа?“*

Се доближува тивко до огништето. Осаменоста околу неа е апсолутен владетел, и остануваше единствено нејзината најтемна страна – желбата што боли.

Го тргнува ѓумот полн со зовриена вода од триножецот и ги растргнува распламтените суварки. Таа внимателно прави чекор и подзастанува да земе здив. Ѓумот со зовриената вода престанува да клокоти и Лина им се приближува на своите длабоко заспани деца.

Во еден миг сфати дека ѝ нејзе ѝ застана здивот. Гледаше во децата, со насмевка која сè уште ѝ лебдеше на усните. Но насмевката исчезна штом се присети на АФЖ-тката. Нозете како да ѝ се пресекоа. Седна на подот и добро ги погледна децата. Почувствува како образите ѝ горат.

Остана со мислата: „Не си го сакам животот без овие мои деца. Ќе ми ја уништат љубовта. Не можам, нешто ме држи за раце и ме влече во една голема црна дупка. Ох, мои мили; само колку се добри и колку мирно спијат.“

Мислите неконтролирано ѝ се натрупуваат една за друга. Нешто потсвесно ѝ вели: *„Но? Што чекаш? Само така ќе си го спасиш родот...“*

Сè што не поднесува да гледа, или да почитува кај другите е во неа. Животот на нејзиното срце е отворен, прозирен живот на нејзината душа е друг свет, тајновитост... Мајка да посегнува по своите деца? Но, од каде доаѓа тоа *„задоволство?“* таа слабост, тоа разнежување...

Пак подзастанува, зашеметено се прашува и се проверува: „Ќе решам! Нема долго да трае... Болката нивна побргу ќе им мине отколку јас да ги изгубам! Не им ги давам децата на тие АФЖ-тките - голтарки. Од моите деца да прават војници и да ги тераат со сила да се борат и убиваат за нивни интереси... Тие го убија мојот татко, затоа што бил поп.

Ами ако останат осакатени? Нека, барем ќе останат живи... Се мисли, се чуди, исчудувањето, како трн во здрава нога, непрестанува да клука. Се колебаше, ама само за миг заборава на сè.

Нема да мислам на најлошото. Ќе ми останат покрај мене, а јас и пред стопанот ќе си останам верна и чесна спрема својот род... Токму така: доследност и верност.

Ламбро, кога тргна за Америка ми рече: „Лино, децата да ми ги растеш, а јас ќе спечалам пари и ќе се вратам..., а сега овие голтари го прават фашист, американски шпион“.

Завладеа малку непријатна тишина. Лина ги затвори очите, собра сила и туку одеднаш ѓумот го разлеа над нозете на своите деца. Но, кога го слушна болниот и уплав крик, таа падна над нив и остатокот од зовриената вода и сè до истури над нејзе. Крикна и таа со уште поболен глас и помисли „можеби ќе ни биде подобро ако сите сме мртви...“

Децата уплашени се стискаа во нејзината прегратка, а таа немоќна, нежно и со солзи им ги бакнуваше изгорените нозе. И помина мисла: „Кој знае зошто ми изгледа дека, штом плачам, тоа значи дека се однесувам како што ѝ прилега на добра мајка. И дека нема зошто да се обвинувам. И децата нема зошто да ми се лутат, ќе ми останат покрај мене“.

– Те сакаме... секогаш ќе те сакаме... Очите им сјаеја со некаков страв, каков што никогаш не го ни замислуваа.

– Вие сте мои и никому не ве давам – им повторуваше бакнувајќи им ги раните. Кога распука осунот, под раните им се јави крв и болката сè повеќе почна да им ги пече раните.

Но, најтешко ѝ беше кога при осунот ги слушаше разните гласови на активистите:

„Пакосна жено, какво зло ти сториле тие твои деца па така постапи“, а таа во себеси: *“Јас не ги убив. Тие ќе бидат живи. Тие ќе бидат мои!“*

Во еден миг на вратата се појави братот на Лина, Сотир Гајдов. Тој, го впери погледот, загледувајќи се подлабоко во постелата на попарените деца и успеа да забележи ужас во нивните расплакани очи. Потоа седна спроти сестра си и посакуваше лично од неа да ја чуе вистината. Лина го гледаше со широко отворени очи, а тој ѝ се обрати со зборовите: „Сестро кај ти беа очите? Што се случи? Леле ужас!“

Лина обидувајќи се да го скрие стравот и болката кои ѝ предизвикуваа длабок мајчин израз, му рече: „ Не знам, дали добро сторив... можеби сè ќе уништам“. Наеднаш изгледаше како дете, беше збунета и засрамена. Одвај му одговори: „Брате, мислам

дека ќе ме разбереш; како би било, кога тебе би ти зеле нешто што многу го сакаш, а пред очи гледаш дека ќе го изгубиш за навек? Ти се колнам во господ... Ако ми ги земеа децата ќе поулавев... Можеби згрешив... Бев избезумена и децата никому не ги давам. Тие се мои и на мажот ми Ламбро, кој ми остави аманет да не ги давам никому. Имаше сила, упорност, повеќе од сите жени во селото. И натаму не знаеше како да се изрази, да му објасни сè на својот брат.

– Ех, мој брате, одамна нашите животи не се во рацете на нашиот бог, туку во рацете на прогонувачите. Кому да ги дадам децата? На тие комунисти што го заклаа во трапот нашиот стар татко Глигор Гајдов, кој го најдовме растргнат од лиотот, затоа што беше поп. Затоа што никому не направил зло, туку бил свештено лице и се молеше за сите луѓе, а со тоа му служеше на Бога?

– Сестро, што всушност сакаш да ми кажеш? Јас дознав дека си се сопнала и ти се истурил ѓумот со зовриена вода. Зарем тоа не е така? Таа мрачно го гледа и со неконтролиран израз на лицето како на уплашена sверка му вели:

– Јас деца никому не давам... Цела ноќ бдеам над нив.

Одново се слушна плач, но не толку силен, колку што беше при попарувањето. Вујкото Сотир со роднинско сожалување ги гледаше своите невини внуци, Елена и Ване.

Една жена облечена во униформа налудничаво доаѓаше по скалите и влезе во собата.

На вратата се појави АФЖ-тката со двајца активисти кои ја припремаа утрешната акција за собирање на децата да тргнат кон Југославија, а мајките за на фронт во единиците на ДАГ. Откако влезе АФЖ-тката Донка и трепна со очите заслепена од расплamтените цепаници во огништето.

АФЖ-тката, се потргна од Лина за да ја гледа и зеде став на загрижен организатортор на светата борба и одговорна пред партијата и генерал Маркос. На Лина ѝ се обрати: „Ние и комунистичката партија, се бориме за доброто утре. Мислам дека ние Македонците треба да бидеме на прва линија и да дадеме сè од себе, со тоа ќе постигнеме слобода на македонскиот народ. Само тоа ни е гаранција и ни покажува дека нашите луѓе се оддани

во оваа света војна. На пример, вчера учителот Темелковски од селото Трсје, ги спроведе сите деца во група сè до границата без никакви проблеми, а нивните мајки стапија во редовите на ДАГ, а тоа е за почит кон решенијата на НОФ, АФЖ и на КПГ“. По ова ѝ упати неколку прашања: „Сама ли си се решила на овој гнасен чин или некој те поучи и те стави на страната на многуте наши непријатели на оваа наша Света војна?! Тоа ли е, или нешто друго? Кажи ја вистината? Можеби е некоја жена со која сте во врска? Сè што ќе ми кажеш, ќе биде во целосна доверба. Можеби ќе ни послужи во истрагата.“

Лина Богданова ги затвори очите, дотолчена од нејзините зборови и ѝ одговори: „Па вие сè живо ни мобилизиравте, сега и децата сакате да ни ги земете“.

АФЖ-тката, студено ја загледа.

– Глупаво е да зборуваш за такво нешто. Што треба ова да ти значи? Ги повторуваш зборовите на непријателите. Им кимна со главата и со блага насмевка си замина.

Сотир Гајдов, со рацете на колковите, стоеше простум и гледаше заедно со сите, потоа спуштајќи ја главата, со роднинско движење ја повика сестра си Лина и ја замоли да се смири. Најпосле дојде осунот кога селските деца тргнаа како булук јагнишња кон границата на Југославија. Сите присутни се смирија и ги вперија погледите во Лина. Во нивните пози на разочарување и жалост се појави нешто слично на надеж дека сепак децата на Лина нема да ѝ ги земат.

4. Едно пролетно утро во логотот „Длабока јама“, во атарот на с. Бесвина, се слушна гласот на трубата. Логорашите беа сите на нозе, Ламбровица, молчеше и величествено како достоен воин, чекореше кон ЈАМКАТА, која висеше на едно чаталесто дабово дрво. Изненадувањето беше толку големо што зацари мртва тишина... Ламбровица загледана во бесилката, во себеси помисли: „О боже, ќе ме обесат!“. Таа се сврте кон сонцето и извика: – Деца мои, засекогаш збогум!

Кога стивна гласот на трубата, се огласи воениот судија Караникас:

„Смрт на фашизмот и на нашите непријатели!“

Десетта глава

Вкусот на солената вода
(Запис од македонската голгота)

Колку е тешко да те следам, татко!
Де не пуштиш ни глас за болката,
а толку те болело!
Да не кажеш ниту збор за маките,
За немошта,
за грижите,
за горчината – а толку пиштеле!
(Блаже Конески, од „Црни овен“, 1993)

1. Кога мислам на татко, се храбрам; како тој на Грците им велеше: „Јас сум Македонец, господа, ништо друго отсем Македонец, одите по ѓаволите, ќе умра како таков, но тоа право никој не може да ми го одземе. Се опули во мене со кренати рамена и уште еднаш на астиномот му вели:

„Ние сме си Македонци и ништо повеќе не сакам да ве слушам...“ Ама и јас му изнареков: „Пули вака, нас кирие Астиноме, не ни пречи вие шо сте Грци, оти вас току ве измачува, ние што сме?

Минувам низ плоштадот, покрај излозите. Денес е Први мај, тукушто заврши парадата. Улиците се празни. Погледнувам во телеграмата и читам: „Пристигнувам во 12 часот. Чекај ме на станица. Брат ти Ѓорги. Стоп.“

Надвор пролетна жештина. Во душата чувствувам трепет. На перонот вријавец. Брат ми низ толпата луѓе се поткренува на прсти. Ме бара. Долго се гледаме, како да сакаме да се прашаме кој си ти, а кој сум јас.

Му приоѓам и го прегрнувам, а тој ме крева в раце. Потоа, така прегрнати, си одиме во „прифатилиштето за егејци“.

Изминаа толку години, не знам за кого попрво да прашам. Со години чмаам за родната грутка, за болното посегање по нашето достоинство. Му посакувам добредојде со полна чаша рујно вино, небаре како да посакувам да ми ја раскаже неговата болна приказна.

Голтнува од виното со благородна насмевка, чиниш му се отвори окрвавеното срце, а јас така зграгорен слушам како ми вели:

– Пули вака, брату, ка стана со нас. Не фатие от селото надвур, еден саат пешки да одиш, неоти беше ношја, дења ни ја свртија каливата. Овците блееа, се исплашија, ама кучињата шо лаење сторија. Ама најпојќе; тоа големото најубаво, кучето мурго, шо беше вразано во трлото до последно лаеше, како бесно, можеше да се слушне како го влече синџирот и како синџирот лизга во трлото. Некој од војниците со кондакот од пушката и со тупаници, жестоко маваше, чукаше на портата. А на околу; прсти плева, од наоружани воиници. Нишанат на кај нас со вперени пушки и штикови. Кучето сѐ уште верно лае, со оној верен животински грч, кој повеќе личеше на очаен човек. Го влече сиџирот до крај и смело скока до офицерот, што чукаше и извикуваше: „Сите ќе ве заколам! Отворете! !“ А тој, едно страшило; имаше густи и црни вежди личеше на колач. Пиштолот го имаше извадено и сакаше да не отепа. А пулиме нашта племна шо беше од долната страна на гумното, веќе гореше, како голем коледарски оган.

И по малку време, кашчо бевме испотресени во каливата, низ цепотините зиркаме со татко, а се гледа цело место оврtено и наеднаш пред нас брадести љуѓе шо ги викаме бурандари– Μπυορανδαδες од грчката војска..

Вратата а скршија и ме грабнаа пред нив, кошчу реку, целото место оврtено и ме опитват: чие дете си, а тие све знае, и му кажуам: на Ристо Цигуловски. Пак ме опитват и право со пушките

навртени накај мене и праве претрес по каливата и трлото, а коа пуљам го носе и татко. Јаска врзан, татко врзан и не носе во селото Бапчор, а маве по нас со кондаците, со клоци, со тупаници, не тушкае по целпат и не однесое кај главниот – Αστίνομος тој нагизден со тиа ширити седи како разгаштен и не опитва:

„Кажите кај се крие, македонскиот одред „Вичо“?“ И со еден камшик не фрасна по газот.

Љут како дива мачка, на татко му вели: „Камо ти се поголемите синови, Ристо? Дур да зини татко, јаска му вељa: излегое да се боре за човекови правдини, кирие, да и доиеме и ние нашите слободи, да си прикажваме на мајкин език, да имаме школје, да имаме големци ко вас, ко љуѓе да имаме се“... А бре брату се му изнарекув, ама коа почнаа да не буве со што д а стигне и не пикнае во еден темничав ќерал.“

А пуљиме надвор, еден дож цурка. И така, дож денес, дож утредента, се истури господ од дож, а мене и на татко срцето ни пука за овците шо останаа сами. Татко нажален ми вели: “Леле, ние ленди, шо катара не најде.“

Плачи кутрио татко и тој ми вели: Ѓорѓи а излаиниме работата, овците останае на гол мегдан, а време е да се објагнат, го пуљам се нажали чоеко. Ама шо е прао е прао, добро му рече, ми вели татко. Цел народ треба да стани за тие правдини, а не да се крие под кошула... Во турцко беше друго, барем езикот си го прикажуваме. И утредента осуна, го врзве татко и мене за него и не носе за Костур, а коку шо стигнаме, пулиме ногу народ се пули во нас и не пикнае во еврејското сколје. И кога на 12 март четирисет и седмата излезе бојнио суд во Костур да ни суди, не нападнае ногу, најпоќе тие шо не фатие, демек сме сакале да прајме македонска држава, сме ги ранеле македонцките партизани, а пусти татко не уздржа и му рече во очи: абре кирие, пулиш ка живиме, ко робови, љуѓе сме, бараме да си прикажваме по наше, треба вие да се научите по наше, оти вие дојдоте кај нас, а не ние. И пуљам му скокна тој судијата, го удри татка по уста, му шкрши два-три заби, а мене ми зовре крфта, сакам да го бранам татка.

„Вие сте Грци и нишчо друго“, вика ко бесен, а јаска му а врна на нашинцки, па татко нешчо сака да рече, ама му блика крф од устата, но со рака му кажва: само тоа не, одвај изговори. Ние сме си Македонци, му вели татко. Пули вака, му вељам јаска, нас кирие, не ни пречи вие што сте Грци, оти вас току ве измачува ние шо сме, а добро знајш дека ние си живиме на ваа земја од дедо пра -дедо, јаска и секој умен чоек, ќе речи неоти ти велиме ние вие да станите Македонци, убао е секој да си биди тоа шо го роди мајка му. И нејсе, не осуди на по десет години, и од тука околу 15 јули во камиони не носат за Солун и не носе прао до пампуро шо греди по суво и коа вјанаме на пампуро во тие вагоните не сметени ошче од турцко смрде, не ни даве вода, а за леп да не прикажваме, токму пак добро, туа е татко ми, ми дава кораж. Ми прикажва, пусти татко, по целио пат и коа на први август не пикнае во затворо „Павло Мелас“ во Атина и ни дадое за осум дена јадење, а шо јадење: риби солени и троа леп, а времето беше ногу топло, и не соберве во камиони од затворо „Павле Мелас“ и не носе на скелето, не растоварве и пак не товарве во пампуро шо оди по вода, ама не начукае долу во амбарите. Врзани јаска со татко се пулиме еден во друг, а вода нема и еден со еден се опитваме дека не носе? Не знаеме никој, викаме, ама нишчо и така легнаме свите ко удрени од дамла, заспаме ко ајванчиња. Темница, виделце нема, а шчукаме врева, но ошче ношја беше, вике: „Свите надвур“, и тогаш за прв пат видоме остров, земја, а пекаме за вода, дури не можиме да проговориме, и излегоме, а ние со татко врзани и излегваме еден по еден, а тие со стапови не маве по дја да стигне и не носе, ама сеа одиме по нози околу саат и черек и тамо пулиме чадари. Нејсе не собрае куп пред еден големец и ни вели да излезиме секој башка и звеа да ни праве претрес, а капи не носеме, ама тие маве со стаповите и по главата, неоти те жале за нешчо. Не оставеа да имаш виличка, ноже, саат, цигари и пак да маве по нас, а ние свите викаме, ама кој те опитва. Пљачките и чејлите и многу други шеи ни останае по патиштата. Едно време влегоме во чадорите, а за вода устата ни се лепи, но шчукаме, еден дека вели: „ето деа има бунар“ и се втуриме свите ко овци; плиток беше, половина метро и звеме да пиеме. Црпи пиј,

црпи пиј, а таа пуста вода солена и пиеме, а се на повеќе не тера, пиеш и пак ти се пие и кога не фати еден дрисник, шо да ти реча, цели ги фати, не остана чоек без да има дрисник, пусти греови наши, а за нужник имаше троа подолу едно ископано место и свите таму на гол мегдан, ама после коа зве една миризма, стана хаос, шо да ти прикажвам, оти чадарите беа на неколку чекори. Но, и не се срамиме, нишчо не не возбудуваше, ни стана најлесно да живиме така, ич не се грижеме да го чуваме нашио живот, секогаш покорни пред корофилаците, пред нините големци.

Сега коа мислам на татко: како тој осамен талка, бара по имањето, ама не можеш да му речеш нишчо, Јаска го викам: татко бре, јаска сум Ѓорѓи. Тој бега од мене, така испотен, дооден, се крсти и моли пред светичката Богородица; да не чува од полошо.

Миро на душата, ни гредеше од утре, прикажвам само со сонцето и ме тера да мисла за бијаницата шо а пиеме на трлото во горешчината, пиеш и те режи, ама со тоа само мозокот си го лажеме. Во бессоните ноќји само клепкаш и мислиш, думаш, кроеш, ама никако не излегува. Со татко не одделија, сега сум со Фоте Мечкаров. Тој по нешчо ми кажва, а јаска го шчукам и не го шчукам, гладен сум. Еден ден, не помна коку беше месецот ми вели: Ѓорги, ти се јаде леб? Как не ми се јади му вељам, а тој вели ела по мене. И отидоме во еден железен голем сандок полн со гној, а беше ноќја и фатиме да јадиме комачиња леб, ама тие расипани беа мулосани, но кој пули ноќја и ние само јади, рупај, грицкај, оти беше ногу страшна гладоста, и јадеме. Кој знае кој ги фрлил. И едно време, фати да не боли стомак и јаска отиду по нужда, арно ама стражарите не оставае да одиш во секое време, и пуљам трча еден со една боздугана, а тоа беше ноќја и фати да ме тушка, да мава по мене. Јаска зве да бегам по чадорите и тој ме тушкаше, ама даде господ му се испушчи од раците и зве по чадорите да ме бара. Сполај му на господа, се крстам, инак ќе ме оставаше на местото.

Коку беше месецо ич не паметвам. Еден ден леб немаше, не извадие на работа, другио ден исто и така тоа продолжи до 7 дена без леб, а веќе не можеме да пулиме, по нужди па ич не може чоек да оди... Тоа беше ногу страшно нешчо, од гладост и

жед за вода ни се олина снагата. Боси по кршо оди ако можиш, де! Аj мајката како да сме родени да трпиме понижувања и си вељам дали родо ни е таков или проколнати сме ние ко љуѓе. Свите се редеме да чекаме манџа, давае по малку, народо гладен и туку што се приближаме до казано и коа фатвеа тиа чуварите со стаповите да не бие за нишчо, а не биее до дја да стигне и на еден другар името не му го умам, му го извадие окото и тој падна наземја, а тој корофилакот се уплаши, и ние свите скокнаме да му велиме: зошто го стори воа нешчо, ама сетне надојдоа многу од ни, удри, удри и така ни ја истурија манџата и не вечераме нишчо. Пак еден ден доиде саато 12 и треба да одиме во чадорите, ама кога се врнаме наза, требаше да носиме камења за да не одиме празни, и јаска име кренато еден голем камен, а тие Грците шо беа затворени како крадливци и убијци не носее нишчо, туку пред да стигниме ќе ти го земе со сила и сетне ти си крив. И го носев тој камено и туку пуља еден прави ниет сака да ми го земе и ме турне, а јаска така падна шо виа четирите прсти ми се смачкае, ето, пули вака, на ваа рака шо ми е без прсти, а налет за камено, но целата работа беше, ако немаш камен нема ни вечера и така таа ношја плаче од бољка, гладен па од мака се напив малку солена вода и дури сега ми се гнаси од тој вкус, а крфта си тече. Тие лекарите шо бее од затворениците, ме опитве од шо така бре Ѓорго и сега не знам шо ми стана, ама ми се сврти тој острово Ѓура и сум паднал. Потоа ме најде полошо, не може да работам, а ме тушке, не ми верва, тоа беше страшна работа, ама по страшно беше да стоиш пред големците покорен како фатена sверка. Тие ни држеа говори како току пари дава државата за воа нешчо шо не превоспитуваат, како не научија да работаме, да го прајме тоа што е убаво и како ни дале можност да се преродиме со се шо го прај државата за нас. А прао да си кажа е тоа шо чоек можи да разбери едно нешчо добро, шо љуѓето ги запознаваш не по некаков ќар во живото, туку ете сите сме исти страдалници и на секој душата му е чиста... Само манџата на свите ни стана одбивна, таа мирисаше на блувотини од мацки, а тоа ти греди да ги загубиш сати чоечки чувства: љубов, пријателство, завист, човекољубие, милосрдие, се полека од чоекот исчезнува, ко се да е

испарило под тоа силно сонце. Но имаше во затворо и шпиони. Беше еден, се викаше Стратос, и многу други и еден ден дојде еден натоварен пампур, од тие шо оде и греде по вода, и беше товарен со железо, цемент, вар и други нешча, полн до горе. Не собрае свите кашчо си беме во затворо и кладое две шчици; по една оиш во пампуро, по друга да гредиш на суво и почнаме да се товарваме, растоварваме, цел ден оиш и гредиш по тие шчиците, а тие чуварите маве со стаповите и само пулиш да не ти се замели умот и да не паднеш во морето, но тоа се стори кога еден од воденцко или од леринцките села беше, сега малку ми греди на умо, падна сосе врешче вар, госпо да го прости. Ами од дја да знае да плива? Го извадие морнарите на сонце, така стоеше цел ден, додека не се собра цел рој муви да го јаде. Ама тој шо беше капетан на пампурот не сожали и накај пладнина го закопаме и со таа мана си отпочинаме малу.

Пред мртовецот сати мачеа, арно ама така со години ставаше со нас, фатие кај луѓето да се појавуве разни болести & офтика, стомачни болести заедно со церевата, но повеќето љуѓе поулавуваа и пулиме почна да греди еден поп да ни кажва за сати господови заповеди, а гладни, и еден ден беше Божик и дојде пак да ни кажва и вели шо вели тој попот, ама стана ко постран, се нљути и избега, кога му рекоме: пули вака бре дедо попе, ти пулиш шо јадиме и каква вода пиеме, му велиме, зар по твојата религија така вели господ? Фати го човеко за ништо и донеси го тука на островот, затоа шо го родила друга мајка, само да не биде Грк. И свите до еден му велиме: Дедо Попе, ти ако си господово чедо, треба да ја кажуваш вистината: шчо си е нашчо, нашчо ќе си остане... и само така... и појќе ни збор да има, а попо ме пули ко звен (парилизиран).

Шо велиш ти за воа нешчо, како тоа може да биди по тие твои книги човечко, а? Ајде кажи! Се нљути и му јави на власта. И едно рано утро пулиме сме свртени по целио остров со бојни пампури и готови да не униште, оти тој му кажа на власта дека правиме револуција и шо друго не му рекол? Дека сме биле закоравени комити и не примаме никакви господови заповеди. И коа пулиме на самио остров да ти имало ошче наши на други

места, многу народ, па ти имало и комунисти наши и Грци, па ти имало крадачи, убијци, па коа пулиме тере на кај нас и една голема група жени и ги донесое сати во една голема падина, ама никаде го нема татко и ка немаше вода пулиме доста љуѓе го изгубиле умот од с“ти тие маки. Потоа, не тераа за нив да прајме големи авлии ко трла со високи стисови и таму изумреа ги оставие коските. Но за воа деа да може да се раскаже, чоек треба да напише цели книги.

Дојде време да се пушча од затворот ко инвалид, а тоа беше во педесетите години и си греде дома, а селото изгорено, се е срамнето со земјата, нема љуѓе, и коа пуља долу во каливјето & татко талка, бара по имањето, ама не можеш да му речиш нишчо. Јаска го викам: татко бре, јаска сум Ѓорги. Тој бега од мене, така испокинат, дооден бега...

Ете така, брату, стана со нас. Гарците, не испашкаа и се распрчкаме.

Ме загледа в очи и ми рече:

– Плачиш, знам, ти е жал за татко, за дома, за каливјето, трлата, ливаѓето, бавчите, нивите. А не знам дали знаеш дека гробиштата ги изораа и Грците решија да нема од нас никаков белег.

Прифатилиште за Егејците „Чајр“ мај 1963 година.

ПОГОВОР ЗА КНИГАТА
ЕДНОВЕКОВНОТО МОЛЧЕЊЕ
(1913-2013)

„Злосторниците никогаш не можат да бидат револуционери,
секогаш се реакционери.“
Владимир Нобаков

Во оваа книга е опишана скриената историја за годините (1940-1949) во кои доживеавме геноцид и ги изгубивме за навек нашите родни огништа.

За нас Македонците под Грција, во политиката немаше ништо случајно. Сè беше зацртано во грчката стратегија, испланирано, со денови, месеци, па и со години по поделата на Македонија во 1913 година. Грчките стратези имаа разни варијанти за обезмакедончување на дел што им припадна под нивна власт. Доколку не успее првата, се активираше втората, третата и независно од кој се прави; Левите сили или државната политика која имаше политички систем на „конвенционална држава“, од сите да направи „Грци по род“.

Во целиот период на владеење, ретко се оставаше простор за грешка или превид. Историјата на левите сили покажа дека моќниците најчесто своите грешки настојуваа да ги маскираат, да ги прават помалку видливи, прекриваат со превезот на заборавот. Тоа го покажаа во текот на Втората свеска војна и Граѓанската војна

Истражувањата покажаа како и зошто токму од левите сили се уништени комитите, и потоа е организирана и Граѓанската војна (1946-1949). Прикажани се тајните на владеењето, фактите што ретко се запишани во историските книги и како е прикриена вистината:

За сите македонски поделби и расколи: Како и од кого ние Македонците добивме потик за војна, (токму по Втората свет-

ска војна) во годините на Граѓанската војна (1945-1949) година, а бевме злоупотребени и терани да се саможртвуваме за туѓа идеологија од регрутираните корисни идиоти (политичари и граѓански активисти (на КПГ и КПМ/КПЈ), кои имаа основна функција да произведуваат уплашена и дезорганизирана маса на обични селани, само со една цел, масовно да ги турнат да учествуваат во конфликти и војна...

Конкретно: истражувањето е вршено за костурскиот регион; како и зошто, со нашата македонска негрижа, направивме сè; од вечниот македонски Костур да стане загубена татковина.

Македонците под Грција, добро го познаваа грчкиот фашизам, уште од 1913 година, сè до овие години како маршираше и беснееше. Во целиот тој период, комунистите (ја сочинува доселениците од Пондија и беа водачи на КПГ) не понудија нова прогресивна визија за вистински соживот со Македонците, туку тие потхрануваа со нова доза на омраза и од Македонците се бараше, катадневно нови жртвени јагниња.

Положбата на Македонците (членови на КПГ) во тие години беше поразително. Тие мораа да молчат. Сервилноста пред моќниците на КПГ и покасно пред КПЈ, царуваше, глупоста се прогласуваше за мудрост, членувањето во КПГ за доблест, **а во суштина преку идеологијата беа третирани како регрутирани корисни идиоти. Тоа се потврди од КПГ и од КПЈ.**

По истражувањето дилемата е: дали тогаш кај Македонците воопшто имало востанички дух? Мора да бидеме свесни за вистина. Да ги отфрлиме лажните претстави за ег. Македонија создавани за туѓи потреби и туѓи интереси, тоа денес е факт.

* * *

Кои беа водачите, како и од кого беа создадени и раководени организациите СНОФ, НОФ, АФЖ и НОМС, од кого беа строго контролирани и која им беше целта на туѓинците? Тие имаа за цел да се подгрева страста на Македонецот и агитираа за подемот на комунизмот кај обичните македонски селани!? Зошто токму

тие обични луѓе ја платија сметката? Доживеаја геноцид и за навек останаа по светот и само затоа што не биле „Грци по род“?!

Овие историски вистини можат да вознемират и обеспокојат, затоа што за нас Македонците тоа е новост, изминатите 70 години и токму поради извршениот геноцид над Македонците, многу ретко нешто ќе се кажеше, но не и правата вистина.

Идеолошката офанзива на левицата, со својот космополитизам (против македонската национална свест), страшно го разниша македонскиот староседелски корен и ја спаси грчката стратегијата да остане конвенционална држава: „еден крал, една нација, една црква, еден јазик“ на кралството на Грција, а од нас Македонците направија „корисни идиоти“ да им служиме и да се саможртвуваме.

Грците иако се претставува како комунисти, не ги мешаа многу работите. Ние можеме и сè до денес да си живееме со тие одамнешни желби, без визија. Но, тие се покажаа итри и прагматични. И тие го сочуваа пленот, што го зграбија со Букурешкиот договор во 1913 година, односно во Версај 1919 година.

Ќе ги наведам само последните манипулации на КПГ со нас Македонците, како краен резултат, видејќи дека ***ЕЛАСИТИ, ЕАМИТИ И КОМУНИСТИ*** *и понатаму се склони да се придржуваат кон опортунизам; но тоа веќе прекрасна дури и во идеална зависност на нашето историско минато и убеденост дека Македонците* ***„И оваа лага разумно ќе ја проголтат...“***

1. Манипулација – непростива, видејќи спаѓа во најбезочните: На 5-от Пленум, ЦК- КПГ од 30- 31 јануари 1949 година, само за неколку месеци пред ликвидацијата на ДАГ, ЦК на КПГ одлучува, (а тоа го прави за да ги задржи Македонците докрај тие да не се побунат), дека: „На Македонскиот народ му се признава правото на самоопределување“. Но, тоа праеше, а можеше да прае, само до ликвидацијата на ДАГ.

2. На 3 февруари 1949 година е свикан Пленум на ценетралниот совет на НОФ, кој прокламираше „нови програмски принципи на НОФ, односно обединување на Македонија, односно на Македонците во единствена, независна македонска држава“,

што се покажа, всушност, само како последен маневар за да ги придобие Македонците по резолуцијата на ИБ-Информбиро. Но, да видиме каков беше ставот на СССР[15] по ова прашање и зошто беше негативен за создавање на македонска држава:
·"Η σταση της ΕΣΣΔ στο ζητημα της δημιουργιας Μακεδονικο υ κρατος ,τον Μαρτιο του 1949" (Ставот на СССР за прашањето за создавање на Македонска држава, март 1949. Види: книга).

3. На 7март 1949 година ЦК на КПГ објави соопштение, во кое се деманти ра од Атина и од иностранство дека е постигната погодба за создавање Балканаска комунистичка федерација и македонска држава, која ќе ги обедини сите делови на Македонија. Поради тоа КПГ го отфрла ова свое гледиште по македонското прашање земено на 5-от Пленум во јануари на 11 Пленум од 3 февруари 1949 година.

4. На 25 март 1949 г., раководството на НОФ раструби летоци, во кои се осудува паролата за ***„Слободна и независна Македонија во составот на Конгрес на една Балканска федерација“****, која требаше да ја прифати на 2- от Конгрес на НОФ, како штетна за грчкото, а особено за македонското движење. Истиот ден е одржан 2-от Конгрес НОФ, за егејскиот дел на Македонија. (Види книгата: „Генерал Маркос“ од Д.К)*

[15] Политиката на Советскиот Сојуз спрема македонското прашање, беше во функција на глобалната политика и стратегија воопшто и спрема Грција посебно. Сталин, македонското прашање, како и односот на Англичаните, Американците и Грците спрема Македонците под Грција, го користеше како покритие за својата политика што ја спроведуваше во земјите кои паднаа под влијание по Втората светска војна. Во текот на Втората светска војна комунистичките партии во земјите меѓу кои беше поделена Македонија цврсто го почитуваа декларативниот принцип на големите сили за непромена на предвоените граници. Траба да се знае и тоа: На иницијатива на Сталин е донесена одлука за распуштање на Коментерната, со што формално е признато правото на самостојност на секоја комунистичка партија и е подржана тезата: Една држава една партија. Кога тој истиот Сталин со големите сили во Москва (октомври 1944) ја направи делбата на сфери на влијанија и на Балканот границите да останат статус кво. Ете тоа е беше одговор на сите нас кои гледавме спас во Русија. Тоа беше првиот удар и покажува како го изгубивме обединетиот духовен систем т. е нацијата остана без стратегија за духовен опстанок на својот етнички простор на Балканот.

5. На 27 март 1949 година беше свикано основачко собрание на 136 комунисти на КПГ, делегати на 2-ри Конгрес, кои едногласно одлучија да формираат комунистичка организација на Македонците од егејскиот дел на Македонија, која би била посебна организација, и дел од КПГ(КОЕМ).

Несфатливо е и ден-денес, како Македонците комунисти кои биле во редовите на ЕЛАС да учествуваат во уништувањето на Комитите? Комитите претставуваа една компактна целина, организирана од 64 костурски села, со повеќе од 9.800 вооружени македонски комити, кои застанаа храбро и достоинствено против грцизмот и не сакаа да ја прифатат елинизацијата и да се откажат од националниот идентитет и името Македонци. Наместо тоа да го валоризираме како национален отпор, во нашата историја го оцрнавме преку сите можни идеолошки етикетирања. Но, што е за чудо, и во новиот поход (Граѓанската војна 1945- 1949), скоро со истите команданти (Маркос, Химарос, Аријанос и др.) кои ги уништија комитите, Македонците пак насилно и масовно беа ангажирани од КПГ дури и остатокот од сите тие комити што останаа живи или нивните синови, но сега како „подобни синови" на КПГ!

Во нашата историја појавата на комитите е неверојатен миг на македонската стварност, наместо да имаме почит и достоинство спрема сопствениот народ, ние постојано влегуваме во политички игри со тие, кои најмногу го носеа гревот за уништувањето на костурските комити. Комитите беа против нашето мутирање: на името во Славомакедонци и во идентитетот во Словени и тоа не само од страна на грчката држава, туку и од комунистите на КПГ. Тие, тивко, нечујно, безболно и привремено организираа СНОФ, кое траеше (кратко) до уништувањето на комитите.

Ако земеме предвид дека во светот нема нација која срушила нешто што било создадено (автохтоно) од сопствениот народ, тогаш ние Македонците сме први! Токму за гревот што ги уништивме македонските комити, а потоа комунистите Македонци по Граѓанската војна, се најдоа протерани како не Грци по род...

Но, треба да знаеме дека комитите се тие кои ја доживеаја најстрашната дискриминација од грчката држава што ја спроведуваше спрема Македонците, дури и пред да се родат, а од родната (сопствена) историјата се заборавени, па дури и непромислено анатемисани. Поделбите на „... фили“ или „... мани“, кои во повеќето случаи вештачки се одржуваа (потикнувани од туѓинците) срамно и понижувачки зборува за нашиот народ.

Прашањето е: Кој ни го организира братојадството? Зошто, како и од кого ние Македонците сме прекрстени во Славомакедонци!?

Значи, во овој период (1930 - 1949), со нас Македонците (Домородците – Ендопите – староседелците) манипулираат левите сили – КПГ и генетски нѐ модифицираа во „Славомакедонци“ и тоа важи за комунистите, а за комитите – им препишуваат, дека тие се фашисти и треба да се уништат!

Кои беа левите сили кои раководеа со КПГ и со органите на партијата? Тие беа луѓето што беа донесени по размената со Турција и Бугарија, т.н н Просвиги од Пондија, односно Маџири.

Така комунистите, работејќи на тој проблем, како што им требаше, во тој период, го направија СНОФ, со цел да изврши разоружување на комитите - Македонци.

Мамката беше, што на Македонците комунисти им дозволија да оформат, во склопот на ЕЛАС и нивната команда, една воена единица која се викаше СНОВ (славјаномакедонска ослободителна војска), што за комитите претставувала сериозна мамка.

Ако направиме еден пресек на историските настани со цел да откриеме: дали Македонецот решавал за судбината на својот народ во годините (1940 - 1949 година)!?

Зошто само во Македонија отсуствуваше организирано политичко движење што би ги артикулирало желбите и барањата на Македонците?

Одговорот е банален: немало луѓе!

Преку историските настани, ќе откриеме дека Македонецот не решавал за судбината на својот народ во годините 1940-1949 година, туку решавале туѓинците.

Како доказ да ги проследме тајните документи на ЦИА: *Тито и Сталин ги скара „грчката линија“*

Врвот на судирот меѓу Сталин и Тито беше поради тоа што Маршалот не сакаше да се откаже од помошта во оружје и опрема на партизаните во Грција за време на Граѓанската војна, откриваат тајните документи на ЦИА.

Изгледа неверојатно, но документите на американската Национална безбедносна агенција (НСА), од кои неодамна беше декласифицирана нивната тајност, покажуваат дека светот бил на работ на трета светска војна (и тоа нуклеарна) за време на епскиот судир на Тито и Сталин во голема мера и поради југословенската помош на грчките партизани за време на Граѓанската војна што почна во 1946 година. Тајните документи на разузнавачите од ЦИА откриваат дека во годините по Втората светска војна на јужната граница на Македонија се прекршувале големи геополитички игри за прераспределбата на влијанијата, па дури и менување на границите. Анализата на НСА на 11 страници за вистинската причина за пресметката меѓу Тито и Сталин открива извонредно четиво за историчарите кои ги собираат коцките за мозаикот на Граѓанската војна во Грција, учеството на тамошните Македонци во баталјоните на партизаните и југословенските војници испратени таму напомош. Оваа анализа покажува и до каде би можеле да отидат двете страни во жестоката студена војна. Дури и нуклеарна бомба била наведена во арсеналот што можел да се употреби.

Американските разузнавачи тврдат дека интервенцијата на САД во Кореја во јуни 1950 година била клучниот момент во студената војна која, и покрај 50 илјади американски жртви, на крајот, го спасила светот од катастрофален планетарен судир, само пет години по победата над фашизмот: **„Прашањето не беше поставено во Азија, туку на другата страна на планетата: во приватната војна на Сталин против маршал Тито од Југославија“.** Како што се наведува во документите, Сталин бил решителен да го собори режимот на Тито по секоја цена и нестрпливо планирал голема инвазија врз Југославија на советските трупи и на војските од источноевропските сојузници, што

сигурно би предизвикала вклучување на западните сојузници во судирот, кој веројатно би прераснал во нуклеарна војна.

Што велат документите? „Веројатно иронично, Сталин беше иритиран од револуционерниот занес на Тито. Почнувајќи од средината на 1947 година, разузнавачкиот апарат на Тито ја отвори 'грчката линија', снабдувајќи ги комунистичките бунтовници во Грција со оружје и опрема, акција која брзо ја надмина дотогашната поддршка на Сталин на герилците; исто така, **10.000 југословенски 'доброволци' се бореа на страната на грчките партизани".** Тоа го разбеснило Сталин од неколку причини – првата, што Тито се вмешал во работите за кои тој мислел дека е надлежна само централата во Москва; втората, дека тоа била уште една работа која се наредила во низата недоразбирања меѓу нив двајцата; и третата, дека советскиот водач не сакал проблеми со сојузниците од војната. Сталин му испратил писмо на Тито во кое го критикувал отворањето **на „грчката линија" и помошта на грчките комунисти, наведувајќи дека борбата нема никаква шанса за успех, затоа што Атина ја има поддршката од САД, „најсилната држава во светот".**

Овие настани околу „грчката линија", во кои на драматичен начин беа вклучени Македонците во Егејска Македонија, кои се бореа во заедничките единици со грчките партизани, а потоа со крајот на Граѓанската војна се претворија во драматичен егзодус, според разузнавачите од ЦИА, ја прелиле чашата на трпението на Сталин, кој побарал од Тито да се дисциплинира, да го скроти својот **„револуционерен занес"** и да се придржува на одлуките на големите сили од конференциите во Јалта и во Потсдам. Сталин бараше Тито да се покори на неговата волја, да го прекине снабдувањето на грчките партизани и помошта на Македонците во северна Грција, да ги слуша наредбите од Москва за развојот и за интересите на Југославија, на што Маршалот му одговори со она историско – не!

Работите понатаму се општопознати – во јуни 1948 година беше објавена Резолуцијата на Информбирото, со која Југославија беше ставена во целосна изолација од социјалистичкиот блок. Југославија беше исфрлена од Информбирото, а Тито и не-

говите најблиски соработници, во една жестока пропаганда на советскиот режим, беа прогласени за „шпионска група на платниот список на американскиот и британскиот империјализам“.

Во документите на ЦИА пишува дека веднаш по исфрлањето на Југославија од Информбирото, „Тито ја суспендира помошта на комунистичкиот отпор во Грција, дури и го запечати фронтот, со што 4.000 грчки герилци се најдоа во замка на погрешната страна од границата“. Со тоа беше предодреден крајот на Граѓанската војна во Грција. Москва ги подготвуваше сојузниците за инвазија на Југославија, па Тито, како што велат документите на ЦИА, мораше да се откаже од помошта на партизаните во Грција за да може да се ориентира кон одбрана на земјата пред нападот од Унгарија, Романија и Бугарија, кој стануваше с è поизвесен.

Во источноевропските земји веднаш почнаа чистки на сите оние што имаа симпатии за Тито и неговата решителност и американските разузнавачи потсетуваат дека особено значајно било погубувањето на унгарскиот министер за внатрешни работи, Ласло Рајк, во 1949 година. Во Југославија почнаа чистките на таканаречените ибеовци. „За да ја очисти партијата, војската и тајната служба од сталинистичките елементи, Тито почна чистка. Со неа раководеа лично тој и озлогласениот шеф на УДБ-а, Александар Ранковиќ. Беше тоа борба во која Тито, поранешна шпионска ѕвезда на НКВД со 33 тајни имиња, многу добро се снајде“, пишува во документите.

Бесот на Сталин растел пропорционално со неуспехот да се справи со Тито и тој станал опседнат со Маршалот исто како и со Троцки. Но, како што пишува во анализата, работите не оделе според планот со Троцки – пропаганда, застрашување и, на крајот, атентат. „Мислам дека политичката кариера на Троцки е многу поучна. Само ќе го мрднам малиот прст и веќе ќе го нема Тито“, му соопштил Сталин во доверба на Хрушчов. Но, реалноста беше поинаква. Според сознанијата на ЦИА, Москва се обидела неколку пати да изврши атентат врз Тито, еднаш било планирано да биде убиен во неговата вила, кога играл билијард заедно со членовите на Политбирото. Сите тие обиди ги спречиле разузнавачите на УДБ-а.

Кога не успеале сите обиди за атентат, на маса била ставена опцијата за масивна воена акција. Москва подготвила 300.000 романски и унгарски војници за интервенција, кои требало да ги пробијат одбранбените линии на југословенската војска во Војводина, а подолу би навлегувале и бугарски војници. Според ЦИА, Југославија во тоа време имала 250.000 луѓе под оружје. Кога во Војводина би бил пробиен бедемот, би настапиле советските оклопни единици и патот кон Белград би бил отворен. Доколку се случело тоа, како што велат документите на ЦИА, Америка и Британија сигурно ќе се вмешале во конфликтот, затоа што веќе го придобивале Тито на своја страна. Прочуениот американски дипломат Џорџ Кенан велел дека „добивањето" на Југославија во западниот табор ќе ја надомести „загубата" на Кина. Кенан го информирал американскиот претседател Хари Труман дека „советскиот напад е многу веројатен".

Во таа игра за доминација во суденатa војна, Труман во 1950 година ги испраќа американските војници на југот од Кореја да го спречат ширењето на советската империја. Тоа, според американските разузнавачи, бил клучниот момент Сталин да ги забави плановите за можна интервенција во Југославија. Размислувањата во Москва биле – ако Вашингтон испраќа војски да го бранат интересот на крајот од Азија, што би направиле ако тоа се случува на Балканот, во Европа. Нивните размислувања, според анализата, биле исправни. Америка сигурно ќе интервенирала во Југославија и трета светска војна речиси била неизбежна. На 29 јуни 1950 година, само четири дена по инвазијата во Јужна Кореја, на списокот на светските проблеми на американскиот Националниот совет за безбедност настаните околу Југославија биле на нејзиниот врв, заглавени како „главно опасно жариште".

Во 1951 година, особено по посетата на началникот на југословенскиот Генералштаб, Коча Поповиќ, на Вашингтон и одобрувањето на значајната воена помош за Тито, Југославија во западниот табор веќе се сметала како идна членка на НАТО. Според проекциите на ЦИА, „во наредните 24 месеци Југославија ќе биде идната членка на НАТО, заедно со Грција, Турција и Шпанија, што ќе биде клучно засилување на Алијансата во евен-

туалната војна со советскиот блок“. Но, не дојде до долгочекуваниот напад на СССР врз Југославија, иако советската пропаганда стана уште пофренетична. Сталин никогаш не се откажа од намерата да го ликвидира Тито. Во документот на НСА се тврди дека агентот Јосеф Григулевич, со кодното име Макс, кој бил вмешан во првиот, неуспешен атентат врз Троцки, бил ангажиран да го убие Тито. На 1 март 1953 година КГБ го известува Сталин дека Макс сè уште не тргнал кон Белград да ја изврши акцијата. Сосем веројатно дека тоа бил последниот извештај што Сталин го имал на маса за неговиот судир со Тито, затоа што веќе утредента доживеал тежок мозочен удар, кој не го преживеал. Потоа дојде Хрушчов, односите на Тито и Москва се затоплија, се вратија повторно старите сојузништва, геополитичката ситуација се врати на старите патеки и брзо го снема сосем веројатното членство на Југославија во НАТО. А низ социјалистичките земји своите родители ги бараа неколку десетици илјади македонски деца прогонети од Грција по затворањето на „грчката линија“ и крајот на Граѓанската војна. Во опасната игра на големите, главните жртви најчесто се малите нации.

Истражувањата покажаа дека идеолошкиот активизам над Македонците под Грција(1940-1949), дека ние Македонците се саможртвувавме за туѓи стратешки и политички интереси, а тоа беше наша историска бесмисленост; со наша крв да си испишуваат големи туѓи истории. Но најжалосно е што има уште многу Македонци кои нè сфатија дека војна без пропаганда нема, и таа војна уште ја нарекуваат: „Револуција и Македонците во неа учествувале доброволно... “

Жалосно, ние Македонците немавме никаква стратегија се до извршениот геноцид над нас во Граѓанската војна, а нашата историја (дури и ден-денес нè замајува со разни филозофии; наводно разни македонски организации, делувале сè до Втората светска војна, а повеќе од јасно е дека никогаш по Илинденското востание ние Македонците не го кренавме гласот против грчкиот стратешки зафат за измена на етничкиот состав на населението во тој македонски дел кога со доаѓањето на Маџирите тие сите

што се населиле во Макеонија, добија и Тапија од македонската земја.

И затоа, денес историјата за Костур ја пишуваат доселениците... од Пондија.

Токму во годините 1940-1949 г, исклучиво доселениците (Маџирите) го активираат идеолошкиот активизам, особено доаѓа до израз на разни трендови на кампањи, виртуелни и вистински пропаганди војни, со суровост на жигосување, кое стана секојдневна работа на: комити, комунисти, еласити, гркомани и борци за обединета Македонија. А тоа продонесе Македонците одвнатре политички да бидат разјадени, предадени и насилно подврзани за идеолошки: ОЧУВИ од КПЈ (ТИТО, ТЕМПО, КОЛИШЕВСКИ И Ц. УЗУНОВ) и од Грците- ΨΥΧΟΠΑΤΕΡΑΔΕΣ од КПГ (Захаријадис и Маркос) и токму во тоа време важеше паролата: „Уништи го ближниот свој, ако нее комунист, тој е комита - фашист!“

Во целата таа ударна идеолошка групација во уништувањето на костурските комити беа најистакнати - Македонците комунисти здружени со маџирите доселеници (1924) од Пондија, во костурските села и се претставуваа како горди Интернационалисти... Каква иронија е тоа, левицата ја уништува македонштината и ги исполнува стратегиските цели на грчкото кралство, кое одамна врши геноцид над Македонците и има само една цел: „Грција да ја престави како држава; која има една нација (сите се Грци по род), една религија, еден јазик... “

Исходот ни покажа дека само Костурските Комити се раководеа од делото на Делчев и на македонските дејци – (ако треба умри за Македонија). И токму тоа ги натера да создадат своја македонска војска и не сакаа да им бидат потчинети; ниту на кој било очув или ΨΥΧΟΠΑΤΕΡΙ, дали е од грчката власт, или од комунистите (Интернационалисти) и затоа беа уништени.

Во историјата ќе остане забележана стратегијата на вечната желба: враќање на идентитетот, јазикот, заштита на семејството и да бидат стопани на своето прадедово огниште.

Прво: Комитите, како прави синови на својата македонска земја го воведоа македонскиот јазик (со костурскиот дијалект);

Второ: Се отворија црквите и се вршеа сите обреди на македонски јазик (крштевки, венчавки и закопи);

Трето: Месната милиција им се обраќаше на мајчин јазик.

* * *

По добиените закани од грчките комунисти, спема Македонците кои беа организирани во СНОФ, еден поголем број еласити-само Македонци, (но сега не и Маџирите), го напуштија народот и своите родни села, пребегнаа во Југославија и на 18 ноември 1944 година во Битола ја формираат „Егејска бригада“ и беа распоредени во југпсловенската армијата на Тито.

Незаволството на некои македонски комунисти-еласити, водени од својата сервилна свест и несватлива поданички порив, сега кои преминаа војугославија, се обидоа да го одбранат неодбранливото:уништувањето на Комитите и напуштањето на родниот крај, конкретно на Македонија под Грција.

Но, политичките состојби се изменија, кога од истите пребегани борци, на 23 април 1945 година во Скопје по иницијатива на КПМ/КПЈ, се оформени организациите НОФ и АФЖ. и беа вратени во ег. Македонија, а директно раководени од КПМ/ КПЈ сѐ до ноември 1946 година, масовно да агитират за активирање на македонските селани во Граѓанска војна. Таквата акција, останало врежана во колективната свест на македонските селани во ег. Македонија; како време на една Југословенска политика, на вистинската негрижа за македонштината!?

ДА ГО ПРОСЛЕДИМЕ: ЛИЦЕТО И ОПАЧИНАТА НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПОРАКИ:

1. Колишевски им порачува на раководството на НОФ и АФЖ дека: „Треба да им верувате и да ги слушате грчките комунисти“!

2. Ц. Узунов-Абас: им гарантира дека „Позади вас стои Југославија!“. Значи, сега им ги посочува новите (ОЧУВИ-ΨΥΧΟΠΑΤΕΡΑΔΙΤΕ· Маркос и Захаријадис) и тоа се агитираше сѐ до крајот на Граѓанската војна (Македонците се саможртвуваа, се бореа, се самоископачуваа и за сите Македонци немаше враќање бидејќи не сме биле „Грци по род“).

Дали ние Македонците под Грција ја знаеме вистината за себе? Ги знаеме ли нашите вистини? Ја знаеме ли кобната намера на туѓите државни стратегии за извршениот геноцид врз Македонците под Грција или тоа ќе остане тајна на столетието и до денденес ке си пишуваме секторска историја, таква каква му требаше на тие што ни го организираа геноцидот? Ќе сфатиме и по 70 години дека опција на НОФ и АФЖ предложена од КПЈ/КПМ дека беше фатална и ни донесе геноцид, но и за навек останавме со пуста желба за враќање на своите огништа?!

Сите тие (КПЈ/КПМ и КПГ) наредбодавци, добро знаеја: дека светот беше поделен на сфери на влијание и Грција беше под влијание на западните сили, а Југославија беше 50% под влијание на Запад, а тоа се покажа дека политиката на КПЈ, помогна токму во интересот на Запад и на Македонецот под Грција му остануваше само да се саможртвува, бидејќи насилството и злото му беше секојдневие, поради локацијата беше токму тука на планинскиот масив: Вичо и Грамос.

* * *

Генералот на УДБА Јово Капичиќ, кој свесно и одговорно во име на Југославија од 1945 - 1948 година ја организираше и снабдуваше Граѓанската војна, само не кажа од каков интерес Југославија ја потпалуваше и сесрдно ја помагаше сè додека не беа масовно турнати Македонците во таа војна преку своите активисти НОФ и АФЖ (формирани од КПЈ), а потоа беа препуштени на КПГ.

Тој сега, по 60 години како заклучок вели: Дека во Грција никогаш не би можело да се промени општественото уредување и крвопролевањето било бесмислено! !

Затоа што Запад немаше никогаш да ја напушти Грција. Тоа е глупо, апсолутно глупа замисла. Затоа што не е договорено на Конференцијата во Техеран.

Повторувам: затоа што на Конференцијата во Јалта не било договорено Грција да влезе во Источниот блок.

Тоа никогаш не било!

* * *

Од Балканскиот национализам, сите сме заразени, и едноставно треба да го разбереме:

БОЛЕСТА ПОКАЖУВА ДЕКА СИТЕ СМЕ ИСТИ - СИТЕ СМЕ ЛУЃЕ, НО ГЕНЕРАЛОТ НАЈВЕРОЈТНО ЗНАЕЛ; КОЈ ВО ТОА ВРЕМЕ МОЖЕЛ ДА ЈА ПОТПАЛУВА ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА И КАКОВ ИНТЕРЕС ИМАЛА ЈУГОСЛАВИЈА. ТОЈ И СЕГА ВЕРОЈАТНО ЗНАЕ ДЕКА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ТОА ВРЕМЕ КОЛКУ МОЖЕЛЕ ПРЕД ТИТО, КАРДЕЉ[16] И РАНКОВИЌ ДА ПОСТАВАТ ПРАШАЊЕ ЗА ПРИСОЕДИНУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА ПОД ГРЦИЈА!!!

Но, која е смислата на молчењето пред искривоколчената историја за Македонците под Грција!?

До кога верноста кон туѓинците (очувите)?

Сакам да наведам еден пример, колку манипулираа со нас Македонците, а ние ги спроведувавме нивните замисли:

Ќе не подржува (ле) комунистите (КПЈ и КПГ), како што јажето од бесилката го подржува обесениот. Шест децении тоа го правеа и го прават со нас уште само тие што имаа и носеа поданичка свест и помогнаа во геноцидот на Македонците под Грција?

Знаеме ли уште што има во архивата на некогашниот македонски комунистички моќник Колишевски?

[16] „... Неколку дена пред Новата 1945 година, во Скопје се одржува Второто заседание на АСНОМ, означено и како вонредно, на кое 'великанот' Јосип Броз не доаѓа. Го праќа Словенецот Едвард Кардељ - Бевец. Магепсан од величината на гостинот, Колишевски понизно го слуша, а тој пак, без стеснување, на заминување му соопштува непријатни работи. Ближи крајот на војната, му рекол Кардељ на Колишевски, а со тоа ближи и денот кога ќе се поднесуваат сметки кој колку сторил. На сметката на Македонија има Пет големи минуса: најдоцна почна со востанието, најудобно ја мина окупацијата, имаше најмали разурнувања, имаше најмалку жртви и, конечно, не учествуваше во ослободувањето на Југославија.

Лазо обезумен го прашува Кардељ, Што да се прави. Овој ладнокрвно му вели: 'Првите три работи не можете да ги исправите. Затоа ОЗНА треба веднаш да почне да апси и да стрела, а вие да пратите голема единица на Сремскиот фронт'."

Поопширно: Дарко Јаневски „Фокус": „Дали знаеме сè за бунтот на Кале во јануари 1949 година. "

Како може да прикрива со години (види „Публика 1- 2 ноември 2014 година пишува:Во МАНУ има цела папка со број 31/3, која се однесува на односите со Грција и прашањето на Егејска Македонија, со документи на ОЗНА од 1954 до 1961 година“!? ЗАРЕМ ТОА НЕ Е ПРИКРИВАЊЕ НА ИЗВРШЕН ГЕНОЦИД НАД МАКЕДОНЦИ!?

* * *

Кога заврши Граѓанската војна, Егејска Македонија личеше на театер во кој народот дури по претставата сфатил дека бил нем сведок на големата национална човечка драма - геноцид... тоа беше мошне жално. Понатаму се редеа фактите: етничкото чистење на комитите Македонци, но сега и македонските комунисти, а тоа најсурово направено од страна на грчката држава.

За нас Македонците (Егејците), во Република Македонија, од страна на неколку дизертери од ДАГ и поданици на КПЈ, се напиша секторска историја и тој период е опишан дека сме биле учесници во револуција и сме имале институции...

По ова грчките комунисти на КПГ нѐ обвинија дека сме биле идеолошки активисти и агенти на на КПЈ.

Сите тие опции предложени од КПЈ/КПМ и КПГ се покажаа дека беа фатални, кои им донесоа на Грција и југославија да си ги разрешат малцинските прашања, а ние ја изгубивме татковата грутка за навек и дека по 70 години нас Македонците на Балканот не прави како несвесен дел, за сѐ што го доживеавме.

Историската наука на Македонија, ете и по 70 години не проговори!

* * *

Сакам да нагласам дека истражувањата во овој долгодишен труд се: и од сферата на (Забранетата) литературата и историорфиата, а има за цел да дадат одговор на повеќе прашања:

1. Како и зошто беше активиран македонскиот синдром преку идеолошкиот активизам над Македонците под Грција по Втората светска војна во Граѓанската војна(1945-1949)година.?

2. Со каква стратешка цел ја организиравме НОФ и кој всушност не натера на воена опција, дали тоа беше наша стратешка цел или на туѓинците организирана преку идеолошкиот активизам (Оперативци на стратешки задачи) со поданичка свест кои по половина век не принудија да водиме конфортабилна политика спрема Грција?

3. Дали ние Македонците под Грција преку таквата стратешка опција бевме интелектуално и воено-политички способни да го сочуваме територијалниот интегритет под Грција и компактноста на македонското население по Втората светска војна кога меѓународните државни граници на Грција и Југославија истовремено станаа и воени граници на двата табора?

4. Зошто ја отфрливме алтернативата со која не би била помала славата ако непријателот го победевме со ненапуштање на вековниот стремеж за сочувување на сопствениот исконски македонски простор-нашето прадедово парче земја?

5. Граѓанската војна (1945-1949) остави мирис на крв, палеж и завршен живот за нас староседелците - Македонците. Како што забележал Џорџ Орвел[17] во неговиот раман „1984“, истоијата секогаш ја пишуваат победниците и оној што има контрола врз пишувањето на историските книги, има контрола врз минатото.

Неспорно е дека создавањето на Комитите е голем и храбар национален отпор за заштита од суровиот и нечовечки терор од грчката власт, со крајана цел да ги прогони македонците доморобци од своите прадедови огништа. Токму тие прогонства, до ден - денес, не се опишани во целенина и со сите детаил.

Многу значајни настани остануваат непознати и не забележани или се пренесени со сериозни недостатоци и грешки од раскажувачите и нивните сеќавања (спомнеи се избледени) од оние кои ги доживаеа. Има уште што треба да се напишата, многу нејаснотии што треба да се осветлат за да се сочува и да се пренесе на идните генерации како драгоцено ковчеџе за паметење на нацијата.

[17] „Оној што го контролира минатото, ја контролира иднината. Оној што ја контролира сегашноста, го контролира минатото“

Џорџ Орвел:„1984“

Приказната „Гробницата на братојадците“ е вистински случај и ја носев повеќе од 65 години. Ако и сега не ја раскажев, ке требаше да ја чувам само (во) за себе.

Ние луѓето од овој македонски простор, кои го преживеавме геноцидот (најтешка казна без вина), носиме премногу лузни што ни ги направија окупаторите и извршителите на геноцидот. Тие се од многу одамна, но трајат и до ден - денес.

Кога ние Македонците би ги вратиле сите Македонски дејци во македонската историја, да не ги делиме македонските дејци на херои и антихерои, туку да сфатиме конечно дека сите тие биле личности што дејствувале во одредено време. Историјата не е судбина. Треба да почне да се менува свеста на луѓето за да се има поголема толеранција. Ние Македонците, од Костурско, токму од 1940 година (внатрешно македонски Комити и надворешно, македонски комунисти и Еласити), а тоа трае сè до ден - денес останаа најлуто поделени и го изгубивме Костур и своите домови.

Нивото на политиката кај Еласитте и Комунистите спрема македонците Комити достигна таква валканост што поданството доведе до големо ЗЛО! Таквата валканост ја правеа политичарите од КПГ и КПЈ, кои се воспитувани во духот на политката на сила и свиткан ‘рбет, кој ѝ се повинуваа. Таа политика редовно ги избира „полесните“ решенија, а најлесно е секогаш да се препуштите на „грижата“ на некој авторитетен и моќен центар, кој ќе управува преку директиви. Токму, тоа се случи со нас Македонците (посебно) во Граѓанската војна (1945 - 1949), исполнувајќи ги директивите на КПГ, КПЈ и КПМ.

Како резултат за нас Македонците од таквата подела и со не македонска стратегија го изгубиоме родното огниште за навек. Комитите беа истребени, а на крај по Граѓанската војна, борците - Еласити и Комунисти, станаа поголеми борци за Југославија и Комунизмот, отколку за Македонија.

И така стана како што велеше дедо ми: „Понекогаш да научиш да знаеш да молчиш, времето ќе ти каже сè“.

Видовме дека по еден век молчње, туѓинците ни нанесоа толку болки и патила, што цел еден век не беше доволен да се забораваат и зараснат.

По извршената студија се покажа дека од многу одамна Грците ни ја рабеле судбината, а ние Македонците, тоа не го разбиравме и подлегнувавме на сечија идеолошка тетоважа.

За Костурската земја на херои и гробови, приказната за† Гробницата на братојадците“ ги открива тајните на длабоката драма за братојдството и за уништување на македонското семе, е напишана со цел да не им оставиме на поколението гробови и небројни жртви непознати за своите предци.

„Гробницата на братојадците“ е нов фактографски роман, напишан со цел да се соочам со минатото на нашите предци. Оваа можеби е и потреба на возраста. Во животот постои посебен миг кога човек ја има таквата потреба да ја каже жестокоста на приказната за предците, а таа доста е криена сè до оваа длабоката старост, да си ја кажам вистина само од идеолошки недоразбирања. Записите за сведоштвата од минатото се аманет за иднината. Тоа што било да се памети, да не се заборави, да се стави на хартија за трајно да остане незаборавено. Тоа беше време, кога еден голем дел од македонската нацијата доживеа СМРТ.

Приказните се доживеани и вистински случај, а се напишани на историски факти и потекнуват од многубројни извори: мои лични доживувања, архивски и воени материјали, енциклопедиски одредници, напишани мои монографии, студии за костурското национално комитско движење и една од книгите: „Казна без вина“ (Слово за братојадците и патот на проколнатите).

Во Костур се вратив по 65 години за да ја раскажам приказната. Оваа и уште многу други слики што ги доживеав токму во времето од 1940-1949 година. Сега по мојата посета на куќата во која сум роден. „Мојата ДОМА - Туѓинец во својата земја“. Дека, сега ниту урнатините не ми припаѓале. Стојам пред урнатините и се така си намнисувам и ми текнува по нешто, од она што ми го зборуваше дедо-Илинденецот, на кој не му го знам ни гробот каде му е...

„ТОЈ НА НАШИТЕ МАКЕДОНЦИ ИМ ВЕЛЕШЕ: БОРЕТЕСЕ И РАКОВОДИТЕ ЧЕСНО, НЕ ПОДАНИЧКИ, ЗОШТО ТИЕ ПО ВАС ЌЕ ВИ СУДАТ...“

Приказната имав можност поново да ја слушнам од младиот војводски комита со уништено семе. Истата е како што ја знаев; емотивна, духовна, сериозна, разновидна за возбудливиот живот на Костурчани, кои изгубиле сè што наследно му припаѓа на човечкиот род.

Војводата со уништено семе, ми ги разоткри причините за големата омраза што ја имаат Грците кон костурските комити. А дедо ми велеше: „Најсреќен е оној човек што ги направил среќни другите луѓе“, а грчкиот окупатор се покажа дека од нас Македонците сакаше да направи несреќни и талкачи по светот: Македонија – без Македонци.

Погледот и судот на Крапов, за клучните настани што го тресеа Костур и костурчани во 20-от век: како и зошто го изгубија родниот татков дом во период од 1940-1949 година. Ми ја разоткри сета жестокост на Грците и многу детали за судбината на своите пријатели и непријатели.

Во текот на 20 век на просторот од Костур до Лерин среќаваме една хистерична сатанистичка група од пијокрвци и сплеткари, тајни балкански служби, проповедачи - кои пред очи ти го крадат родот и татковото огниште и од земјопоседник на својата родина, те прават ТАЛКАЧ - ОДРОДЕН СО СУДБИНА НАПИШАНА СО КАТРАН.

Ние костурчани, со векови во турско го зборувавме нашиот македонски јазик, а од ка дојде гркот од уста на уста го пренесуваме на децата, ама го сочувавме и не го заборавивме, а вие сега клавате такви зворови, што ние костурчани не ви ги разбираме: На пример: Ти ми велиш *фала* - наместо благодарам; *вреѓа* - наместо навреда; *астал* - наместо маса; *боље* - наместо подобро; *ѳаље* - наместо понатаму; *ѳах* - наместо здив; *ѳеси* - наместо случи; *искочи* - наместо излези; *живели* - наместо наздравје; *каиш* - наместо ремен; *капут* - наместо палто; *застава* - наместо знаме; *клизаво* - наместо лизгаво; *машна* - наместо вратоврска; *могуче* - наместо можно; *марама* - наместо шамија; *новина* - наместо ве-

сник; *озбилно* - наместо сериозно; *приметѝ* - наместо забележи; *плавуша* - наместо русокоса; *пољубац* - наместо бакнеж; *свиѓа* - на место бендисува; *рат* - наместо војна;

Крапов, расмеан ми вели: „Ете тоа ти е, одродување!... Нашиот човек и сите ние сме го погрешиле времето. Му верувавме на секој идеолошки моќник, наместо да останевме врзани крепко за својата ЗЕМЈА! !

Има ли поголемо зло од одземањето на децата, кои сега, тука во Костур, ќе беа повеќе од неколку илјади македонски семејства!!!???

Но, се виде дека не сме можеле да се одбраниме од идеолошките моќници? КПЈ/КПМ почна да прави воена депонија од Егејска Македонија (види; изјавите на југословенскиот генерал Капиќич), а КПГ ја претвори Егејска Македонија во воен полигон, воена база лоцирана токму каде што живееше мнозинството македонското население, а тоа може да се види од направениот пустош“.

Слушајќи со каква болна искреност овој комита со уништеното семе ми раскажуваше за Костур и македонската земја во која е роден и израснат, помислувам какви ли сè нераскажани приказни се кријат во Костур и окупираната Македонија за нашето минато и македонската историја!

Човек ќе помисли, зарем е можно и господ Бог да си поиграл со нив: во еден миг им ја подотвори вратата на среќата, за веднаш потоа со тресок да ја затвори и заклучи. За крај сакам да кажам:

Жртвите се навикнале со години да молчат и сенишно да живеат затоа што сè уште беа живи многумина од оние што им ги уништија семејствата. „Едновековното молчење (1913-2013)“ е книга кој ја остава егејската судбина отворена, но не само за нас Македонците, туку за БАЛКАНОТ. Ние од постарата генерација, кои го преживеавме: „Масовното етничко чистење на Македонија под Грција“, имавме должност да го документираме и оставиме на генерациите.

ПОСЕБНО, ГЕНЕРАЦИИТЕ ТРЕБА ДА ЈА ЗНААТ СВИРЕПОСТА НА ГРЧКАТА ПОЛИТИКА: АКО НАПРАВИМЕ ЕДНА СПОРЕДБА СО ТУРСКОТО РОПСТВО И ГРЧКИОТ ГЕНО-

ЦИД, ЌЕ ВИДИМЕ ДЕКА ТИЕ МАКЕДОНЦИ ШТО БЕА ИСТРЕБУВАНИ, ЗАТВОРАНИ, ИНТЕРНИРАНИ, И БЕА ПРИНУДНО ПРОТЕРУВАНИ ОД ГРКОТ, ВО СИТЕ ОВИЕ 100 ГОДИНИ, СЕ МНОГУ ПОВЕЌЕ ОД ОНИЕ КОИ УМРЕА ВО ГОДИНИТЕ НА 500 ГОДИШНОТО ТУРСКО РОПСТВО.
ОД ГРКОТ ПАМЕТИМЕ: КАКО БЕШЕ СОЗДАДЕ ХАОСОТ И ГЕНОЦИДОТ И ПОНИШТЕНОТО МИНАТО. СТВАРНОСТА Е ИЗРАМНЕТА СО НАЈВИСОКИОТ СТЕПЕН НА СУРОВОСТА. ИДНИНАТА ЗА НАС МАКЕДОНИЦИТЕ ПОД ГРЦИЈА ПО НАЦИОНАЛНИОТ ПОРАЗ НЕ ПРАТЕШЕ СМРТТА И ПРОГОНИТЕ.

На крај сакам да го поставам прашањето од денешен ден:

Кој треба да му се извини на македонскиот народ за страдањата што му се нанесени во минатото од големите сили и нивните империјални политики, за геноцидот врз македонскиот народ? Се чини дека денешниот приод и притисок продолжуваат и сега. Ќе дојде ли некогаш тој ден на извинување за неправедните блокади, уцени, притисоци промена на името, идентитетот, јазикот...

* * *

Им благодарам на моите искрени соборци и собраќа од родниот Костур и Костурско, кои минале низ пеколот, а некои уште минуваат и како што вели Винстон Черчил (1874-1965 г.) англискиот политичар:

„Доколку поминувате низ пеколот, продолжете со одење“.

Еден ден нашето ќе биде наше.

ТЕГОБИТЕ НА МИНАТОТО И ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА ИДНИНАТА УШТЕ ДОЛГО ЌЕ ТЛЕАТ ВО НАС

„Едновековното молчење (1913-2013)“ е книга кој ја остава егејската судбина отворена, но не само за нас Македонците, туку за БАЛКАНОТ.

Ние од постарата генерација, кои го преживеавме **„Масовното етничко чистење на Македонија под Грција“,** имавме должност да го документираме и оставиме на генерациите...

ГЕНЕРАЦИИТЕ ТРЕБА ДА ЈА ЗНААТ СВИРЕПОСТА НА ГРЧКАТА ПОЛИТИКА.

И како што вели ЈОСИФ БРОДСКИ (1940- 1996 г.) руски поет и есеист: **„Животот не е борба меѓу доброто и злото, туку меѓу злото и поголемото зло“**

Го прегрнав Крапов да се збогувам и му велам:

Нашиот народ заслужува Костур да биде спасен и да остане македонски. Јас сум еден од тој народ и се гордеам што пораснав овде.

Крапов, по моите зборови, силно ме стисна во неговите гради, и изронувајќи крупни солзи низ избледените старечки очи ми вели: „Многу е тешко да се признае вистината, затоа што во напишаната историја лагите за Костур и костурчани до сега беа само такви, какви што човекот наш можеше да ги слушне од оние што ја пишуваа историјата!“

* * *

Ова не е крајот, следува вториот дел:

Синот на Кираца и Крсто Крапови, прекрстен од Дончо во Андонис Псарас, се враќа во Костур да си ги бара корените и гробовите на своите родители. Трага по сенката на својата МАЈКА.

ПРИЛОГ - 1

ДЕЛ ОД ЛЕКСИКАТА ОД РОМАНОТ - „ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ“.

Јазикот е столб на македонскиот идентитет, тој содржи и опфаќа сè од животот на народот, неговата култура, историја, и мудрост.

Костур се препознава во сите сегменти од нашето вековно живеење. Врутокот на јазикот (зборовите) е самиот народ, односно во дарбата на поединецот кој со силата на својата вдахновеност може да ни ги дистрибуира и најсложните животни случки, ситуации и судбини кои во нас ќе предизвикаат ненаслутени емотивни егзалтации, кои ќе си обезбедат и едно продолжено време во нашата меморија. Време кое ги изостави и нашето минато и нашата иднина.

Костур не е личен избор (по поделбата на распарчувањето на Македонија 1913), туку наша судбина наметната од повеќе идеолошки фактори и туѓите интереси и сè уште се обезмакедончува во интерес на глобалната стратегија на големите сили.

Многу е значајно да се забележи, дури и по еден век, дека жилавоста на Македонецот што остана на своите корени, тој грижливо го негува и го чува, особено во ситуации како нашата, кога идентитетот ни се загрозува на повеќе рамништа. По средбата во Костур и Костурско, повеќе од половина век, од постари и млади луѓе имав можност да ги забележам следните карактериски особено во локалниот Костурски говор да ги забележам зборовте во нивниот катадневен говор како:

га”мби (габи), гр”нди (грди), за”мби (заби). гренди (греди), да”мб (даб), пенди (педи), пендесет (педест), чендо (чедо), гленда (гледа), ка”ндела (кадела), гројзе (грозје), говендо (говедо), пинци (опинци), чезма (чешма). Лепо (убаво) и многу, други зборови во што се слушаат во секојдневниот живот.

Лични имиња: Анго- Ангел, Ицо- Христо, Танка- Стојанка, Кираца- Лаца, Јорго- Георги, Циле- Васил, Наум - Нумо, Танас- Насо, Никола - Кољо итн.

А:

Абер дојде од Стамбол.

Зеде абер од Белград.

Стори абер од Софија.

Немам абер за тас работа.

И стори абер со два парста.

Сонцето есче нема абер да ајде.

А на кој глас попот ќе пее?

Аре, Лабро ка си? Ич не те пуља.

Ама голем кабает и грев напрај тос Андартино.

Ако о клајме така, шо велиш ке фати?

Б:

Бутур, Бутуруса. Бенкичав. Блештукав. Брзаница. Брзодица:

Ме удри еден (**врлав**, **шчо)** личи на (**в”лк)** и фати да бега надоле и (**џом)** се стори.

Г:

Грцко кафе, несам да пиам.

Гази. Ке го гази (тапчи) мечка. Ако бидеш мост, секој ќе те гази(тапчи).

Еден ден Германиците, му ја израмнија грпката на Динето.

Ѓаол жена е Лаца од горно мало.

Таа ести, се намазва со црвенило и ги заслепува беќарире.

Таа, прави као тас; во песната:не се црви мори чупо, не се теку бели, беќарите ќе аздисе, ќе полудве.

Го виде на поп Спиро?

Не, ама ја видов попадијата, ене ја, теку шчо замина на горе...

Д:

Дечки оро игрее на дворот наш.

Да си жив!

Да се кердосаш! Да ти се кердосе детето и чупата.

Да ти се живи деците!

Е:

Ела тука. Сени до мене, да вида кеку порасна.

А сега од близу ми личиш на таткати.

Тој ести беше многу препен, сите чупи глендаа по него, ама не беше к"смет згина како комита; на Вичо планина.

Пули дедо шчо ке ти речи; а тоа да си го клаиш на умо: праиш шчо ке чиниш, ама на Македонија да не а заборавиш. Тас е нашча света зема. Многу нашчи, ги дадоа своите животи, а и мојот татка го заклаа андартие.

Е шом така велиш, нека е по твое...

Ела, да пулиме, шчо праат ергените.

Младост лудост во оваа темна ноќ.

Види ка им текнало: запалиа туфа бурина, се веселат и играат оро на сред село...

Беќаришта; викаа, тропаа, како луди:

„Ајде и вие чупки, излезете да ви виме фустаните".

Ж:

Жаљ мие за тебе. Аре како не да тие жаљ?

Желни Комити, ќеку беше жаљно да ги глендаш, кога ги обесвае, врзани за тило.

З:

З"мбот ме боли. Пулиме, ка ми панаа с"ти з"мби.

Се забави Крсто, ешче го нема да се врне в кшчи.

Згаси се малку да можа да имина.

S:

Знаиш да sингас на тамбурата?

Јас да sингам, - ти да играш.

Најсетне се наперкавме фасул со љути пиперки и спаме до утринта...

И:

Имаш ли момче? Имам, ама е ести на чуждина.

Ти си лепа чупа, а момчето дали е препно како тебе?

Испрај се, де!

J:

Јаска с"м од туа.

Ја пула, ама ко да ја знам чиа чупа е...

Ја пулиш однде реката, тас планината се вика Грамос, а знаеш ќеку нашчи згинаа за ич нишчо.

К:

Кеку тие грозјето? А лапките? Ке ми даиш ена лапка?

Капка да те удри, шчо ме пулиш така ко звен, јас ести с"м мажена имам и дечки.

Кучто шчо лае не каса? Коа разбравме шо е била работата, змија не касна.

Лено, опулиго му го газот, шо беќар е тој мори чупо, газот му е целјо шиен со шарени конци и разни карпи. Види го какви му се панталоните: карпа до карпа.

Коа му трна ена клоца по мандате, вресна и се свитка ко јаре.

Киниса да ода....Стигна.

Киниса да ода, на гости кај мајка, ама, ојду дур де ојду аберот ми стигма.

Варнисе невесто, момчето од чуждина ти дојде, ама дома не те најде...

Ле, ле јас ленда шчо ме најде!?

Л:

Зборвим (Лафам), ама на нашчи, на гарцки не знам, оти не ојду на сколје, а и моите не сакаа да уча гарцки.

Леле келку гасеници а вијанале сливата.

Љ:

Миљваш да си полафиме?

Шчо си така измусан од солзите по омјазот?

М:

Мори гламна, гламносана, гламна да те вида!

Море не играј си со мене, оти јаска не трпам, ќе ти шлепнам ена и ќе те сврлавам.

Шмркло на еден, ти си распрден.

Шчо мислиш ако татка ти е гркоман ќе те глендам со страв...

Н:

Нем да те вида!

Аj бре шакнат, да те нема от туа.

Од кај на џенемот те донекоа пи нас да бидеш полјак...

М"лчи мори! Туа свите те шчукаат.

О:

Пуљам откарши, кеку се лепи дрвените чардаци.

Шчо е лепо да си поседиш...

О, колкаф син! А чупките есче ти се мали.

Есче не кинисаа на сколие?

Дечките есче се мали. Јаска остана вдовица.

Еласитите ми го умориа машми, не знам шчо кечина...

П:

Пули вака! Не се врлави. Соберисиго умот.

Петровден дојде, ама мажот не ми дојде.

Пули, пули, бре чендо, какво чудо стана!

Р:

Рендот е твој, шчо чекаш?

Ристо бре! Разбрав де, шчо теку викаш?

Ами бре Ристо, заш брзо не се врна дома?

Ој бре дете! Сполај му на горнио! Ој шчо не најде!

Јаска киниса по горниот п"т дате барам.

С:

Со добрини, со лепота да си чекаш името!

Шчо да видиш; с"лде пустелија.

Сношчи ми дојде момчето од чужината.

Со кои ниет си трнал да ојш теку на дилеку?

О, шчо беше жаљно, цело време само с"лзи си ронев, никои да не ме види...

Пула се смееш... Греота е од Госпо да ме оставаш сама.

Сврти се на колкот, да не собере постелата.

Аре не можа, ти ести ми верваш, ме боли ре!

Т:

Теку дилеку ќе ојме, за да наиме сојлија чупа.

Татка и мајка, сенати во дворот и с"алзи ронат, чекаат да се израдват.

На чуждина, чупките не се теку лепи.

Ти ќе станеш и детто ќе сени, имаи малу душа.

Ќ:

Ќеку лоши абери; само болки ми донекоа.

Босилок пушвам, мори, овенви.

Лапка му пушвам, мори, овенви.

Книги му пушвам, абер ми не греди.

А, мори Кирацо, тој твојон Паскал, дане појќе не те миљва?

Ама дали знаш? Ќеку лепа чупа беше!

Јаска изгорев по тебе... ама ти не ме зарежуваше зашто бевме сиромаси...

У:

Ме умиш ли? У сано те пуља.

Улувејка да те вида!

Да не фтасаш да се радвиш!

У земата да те посипат!

Ми згина Костадин, уданде каму Грамос.

Уј, бре Панде, ка така зборвиш!

Ф: Флорин мајкин! Фтаса да видиш бел ден.

Кога маш ми се врати од чуждина, фустан од зелено кадифе ми донесе.

Кеку го продаде фасулот?

Си извади некоа паричка, за чрни денови

Ц:

Црква коа ќе прајте?

Цар на мајка!

Дајми цвеќе за една препна чупа...

О, да ти е блазе, шчо лепа китка ми направ.

Шчо ме глендаш така ко да не си токмо!

Све направи ка шчо му реко. Крсто му е мнук на Тодор.

Кој Тодор? Ами ен е Тодор во селото ка да ти кажа.

Го виде на Тодор? Не, само на Тодорица ја видов.

Лепа невеста е ести, нема шчо да се зборви за тас, шчо си е лепа е.

Малу, се начрвенува и се набелува. Млади се.

Ч:

Чупката е нашча, а е мирна. А умиш баба Јанка?

Е ести ова чупка е лепа и препна, а и малу догредва на баба Јанка.

Ти го умиш чинарот на сред село?

Ветките му вишеа до небото.

Чарно аро да го најде, тој шчо исече...

Џ:

Коа дојдоа Талјаните, Гарците фатија џенемот.

За тос што стана, јаска многу се радве.

Го удри по газот и џом се стори.

А надвур џурка дож.

С”ти дечки џом се сториа, дури говендата и бишките избегаа.

Ш:

Ама тоа дете ич не шчука. Гази на гнила шчица.

Има шајки ке се начпари. Шчо барате там, бре чендо?

Шчо мерак ми остана, не ја зедув препната Лаца.

Огно да а изгори, ми го изгоре сарцето.

Ама јаска су крив.

Шчо си телку Лено мори гајлелија?

Запеј, крени го гласот да се чуе на дилеку!

ПРИЛОГ 2

Мапа (топографска карта) на костурските села
напишани со грчко писмо на македонски јазик

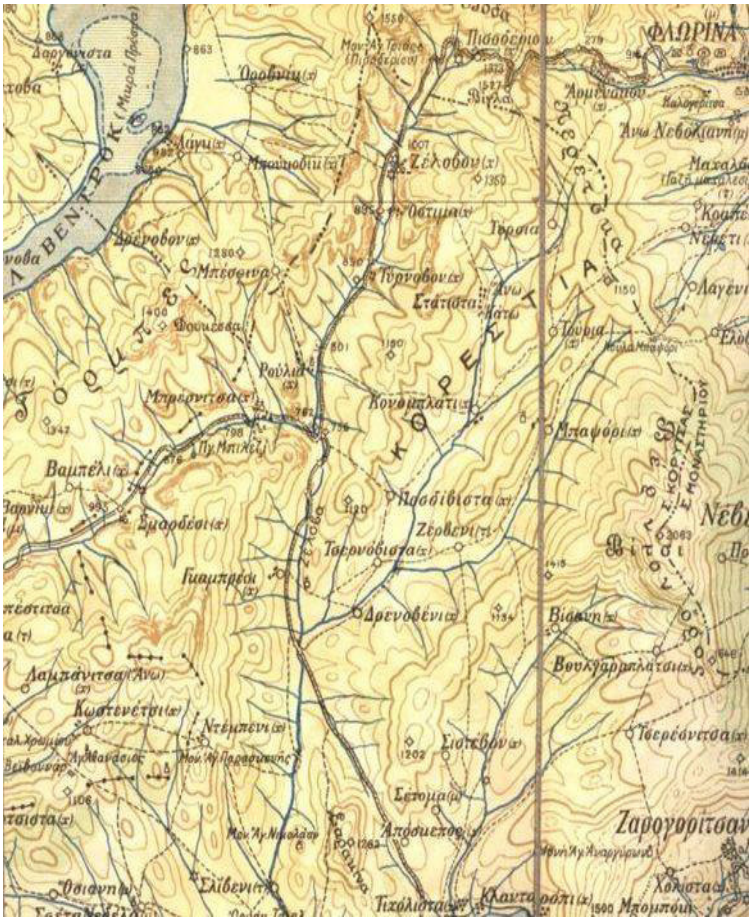

ПРИЛОГ - 3

Она што предизвикуваше огорченост и одбивност кај верниците Македонци, секако, беа и црквите. Грчката власт по заграбување на егејскиот дел на Македонија, со својот агантен инженеринг, направи ужасен и насилен рез во етничките промени во животот на Македонците, а со тоа им стана ужасен. Со забрана на јазикот, промена на топонимите и личните имиња, но најболно беше кај верниците, кога пред нивните очи во нивните цркви им се рушеа светите икони кои беа со славјанско писмо и со тоа им се рушеа духот и битот на Македонец.

И, по еден век, секој се прашуваше, зарем сите тие акции не беа геноцидни зафати?!

Документ на грчки јазик:

Αρ.Πρ.1450/1211 ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ – ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ - ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ
Ζητείται η υποβολή πληροφοριών περίσλαυοφώνων και βλαχοφώνωνενοριών

Превод (слободен): авторот С. Кочов

Бр. Пр. 1459/1211 - Строго доверливо и неодложно се бара поднесување на детален извештај за состојбата и населението на славофонските и за влашките цркви.

Циркуларното писмо е како следи:

Бр. прот. 19/ барање 389

Во однос на потребната замена на постојните ѕидови и на олтарот во црквте како што се регистрираните икони како славонски, истите да се заменат со грчки и на грчки јазик.

КРАЛСТВОТО НА ГРЦИЈА
И СВЕТИОТ СИНОД НА ЦРКВИТЕ НА ГРЦИЈА

Следи оригиналот:

До почитуваните митрополоити, епископи и поглавари на грчката црква.

Имајаќи го во оглед писмото под број 59594/ од министерството за веронаука (религија на националното образование) сите црквени поглавари под инто да извршат промена на ѕидните фрески и во олтарите на светците со славјански имиња и писмо да се заменат со фрески и икони на грчки јазик.

Атина на 4 јануари 1941 година.

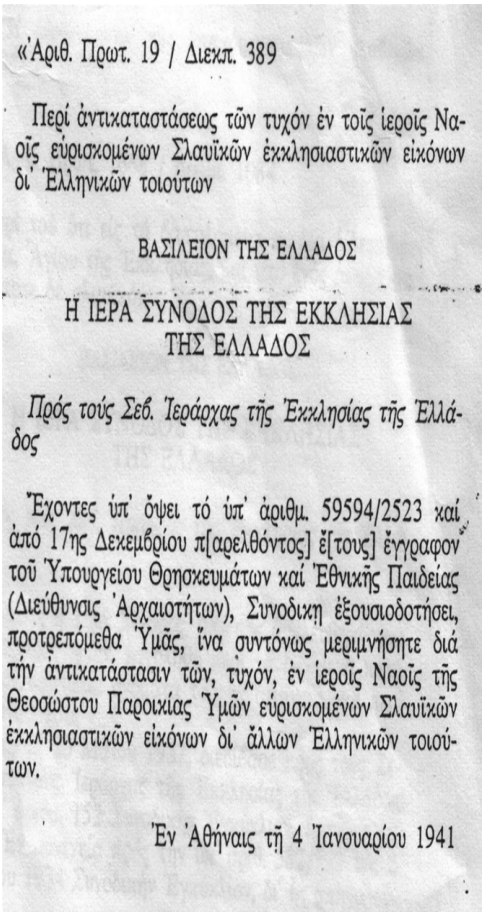

«Ἀριθ. Πρωτ. 19 / Διεκπ. 389

Περί ἀντικαταστάσεως τῶν τυχόν ἐν τοῖς ἱεροῖς Ναοῖς εὑρισκομένων Σλαυϊκῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων δι' Ἑλληνικῶν τοιούτων

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρός τούς Σεβ. Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τό ὑπ' ἀριθμ. 59594/2523 καί ἀπό 17ης Δεκεμβρίου π[αρελθόντος] ἔ[τους] ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καί Ἐθνικῆς Παιδείας (Διεύθυνσις Ἀρχαιοτήτων), Συνοδικῇ ἐξουσιοδοτήσει, προτρεπόμεθα Ὑμᾶς, ἵνα συντόνως μεριμνήσητε διά τήν ἀντικατάστασιν τῶν, τυχόν, ἐν ἱεροῖς Ναοῖς τῆς Θεοσώστου Παροικίας Ὑμῶν εὑρισκομένων Σλαυϊκῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων δι' ἄλλων Ἑλληνικῶν τοιούτων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ἰανουαρίου 1941

Следи факсимил на оригиналот на писмото на грчки јазик:

ЗА КРАЈ:
ЕТЕ ЗОШТО ЗА КОСТУРЧАНЕЦОТ-МАКЕДОНЕЦ НЕМА МОЛЧЕЊЕ ПРЕД УЖАСОТ!
КОГА ПО ИСТОРИЈАТА И НАШИТЕ СВЕТЦИ НИ ГИ УНИШТИЈА.

ОСВРТ НА РАКОПИСОТ „ЕДНОВЕКОВНОТО МОЛЧЕЊЕ (1913 - 2013)“ ОД ПИСАТЕЛОТ СТОЈАН КОЧОВ

Документарната проза на писателот Стојан Кочов – „Едновековното молчење (1913-2013)“ е болна историографска белешка за вистината на Македонците под Грција. Таа е резултат на долгото собирање факти по светските архиви, но и на неговата потреба и чувство за одговорност – гласно да ја каже вистината која ја осознал и како паталец – учесник во Граѓанската војна во Грција (1946 -1949), раководена од Грчката комунистичка партија и грчките воено политички функционери, директни извршители на планираниот геноцид врз Македонците од Егејска Македонија. Тој ја обелоденува вистината дека македонскиот народ бил втурнат во оваа братоубиствена нетатковинска војна, гинејќи за туѓ интерес, заведен од лагата дека ќе ја види Македонија обединета во своите географски и етнички граници, несвесен дека е вклештен во идеолигија на КПЈ / КПМ, со поданиците – НОФ и АФЖ *(кои се директните виновници што ние Македонците од Егејскиот дел на Македонија, се искоренивме од нашата прадедова земја),* и како бизарен страм кој ја окитил таа измама, фактот дека македонските партизани кои броеја приближно 20.000, во Граѓанската војна беа командувани директно од КПГ, на чело со Просвигите (Мацири), доселени од Мала Азија како натрапници на македонската земја, Захарјадис и Маркос Вафијадис.

Можеби болката на писателот и на нас читателите ќе беше помала доколку повоените генерации во кои спаѓам и јас, со децении не бевме идеолошки воспитувани доживеаниот геноцид да го величаме како триумф на македонскиот народ, во наменските песни славен како револуција.

Поради тој неизбришлив срам кој мене како единка на еден прогонет народ ме преобрази од страдалник во идеолошки послушник осуден да порасне задоен со лагата на злата крв на крвопијците на мојата нација, јас се придружувам на оваа препрочитана историја на мојот народ, но и констатирам: Согледувајќи ја другата страна на историската медалја се најдов себе во ментално заточеништво, зашто е тешко да созрееш како личност историски формирајќи се преку туѓа наметната лага – како единствена вистина, а за сопствената вистина ништо да не знаеш. Во најмала рака, тоа е грев кој невин човек е осуден да го носи во сопствената болка за позното самоосознавање. Притоа, прифаќам дека идеологиите се менливи и минливи, исто као и историјата која ни е неопходна за да живееме сега, како што прифаќам дека политиканството останува непроменето, ако не се препрочита сопствената историја со критичка проверка на истата, за да се отвори Пандорината кутија и да се изгони залежаната лага.

Големиот родољубец Стојан Кочов со својата најнова книга, на нас повоените генерации, прв, иако касно, ни го дарува својот креативен импулс за вистината на нашата геноцидна борба која започна пред официјално да почне Граѓанската војна во Грција, со отворениот непријателски фронт на братојадството меѓу самите Македонци, кога во најсудбоносниот момент – во екот на Втората светска војна, наместо здружување во самоорганизирана заедничка борба за слобода, туѓата измама ги подели Македонците од Егејскиот дел на Македонија, на еласити - комунисти (самонаречени патриоти), кои беа под закрилје на комунистчката партија на КПЈ/КПМ и комити, саморганизирани костурчани, кои чуствувајќи ја опасната погубност од наметнатата идеолошка и туѓа измамничка доктрина, јавно се спротивставија на новата диктатура, заземајќи став, дека – само со отворена и бескомпромисна заедничка борба против Грците ќе може да се сочува и одбрани Егејска Македонија и македонскиот народ од ропството на Грците. Спротивно на нив, заведените и прокомунистички ориентираните Македонци заседоа југословенска ориентација по однос на прашањето за слободата на македонскиот народ во Егејска Македонија, под директива на КПЈ во Егејска

Македонија, ги формираа своите трагично поданички партиски и политички организации – НОФ, АФЖ и НОМС, а своите собраќа комити, како свои директни идеолошки непријатели, ги нарекоа предавници – фашисти.

После ова следи прогон на комитите кои се убивани како во Егејска Македонија, така, после завршувањето на војната и во слободниот дел на Македонија, без суд и без право на каква било одбрана. Се должи невидениот терор на овие продолжувачи на делото и идејата на Илинденците *(по ослободувањето третирани од страна на власта како ВМРО-вци – Буѓараши, отворени непријатели на новата држава)*, со следење и сослушување во ОЗНА од просрпски настроени агенти, со принуда да се стават во отворена служба против самите себе, кодошејќи се еден со друг.

Мојот татко Паскал Калиманов, за кого од мајка само слушав дека постои, на семејството ни се придружи во 1950 година. Како комитин, не беше суден ниту убиен после војната. Заедно со петмина водачи на костурскиот Македонски комитет, во 1945 година беа собрани од Битола и однесени на повеќегодишна изолација, не знам каде... Никогаш не разбрав... бев многу мала за да можам да се интересирам и да сфатам, а кога потпораснав татко веќе немаше волја да зборува...

Затоа денеска боледувам и читајќи ги книгите напишани од Стојан Кочов, сега оваа последната, чувствувам дека само болката ми се продлабочи од позното сознание што ги проживеав младешките години во лага, неосознена за себе, задоена со поданичка свест, со измамата во која мојот идентитет исчезнуваше. Нема никогаш да преболам што преку училиштето идеолошки бев насочувана насилно да се жртвувам и мојот кривонасочен патриотизам да служи на туѓиот национализам. Затоа, денеска се извинувам на македонските патриоти, изучувани како „предавници на Македонија “ – Ченто и многу други, кои неприфаќајќи ја измамата како облик на владеење се осудија да ги издвојат своите мислења. Но притоа, морам да му се извинам и на Темпо, за кого со детска верба, во хорските громогласни песни на ученичките приредби погрешно пеев, дека “ ...нè водеше Темпо најмилиот брат. “

Изразувам восхит кон генерацијата костурски родољуби – комитите, и мојот почитуван татко Паскал Калиманов – Добролитски *(син на војводата Никола Христо Добролитски, во Илинденска епопеја опеан како „еден од најобрите стратези во Илинденското востание“ кој на 27 годишна возраст го положи својот живот за слободата на Македонија, самоубивајќи се тешко ранет во борба со Турците, на 30 октомври 1906 година, сардисан со својата чета во родна куќа во село Добролишта; закопан во „Братската могила“ заедно со обезглавениот војвода Лазар Поп Трајков, Митре Влаот и други македонски патриоти; соборец на војводата Чакаларов во сите окршаи во Илинденското востание, кој во својот Дневник, објавен како „Дневникот на Васил Чакаларов“ со висок пиетет пишува за нивните заеднички борбени подвизи, нарекувајќи го „нашиот Кољо“; страв и трепет за озлогласениот митрополит Каравангелис кој во својата книга „Мојата борба за Македонија“ го спомнува во повеќе наврати во отворените писма до своите... во кои се пожалува од „разбојникот Кољо Добролитски“ и неговата „банда“ како од душмани кои ги убиваат Грците и грчките симпатизери)*, кои на 5 март во 1943 година, како Македонци од Костурско, верни на завештенијата на своите татковци и дедовци Илинденци, ја формираа организацијата ВМРО - Македонски комитет, за Костурско, за самоодбрана од теророт на Грците и колонистите од Мала Азија – Маџирите, водени од паролата – Македонија е нашата татковина. Дека организацијата била масовно прифатена од најголемиот број костурчани, зборува и фактот што во неа членувале претставници на повеќе од 60 костурски села, со вкупен број од 9.742 вооружени комити, на чие чело, како командант, бил избран мојот татко. Се гордеам со нив!

Сепак, сатисфакција е касното признание и рехабилитација на костурските комити дека тие не биле пробугарски настроени ниту фашистички определени само затоа што побарале оружје од Италијаните за да се бранат себе и својата земја. Книгата ја сметам како панихида за сите комитаџии кои не дочекаа да видат и да се окуражат за тоа што после децении историски молк, за вистината на нивната борба и патриотизам, со возвишено чувство на

морална потреба, но и громогласен револт, проговори писателот и историограф Стојан Кочов. Искажувајќи го својот дециден и аргументиран став за историската неправда која им е нанесена на комитската патриотска борба, а со самото тоа и на комитите како самосвесни Македонци, предупредува дека – крајно е време да ја препрочитаме сопствената историја, критички и ослободено од идеолошки матрици да го анализираме сопственото минато, како поради сатисфакција на генерациите кои се вградени во него, кои од комунистичките режимски историчари беа фрлени на буништето на сопствената историја како отпадници и непријатели на својот народ, така уште повеќе од предострожноста – идните генерации повторно да не ја преживеат сопствената историска неправда во потешка и дефинитивна трагедија. Писателот потенцира дека како народ ни е неоходна самосознаеност како мерило за самопочит и самозаштита кои ни се неопходни и во сега присутниот судбоносен момент за нашата опстојба.

Со оваа книга тој ја потврдува непобитната вистина дека бавејќи се со сопствените историски збиднувања, а тоа е фактографската анализа на сопственото минато, тежнее на новите генерации да им ја распали храброста – цврсто да се фатат во костец со животот чиј смисол е да се учествува во сопствениот историски континуитет – гледајќи наназад и анализирајќи го сопствениот историски процес, да ја сфатат сегашноста, со поука – најсериозно да се самоизградува иднината, свесни притоа дека бавењето со историските збивања со исфрлање на наметнати идеолошки принципи како запечатени вистини, е неопходно за иднината на нашиот народ. Токму тука лежи и големиот предизвик кој се јавува од комплексноста на прашањето – дали е неопходно да се преиспитуваат сопствените истории вкоренети во заблуди, со втемелени тврдења за неменливоста на еднаш запишаното во историјата од идеолошки историчари, или, со документите кои биле игнорирани или криени – кои говорат за времето на збиднувањето, да се пресоздаваат нови насоки, далеку од контекстот на искривениот политичко идеолошки детерминизам на комунистичкото општество, чија идеологија, навидум покровителска, а во суштина предавничка и поданичка, нè втурна Македонците

од родната Егејска Македонија во туѓа борба, за туѓ интерес, за да нè протераат секаде низ светот и денес доселениците Маџири кои станаа газди на нашите куќи и имоти да тврдат дека тие се Македонци староседелци, а ние сме Славјанофони...

Го делам мислењето на писателот дека за да се пресоздаваат нови насоки мораме да појдеме од саморазобличувањето, признавајќи ги и прифаќајќи ги грешките кои сами врз себе ги сториме како туѓи послушници. Така само ќе разбереме зошто ние самите учествувавме во своето трагично ископачување од сопствената земја, прифаќајќи дека на нас Македонците од Егејскиот дел на Македонија ни се продаде од страна на нашите здружени душмани најголемата илузија за слободата, која неминовно нè доведе до доживеаната трагедија – да изодиме пат без да имаме сопствена цел.

Како можело тоа да ни се случи? Како можеа водачите на НОФ и АФЖ да им проповедаат на македонските војници дека се горди учесници во револуција која значи продолжение на Илинден, дека учествуваат во Македонска револуција, кога беа свесни дека македонските војници се под грчка воена команда, а тие се само една минорна потчинета апаратура на послушници, која е лишена од раководење на политичкиот и воениот столб на таа војна? Како не им текнувало (или сепак им текнуваше?) дека народот го втурнаа да учествува во туѓа војна, за туѓ интерес, кога по планините Македонците во ист строј маршираа со Грците, пеејќи: Емброс педја Елада мас фонази... Емброс педја и мана мас фонази... Чија мајка?

Јас, сепак, не го разбирам феноменот на нашата поданичка свест. Не ги разбирам ни нашите македонски водачи кои за потребите на Граѓанската војна слепо ја мобилизираа младежта во Македонија *(мојот брат Христо и сестра ми Виктoрија беа учесници во Граѓанската војна, брат ми како припадник на Првата македонска егејска бригада. Сестра ми тешко ранета за време на Информбирото заврши во некој специјален Романски логор, а брат ми во Голи Оток...),* за да после погубното завршување на војната, без никаква грижа на совест, како самонаречени „победници“ (кој смееше да им противречи?) заземат високи по-

литички позиции во државата, добивајќи најубави вили за себе и своите семејства, додека прогонетите бегалци чии семејства беа десеткувани во Граѓанската војна, беа сместувани во „Егејски гета“ во Скопје, Тетово и други места, наречувани од месното население и власта „Егејци!“ и никако поинаку. Дел од слепите водачи на „Македонската револуција“ од некои причини по повеќегодишно замирање по туѓи земји, се вратија во Скопје, окитени со медали, гордо нарекувајќи се „ослободители“ на својот народ, и „спасители“ на децата Македончиња кои организирано ги одземаа од нивните мајки и ги расеваа по белиот свет, без надеж дека ќе се вратат во своите родни огништа. Тие бездушни душепијци кои ја обездетија мојата земја од нас децата Македончиња живееја како богови и наши тутори, користејќи високи боречки пензии, а по смртта, погребани како херои, носени со лафет до нивните вечни живеалишта – „Алеја на заслужните“. Тие беа со заслуга, ама каква и за што?

Повеќе децении ние засегнатите Македонци кои бевме прогонети од својата земја чекавме да ја преиспитаме историјата за самите нас. Можеби можеше тоа и порано да се стори, но, кој имаше смелост, кога нас младите нè учеа дека треба да ги почитуваме водачите (кои нè турнаа во братоубиствена граѓанска војна) зашто тие луге спаѓале во ланецот на творци на македонската држава???

Денеска почесто се присетувам на зборовите на мојот татко, кој со помирувачки тон ме подучуваше дека исконската и длабоко вкоренета моќ за опстојба на нас Македоците, лежи во способноста раните да ги извидуваме и зацелуваме, изгубеното да го замениме, разобличеното одново да го вообличиме, а најповеќе во способноста сами од себе да израснуваме од снажните корени на нашата длабокодуховна човекова природа, нужна за опстојбата на нашиот народ. Во сето тоа ќе успееме и сме успевале, ми велеше, генерациски длабоко свесни дека не се израснува во себе произволно и случајно, без да се познаваш самиот себе.

Со книгата во рака ќе одам на гробот на мојот татко кој на домашните празници ме тераше да му ја пеам песната – Стар бел дедо овци паси на Пирин Планина... Одново, силно ќе му

ја запеам песната и ќе му прочитам повеќе страници од книгата на Стојан Кочов. Белким така ќе му ја ублажам болката што од распадот на Комитетот во 1944 година *(го одби повикот упатен до него од водачите на ДАГ да се приклучи на партизаните и да биде во служба на Грците, одобрувајќи, по сопствен избор, вооружените комити да стапат во партизанските редови)* живееше обезборен, окарактеризиран од страна на братојадците дека се борел“ од ОНАА страна на барикадата“.

М-р Јагнула Паскал Куновска
Скопје, 14.11.2013 год.

РАКОПИСОТ „ЕДНОВЕКОВНОТО МОЛЧЕЊЕ (1913-2013)“, ЈА ОТВОРА ЕДНОВЕКОВНАТА СУДБИНА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО КОСТУР И КОСТУРСКО

Роднокрајството беше и останува креативен предизвик и во овој ракопис на македонскиот писателот Стојан КОЧОВ. Тој, како искусен истражувач на историските настани и трагач по длабоките семејни корени, со непобитни факти и валидни аргументи, го потврдува нашето постоење и со сопствен идентитет. Станува збор за книга (документарна проза) што на околу 300 страници ја раскажува приказната за прогонствата, политичките убиства на великаните Македонци - Костурчани и наследници на Илинденските комити, политичкиот терор, малтретирањата за погрчување и кодошењата, во периодот од андарското и по окупацијата на Грција (1913), како што велат костурчани „ОД КА ДОЈДЕ ГРКОТ“.

Во книгата се користени автентични документи од повеќе архиви, кои верно расветлуваат повеке историски вистини: грчки, македонски, српски, бугарски и руски. Но, за периодот по Втората светска војна се: архивите на КПГ, ЕЛАС и ЕАМ, КПЈ/КПМ, НОФ и АФЖ од кои најавтентично се потврдуваат акциите на извршителите, сè до извршениот геноцид над Македонците.

Оваа книга, исто така, отвора многу суштински прашања, за сè што му се правело на Македонецот.

Основен, носечки поим во истражувањето на писателот Стојан Кочов во „Едновековното молчење (1913-2013)“ е најголемата национална рана на македонското интегрално и територијално политичко битие во Грција, што оставија длабоки лузни во нашето живеење; тогаш - на сега прогонетиот човек.

Книгата претставува документарна проза и ја сочинуваат десет исклучителни човечки сурови судбински приказни. формирајќи нов поглед, како и зошто го изгубивме нашиот старовечен град Костур и Костурско (Јадрото на Илинден), нашите вечни прадедо-

ви живеалишта, за неполни десет години по Втората светска војна од 1940-1949 година.Токму во тој период, грчката власт потпомогната од Англија и Америка и по поделата на сфери на влијание помеѓу Исток и Запад (ЈАЛТА 1944 година).

Во темелното истражување, сè повеќе се откриваат најголемите виновници, поданиците Македонци на КПГ (комунисти, еласити и еамити и од КПЈ/КПМ (НОФ, АФЖ, регрутирани во: „Идеолошкиот активизам над Македонците под Грција во годините (1945-1949)“, со цел да се крени масовно македонскиот народ и да се турне во пеколот на војната, од страна на активистите: НОФ и АФЖ бил апологија на југословенството. Поданиците регрутирани од страна на КПГ или КПЈ/КПМ, со своето лукасвто, сервилноста нивна, брзите групации и прегрупирања од моменталните интереси, жртвувањето на истрошени играчи во НОФ и АФЖ се основните начела според кои функционираше ваквиот начин на примамувањето на македонскиот народ во неговиот планиран геноцид. Свесно или несвесно, создавање лажни ставови (За „Обединета Македонија“), само за да се потврди моќта на КПГ или моќта на КПЈ. И како резултат македонскиот народ доживеа геноцид без да имаме јасно кој тоа ни го направи!?

Писателот ги расветлува настаните за Граѓанската војна (1945-1949), како и зошто НОФ и АФЖ го растурија македонското семејство и направија политичко семјство; и им ги зедоа децата и сето тоа било за т.н. Револуција - „Света војна“.

Во книгата е прикажана широка слика на македонската сурова судбина. Семејствата кои се најдоа по светот, грчката држава дури и пред светот тврди и не им дава да се вратат бидејќи не биле Грци по род. Во оваа возбудлива книга, секој човек, било да бил учесник (сведок) или не, од тука ќе го дознае најсуровиот начин на геноцидот извршен над Македонците под Грција.

Д- р Стојан Киселиновски

КРИТИЧКИ ОСВРТ НА РАКОПИСОТ: **„Е**ДНОВЕКОВНОТО МОЛЧЕЊЕ (1913-2013)“, ОД ПИСАТЕЛОТ СТОЈАН КОЧОВ

Ракописот „Едновековно молчење**“** го прочитав во еден здив и ми пружи големо задоволство што писателот С. Кочов се дрзнал да ги истражи и реално да ги изнесе историските случувања за националните движења на Македонците од Костурско во периодот (1913-2013).

Периодот на Илинденското востание и по него е истражен и историски реално изнесен од повеќе автори-историчари. Но, периодот на македонското национално движење (1940-1949) за прв пат јас го сретнав документирано и опишано токму во наведениот ракопис од авторот С. Кочов.

Во книгата се разгледува периодот на окупацијата на македонија и Костурско од страна на Грците и почетокот на геноцидот на македонскиот народ и вселување на Грци во Македонија со договорот Калфов - Политис и посебно со размената на населението по грчко-турската војна, во Костурско беа населени голем број (околу 27.600) „Маџири“ од Анадолија, а повеќето од нив зборуваа само турски.

Во книгата се дадени конкретни факти од измачувањето на Македонците од страна на грчката власт, посебно од владиката костурски Каравангелис.

Посебно е обработено македонското движење после окупацијата на Грција од страна на Германија и Италија во 1941 год. Кај Македонците од Костурско се создаде чувство на слобода и исчезна стравот од грчката полиција. Иако во Костурската област почнаа да дејствуваат грчки воено националистички бандитски организации, кои продолжуваа да го тероризираат Костур и Костурско.

Во книгата се наброени таквите организации и нивните злодела; посебно врз Македонците. Во одбрана на животите и

имотите и нивната чест, Македонците на 5 март 1943 година во Костур и в о согласност со Италијаните го основаа: „МАКЕДОНСКИ КОСТУРСКИ КОМИТЕТ“. Даден е бројот на делегатите и бројот на селата (54-60) од Костурската околија кои ги прифатиле решенијата на Комитетот: Слобода на македонскиот народ! А низ улиците одекнаа македонските песни. Низ улиците на Костур за прв пат во Костур маршираа комитите наоружани и пееја македонски песни.

Во книгата е опишана и дејноста против окупаторот на КПГ, ЕАМ и ЕЛАС во Грција како и во Костурско. Многу Македонци од Костурско беа членови на КПГ, истовремено станаа и комити, бидејќи во програмите на ЕАМ и ЕЛАС никаде не се споменуваше македонскиот народ и нација. Од друга страна членовите на КПГ во комитетот дејствувале против интересите на Македонците и во интерес на Грците.

Во книгата на авторот Стојан Кочов, опишана е борбата помеѓу македонските комити и Македонците што се бореа во редовите на ЕЛАС под команда на грчки офицери и грчки секретари на КПГ и како биле изманипулирани. Грчката пропаганда успеа да ги подели Македонците по идеолошка линија и да ги натера во братојадствена војна. Опишано е создавањето на македонските организации СНОФ и македонските партизански одреди со цел да се интезивира борбата меѓу Македонците (за доуништување на комитите). Тие организации имаа краток рок (така како СНОФ - после неколку месеци беа расформирани откако повеќето комити насилно преминаа во грчките редови на ЕЛАС. Опишано е времето (1944-1945) на најголемиот терор и масовен прогон на Македонците од авторот наречено - сурово и невидено: „Братојадство“ организирано од Гркот: ЕЛАСТИН, ЕАМИТИН и КОМУНИСТ.

ГРАЃАНСКА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА (1946-1949)

Во книгата се опишани условите (по капитулацијата на Германија и Италија), внатрешните услови во Грција и кај соседите - Југославија, формирањето на НОФ, АФЖ и НОМС во Скопје-Н.Р Македонија. Исто така е опишано и формирањето на воени одреди во Егејска Македонија во согласност помеѓу:КПГ, КПЈ и

КПМ. Договарано е помеѓу овие претставници; за насилна мобилизација на Македонците од Егејска Македонија кои моментално се наоѓаа во Р. Македонија. И се како следеше низ целиот период; директивите се донесува токму од овие партии. Дури и одземањето на децата, со цел да се турне македонскиот народ масовно во војната. На тој начин за Македонците од Костурско, Леринско, Воденско и Преспа е извршен невиден геноцид. Опустошени се македонските села и населени со Грци од разни краеви. Тоа го видов и со мои очи, низ годините 1946-1949 год. бидејќи бев борец на ДАГ, а испратен од Р. Македонија.

Затоа оваа книга „ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ (1913- 2013) на Стојан Кочов, ми остави длабок впечаток, бидејќи во неа авторот анализира голем број настани и факти од историјата на Костур и Костурско за кој нашите историчари ги игнорираа (не ми е јасно зошто), а го истакнуваа само грчкиот карактер на борбите на Костурчани во (ЕАМ, ЕЛАС, ДАГ, НОФ и АФЖ), а геноцидот ги опфати само македонските села и сè се заврши по нивната идеолошка матрица: да го нема Македонцот од Македонија!

Проф. д-р Христо Ивановски

АВТОБИОГРАФСКА БЕЛЕШКА ЗА ПИСАТЕЛОТ

Стојан Кочов е роден во 1930 година во селото Турје, Леринско. Во годините на Граѓанската војна во Грција (1946 - 1949) е активен учесник во единиците на ДАГ. Од 1950 до 1957 година живее и се школува во СССР, сè до своето враќање во Р. Македонија во 1957 година.

Дипломирал на белградскиот универзитет. Живее во Скопје.

Автор е на делата:
1.СРЕДБА&раскази „Студентски збор“- Скопје, 1989;
2.ЕДНА МРТВА ВОЈСКА - поезија „Македонска книга“ - Скпје, 1992;
3.САМО) ЖРТВУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ПОД ГРЦИЈА - критички огледи „Матица македонска“ - Скопје, 1994.
4.МРТВОТО ЛИЦЕ НА ВОЈНАТА - поезија „Македонско сонце“ - Скопје, 1996.
5.ЃОРЃИ ПЕЈКОВ - МАКЕДОНСКИ ВОИН НИЗ ИСТОРИЈАТА НА ДАГ (1945-1949) - монографија - „Академик“ - Скопје, 1996.
6.ТАЛКАЧИ - роман, „Матица македонска“, Скопје, 1997;
7. НОВА ГОДИНА ВО ЗЕМЈАНКИТЕ НА ГРАМОС - роман „Матица македонска“, Скопје, 1998
8.КАЗНА БЕЗ ВИНА - роман „Матица македонска“, Скопје, 2001
9.ВО ПРЕСРЕТ НА СУДБИНАТА - раскази „Огледало“, Скопје, 1998
10.ИДЕОЛОШКИОТ АКТИВИЗАМ НАД МАКЕДОНЦИТЕ ПОД ГРЦИЈА -критички огледи. „Матица македонска“, Скопје, 2000
11.ЕСЕИ И ЛИТЕРАТУРНИ ТОЛКУВАЊА - критички огледи, „Матица македонска“, Скопје, 2002.
12. КОБА И ГНЕВ - Раскази „Менора“, Скпје, 2010.
13.ГРОБАРОТ ОД ЛЕРИН - роман „Детска радост“, Скопје, 2001
14. БАЛКАНСКА САГА - роман „Макавеј“- Скопје, 2004.
15. БИЛЕТ ВО ЕДЕН ПРАВЕЦ - Историски критички огледи „Матица македонска“, Скопје, 2004
16. ГОЛЕМОТО ВРАЌАЊЕ НА ТАЛКАЧИТЕ - роман „Современост“, Скопје, 2006
17.МАКЕДОНЦИТЕ НИЗ ПЕКОЛОТ НА ЦРВЕНОТО ГУБИЛИШТЕ - Историски критички огледи „Матица македонска“, Скопје, 2007.
18.ВОИНОТ И МАРГАРИТА - Роман „Матица македонска“, 2008.
19. ЈАМКА - роман „Матица македонска“, Скопје, 2009. (преведена на англиски).
20. ВРАЌАЊЕТО НА ПОТОМЦИТЕ ДОМА- роман „Менора“, Скопје, 2011.
21. БИТКИТЕ НА МАКЕДОНСКИТЕ ГЕНЕРАЦИИ НИЗ ТУГИТЕ ИДЕОЛОГИИ- историски критички огледи „Матица македонска“. Скопје 2012.
Преведени му се книги на англиски и руски јазик.

Факсимил од преведената книга на англиски

A Century of Silence
(1913 – 2013)

Published by:

Risto Stefov Publications
rstefov@hotmail.com

Toronto, Canada

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage and retrieval system without written consent from the author, except for the inclusion of brief and documented quotations in a review.

Copyright © 2014 by Stoian Kochov & Risto Stefov

e-Book Format

October 14, 2014

СОДРЖИНА

Вовед 7

Прва глава
Враќање на корените и средба
со човекот со уништеното семе 9
Втора глава
Величествените панорами на Костур 31
Трета глава
Крикот од неподносливата болка
по прободот на андартската кама 57
Четврта глава
Од црната македонска-костурска хроника
- спомените болат 71
Петта глава
Тајниот пламен на предците 191
Шеста глава
Разделбата од своите ченда пострашна од смртта
(Насилно земање деца од кралицата и владата на ДАГ) 205
Седма глава
Таинствениот пат до могилата на братојадците
– Страшилово 239
Осма глава
Плачот на трубата пред могилата на братојадците 247
Деветта глава
Детскиот крик пред скелетот на обесената мајка 259
Десетта глава
Вкусот на солената вода (Запис од македонската голгота) 267

Поговор за книгата 275
Прилог 1 298
Прилог 2 305
Прилог 3 306

Осврт на ракописот „Едновековното молчење
(1913 - 2013)“ од писателот Стојан Кочов 308
Ракописот „Едновековното молчење (1913- 2013)“, ја отвора
судбината на Македонците во Костур и Костурско 316
Критички осврт на ракописот „Едновековното молчење
(1913- 2013)“ од писателот Стојан Кочов 318
Автобиографска белешка за писателот 321
Факсимил од преведената книга на англиски 323

СТОЈАН КОЧОВ
ЕДНОВЕКОВНО МОЛЧЕЊЕ
(1913-2013)

Издавач
МЕНОРА- Скопје
Порта Буњаковец, 19

Место на издавање: Скопје, 2015

Уредник на издавачот
Д-р Јордан Поп-Атанасов

Тираж 500 примероци

Компјутерска подготовка и печат
МЕНОРА - Скопје

Лектура
Зорица Велкова

Изданието е потпомогнато од Министерство за култура
на Република Македонија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

323.1(=163.3:495)“1913/2013“
341.485(=163.3:495)“1945/1949“

КОЧОВ, Стојан
Едновековно молчење : (1913-2013) : документарна проза / Стојан Кочов. - Скопје : Менора, 2015. - 327 стр. : илустр. ; 21 см

Фусноти кон текстот. - Осврт на ракописот „Едновековното молчење (1913-2013)“ од писателот Стојан Кочов / Јагнула Паскал Куновска. - Ракописот: „Едновековното молчење (1913-2013)“, ја отвора едновековната судбина на Македонците во Костур и Костурско / Стојан Киселиновски. - Критички осврт на ракописот: „Едновековното молчење (1913-2013) „од писателот Стојан Кочов / Христо Ивановски. - Слика и автобиографска белешка за писателот: стр. 321-322. - Содржи и: Прилози

ISBN 978-608-200-297-2

а) Македонци во Грција - Прогон - 1913-2013 б) Македонски геноцид - 1945-1949
COBISS.MK-ID 98919946

СТОЈАН КОЧОВ

„Едновековното молчење“ е хроника за прогонството на Македонците, за нивните патешествија,травми и ужаси што ги доживуваат по Граѓанската војна во Грција. На страниците од ова дело се пресликува балканскиот хаос, каде што македонскиот народ е најголемиот губитник. Срамно е, на Балканот, една нација (токму грчка) да ја потиснува културата на друга,една традиција да биде поништена
и обезличена од друга и да прави од староседелците (Македонци) туѓинци во својата земја. Нечовечко и нецивилизирано е да им се припишува на потомците грев, дури и по еден век

***

Потомците си ги бараат
живеалиштата
и гробовите на своите предци!